

TORNION-MUONIONJOEN JA RANNIKON KALATALOUSALUEEN KÄYTTÖ- JA HOITOSUUNNITELMA

TORNION-MUONIONJOEN JA RANNIKON KALATALOUSALUE
KALATALOUSPALVELUT PEKKA A. KERÄNEN

Sisällys

1.	JOHDANTO	5
2.	SUUNNITELMA RANNIKON MERIALUEELLE JA RANNIKON SIVUVESILLE.....	9
2.1.	PERUSTIEDOT VESIALUEESTA JA SEN TILASTA.....	10
2.1.1.	<i>Vesien omistus ja hallinta</i>	<i>10</i>
2.1.2.	<i>Vesistön tila</i>	<i>10</i>
2.2.	PERUSTIEDOT KALAKANTOJEN NYKYTILASTA.....	11
2.2.1.	<i>Kalakantojen nykytila merialueella.....</i>	<i>11</i>
2.2.2.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat merialueella.....</i>	<i>16</i>
2.2.3.	<i>Kalakantojen nykytila sivuvesissä (Kyläjoen vesistö)</i>	<i>18</i>
2.2.4.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	<i>18</i>
2.3.	PERUSTIEDOT KALASTUKSEN NYKYTILASTA.....	19
2.3.1.	<i>Kalastuksen nykytila merialueella.....</i>	<i>19</i>
2.3.2.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat merialueella.....</i>	<i>21</i>
2.3.3.	<i>Kalastuksen nykytila sivuvesissä (Kyläjoki ja rannikon pienet vesistöt)</i>	<i>22</i>
2.3.4.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	<i>22</i>
2.4.	KALAKANTOJEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	22
2.4.1.	<i>Yleistavoite kalakannoille</i>	<i>22</i>
2.4.2.	<i>Vaelluskalat</i>	<i>22</i>
2.4.3.	<i>Muut kalastukselle tärkeät lajit</i>	<i>24</i>
2.4.4.	<i>Vajaasti hyödynnetyt lajit</i>	<i>25</i>
2.4.5.	<i>Nahkiainen.....</i>	<i>26</i>
2.5.	KALASTUKSEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	26
2.5.1.	<i>Yleistavoite kalastukselle</i>	<i>26</i>
2.5.2.	<i>Vapaa-ajankalastus</i>	<i>26</i>
2.5.3.	<i>Kaupallinen kalastus.....</i>	<i>27</i>
2.5.4.	<i>Kalastusmatkailu</i>	<i>28</i>
2.6.	VESIALUEIDEN KÄYTÖN ALUEELLINEN SUUNNITTELU JA YHTEISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KALATALOUSALUEELLA.....	29
2.6.1.	<i>Kalataloudellisesti merkittävät alueet</i>	<i>29</i>
2.6.2.	<i>Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset</i>	<i>30</i>
2.6.3.	<i>Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet</i>	<i>31</i>
2.6.4.	<i>Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen.....</i>	<i>32</i>
2.6.5.	<i>Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella.....</i>	<i>32</i>
2.7.	TOIMENPITEET KALAKANTOJEN HOITAMISEKSI JA KALASTUKSEN KEHITTÄMISEKSI	32
2.7.1.	<i>Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi</i>	<i>32</i>
2.7.2.	<i>Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä</i>	<i>33</i>
2.7.3.	<i>Suunnitelma istutuksista.....</i>	<i>33</i>
2.7.4.	<i>Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi.....</i>	<i>34</i>
3.	SUUNNITELMA TORNIONJOEN PÄÄUOMALLE JA SIVUVESILLE	35
3.1.	PERUSTIEDOT VESIALUEESTA JA SEN TILASTA.....	35
3.1.1.	<i>Vesien omistus ja hallinta</i>	<i>36</i>
3.1.2.	<i>Vesistön tila</i>	<i>36</i>
3.2.	PERUSTIEDOT KALAKANTOJEN NYKYTILASTA.....	37
3.2.1.	<i>Kalakantojen nykytila Tornionjoen pääuomassa.....</i>	<i>37</i>
3.2.2.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa</i>	<i>42</i>
3.2.3.	<i>Kalakantojen nykytila Tornionjoen sivuvesissä.....</i>	<i>45</i>
3.2.4.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	<i>48</i>
3.3.	PERUSTIEDOT KALASTUKSEN NYKYTILASTA.....	51
3.3.1.	<i>Kalastuksen nykytila Tornionjoen pääuomassa.....</i>	<i>51</i>
3.3.2.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa</i>	<i>53</i>
3.3.3.	<i>Kalastuksen nykytila Tornionjoen sivuvesissä.....</i>	<i>54</i>
3.3.4.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	<i>55</i>
3.4.	KALAKANTOJEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	56
3.4.1.	<i>Yleistavoite kalakannoille</i>	<i>56</i>

3.4.2.	<i>Vaelluskalat ja harjus</i>	57
3.4.3.	<i>Muut kalastukselle tärkeät lajit</i>	60
3.4.4.	<i>Vajaasti hyödynnetyt lajit</i>	60
3.4.5.	<i>Nahkiainen</i>	61
3.5.	KALASTUKSEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	62
3.5.1.	<i>Yleistavoite kalastukselle</i>	62
3.5.2.	<i>Vapaa-ajankalastus (virkistyskalastus)</i>	62
3.5.3.	<i>Kotitarvekalastus</i>	63
3.5.4.	<i>Perinnekalastus</i>	64
3.5.5.	<i>Kaupallinen kalastus</i>	65
3.5.6.	<i>Kalastusmatkailu</i>	66
3.6.	VESIALUEIDEN KÄYTÖN ALUEELLINEN SUUNNITTELU JA YHTEISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KALATALOUSALUEELLA	67
3.6.1.	<i>Kalataloudellisesti merkittävät alueet</i>	67
3.6.2.	<i>Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset</i>	67
3.6.3.	<i>Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet</i>	69
3.6.4.	<i>Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen</i>	70
3.6.5.	<i>Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella</i>	70
3.7.	TOIMENPITEET KALAKANTOJEN HOITAMISEKSI JA KALASTUKSEN KEHITTÄMISEKSI	70
3.7.1.	<i>Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi</i>	70
3.7.2.	<i>Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä</i>	71
3.7.3.	<i>Suunnitelma istutuksista</i>	72
3.7.4.	<i>Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi</i>	73
4.	SUUNNITELMA MUONIONJOELLE JA SIVUVESILLE	74
4.1.	PERUSTIEDOT VESIALUEESTA JA SEN TILASTA.....	75
4.1.1.	<i>Vesien omistus ja hallinta</i>	75
4.1.2.	<i>Vesistön tila</i>	75
4.2.	PERUSTIEDOT KALAKANTOJEN NYKYTILASTA.....	76
4.2.1.	<i>Kalakantojen nykytila Muonionjoen pääuomassa</i>	76
4.2.2.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa</i>	80
4.2.3.	<i>Kalakantojen nykytila Muonionjoen sivuvesissä</i>	82
4.2.4.	<i>Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	86
4.3.	PERUSTIEDOT KALASTUKSEN NYKYTILASTA.....	89
4.3.1.	<i>Kalastuksen nykytila Muonionjoen pääuomassa</i>	89
4.3.2.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa</i>	91
4.3.3.	<i>Kalastuksen nykytila Muonionjoen sivuvesissä</i>	92
4.3.4.	<i>Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä</i>	93
4.4.	KALAKANTOJEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	94
4.4.1.	<i>Yleistavoite kalakannoille</i>	94
4.4.2.	<i>Vaelluskalat</i>	94
4.4.3.	<i>Paikalliset lohikalat</i>	96
4.4.4.	<i>Muut kalastukselle tärkeät lajit</i>	98
4.4.5.	<i>Vajaasti hyödynnetyt lajit</i>	99
4.5.	KALASTUKSEN TAVOITETILA JA OSATAVOITTEET	99
4.5.1.	<i>Yleistavoite kalastukselle</i>	99
4.5.2.	<i>Vapaa-ajankalastus (virkistyskalastus)</i>	100
4.5.3.	<i>Kotitarvekalastus</i>	101
4.5.4.	<i>Kaupallinen kalastus</i>	102
4.5.5.	<i>Kalastusmatkailu</i>	103
4.6.	VESIALUEIDEN KÄYTÖN ALUEELLINEN SUUNNITTELU JA YHTEISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KALATALOUSALUEELLA	104
4.6.1.	<i>Kalataloudellisesti merkittävät alueet</i>	104
4.6.2.	<i>Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset</i>	104
4.6.3.	<i>Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet</i>	106
4.6.4.	<i>Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen</i>	107
4.6.5.	<i>Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella</i>	107
4.7.	TOIMENPITEET KALAKANTOJEN HOITAMISEKSI JA KALASTUKSEN KEHITTÄMISEKSI	108
4.7.1.	<i>Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi</i>	108

4.7.2.	<i>Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä</i>	108
4.7.3.	<i>Suunnitelma istutuksista</i>	109
4.7.4.	<i>Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi</i>	110
5.	SUUNNITELMA KALATALOUSALUEEN HARJUSKANNOILLE	111
5.1.	HARJUKSEN KALASTUS KALATALOUSALUEEN VESISTÖISSÄ	111
5.2.	SUUNNITELMA TORNIONJOEN PÄÄUOMAN JA SIVUVESIEN HARJUKSELLE	115
5.3.	SUUNNITELMA MUONIONJOEN PÄÄUOMAN JA SIVUVESIEN HARJUKSELLE.....	116
6.	SUUNNITELMA RAPUKANNOILLE JA RAVUSTUKSELLE	117
6.1.	RAPUKANTOJEN JA RAVUSTUKSEN NYKYTILA	117
6.2.	RAPUKANTOJEN JA RAVUSTUKSEN TAVOITETILA.....	118
6.3.	TÄPLÄRAVUN HALLINTA JA JOKIRAVUN SUOJELU	120
7.	SUUNNITELMA KALASTUSTA JA KALAKANTOJA KOSKEVAN SEURANNAN JÄRJESTÄMISESTÄ	121
7.1.	KESKEISET SEURANTAMENETELMÄT	121
7.2.	SEURANNAN KEHITTÄMINEN	121
8.	SUUNNITELMA KALASTUKSENVALVONNAN JÄRJESTÄMISEKSI	122
8.1.	VALVONNAN TAVOITTEET	122
8.2.	VALVONNAN PAINOPISTEET	122
8.3.	VALVONNAN RESURSSIT	122
8.4.	VALVONNAN SEURANTA	123
8.5.	VALVONNAN KEHITTÄMINEN JA YHTEISTYÖ	123
9.	VAELLUSKALOJEN, UHANALAISTEN KALAKANTOJEN JA BIOLOGISEN MONIMUOTOISUUDEN HUOMIOON OTTAMINEN TOIMENPITEISSÄ	124
9.1.	VAELLUSKALAT	124
9.2.	UHANALAISET KALAKANNAT	124
9.3.	MONIMUOTOISUUS	124
10.	TÄPLÄRAVUN JA MUIDEN VIERASLAJIEN HUOMIOON OTTAMINEN TOIMENPITEISSÄ	125
11.	EHDOTUS KALASTONHOITOMAKSUINA KERÄTTÄVIEN VAROJEN OMISTAJAKORVAUKSIIN KÄYTETTÄVÄN OSUUDEN JAKAMISEKSI	125
12.	ALUEELLINEN EDUNVALVONTA	126
13.	VIESTINTÄSUUNNITELMA	126
14.	KÄYTTÖ- JA HOITOSUUNNITELMAN TOIMEENPANO	126
15.	VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI	126
16.	SUUNNITELMAN PÄIVITYS	127
	KIRJALLISUUTTA	128
	LIITTEET	

1. Johdanto

Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalue käsittää Tornion-Muonionjoen vesistön Suomenpuoleiset osat rannikolta Perämeren kansallispuiston rajalta Sonkajokisuun alapuolelle lähellä Kittilän ja Enontekiön kuntien rajaa, pois lukien Tengeliönjoen vesistö. Kalatalousalueen hallinnon kotipaikkana on Ylitornio. Kalatalousalueen valuma-alueperusteiset rajat on esitetty oheisessa kartassa (kuva 1.1). Skaalattava kartta virallisista rajoista on nähtävillä Maanmittauslaitoksen Suomi.fi-kartat -palvelussa¹ ja Paikkatietoikkunassa².

Tornion-Muonionjoen ja rannikon vesipinta-ala on yhteensä 38 368 hehtaaria. Kalatalousalueella on 713 vesialueen omistajayksikköä (vuoden 2022 tilanne). Omistajakorvausten piirissä on noin 50 vesialueen omistajaa tai kalastusoikeuden haltijaa.

Kalatalousalueen organisaatio ja tehtävät

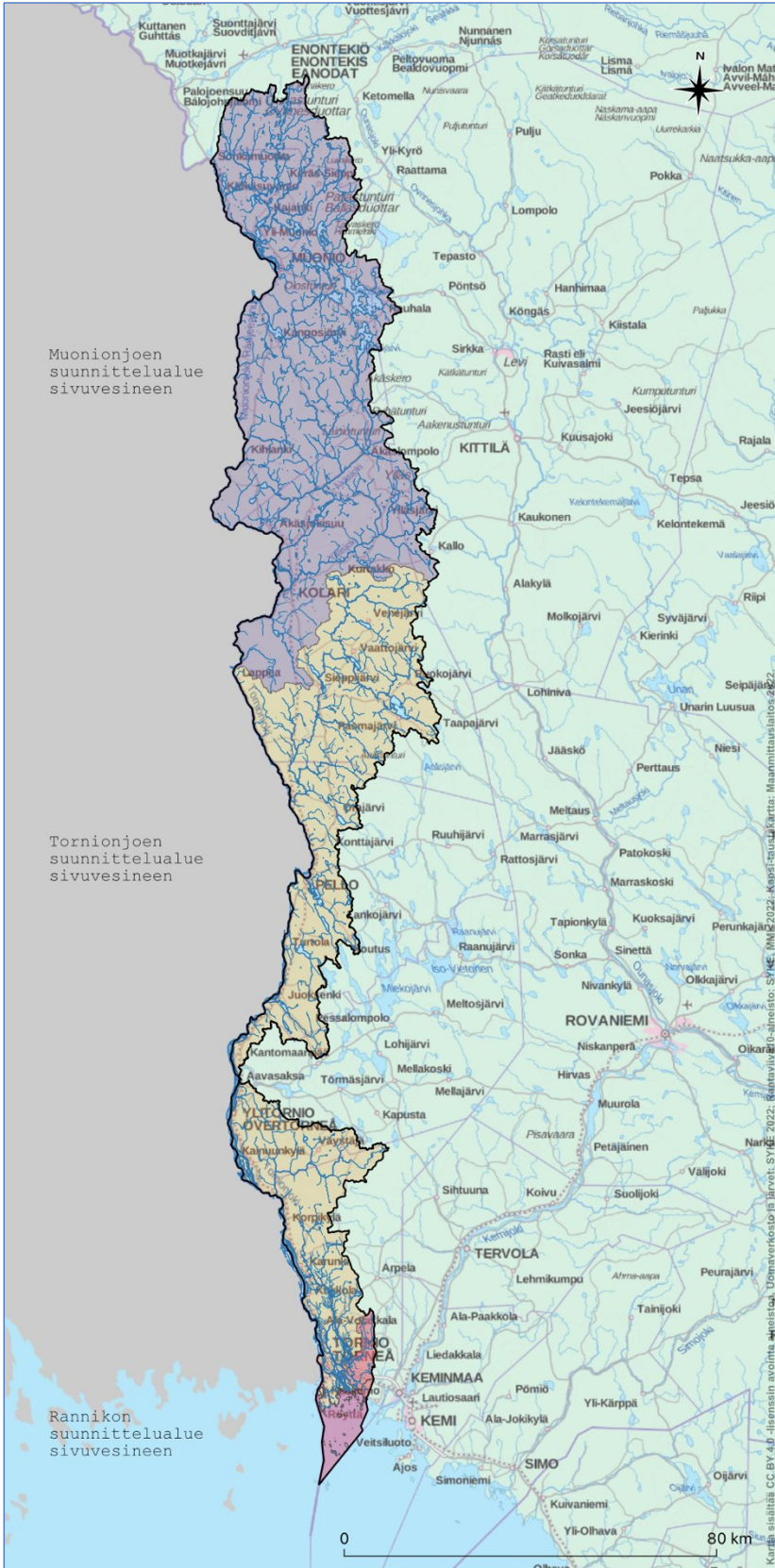
Kalatalousalue on kalastuslaissa (379/2015) määritelty julkisoikeudellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on kehittää alueensa kalataloutta sekä edistää jäsentensä yhteistoimintaa kalavarojen kestävästä käytöstä ja hoidon järjestämiseksi. Kalatalousalueen jäseniä ovat alueen kalastusoikeuden haltijat sekä valtakunnalliset kalastusalan järjestöt. Kalatalousalueen jäsenillä on laissa säädetyllä tavalla oikeus lähettää edustaja kalatalousalueen yleiskokoukseen omistamansa tai hallinnoimansa vesialueomaisuuden pinta-alan mukaan. Edustajien äänimäärä yleiskokouksessa määräytyy laissa säädetyllä tavalla vesialueomaisuuden pinta-alan mukaan.

Kalatalousalueen hallinto on järjestetty siten, että päätösvaltaa kalatalousalueessa käyttää jäsenistä koostuva yleiskokous. Yleiskokous valitsee laissa säädetyllä tavalla kalatalousalueen hallituksen, jonka tehtävänä on mm. yleiskokouksessa käsiteltävien asioiden valmistelu ja päätösten täytäntöönpano sekä kalatalousalueen toiminnanjohtajan nimittäminen. Toiminnanjohtaja puolestaan hoitaa kalatalousalueen juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Kalatalousalueen ja sen toimielimien, eli yleiskokouksen, hallituksen ja toiminnanjohtajan, tehtävät on määritelty laissa ja ne toimivat virkavastuulla.

Kalatalousalueen toiminta rahoitetaan valtion kalastonhoitomaksuvaroista myöntämällä varoilla, jotka ELY-keskus myöntää. ELY-keskus voi myöntää erillisen hakemuksen perusteella myös yleisavustusta kalatalousaluetoimintaan sekä erityisavustuksia kalataloudellisiin hankkeisiin.

¹ Osoite: <https://hkp.maanmittauslaitos.fi/hkp/published/fi/19522056-1d07-4841-b9f0-4398367311dd>.

² Paikkatietoikkunan verkko-osoite: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>. Kalatalousalueet on esitetty Karttatasot-valikon Hallinnolliset yksiköt -valikossa.

Kuva 1.1. Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen rajat ja alueen jakautuminen rannikon , Tornionjoen ja Muonionjoen suunnittelualueisiin sivuvesineen.

Omistajakorvausten jakamattomat varat jäävät kalatalousalueen käyttöön ELY-keskuksen päätöksen mukaisesti.

Kalastuslaissa kalatalousalueen yhdeksi tehtäväksi on säädetty käyttö- ja hoitosuunnitelmaehdotuksen laadinta sekä hyväksytyt suunnitelman toimeenpano ja sen vaikutusten seuranta. Kalatalousalueen yleiskokouksen yhtenä tehtävänä on vahvistaa ehdotus kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi. Kalatalousalueen hallitus puolestaan panee toimeen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan kuuluvat tehtävät ja raportoi suunnitelman toteutumisesta yleiskokoukselle. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpanoa valvoo ELY-keskus.

Ehdotus Tornio-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi

Tämä suunnitelma on kalastuslain (379/2015) 35 §:n edellyttämä ja lain 36 §:n sisältövaatimusten mukainen ehdotus käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueelle.

Suunnitelma sisältää kalatalousalueen hallituksen asettamat ja yleiskokouksen vahvistamat **tavoitteet** kalakantojen hoidolle ja kalastuksen järjestämiselle, **toimenpide-ehdotukset** tavoitteiden saavuttamiseksi sekä **seurannan mittarit** tavoitteiden toteutumiselle kalatalousalueen ensimmäiselle suunnitelmakaudelle.

Suunnitelman laati yhteistyössä kalatalousalueen hallituksen ja toiminnanjohtajan kanssa Kalatalouspalvelut Pekka A. Keränen (kalatalouspalvelut.fi) Rovaniemeltä. Hallituksen jäsenet olivat puheenjohtaja Pekka Pelttari, varapuheenjohtaja Elias Teriö, ja hallituksen muut jäsenet Pekka Aho, Esko Alatulkila, Heikki Jolma, Timo Lassila (varapuheenjohtaja vuonna 2022), Juha Niemelä, Kari Pulkkinen ja Heikki Salmi. Toiminnanjohtaja oli Harri Katainen.

Suunnitelman laatimisessa hyödynnettiin Tornion-Muoniojoen vesistöalueen vesistön tilaan, kalastoon ja kalastukseen liittyvää tieteellistä tutkimus- ja seurantatietoa sekä kalatalousalueen osakaskunnille keväällä 2023 suunnattua kalakantoja ja kalastusta koskevaa kyselyä ja kalatalousalueen omaa paikallista asiantuntemusta.

Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden avulla turvataan kalastuslain 35 § mukainen kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto ja käyttö sekä biologinen monimuotoisuus, ja edistetään vapaa-ajan kalastuksen, mukaan lukien perinnekalastus, sekä kaupallisen kalastuksen toimintaedellytyksiä Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueella.

Kalastusoikeuden haltijoiden on kalastuslain 41 §:ssä säädetyllä tavalla järjestettävä kalastus tämän käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisesti siten, että kalastuslain 1 §:ssä määritellyt tavoitteet voidaan tehokkaasti saavuttaa.

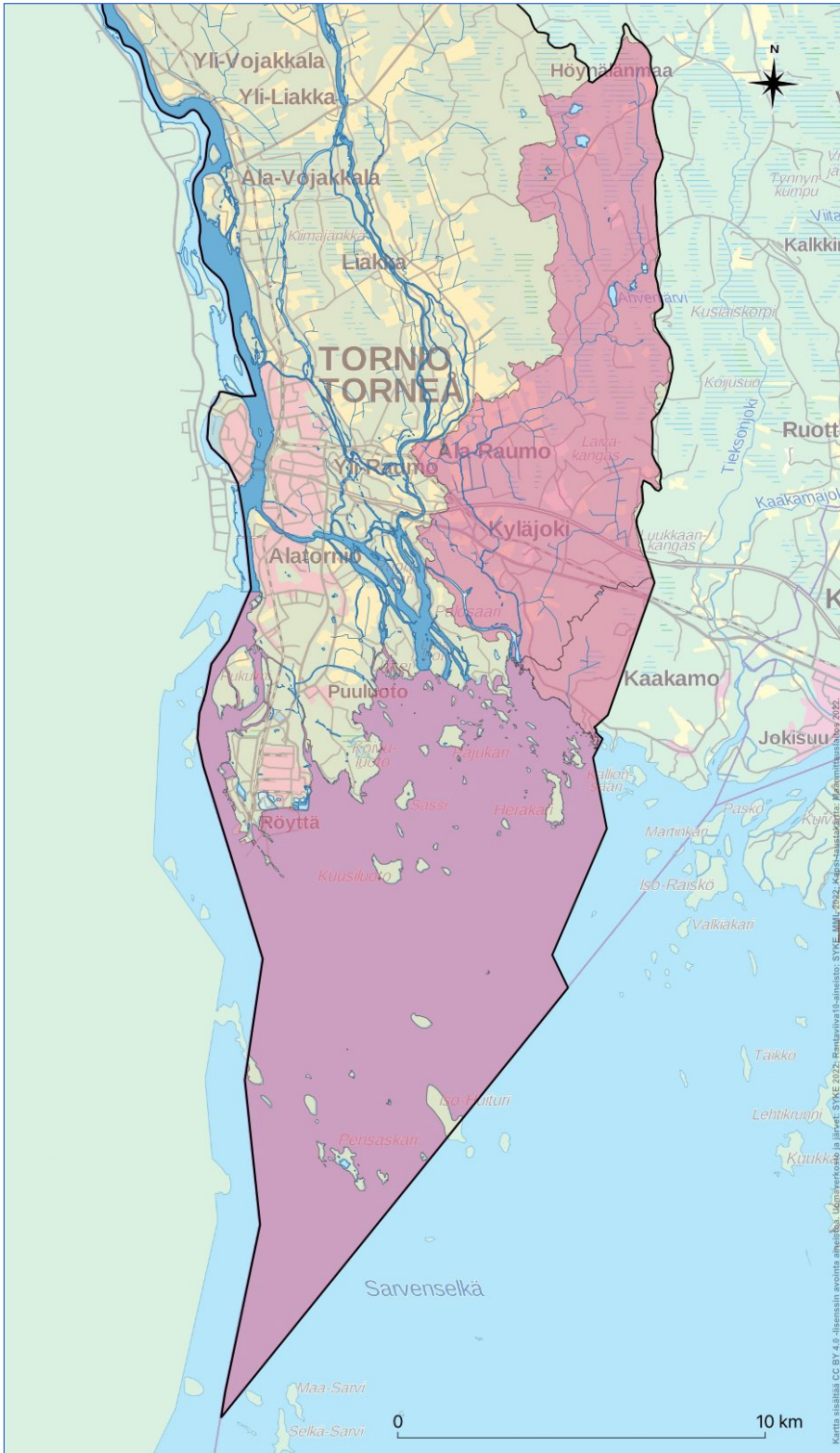
Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen yleiskokous on vahvistanut ehdotuksen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi kokouksessaan PP.KK.VVV.

Alueellinen yhteistyöryhmä on arvioinut ja käsitellyt Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen ehdotuksen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi kokouksessaan PP.KK.VVVV.

Lapin ELY-keskus on hyväksynyt käyttö- ja hoitosuunnitelman Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueelle hallintopäätöksellään PP.KK.VVVV (LAPELY/0000/202X).

2. Suunnitelma rannikon merialueelle ja rannikon sivuvesille

Tämä osasuunnitelma koskee Tornion edustan rannikon merialueen ja rannikon pienten jokien Kyläjoki) ja purojen sekä järvien suunnittelualuetta (kuva 2.1).

Kuva 2.1. Rannikon merialueen ja sivuvesien (Kyläjoki) suunnittelualue.

2.1. Perustiedot vesialueesta ja sen tilasta

Rannikon merialueella ovat voimassa Ruotsin ja Suomen välisen rajajokisopimuksen paikalliset kalastussäännöt. ELY-keskus ylläpitää kalastussäntöä koskevaa sivustoa linkkeineen verkko-osoitteessa: <https://www.ely-keskus.fi/kalastus-tornionjoella>.

2.1.1. Vesien omistus ja hallinta

Rannikon ja sivuvesien suunnittelualueella valtaosa vesistöistä on järjestäytyneiden osakaskuntien omistamia vesiä. Osalla vesialueen omistajista on vesialuetta myös Tornionjoen tai Muonionjoen suunnittelualueella.

2.1.2. Vesistön tila

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) pintavesien vedenlaatuluokituksen mukaan kalatalousalueen rannikkovedet ovat tyydyttävässä ekologisessa tilassa³. Rannikon vesiin kohdistuu sekä jokiveden että alueella sijaitsevan Outokummun Tornion tehtaiden ja Tornion-Haaparannan jätevedenpuhdistamon kuormitusta. Tornionjoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelman mukaan Tornionjoen vesienhoitoalueen rannikkovesissä on ravinnepitoisuuksien perusteella arvioituna vähäistä kuormituksen vähentämistarvetta.

Rannikkoalueella merkittäviä rakenteellisia muutoksia ovat aiheuttaneet Tornion edustan satamien ja laivaväylien rakentaminen. Rannikon matalikoilla on suuri merkitys kalojen lisääntymisalueena. Rajallisia lisääntymisalueita uhkaavat etenkin rehevöityminen ja liettyminen sekä ruoppaukset ja muu merialueiden kasvava käyttöpaine, kuten merituulivoiman rakentaminen. Merirakentamisen lisääntyminen voi uhata myös vaelluskalojen vaellusreittejä. Kalatalousalue ottaa huomioon merirakentamisen, etenkin merituulivoiman, vaikutukset vaelluskalojen vaellusreitteihin ja vaelluskäyttäytymiseen sekä kalastukseen edunvalvonnassa sekä painottaa kalakantoja ja kalastusta sekä muuta eliöstöä koskevan tutkitun tiedon merkitystä merirakentamisen kaavoituksessa, suunnittelussa ja toteuttamisessa, kuten esimerkiksi merituulivoiman kaapeloinnin ja pohjarakenteiden sekä muiden rakenteiden läheisyys vaellusreitteihin.

Ajantasaisen tilanteen rannikon pintavesien ekologisesta tilasta ja pistekuormittajista voi tarkistaa SYKE:n Vesikartta-palvelusta (<http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikartta>).

Tornionjoen vesienhoitoalueen vuosien 2022–2027 toimenpideohjelmassa määritellyt riskivedet Tornion-Muonionjoen vesistöalueella on esitetty liitteessä (liite 1). Vesialueen omistajien ja

³ Vesistön tyydyttävä ekologinen tila tarkoittaa, että kalojen, pohjaeläinten ja vesikasvien esiintymisessä ja lajistossa on korkeintaan kohtalaisia ihmisen toiminnasta aiheutuvia muutoksia. Vesienhoidon tavoite on, että vesistöt olisivat vähintään hyvässä ekologisessa tilassa. Hyvässä ekologisessa tilassa ihmistoiminnan vaikutukset ovat korkeintaan vähäisiä.

kalastusoikeuden haltijoiden olisi hyvä seurata näiden vesistöjen kalataloudellista tilaa suunnitelmakauden aikana.

2.2. Perustiedot kalakantojen nykytilasta

2.2.1. Kalakantojen nykytila merialueella

Tornionjoen edustan merialueella esiintyy kalastuslain tarkoittamista vaelluskaloista lohi, taimen (meritaimen) ja siika (vaellussiika).⁴ Alueella esiintyy myös rannikon virtavesissä kutevaa, mutta merellä syönnöstävää harjusta (kalastuslain tarkoittama harjuksen vaeltava muoto) ja ns. meriharjusta eli meressä kutevaa harjuksen muotoa. Vaelluskalojen lisäksi alueella esiintyy kalastukselle tärkeistä lajeista ahventa, haukea, madetta ja maivaa sekä silakkaa. Kuha on alueella istutusperäinen laji. Kampela ja kilohaili ovat alueella harvinaisia, samoin kuin merikutuinen karisiika. Ns. vajaasti hyödynnettyjä lajeja alueella ovat erilaiset särkikalat (särki, lahna, pasuri, säyne, seipi, salakka), kiiski ja kuore. Nahkiainen kuuluu myös alueen lajistoon.

Kalakantojen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Tornion edustan merialueen kalaston rakennetta ja tilaa on seurattu osana Tornion tehtaiden vesistö- ja kalataloustarkkailua⁵. Vuosina 2015 ja 2018 tehtyjen verkkokoekalastusten tulosten perusteella alueen kalasto on ahven- ja särkivaltaista. Vuonna 2018 pelkästään ahvenen ja särjen osuus kalaston biomassasta oli 90 %. Muita merkittäviä saalislajeja olivat kiiski ja siika sekä salakka, joiden osuus biomassasta vaihteli 1–3 %:n välillä.

Ahvenen osalta tarkkailussa on seurattu kannan ikäkoostumusta ja vuosiluokkia, morfologisia vaurioita ja kutuvalmiutta. Ahven kutee Tornion edustalla vuosien 1989–2012 seurantojen tulosten tapaan normaalisti. Madekannan seurannassa havaittiin edelleen sukukypsyyskokoisten mateiden alentunutta kutuvalmiutta, mikä on laajahko ilmiö Perämeren rannikolla. Vuosien 2004–2018 seurannoissa kutukypsien mateiden osuus on vaihdellut 2–33 %:n välillä. Sellu- ja paperiteollisuuden jätevesillä on todettu olevan yhteys kalojen lisääntymishäiriöihin. Vaellussiian mädin sumputuskokeissa Tornion tehtaiden jätevesien purkualueella ei ole havaittu poikkeavan suurta mädin kuolevuutta. Vuosina 2004–2019 mädin kuolevuus on vaihdellut 0–5,5 %:n välillä,

⁴ Voimassa olevassa kalastuslaissa (379/2015, 4 §) vaelluskaloilla tarkoitetaan lohta, järvihohta, ankeriasta, nahkiaista, toutainta, taimenta sekä nieriän, harjuksen ja siian vaeltavia kantoja. Kalastusasetuksessa (1360/2015) ns. paikallisella taimenella tarkoitetaan taimenta, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. Toisin kuin voimassa olevassa kalastuslaissa, vuonna 2016 kumotussa kalastuslaissa (286/1982) taimenen ekologisia muotoja kuvattiin omilla nimityksillään (lain 119 §: ”Loheksi luetaan, jollei toisin säädetä, myös meritaimen, järvitaimen ja purotaimen eli tammukka sekä kirjolohi.”). Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa taimenen osalta käytetään kumotun kalastuslain mukaisia nimityksiä silloin kun se on tarkoituksenmukaista alueella esiintyvien meri- tai järvivaelteisten tai paikallisten taimenkantojen nykytilan ja kehityksen kuvaamisen sekä tavoitetilan asettamisen kannalta. Samoin siian osalta käytetään alueella ja tutkimuksessa vakiintuneita nimityksiä kalastuslain tarkoittamille siian vaeltaville kannoille, kuten kesänousuiselle ja syysnousuiselle vaellussiialle.

⁵ Pöyry Finland Oy 2019.

mitä voidaan pitää normaalina siian mädin säilyvyytenä merialueella. Ahvenen ja mateen lihaksesta otetuissa näytteissä ei ole havaittu johdonmukaista eroa metallipitoisuuksissa (Ni, Cr, Zn) Tornion edustan kuormitetun alueen ja Simon edustan vertailualueen välillä vuosien 2000–2018 seurannoissa. Tornion edustan merialueen kalojen käyttökelpoisuus ei ole tässä suhteessa heikentynyt.

Vaelluskalat

Vuonna 2023 julkaistun ruotsalais-suomalaisen biologisen selvityksen⁶ mukaan uusi kansanvälinen kantakohtainen kestävän enimmäistuoton taso (ns. MSY-tavoite) että Tornionjoelle asetettu hieman korkeampi 80 %:n hoitotavoite, joka mainitaan Suomen ja Ruotsin kansallisissa lohistrategioissa, on saavutettu viime vuosina. Vuodesta 2011 lähtien arvio Tornionjoen lohikannan tavoitteellisen 75 %:n poikastuotannon edellyttämästä kutulohien määrästä on vaihdellut vuosittain 29 000 ja 52 000 kalan välillä. Luonnonvarakeskus on seurannut Tornionjoen nousulohimäärää Kattilakosken seurantapaikalla vuodesta 2009 alkaen.⁷ Nousulohien määrä on vaihdellut huomattavasti vuosien välillä. Vuosina 2014 ja 2016 Tornionjokeen nousi n. 100 000 lohta, kun esimerkiksi vuosina 2010 ja 2011 nousulohien määrä oli vain n. 20 000 kappaletta. Jokeen on noussut seurannan aikana vuosittain keskimäärin vajaat 60 000 lohta.

Meritaimenen tila Perämereen laskevissa vesistöissä on yleisesti ottaen arvioitu huonoksi ja taimenkannat ovat heikentyneet merkittävästi 1970-luvulta lähtien. Vaellussiikasaaliit olivat erityisen runsaita 1940-luvun lopulla ja 1970-luvun lopulta 1990-luvun alkupuolelle saakka, mutta 2000-luvulla saaliit ovat kuitenkin olleet pienempiä, minkä arvioidaan johtuvan poikasistutusten vähenemisestä, kovasta kalastuspaineesta merellä ja hyljekannan lisääntymisestä. Merivaelteisen harjuskannan tilasta ei ole tutkimustietoa Tornion edustan merialueelta. Perämeren meriharjuskanta (sekä meressä kuteva että meressä syönnöstävä jokikutuinen kanta) on yleisesti ottaen heikko, ja harjus on rauhoitettu meressä.

Muut lajit

Tornion edustan karisiikakannan tilasta ei ole ajantasaista tutkimustietoa. Uudenkaarlepyyn ja Kalajoen kannoista tehtyjen selvitysten perusteella Perämerellä merikutuinen karisiika lisääntyy kokonaan luontaisesti ja kannan arvioidaan olevan hyvässä tilassa ja kalastuksen kestäväällä tasolla. Karisiian poikastuotannossa on havaittu huomattavaa vuosittaista vaihtelua.⁸ Tornion edustan rannikkoalue ei kuitenkaan ole merkittävää maivan tai karisiian kutualueutta. Maivan ja karisiian lisääntymisalueet sijoittuvat Tornion ulkosaaristoon, mm. Pensaskarin-Mainuan alueelle.⁹

⁶ Palm ym. 2023.

⁷ Tornionjoen nousulohiseuranta: <https://kalahavainnot.luke.fi/fi/seurannat/tornionjoen-nousulohiseuranta/>.

⁸ Raitaniemi & Sairanen 2022.

⁹ Rajakiiri Oy 2010.

Nahkiainen

Tornionjoen nahkiaiskannasta ei ole ajantasaista tutkimustietoa. Perämeren nahkiaiskannan tilaa selvitetiin vuosina 2010–2012 toteutetussa hankkeessa. Tuolloin Tornionjoen nahkiaiskannan arvioitiin heikentyneen voimakkaasti edellisten 15 vuoden aikana. Saalis on ollut noin 500–5 000 kpl nahkiaisia vuotta kohti. Tornionjoen nahkiaiskantaa on hyödynnetty niin pääuomassa kuin muutamassa sivujoessakin satoja vuosia. Tornionjoella nahkiaista pyydettiin noin 40 km:n matkalla jokisuusta ylöspäin. Pääosa saaliista saatiin Vaarankosken sekä Kukkolankosken ja sen alapuolisilta pyyntialueilta. Pohjoisempana sijaitsevien Matkakosken ja Vuennonkosken pyynti oli selvityksen mukaan pienimuotoista kotitarvepyyntiä. Nahkiaisenpyynnin järjestäminen tapahtui paljolti kuin siian lippoaminen, missä kalastusoikeus kuuluu rannan talollisille.¹⁰ Liakanjoen alaosalla harjoitetaan nahkiaisen pyyntiä osakaskunnan luvalla.

Kalakantojen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

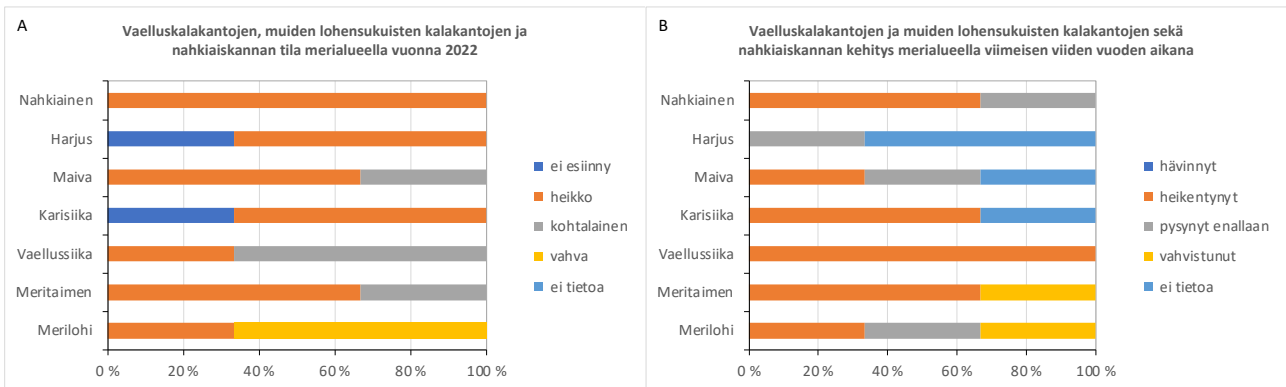
Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalakantojen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalakantojen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin. Kuvaus on jaoteltu pääpiirteissään 1) vaelluskaloihin, 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin ja 3) ns. vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

Vaelluskalat, muut lohensukuiset lajit ja nahkiainen merialueella

Merialueella lohikanta on vahva. Osakaskuntien näkemykset lohikannan kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana kuitenkin vaihtelivat. Osa arvioi kannan vahvistuneen, osa pysyneen ennallaan ja osa puolestaan heikentyneen. Vaellussiikakanta on kohtalainen, mutta sen arvioitiin heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana. Meritaimenkanta on heikko. Arviot kannan kehityksestä vaihtelivat osakaskunnissa, mutta enimmältään sen katsottiin heikentyneen. Harjus-, maiva- ja karisiikakannat ovat heikkoja. Harjuskannan arvioitiin pysyneen ennallaan, maivakannan heikentyneen tai pysyneen ennallaan ja karisiikakannan heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana. Nahkiaiskanta merialueella on heikko ja sen arvioidaan enimmältään heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 2.2).

¹⁰ Hiltunen ym. 2013.

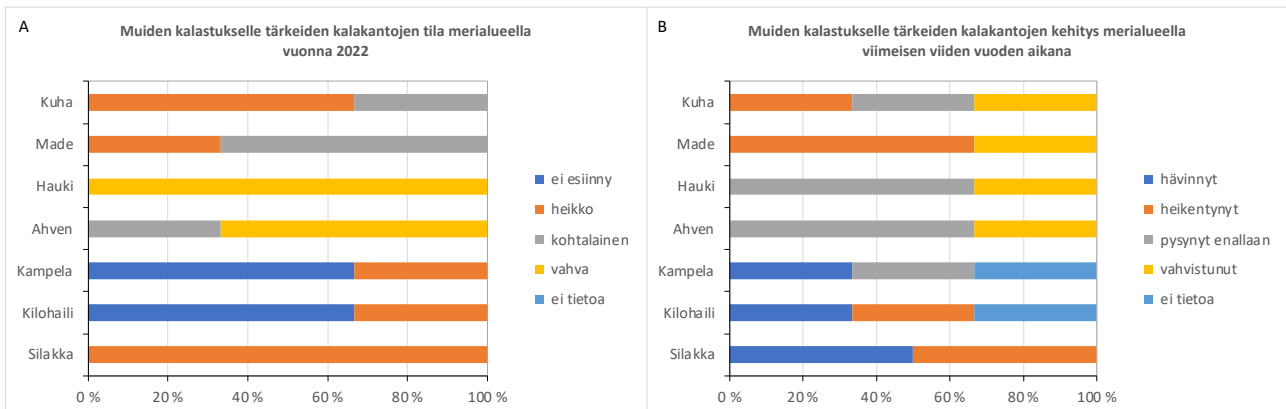

Kuva 2.2. Vaelluskalakantojen, muiden lohensukuisten kalakantojen ja nahkiaiskannan tila merialueella eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen ja nahkiaiskannan kehitys merialueella eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeät lajit merialueella

Hauki- ja ahvenkanta merialueella on vahva ja molempien lajien kantojen arvioitiin pysyneen enimmältään ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Madekanta on kohtalainen. Osa osakaskunnista arvioi kannan heikentyneen, mutta osa puolestaan vahvistuneen. Silakkakanta on heikko ja sen arvioitiin heikentyneen tai hävinneen osalta alueista. Kampela- ja kilohailikanta arvioitiin heikoksi siellä, missä lajeja esiintyy. Istutusperäisen kuhakanta on enimmältään heikko. Osakaskuntien arviot kannan kehityksestä vaihtelivat heikentyneestä vahvistuneeseen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 2.3).

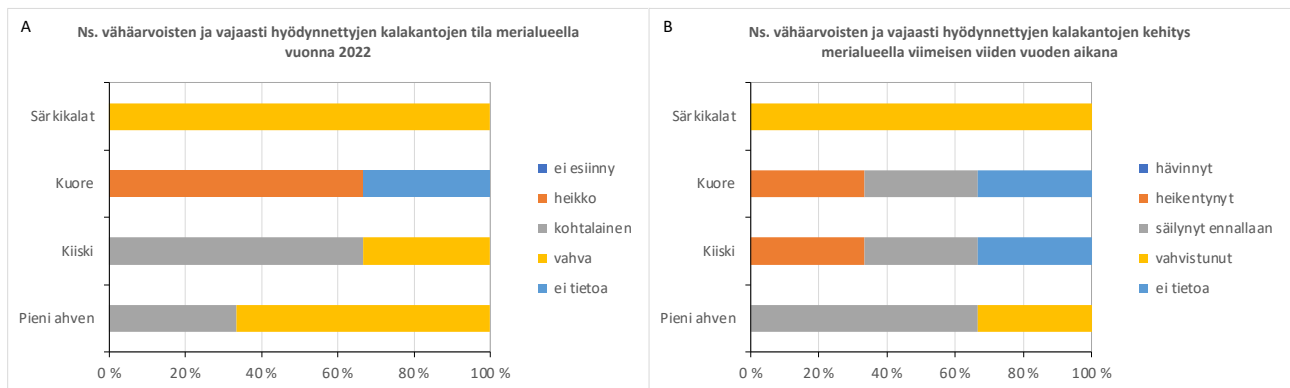

Kuva 2.3. Muiden kalastukselle tärkeiden kalakantojen tila merialueella eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys merialueella eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Vajaasti hyödynnetyt lajit merialueella

Vajaasti hyödynnetyistä lajeista särkikalojen kanta on vahva ja sen arvioitiin vahvistuneen viimeisen viiden vuoden aikana. Pientä ahventa (pituus alle 15 cm) on runsaasti ja kannan arvioitiin pääosin pysyneen ennallaan. Kuorekanta on heikko ja sen arvioitiin heikentyneen tai pysyneen ennallaan, samoin kuin kiisken, jonka kanta alueella on kohtalainen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 2.4).

Kuva 2.4. Ns. vähäarvoisten ja vajaasti hyödynnettyjen kalakantojen tila merialueella eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys merialueella eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (Särkikalat=särki, lahna, pasuri jne.; pieni ahven=pituus alle 15 cm.)

Vuosina 2010–2022 tehdyt istutukset

ELY-keskuksen istutusrekisterin tietojen mukaan kalatalousalueen vesiin Perämerellä istutettiin vuosina 2010–2022 kuhaa ja vaellussiikaa. Istutuksia ei tehty kaikkina vuosina.

Kuhaa istutettiin vuosina 2011, 2013 ja 2018 yhteensä n. 23 000 kappaletta, mistä määrästä Perämeren kalastusalueen osuus oli 15 %, osakaskuntien osuus 60 % ja toimenpidevelvoitteen osuus 25 %. Osakaskuntien varoilla istutettiin Vanajaveden kantaa ja toimenpidevelvoitteena Painiojärven kantaa. Kalastusalueen istutuksista kantatieto ei ole tiedossa. Kuhaistutukset tehtiin kesänvanhana poikasena ja keskimääräinen istutustiheys oli n. 8 000 kappaletta.

Vaellussiikaistutuksia tehtiin vuosittain vuodesta 2010 vuoteen 2021 pois lukien vuodet 2012 ja 2017. Kesänvanhana vaellussiikaa istutettiin yhteensä n. 216 000 kpl, mistä määrästä kalatalousmaksun osuus oli 56 %, toimenpidevelvoitteen osuus 25 %, valtion kalanviljelyvarojen osuus 10 % ja osakaskuntien osuus 9 %.

Vastakuoriutunutta vaellussiikaa istutettiin n. 454 000 kpl, mistä Perämeren kalastusalueen osuus oli 66 %, osakaskuntien osuus 22 %, valtion kalanviljelyvarojen osuus 7 % ja Tornion-Muonionjoen kalatalousalueen osuus 5 %. Istutuksia tehtiin vuosina 2014, 2015, 2019 ja 2020.

Kaikki vaellussiikaistutukset tehtiin Tornionjoen kesänousuisella siialla. Kesänvanhoja poikasia istutettiin keskimäärin vajaa 22 000 kappaletta vuodessa ja vastakuoriutuneita vajaa 114 000 kappaletta vuodessa.

2.2.2. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat merialueella

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä alueen kalakantoihin liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (ns. SWOT-tarkastelu).

Jäljempänä esitettävä SWOT-tarkastelu perustuu kyselyn tuloksiin. Tarkastelu on jaoteltu 1) vaelluskaloihin ja 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin.

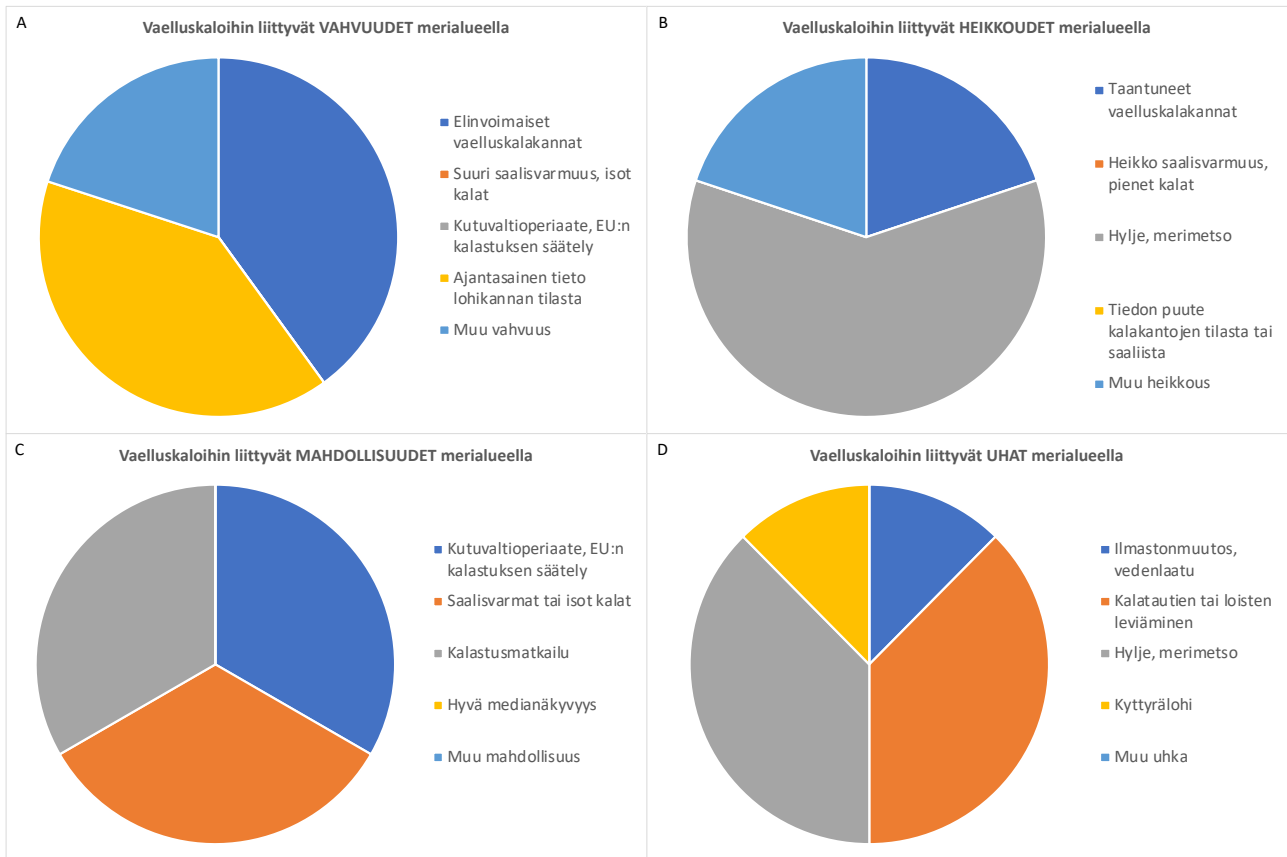
Vaelluskalakannat merialueella

Rannikon vaelluskalakantojen vahvuuksia ovat elinvoimaiset kannat (lohi) ja ajantasainen tieto lohikantojen tilasta. Mahdollisuuksia ovat puolestaan YK:n merioikeussopimuksen ns. kutuvaltioperiaate, jonka nojalla Suomi voi osaltaan vaikuttaa vaelluskalakantojen kokonaissaaliisiin Itämerellä, ja EU:n kalastuksen säätely sekä loheen liittyvä kalastusmatkailupotentiaali.

Vaelluskalakantoihin liittyviä heikkouksia ovat runsaat hylje- ja merimetsokannat, jotka vaikuttavat pyydyskalastuksen harjoittamiseen. Vaellussiika- ja meritaimenkannan taantuminen on niin ikään heikkoutena pidettävä seikka.

Vaelluskalakantoja koskevat uhat liittyvät kalatautien ja loisten leviämiseen sekä hylje- ja merimetsokantojen runsauteen. Muita uhkia ovat kyttyrälohi ja muut vieraslajit, jotka voivat aiheuttaa muutoksia ravintoketjuissa ja vaikuttaa siten kalakantoihin. Merituulivoiman mahdollinen rakentaminen Tornion edustan merialueelle voi vaikuttaa kalakantojen elinympäristöihin ja vaelluskäyttäytymiseen. Tornion edustan laivaväylän syventäminen voi aiheuttaa tilapäistä haittaa kalastolle mm. ruoppaustyön ajankohdasta riippuen. Myös eri toimialojen toiminnasta vesistöihin kohdistuvat yhteisvaikutukset ovat uhka.

Vaelluskalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 2.5).

Kuva 2.5. Vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) merialueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeitä kalakannat merialueella

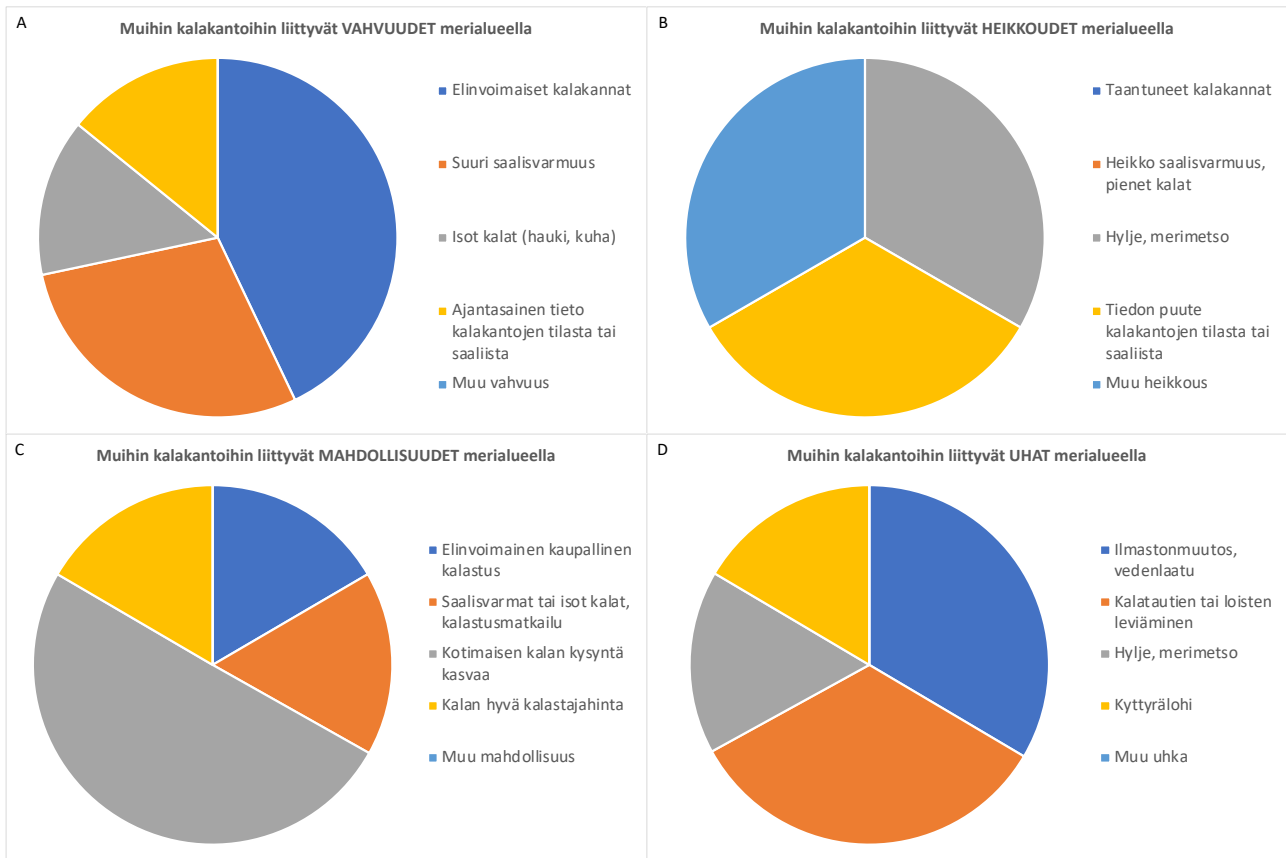
Rannikon muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyviä vahvuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat, suuri saalisvarmuus ja kookkaat kalat sekä ajantasainen tieto kalakannoista.

Mahdollisuuksia ovat puolestaan kotimaisen kalan kysynnän kasvu, elinvoimainen kaupallinen kalastus, kalan hyvä kalastajahinta sekä kalastusmatkailijoita houkuttelevat saalisvarmat tai isot kalat (hauki). Elinvoimainen kaupallinen kalastus on huoltovarmuuden kannalta merkittävä tekijä.

Heikkouksia ovat runsaat hylje- ja merimetsokannat, jotka vaikuttavat pyydyskalastuksen harjoittamiseen. Tiedon puute kantojen tilasta tai saaliista on niin ikään muihin kuin vaelluskalakantoihin liittyvä heikkous merialueella, kuten myös kalastuksen vähäinen määrä.

Muita kalastukselle tärkeitä kalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen ja veden laatuun sekä kalatautien ja loisten leviämiseen. Myös hylje- ja merimetsokantojen runsaus sekä kyttyrälohi ja muut vieraslajit ovat uhka paikallisille kalakannoille.

Muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 2.6).

Kuva 2.6. Muihin kuin vaelluskalakantoihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) merialueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

2.2.3. Kalakantojen nykytila sivuvesissä (Kyläjoen vesistö)

Rannikolle laskevien pienten sivuvesien kalakantojen tilasta ei ole ajantasaista tietoa.

Kyläjoki on suurelta osin madaltunut ja kasvanut umpeen, joten kalaston elinolosuhteet siinä ovat heikot.

2.2.4. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Rannikon heikkokuntoisten sivuvesien mahdollisuudet liittyvät vesistökunnostuksiin, joiden avulla esimerkiksi Kyläjokeen voisi olla mahdollista kotiuttaa pienimuotoinen vaelluskalakanta. Kalatalousalueen tiedon mukaan rannikon pieniin virtavesiin olisi vaelluskalojen nousupaineita.

2.3. Perustiedot kalastuksen nykytilasta

2.3.1. Kalastuksen nykytila merialueella

Kalastuksen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Kaupallinen kalastus

Tornion edustan kalataloudellisen velvoitetarkkailun¹¹ tulosten mukaan kaupallisten kalastajien lukumäärä Tornion edustalla on vähentynyt 2000-luvulla. Vuosittain kalastajien määrä on vaihdellut 15–26:een. Kalastus painottuu rysäkalastukseen avovesikaudella. Verkkokalastus on vähentynyt merkittävästi 2010-luvulta lähtien. Rannikkoalueen kaupallista kalastusta ovat ohjanneet vuodesta 2017 alkaen säännöt, joissa on määrätty kalastajille mm. henkilökohtaiset kiintiöt lohelle, silakalle ja kilohailille. Kiintiön täyttymistä valvotaan.

Kaupallisen kalastuksen kokonaissaalis Tornion edustan merialueella on vaihdellut 2000-luvulla 29–54 tonnin välillä. Tärkeimmät saalislajit ovat olleet koko jaksolla lohi ja siika, joiden suhteellinen osuus on ollut 2010-luvulta lähtien noin 80 % kokonaissaaliista. Muita tärkeitä saalislajeja ovat olleet ahven, hauki, made ja maiva. Silakkaa ei pyydetty kaupallisesti 2010-luvulla.

Rekisteröityjen kaupallisten kalastajien lohisaalis Suomen ICES-alueen tilastoruudussa 2 (Tornion ja Kemin edustan merialue) on vaihdellut vuosien 2005–2022 välisenä aikana n. 27 tonnista n. 83 tonniin. Taimensaalis puolestaan on vaihdellut vastaavana aikana n. 0,3 tonnista 2,7 tonniin. Taimenen pyynti Tornionjoen meri- ja jokialueella on ollut kiellettyä vuodesta 2013 lähtien. Siikasaaliit ovat pienentyneet merialueella voimakkaasti vuoden 2015 jälkeen. 2000-luvun alkuvuosikymmenellä siikasaalis vaihteli 30 ja 60 tonnin välillä, mutta 2010-luvun puolen välin jälkeen saalis on painunut alle 10 tonnin. Vuonna 2021 ja 2022 siikasaalis oli enää reilut 3 tonnia. Siikasaaliin pieneneminen johtuu kalastuksen vähentymisestä mm. hyljeongelman vuoksi.¹²

Vapaa-ajan kalastus

Vapaa-ajan kalastuksen nykytilasta Tornion edustan merialueella ei ole ajantasaista seurantatietoa. Röyttän merituulipuiston YVA-arviota varten tehdyn kalastustiedustelun¹³ tulosten perusteella kalastusta harjoitettiin vuonna 2008 pääasiassa onkimalla ja pilkkimällä sekä verkoilla. Pyyntikertojen määrällä mitattuna eniten kalastettiin verkoilla. Saalis koostui pääasiassa ahvenesta, mateesta, hauesta ja siiasta, joiden osuus kokonaissaaliista (n. 5 200 kg) oli yli 80 %. Lohen ja taimenen osuus oli noin kymmenesosa kokonaissaaliista.

¹¹ Pöyry Finland Oy 2019.

¹² Palm ym. 2023.

¹³ Rajakiiri Oy 2010.

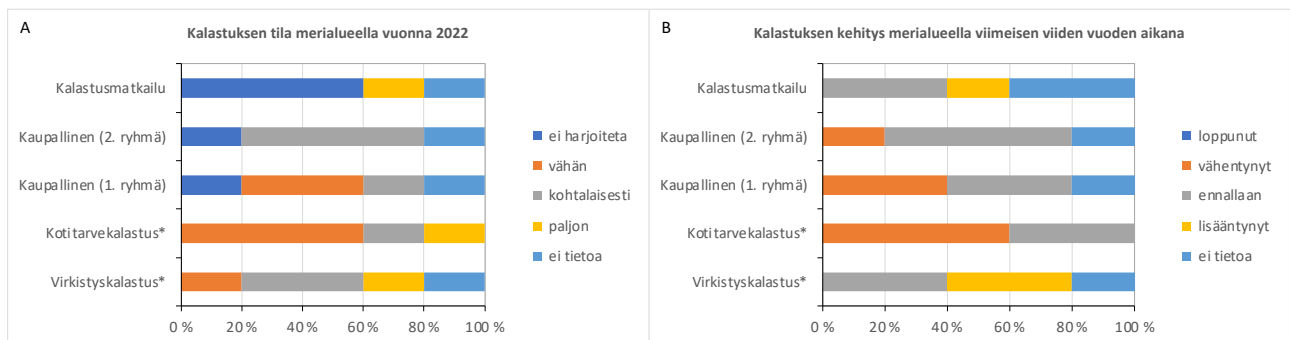
Vapaa-ajan kalastajat arvioivat siikakannan vähentyneen merialueella voimakkaimmin. Saalismäärän koettiin vähentyneen myös lohen, taimenen, mateen ja ahvenen osalta. Kuhan, lahnan, särjen, maivan ja hauen puolestaan koettiin lisääntyneen jonkin verran. Tiedustelun tulosten mukaan vapaa-ajankalastus keskittyi Röyttän niemen ympärille, Kuusiluodonselän alueelle sekä Kukkokarin ja Leton alueille.

Kalastuksen nykytila ja kehitys osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalastuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalastuksen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin.

Kaupallisen kalastuksen ryhmään 1 (liikevaihto yli 10 000 euroa vuodessa) kuuluvaa kaupallista kalastusta harjoitetaan kalatalousalueen merialueella vähän ja kalastus on viimeisen viiden vuoden aikana vähentynyt tai pysynyt ennallaan. Muuta kaupallista kalastusta harjoitetaan kohtalaisesti ja sen määrä on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana lähinnä ennallaan. Kalastusmatkailua osakaskuntien alueella ei juurikaan harjoiteta eikä sen määrässä ole tapahtunut muutoksia viimeisen viiden vuoden aikana. Kotitarvekalastus osakaskuntien vesialueilla merialueella on enimmäkseen vähäistä ja sen määrä on pääsääntöisesti vähentynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Virkistyskalastusta harjoitetaan kohtalaisesti ja sen määrä viimeisen viiden vuoden aikana on osalla alueita pysynyt ennallaan, mutta osalla lisääntynyt.

Osakaskuntien arviot kalastuksen tilasta ja kehityksestä merialueella on esitetty kaaviossa (kuva 2.7).

Kuva 2.7. Kalastuksen tila merialueella eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä kalastuksen kehitys merialueella eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle. Kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.)

2.3.2. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat merialueella

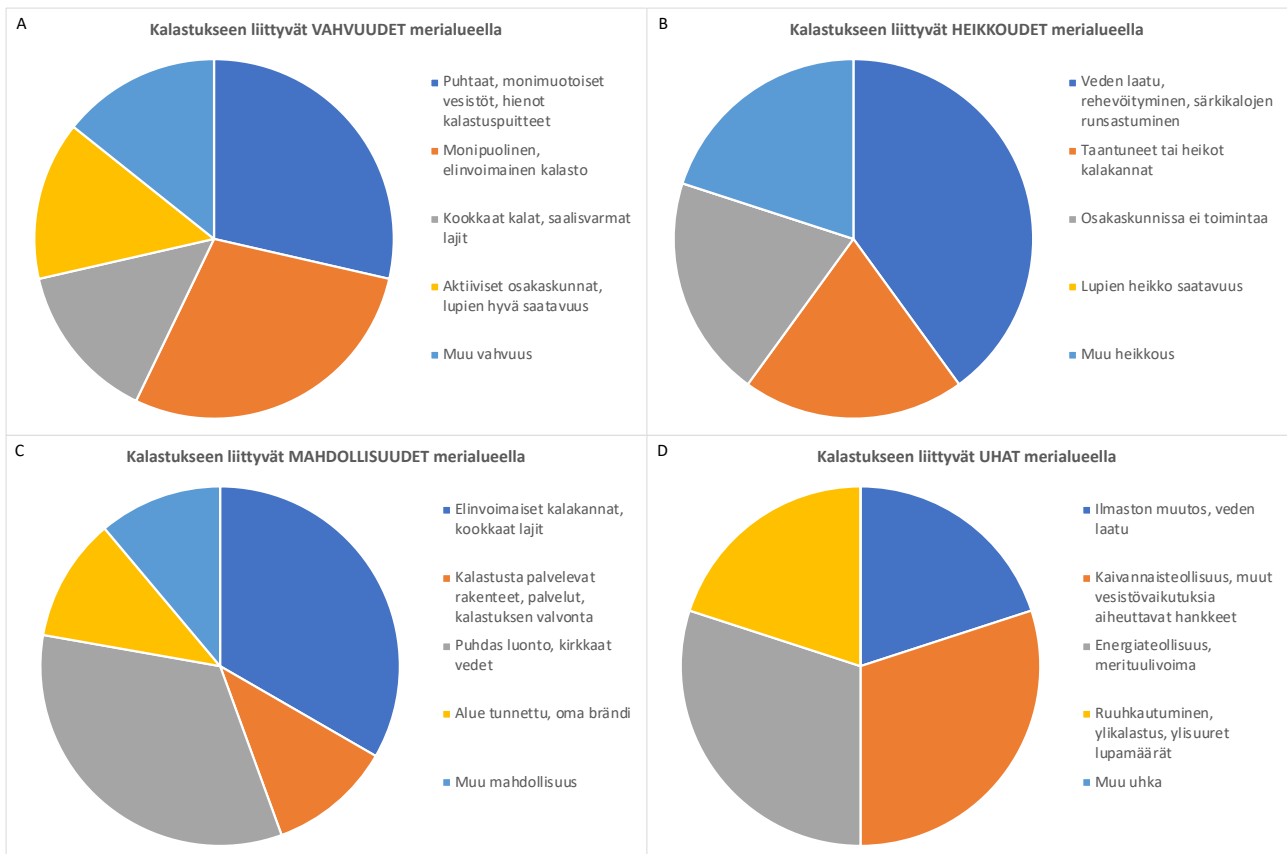
Rannikon kalastukseen liittyviä vahvuuksia ovat puhtaat, monimuotoiset vesistöt ja hienot kalastuspuitteet sekä monipuolinen ja elinvoimainen kalasto.

Mahdollisuuksia puolestaan ovat elinvoimaiset kalakannat ja kookkaat saalislajit sekä puhdas luonto ja kirkkaat vedet.

Heikkouksina nähtiin etenkin veden laatu, rehevöityminen ja särkikalojen runsastuminen. Heikkoutena mainittiin myös tiedon puute kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle.

Kalastusta koskevinä uhkina nähtiin etenkin kaivannaisteollisuus ja muuta vesistövaikutuksia aiheuttavat hankkeet ja toiminta sekä energiateollisuus ja merituulivoima.

Kalastukseen liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 2.8).

Kuva 2.8. Kalastukseen liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) merialueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

2.3.3. Kalastuksen nykytila sivuvesissä (Kyläjoki ja rannikon pienet vesistöt)

Kalastuksen tilasta rannikon pienissä vesistöissä ja Kyläjoessa ei ole ajantasaista seurantatietoa. Kyläjoessa ei kalatalousalueen tiedon mukaan harjoiteta kalastusta.

2.3.4. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Kalastukselle ei toistaiseksi ole edellytyksiä Kyläjoessa heikon virtaaman ja vedenlaadun vuoksi. Rannikon heikkokuntoisten sivuvesien mahdollisuudet liittyvät vesistökunnostuksiin, joiden avulla esimerkiksi Kyläjokeen voisi olla mahdollista kotiuttaa pienimuotoinen vaelluskalakanta.

2.4. Kalakantojen tavoitetila ja osatavoitteet

2.4.1. Yleistavoite kalakannoille

Kalatalousalueen pitkän ajan tavoitteessa alueen alkuperäisen lajiston kalakannat uusiutuvat edelleen luontaisesti. Lisääntymisympäristöt ovat hyvässä kunnossa ja vaelluskalojen luontaiset vaellusreitit ovat esteettämiä. Kalastukselta jää joka vuosi riittävästi emokaloja seuraavan kalasukupolven tuottamiseen. Tähän pyritään kalastuksen itsesäätelyllä (kantojen heikentyessä kalastuspaine vähenee ja päinvastoin) ja ylikalastukselle herkimpien lajien osalta käytettävissä olevin kalastuksensäätelykeinoin, kuten pyyntimitoin, saaliskiintiöin tai alueellisin, ajallisin tai pyydysteknisin kalastusrajoituksin, silloin kun säädöksissä määrätty säätely ei ole yksin riittävää.

Kalakantojen yleistavoitteen toteutuminen edellyttää, että kalatalousalueella on tietoa tai arvio mm. lajien sukukypsyydestä ja -koosta sekä emokalojen tuotantokyvystä. Kalatalousalue hankkii ja soveltaa parasta saatavilla olevaa tietoa voimavarojensa puitteissa.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia lajikohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta, esimerkiksi kannoittain tai alueellisesti ja ajallisesti painotettuna, käytettävissä olevaan tutkimus- ja seurantatietoon perustuen.

2.4.2. Vaelluskalat

Lohi

Tavoitetila: Tornionjoen lohikanta on 2–3 vuoden aikajaksolla tarkasteltuna keskimäärin vähintään kestävänsä enimmäistuoton (MSY) tasolla. Lohikannan tilaan voidaan reagoida kalastuksen säätelyllä nopeasti vuosittain. Lohen kaupallinen kalastus Tornion edustan merialueella on kannattavaa.

Ongelmat: Tornionjoen lohikuolemat. Hylkeiden aiheuttamat tappiot lohenkalastukselle. Rungas kalastus syönnösalueilla Itämerellä ja Pohjanlahdella. Heikko

ravintotilanne syönnösalueilla. Vaelluspoikasten heikko selviytyminen vaelluksella.

Toimenpiteet: Kalatalousalue vaikuttaa monipuolisesti edunvalvonnan keinoin, mm. henkilökohtaisilla kontakteilla, lausuntoja antamalla ja kirjelmiä laatimalla, siihen, että lohen kalastuksessa Itämerellä ja rannikkokalastuksessa Pohjanlahdella huomioidaan Tornionjoen lohen eri osakantojen tila ja eriaikainen nousukäyttäytyminen ja että mm. voimassa olevien kalastuksen säätelyn vaikutuksesta Tornionjoen lohikannan kehitykseen tehdään riittävästi tutkimusta.

Selvitetään, voidaanko Tornionjoelle asentaa toinen lohilaskuri.

Hylkeiden aiheuttamia haittoja lohen kalastukselle ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin, kuten suojaverkoin.

Seuranta: Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kaupallisen kalastuksen saalistietojen (ELY-keskuksen tilastointi ja Luken seurannat tai selvitykset), kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen ja viranomaisen ylläpitämän vapaa- ajankalastuksen Oma kala -palvelun tuottaman saalistiedon avulla. Lohikuolemia seurataan Ruokaviraston selvitysten perusteella. Edunvalvonnan toteutumista seurataan edunvalvontatapahtumien määrällä.

Taimen

Tavoitetila: Tornionjoen luonnonvaraisen taimenen merikuolevuus alenee 2020-luvun alkuvuosien tasosta. Meritaimenkanta merellä vahvistuu.

Taimenen velvoiteistukkaat kasvavat pyyntikokoon ja saadaan mahdollisimman tehokkaasti saaliiksi.

Ongelmat: Rasvaevällisen taimenen pyyntikielto ei estä taimenta tarttumasta verkkoon ja vahingoittumasta istutetun taimenen tai muun kalan pyyntiin tarkoitetuissa pyydyksissä taimenen syönnösalueella Perämerellä ja Pohjanlahdella. Hyljekannan vaikutus taimenkantoihin on alueella suuri ongelma.

Toimenpiteet: Kalatalousalue vaikuttaa monipuolisesti edunvalvonnan keinoin, kuten henkilökohtaisin kontaktein, lausuntoja antamalla ja kirjelmiä laatimalla, siihen, että taimenen syönnösalueella mm. verkkokalastusta säädellään luonnonvaraista taimenta säästävään suuntaan ja että Tornionjokisuun edustan ulkopuolisellakin syönnösalueella tapahtuvassa kalastuksessa käytetään elävänä kalan pyydystäviä välineitä, kuten rysiä.

Seuranta: Toteutumista seurataan yhteisten ruotsalais-suomalaisten biologisten selvitysten ja muiden Tornionjoen taimenkantoja koskevien seurantojen ja tutkimusten puitteissa.

Karisiika

- Tavoitetila:** Karisiika lisääntyy luontaisesti Tornion edustan merialueella. Karisiikakantoja hyödynnetään kestävästi kalastuksessa.
- Ongelmat:** Karisiikakannan tilasta ja saaliista ei ole ajantasaista tietoa. Hyljekannan lisääntyminen lisää karisiian luonnollista kuolevuutta, koska siika kuuluu hylkeiden saalislajeihin.
- Toimenpiteet:** Hylkeiden tai merimetsojen aiheuttamia haittoja karisiikakannoille tarvittaessa ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin, kuten suojaverkoin.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kaupallisen kalastuksen saalistietojen (ELY-keskuksen tilastointi ja Luken seurannat tai selvitykset), kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen ja viranomaisen ylläpitämän vapaa- ajankalastuksen Oma kala -palvelun tuottaman saalistiedon avulla.

Vaellussiika

- Tavoitetila:** Tornionjokisuuhun ja jokeen nouseva vaellussiikakanta vahvistuu ja kalojen keskikoko kasvaa.
- Ongelmat:** Tornionjoen vaellussiikakanta on heikentynyt pitkän ajan tarkastelussa. Kalojen keskikoko on pienentynyt. Suurikokoisia, kutukannalle arvokkaimpia, emokaloja on saaliissa vähän. Hyljekannan lisääntyminen lisää vaellussiian luonnollista kuolevuutta, koska siika kuuluu hylkeiden saalislajeihin.
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue vaikuttaa monipuolisesti edunvalvonnan keinoin, kuten henkilökohtaisin kontaktein, lausuntoja antamalla ja kirjelmiä laatimalla, siihen, että Tornionjoen vaellussiian syönnösalueella Perämerellä ja Pohjanlahdella siian kalastusta säädellään kookkaita emokaloja säästävään suuntaan.
- Hylkeiden tai merimetsojen aiheuttamia haittoja vaellussiikakannoille tarvittaessa ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin, kuten suojaverkoin.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan yhteisten ruotsalais-suomalaisten biologisten selvitysten ja muiden Tornionjoen vaellussiikakantoja koskevien seurantojen ja tutkimusten puitteissa.

2.4.3. Muut kalastukselle tärkeät lajit

Muita kalastukselle tärkeitä lajeja merialueella ovat ahven, hauki, made ja maiva.

- Tavoitetila:** Tornion edustan merialueella ahven, hauki, made ja maiva lisääntyvät luontaisesti ja lajien kannat ovat pyyntivahvoja. Lajeja kalastetaan kestävästi niin kaupallisessa kuin vapaa-ajankalastuksessa.
- Ongelmat:** Ahven- ja haukikannat ovat alikalastettuja. Madekanta on heikentynyt ja mateen koko pienentynyt.
- Toimenpiteet:** Kotimaisten kalan tarjonnan ja elintarvikekäytön lisääminen kuuluu kotimaisen kalan edistämishjelmaan¹⁴. Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa kaupallisen kalastuksen lupien saatavuutta merialueen kalakantojen hyödyntämiseksi. Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa talouskalojen monipuolista vapaa-ajan kalastusta eri keinoin.
- Kalatalousalue ottaa edunvalvonnassa huomioon muun kalan kuin lohien kalastuksen järjestämisen ja mahdollistamisen merialueella mm. viranomaisten kanssa käydyissä neuvotteluissa.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kaupallisen kalastuksen saalistietojen (ELY-keskuksen tilastointi ja Luken seurannat tai selvitykset), kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen ja viranomaisen ylläpitämän vapaa- ajankalastuksen Oma kala -palvelun tuottaman saalistiedon avulla.

2.4.4. Vajaasti hyödynnetyt lajit

Vajaasti hyödynnetyillä lajeilla tarkoitetaan särkikaloja, kiiskeä, kuoretta ja pientä ahventa (pituus alle 15 cm).

- Tavoitetila:** Merialueen vähäarvoisia tai vajaasti hyödynnettyjä lajeja hyödynnetään monipuolisesti kaikessa kalastuksessa.
- Ongelmat:** Vajaasti hyödynnetyjen lajien vähäinen arvostus saaliina ja ruokakalana.
- Toimenpiteet:** Vajaasti hyödynnetyjen lajien elintarvikekäytön lisääminen, eli arvostuksen nosto, kuuluu kotimaisen kalan edistämishjelmaan¹⁵. Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa kaupallisen kalastuksen lupien saatavuutta merialueen vajaasti hyödynnetyjen kalakantojen hyödyntämiseksi. Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa vajaasti hyödynnetyjen kalakantojen vapaa-ajan kalastusta eri keinoin.
- Vajaasti hyödynnetyn kalan määrää vähennetään tarvittaessa suunnitellusti ja ammattimaisesti tehdyin hoitokalastuksin, mm. alueilla, joissa vähäarvoisen kalan runsaus haittaa talouskalojen kalastusta.

¹⁴ Valtioneuvoston periaatepäätös 8.7.2021.

¹⁵ Valtioneuvoston periaatepäätös 8.7.2021.

Seuranta: Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kaupallisen kalastuksen saalistietojen (ELY-keskuksen tilastointi ja Luken seurannat tai selvitykset), kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen ja viranomaisen ylläpitämän vapaa- ajankalastuksen Oma kala -palvelun tuottaman saalistiedon avulla.

2.4.5. Nahkiainen

Nahkiaisien esiintymisestä ja elintavoista Tornionjoen edustan merialueella ei ole tietoa. Nahkiaisella on kalataloudellista merkitystä vain jokialueella. Nahkiaiselle ei aseteta erillistä tavoitetilaa merialueella.

2.5. Kalastuksen tavoitetila ja osatavoitteet

2.5.1. Yleistavoite kalastukselle

Vapaa-ajankalastus (kotitarvekalastus ja virkistyskalastus), kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailutoiminta muodostavat osan paikalliskulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille ja rannikon kuntien aluetalouteen ja se tarjoaa kalastusmahdollisuuksia ja elämyksiä niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoille. Kalastus on monipuolista ja kohdistuu kaikissa kalastusmuodoissa tasapainoisesti ja kestävästi alueen kalakantoihin.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia kalastusmuotokohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta käytettävissä olevaan seuranta- ja tutkimustietoon perustuen. Kalatalousalue tiedottaa suosituksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille mm. kotisivuillaan tai yleiskokouksessa.

2.5.2. Vapaa-ajankalastus

Virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Kalastuslain määritelmän¹⁶ mukaan virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle, kun taas kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.

¹⁶ Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus. Nykyisen kalastuslain tavoin kotitarvekalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on tämän toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä.”

- Tavoitetila:** Rannikon merialueella harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää virkistys- ja kotitarvekalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.
- Kalastuslupia sekä tietoa kalastuskohteista, kalalajeista ja kalastussäännöistä on helposti saatavissa sähköisesti. Paikalliset asukkaat, mökkiläiset ja matkailijat harjoittavat monipuolista vapaa-ajan kalastusta seisovin pyydyksin ja vapavälinein. Virkistys- ja kotitarvekalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä kalalajeista. Vapaa-ajan kalastuksen saaliista ja sen lajijakaumasta on olemassa vähintään summittaista tietoa.
- Vapaa-ajan kalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.
- Ongelmat:** Tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja vapaa-ajan kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle. Karikkoiset vedet, jotka ovat varsinkin aluetta tuntemattomille hankalia luovia.
- Toimenpiteet:** Alueen virkistyskalastusmahdollisuuksista tiedotetaan aikaisempaa enemmän. Lupien sähköistä saatavuutta parannetaan edelleen. Virkistyskalastuksen kestävyyttä edistetään tiedottamista lisäämällä. Kalastukseen annetaan yleisiä ja tarvittaessa kalastuspaikkakohtaisia ohjeita eri kalastusmuotojen harjoittamiseen.
- Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät vapaa-ajan kalastukseen monipuolisia lupia.
- Kalatalousalue pyrkii edistämään eri kalastusmuotojen yhteensovittamista.
- Saalis seuranta kehitetään. Kalastuslupien ehtoihin suositellaan lisättäväksi pakollinen saalis palaute, jollei sellaista luvassa jo ole.
- Kalatalousalue osallistuu voimavarojen mukaan viranomaisen ylläpitämästä Omakala-palvelusta tiedottamiseen omalla alueellaan.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen ja viranomaisen ylläpitämän vapaa- ajankalastuksen Oma kala -palvelun tuottaman saalistiedon avulla.

2.5.3. Kaupallinen kalastus

Kaupallisella kalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jossa kalaa pyydetään myyntitarkoituksessa tai jossa pyydyt kalat tai osa niistä myydään. Muut kuin kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneet eivät saa myydä sisävesiltä tai merialueilta kalastamaansa saalista, kalastuslaissa erikseen säädettyä sisävesiä koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta.

- Tavoitetila:** Rannikon merialueella harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää kaupallista kalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.
- Tarve elinvoimaiselle kaupalliselle kalastukselle tunnistetaan ja kaupallinen kalastus on osa suomalaista ruokakulttuuria. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla ajallisesti ja alueellisesti kattavia kaupallisen kalastuksen lupia. Kaupallisen kalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.
- Ongelmat:** Selvitysten¹⁷ perusteella hylkeet ja merimetsot aiheuttavat vakavia ongelmia kalastuselinkeinon jatkuvuudelle. Hylkeiden ja merimetsojen vaikutukset aiheuttavat tarvetta muuttaa kalastusstrategioita sekä investointien tekemistä. Kalastajilla on harvoin mahdollisuuksia uusien investointien tekemiseen. Nuorten kalastajien houkuttelevuus elinkeinon pariin on haasteellista.
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät alueillaan esiintyvien pyyntivahvojen kalakantojen kaupalliseen kalastukseen lupa-ajan kestolta ja alueen laajuudelta mahdollisimman kattavia lupia.
- Kaupallisen kalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.
- Hylkeiden tai merimetsojen aiheuttamia haittoja alueen taloudellisesti arvokkaille kalakannoille ja kalastukselle torjutaan yhteistyössä viranomaisten, kalastajien, pyydysten rakentajien, metsästäjien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Kalatalousalue osallistuu voimavarojen puitteissa hylje- ja merimetso-ongelmien tunnistamiseen ja ratkaisuun edunvalvonnan keinoin.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan velvoitetarkkailujen saalistietojen, kaupallisen kalastuksen saalistietojen (ELY-keskuksen tilastointi ja Luken seurannat tai selvitykset), kalastajilta saatavan palautteen sekä muiden mahdollisten kalastustiedustelujen avulla.

2.5.4. Kalastusmatkailu

Kalastusmatkailulla tarkoitetaan matkailua, jossa kalastus itsessään on matkailun tarkoitus. Matkailukalastus tarkoittaa puolestaan sitä, että matkailun yhteydessä saatetaan käydä myös kalastamassa, mutta kalastus ei ole matkailun tärkein syy.

- Tavoitetila:** Rannikon merialueella harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää kalastusmatkailutoimintaa vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.
- Kalastusmatkailuun hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla alueellisesti ja ajallisesti kattavia kalastusmatkailuun tarkoitettuja lupia. Kalastusmatkailun saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.

¹⁷ Svells ym. 2019.

Ongelmat: Rannikon luontomatkailu- ja ohjelmapalveluyrityksillä ei välttämättä ole tietoa vesistöjen kalastusmahdollisuuksista ja saalisvarmoista lajeista, kuten hauesta.

Toimenpiteet: Kalatalousalue suosittelee, että vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat kehittävät ja myöntävät kalastusmatkailuun monipuolisia lupia.

Vesialueen omistajat ja matkailuyritykset kehittävät ja laajentavat yhteistyössä alueen kalastusmatkailua. Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat voivat esimerkiksi vuokrata kalastusmatkailun käyttöön määräajaksi tiettyjä vesialueita. Kalatalousalue neuvoo tarvittaessa alueille tarvittavien yleiskalastuskieltojen hakemisessa.

Kalastusmatkailun ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Kalatalousalue suosittelee, että lupaehtoihin sisältyy velvollisuus antaa kalastusta ja saalista koskevia tietoja luvan myöntäjälle.

Seuranta: Toteutumista seurataan kalastusmatkailutoimintaan myönnettyjen lupien määrällä ja kalastusmatkailuyrittäjiltä saatavan palautteen ja saalistietojen sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottaman tiedon avulla.

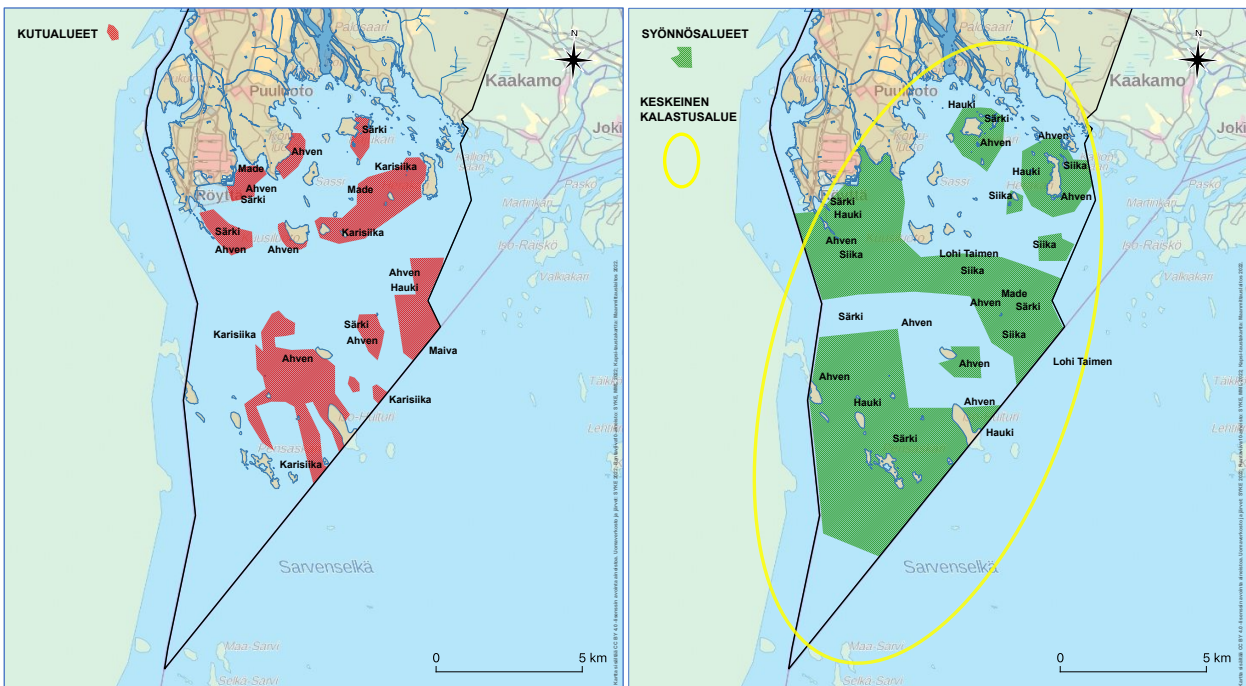
2.6. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

2.6.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Kalataloudellisesti merkittävät alueet ovat vesistöjä tai niiden osia, joilla on suuri merkitys vaeltavien ja paikallisten kalakantojen uusiutumisessa ja ylläpidossa ja joissa vapaa-ajankalastuksen, kaupallisen kalastuksen ja kalastusmatkailun edellytykset ovat kalakantojen tilan ja vesien saavutettavuuden kannalta parhaimmat.

Alueet

Kalatalousalueeseen kuuluva **merialue kokonaisuudessaan** on kalataloudellisesti merkittävää aluetta. Koko alue on kalastuksen ydinaluetta, jolle mahdollinen energiantuotanto ei kalatalousalueen näkemyksen mukaan sovellu.

Kuva 2.9. Kalastukselle tärkeiden kalalajien kutu- ja syönnösalueita rannikon merialueella. Koko alue on keskeistä kalataloudellisesti merkittävää aluetta eri sidosryhmiä. (Mukailtu Tornion Rönttän merituulivoimapaiston YVA-selostuksesta (Rajakiiri Oy 2010)).

Tornionjoen edustan merialue on lohien ja meritaimenen vaellusalueita myös virallisten kalaväylien (rauhotuspiirien) ulkopuolella. Alueella sijaitsee kalastukselle tärkeiden lajien lisääntymis- ja syönnösalueita (kuva 2.9). Alueella on hyvät kalastusedellytykset sekä vapaa-ajankalastukselle että kaupalliselle kalastukselle ja kalastusmatkailulle.

2.6.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset

Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden ja pyydysten määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

Kaupallisen kalastuksen alueet

Kalatalousalueeseen kuuluva **merialue kokonaisuudessaan** on kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvaa aluetta, pois lukien alueet, joilla kalastus on kielletty tai joilla kalastusta on rajoitettu.

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden kalataloudellinen käyttötarkoitus kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

Pyydykset

Kaikki kalatalousalueen merialueelle soveltuvat lailliset pyydykset.

Vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija voi määritellä pyydysten määrän, sallitut solmuvälit ja muut pyydyksen rakennetta koskevat rajoitukset sekä mahdolliset saaliskiintiöt, pyyntimitat ja aluerajaukset kaupalliseen kalastukseen myönnettävien lupien lupaehdoissa voimassa olevien kalastussäädösten ja -sääntöjen puitteissa.

Kaupallisesta kalastuksesta kalastusoikeuden haltijoille maksettava korvaus

Mikäli ELY-keskus myöntää kaupalliselle kalastajalle kalastuslain (379/2015) 13 § mukaisen luvan kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen, pyydysluville määritetään lain 14 §:n mukainen käypä hinta luvan myönnön yhteydessä.

Metsähallituksen hallinnoimilla vesialueilla pyydyslupien hinnat määräytyvät valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen mukaisesti.

Osakaskuntien ja yksityisillä vesialueilla pyydyslupien luvan hinta määräytyy osakaskuntien säännöissä määrättyjen tai osakaskuntien muutoin käyttämien pyydyslupahintojen mukaan. Luvan hinta tarkistetaan tarvittaessa viimeisimmästä osakaskunnan varsinaisen kokouksen pöytäkirjasta, jossa lupien hinnoista on päätetty.

Lupahinta muodostuu siten, että lasketaan Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen **merialueen osakaskuntien** myöntämien kaupallisen kalastuksen lupien hinnat ja pyydysmäärät yhteen ja muodostetaan niiden avulla kullekin pyydystyypille vallitsevan hintatason pohjalta keskihinta. Mikäli osakaskunnalla ei ole olemassa pyydyslupahintaa kaupallisessa kalastuksessa käytettävälle pyydystyypille, hintana voidaan käyttää valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen¹⁸ mukaista kaupalliseen kalastukseen tarkoitetun pyydystyypin hintaa korotettuna vähintään 30 %:lla. Valtion maksuasetuksen hinnat ovat laskennallisia, eivätkä perustu vesialueen tuottoon. Hinnan suhteellisella korotuksella otetaan huomioon vesistöjen tuotto ja sen vaihtelu.

Ennen 13 §:n mukaisen luvan myöntämistä ELY-keskuksen on varmistettava, että vesialueen kalakantojen tila mahdollistaa niiden hyödyntämisen kaupalliseen kalastukseen ja ettei kaupallisen kalastuksen harjoittamisesta aiheudu merkittävää haittaa alueen rannanomistajille tai -haltijoille tai alueen muulle käytölle.

2.6.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvien alueiden määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

¹⁸ Maksuasetus päivitetään kolmen vuoden välein. Vuosina 2021–2023 voimassa ollut maa- ja metsätalousministeriön asetus eräiden Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien suoritteiden maksuista löytyy verkko-osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211140>.

Kaikki kalatalousalueen vedet soveltuvat hyvin kalastusmatkailuun, pois lukien alueet, joilla kalastus on kielletty tai joilla kalastusta on rajoitettu.

Parhaiten kalastusmatkailuun ja sen kehittämiseen soveltuvia alueita ovat taajamien läheiset rannikko-, virta- ja järvivedet, jotka ovat helposti saavutettavia ja jotka sijaitsevat sellaisten liikenneväylien ja vakiintuneiden kulkuyhteyksien varrella, joissa on saapuvilla mm. majoitusta, rantautumis- ja taukopaikkoja ja muita opastoiminnalle käyttökelpoisia rakenteita ja palveluja.

Kalastusopastoiminta kalastuslain 18 §:n mukaisilla luvilla ei ole mahdollista vaelluskalavesiksi määritetyillä koski- ja virta-alueilla, joilla myös kalastusmatkailutoimintaan edellytetään vesiomistajan lupaa. Tornion-Muonionjoen vesistö kokonaisuudessaan on vaelluskalavesistöksi määritetty vesistö.

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kalastusmatkailu kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

2.6.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Tornion-, Kemi- ja Simojoen edustan alueella oli ennen nykyisten kalatalousalueiden muodostamista Perämeren entisen kalastusalueen viehekalastuksen yhteislupa.

Kalatalousalue ja rannikon osakaskunnat arvioivat Perämeren yhteisluvan tarpeellisuutta yhteistyössä rannikon muiden kalatalousalueiden ja osakaskuntien kanssa.

2.6.5. Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

Vesialueen omistajia, etenkin toiminnaltaan hiipuvia osakaskuntia, kannustetaan aktiiviseen kalataloustoimintaan. Kalatalousalue pyrkii voimavarojensa puitteissa jakamaan tietoa toiminnan aktivoimisesta, järjestäytymisestä, yhdistymisestä ja niiden kustannuksista sekä hankkeistamisesta mm. vuosikokouksissa sekä omien kotisivujen ja muiden sähköisten kanavien kautta. Tässä hyödynnetään neuvontajärjestöjen (Kalatalouden Keskusliitto) asiantuntemusta.

2.7. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi

2.7.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

Kalastusta ohjataan kalatalousalueella voimassa olevassa lainsäädännössä, kalastussäännössä ja sopimuksissa määrätyillä ehdoilla ja rajoituksilla sekä osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden asettamilla säätelytoimilla.

ELY-keskuksen toimivaltaa vaativiin alueellisiin säätelytoimiin haetaan tarvittaessa erillinen päätös, mikäli kalakannoille tai kalastukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sitä vaatii.

Reaktiivista kalastuksensäätelystä (esimerkiksi lupamyyntiä tai kalastusta rajoitetaan veden korkean lämpötilan vuoksi) voidaan soveltaa tarvittaessa kalatalousalueen vesistöissä alueellisesti tai yleisesti.

Osakakuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden säätelyä koskevat asiat on esitetty liitteessä (liite 8).

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella rannikon ja sivuvesien suunnittelualueella osa osakaskunnista tai kalastusoikeuden haltijoista on asettanut rajoituksia seisovien pyydysten määrälle ja myönnettävien kalastuslupien määrälle. Yhteenvedo koko kalatalousalueen osakakuntien asettamista kalastusrajoituksista on kuvattu liitteessä (liite 4).

2.7.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Vesialueen omistajat vastaavat alueidensa vesistö-kunnostustarpeiden kartoittamisesta ja tarvittavien kunnostusten tekemisestä.

Kalatalousalue voi edistää voimavarojensa puitteissa alueen vesistö- ja valuma-aluekunnostuksia, mm. jakamalla tietoa kunnostuksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille sekä mahdollisuuksien mukaan koordinoimalla, hankkeistamalla tai aktivoimalla kunnostustoimenpiteitä.

Vaelluskaloihin painottuvissa virtavesi- ja valuma-aluekunnostuksissa tulisi ottaa soveltuvin osin huomioon myös paikalliset virtavesilajit, kuten harjus, siika ja nahkiainen, sekä jokirapu.

Osakakuntien vuonna 2023 ilmoittamat kunnostustarpeet

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella rannikon ja sivuvesien suunnittelualueella ei ole varsinaista kunnostustarvetta lähitulevaisuudessa.

Tornionjokisuussa kalaväylän arvioidaan muuttuneen ruoppausten myötä. Tarve muuttuneen kalaväylän merkitsemiselle, pidentämiselle ja leventämiselle tulisi selvittää.

Yhteenvedo koko kalatalousalueen osakakuntien vuonna 2023 ilmoittamista aikaisemmin tehdyistä kunnostustoimenpiteistä, nykyisistä kunnostustarpeista ja vesistöissä olevista kunnostusta vaativista ongelmista on kuvattu liitteessä (liite 5).

2.7.3. Suunnitelma istutuksista

Rannikon ja sivuvesien suunnittelualueelle ei ole toistaiseksi tarvetta tehdä muita kuin alueen kalanhoitovelvoitteisiin liittyviä kalaistutuksia.

Merialueen velvoiteistutukset toteutetaan voimassa olevien istutussuunnitelmien mukaisesti.

Kalatalousaluetta tulee kuulla velvoiteistutusten istutussuunnitelmia päivitetessä.

Mahdollisiin muihin rannikon ja sivuvesien suunnittelualueella tehtäviin istutuksiin tulee hakea lupa ELY-keskukselta. Istutustarvetta seurataan suunnitelmakauden aikana.

2.7.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Kalatalousalue, vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat edistävät Tornion-Muonionjoen vesistön ja rannikon näkyvyyttä ja houkuttelevuutta kalastuskohteena aktiivisella tiedottamisella eri kanavissa, kuten kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

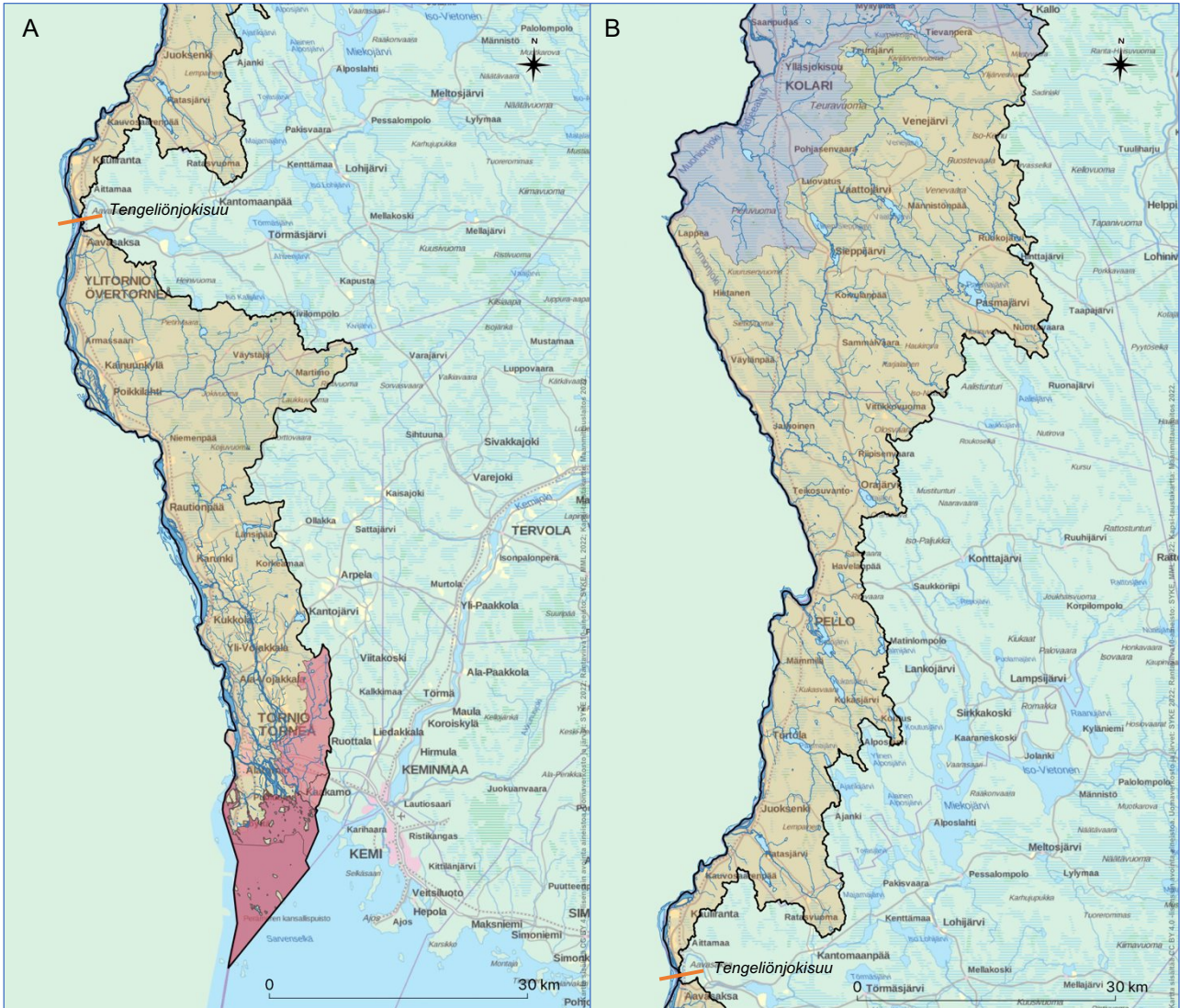
Kalatalousalue osallistuu voimavarojensa mukaan alueen kalastusmatkailun ja kaupallisen kalastuksen edistämiseen, esimerkiksi uusien lupatuotteiden kehittämiseen, nykyisten lupatuotteiden toimivuuden arvioimiseen sekä hyvän pyyntikulttuurin ylläpitämiseen, yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Kalatalousalue suosittelee, että osakaskunnat käyttäisivät kalastuslupamyynnissä mahdollisuuksien mukaan sähköisiä kanavia vihko- ja myyntipistemyynnin ohella tai sijaan.

Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa ja yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa paikallisen kalastusperinteen jatkuvuutta sekä vapaa-ajan virkistyskalastuksen kiinnostavuutta mm. järjestämällä lapsille ja nuorille kalastukseen ja kalankäsittelyyn opastavia tapahtumia.

3. Suunnitelma Tornionjoen pääuomalle ja sivuvesille

Tämä osasuunnitelma koskee Tornionjoen pääuoman ja sen sivujokien sekä järvien suunnittelualueutta (kuva 3.1).

Kuva 3.1. Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualue (A=Tengeliönjokisuun alapuolinen Tornionjoki sivuvesineen, B=Tengeliönjokisuun yläpuolinen Tornionjoki sivuvesineen.)

3.1. Perustiedot vesialueesta ja sen tilasta

Tornionjoen pääuomassa ovat voimassa Ruotsin ja Suomen välisen rajajokisopimuksen paikalliset kalastussäännöt. ELY-keskus ylläpitää kalastussäntöä koskevaa sivustoa linkkeineen verkko-osoitteessa: <https://www.ely-keskus.fi/kalastus-tornionjoella>.

3.1.1. Vesien omistus ja hallinta

Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella valtaosa vesistöistä on järjestäytyneiden osakaskuntien omistamia vesiä. Osalla vesialueen omistajista on vesialuetta myös rannikon tai Muonionjoen suunnittelualueella.

3.1.2. Vesistön tila

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) pintavesien vedenlaatuokituksen mukaan Tornionjoen ja sivuvesien vesistöt ovat pääosin hyvässä ekologisessa tilassa¹⁹. Tyydyttävässä tilassa ovat Martimojoki ja sen sivujoki Luomajoki, joihin kohdistuu laajaa metsä- ja maatalouden maankuivatuksesta johtuvaa hajakuormitusta, Naamijoen latvaosan Venejoki, Alainen Ratasjoki ja Alainenjoki. Järvistä tyydyttävässä tilassa ovat Kantojärvi, Paamajärvi, Ratasjärvi, Teurajärvi ja Pasmajärvi. Järvien kuormitus johtuu pääosin metsätaloudesta ja peltoviljelystä.

Naamijoella on käynnissä TRIWA Life -hanke, jonka tavoitteena on parantaa vesistön tilaa sekä vapauttaa vaellusalueita vaelluskaloille purkamalla vaellusesteitä. Naamijoen sivujoessa Olosjoessa on kalatalousalueen tiedon mukaan vedenlaatu heikentynyt ja harjuskanta pienentynyt. Syistä ei ole tutkittua tietoa.

Alueen merkittävimmät pistekuormittajat ovat taajamien jätevedenpuhdistamot Ylitorniolla ja Pellossa sekä kolme turvetuotantoaluetta Martimojoen valuma-alueella. Karungin käytöstä poistetusta jätevedenpuhdistamosta aiheutuu tilapäistä pistekuormitusta tulva-aikana. Kuormituksen vaikutukset näkyvät lähivesistöissä lähinnä vuodenajoittain ja vuosittain vaihtelevina ravinnepitoisuuksien nousuna, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa mm. pyydysten likaantumiseen.

Alueen hajakuormitus on lähtöisin pääasiassa metsätalouden ojituksista, perkauksista ja muusta maanmuokkauksesta sekä maataloudesta. Haitallisin vaikutus kohdistuu pieniin vesistöihin, kuten latvapuroihin, joiden uomia metsä- ja suo-ojista kulkeutuva kiintoaine ja humus liettää ja tukkii. Vanhat, syöpyneet metsäojat kuormittavat vesistöjä edelleen vuosikymmenten jälkeenkin ja aiheuttavat yhä kalataloudellista vahinkoa. Lisäksi voimakas ojitus heikentää myös alueen vedenpidätyskykyä, mikä äärevöittää ali- ja ylivirtaamia.

Metsätalouteen liittyvät ojitusten, lannoituksen ja uudishakkuiden ohella muuta vesistöihin paljon vaikuttavaa toimintaa, kuten metsätieverkoston ylläpitoa, vesistöjen ylityksiä, peruskorjauksia ja uusien teiden rakentamista aikaisempaa suuremmille autoille ja raskaammille kuormille.

Kalastusoikeuden haltijoiden tulisi tehostaa edunvalvontaa hajakuormitusta aiheuttavan metsätalouden ja maatalouden vesienhoidossa, niin että mahdollisia kalataloudellisia haittoja vesistöissä voitaisiin ehkäistä jo ennalta. Edunvalvontaa tulisi tehdä yhteistyössä maanomistajien,

¹⁹ Vesistön hyvä ekologinen tila tarkoittaa, että kalojen, pohjaeläinten ja vesikasvien esiintymisessä ja lajistossa on korkeintaan vähäisiä ihmisen toiminnasta aiheutuvia muutoksia. Vesienhoidon tavoite on, että vesistöt olisivat vähintään hyvässä ekologisessa tilassa.

viranomaisten ja vesistökuunnostajien kanssa ja ottaa siinä huomioon mahdollisuuksien mukaan mm. ojituksia koskevat vesilain säädökset ja vesiensuojelun ja vesistökuunnostusten rahoitusmahdollisuudet.

Happamia sulfiittimaita esiintyy erityisesti Liakanjoen, Martimojoen ja Paamajärven alueella, mikä tulisi myös ottaa huomioon alueen maankäytön ja kalatalouden tarkastelussa.

Ajantasaisen tilanteen kalatalousalueen vesistöjen pintavesien ekologisesta tilasta, keskeisistä vaellusesteistä sekä pistekuormittajista ja happamista sulfiittimaista tarkistaa SYKE:n Vesikartta-palvelusta (<http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikartta>).

Tornionjoen vesienhoitoalueen vuosien 2022–2027 toimenpideohjelmassa määritellyt riskivedet Tornion-Muonionjoen vesistöalueella on esitetty liitteessä (liite 1). Vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden olisi hyvä seurata näiden vesistöjen kalataloudellista tilaa suunnitelmakauden aikana.

3.2. Perustiedot kalakantojen nykytilasta

3.2.1. Kalakantojen nykytila Tornionjoen pääuomassa

Tornionjoen pääuomassa esiintyy kalastuslain tarkoittamista vaelluskaloista lohi, taimen (meritaimen) ja siika (vaellussiika) sekä nahkiainen.²⁰ Vaellussiikasta tavataan kahta muotoa, aikaisin jokeen nousevaa ns. kesänousuista siikaa ja syysnousuista siikaa. Kesänousuinen siika on harvinaisempi kuin syysnousuinen muoto. Vaelluskalojen lisäksi alueella esiintyy kalastukselle tärkeistä lajeista harjusta, ahventa, haukea ja madetta. Ns. vajaasti hyödynnettyjä lajeja alueella ovat erilaiset särkikalat (särki, lahna, säyne) ja kiiski. Pääuomassa tavataan pienessä määrin myös joessa elävää siikaa. Mereinen vaellussiika nousee pääasiassa vain Pellon korkeudelle saakka.

²⁰ Voimassa olevassa kalastuslaissa (379/2015, 4 §) vaelluskaloilla tarkoitetaan lohta, järvi-lohta, ankeriasta, nahkiaista, toutainta, taimenta sekä nieriän, harjuksen ja siian vaeltavia kantoja. Kalastusasetuksessa (1360/2015) ns. paikallisella taimenella tarkoitetaan taimenta, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. Toisin kuin voimassa olevassa kalastuslaissa, vuonna 2016 kumotussa kalastuslaissa (286/1982) taimenen ekologistia muotoja kuvattiin omilla nimityksillään (lain 119 §: ”Loheksi luetaan, jollei toisin säädetä, myös meritaimen, järvitaimen ja purotaimen eli tammukka sekä kirjolohi.”). Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa taimenen osalta käytetään kumotun kalastuslain mukaisia nimityksiä silloin kun se on tarkoituksenmukaista alueella esiintyvien meri- tai järvivaelteisten tai paikallisten taimenkantojen nykytilan ja kehityksen kuvaamisen sekä tavoitetilan asettamisen kannalta. Samoin siian osalta käytetään alueella ja tutkimuksessa vakiintuneita nimityksiä kalastuslain tarkoittamille siian vaeltaville kannoille, kuten kesänousuiselle ja syysnousuiselle vaellussiialle.

Lohi

Vuonna 2023 julkaistun ruotsalais-suomalaisen biologisen selvityksen²¹ mukaan uusi kansanvälinen kantakohtainen kestävän enimmäistuoton taso (ns. MSY-tavoite, 75 %) että Tornionjoelle asetettu hieman korkeampi 80 %:n hoitotavoite, joka mainitaan Suomen ja Ruotsin kansallisissa lohistrategioissa, on saavutettu viime vuosina. Vuodesta 2011 lähtien arvio Tornionjoen lohikannan tavoitteellisen 75 %:n poikastuotannon edellyttämästä kutulohien määrästä on vaihdellut vuosittain 29 000 ja 52 000 kalan välillä. Luonnonvarakeskus on seurannut Tornionjoen nousulohimäärää Kattilakosken seurantapaikalla vuodesta 2009 alkaen.²² Nousulohien määrä on vaihdellut huomattavasti vuosien välillä. Vuosina 2014 ja 2016 Tornionjokeen nousi n. 100 000 lohta, kun esimerkiksi vuosina 2010 ja 2011 nousulohien määrä oli vain n. 20 000 kappaletta. Jokeen on noussut seurannan aikana vuosittain keskimäärin vajaat 60 000 lohta.

Lohen vaelluspoikastuotanto Tornionjoessa on ollut nousujohteinen koko 2000-luvun ajan. Vaelluspoikasten määrä on ollut vuodesta 2008 lähtien yli miljoona yksilöä ja vuoden 2016 jälkeen keskimäärin yli 1,5 miljoonaa yksilöä.

Lohen poikastiheyksissä Tornionjoessa on suurta vuosien välistä vaihtelua. Poikastiheydet ovat olleet nousujohteisia 2000-luvulla, mutta tasaantuneet vuoden 2016 jälkeen. Vuosina 2018–2022 kesänvanhojen (0+) poikasten keskimääräinen tiheys oli noin 22 yksilöä aarilla ja tätä vanhempien poikasten vastaavasti 18 yksilöä aarilla. 2010-luvulla lohen kaikkien ikäluokkien jokipoikasten keskitiheys Tornionjoen Muonionjoen alapuolisella osalla on vaihdellut n. 30–50 yksilön välillä aarilla, kun se Muonionjoessa on ollut vastaavana aikana n. 30–40 yksilöä aarilla. Tornionjoessa jokipoikastiheys on vaihdellut vuosittain enemmän kuin Muonionjoessa.

Kesästä 2014 lähtien Tornionjoelta on löytynyt kuolleita ja sairaita merilohia. Ilmiölle ei ole toistaiseksi löytynyt yhtä, kaiken selittävää syytä. Ruokavirasto tarkkailee lohien terveydentilaa Tornionjoella.²³

Itämeren lohta on vaivannut myös M74-oireyhtymäksi nimetty lisääntymishäiriö, jonka syyksi on varmistettu tietyn vitamiinin puute, mikä johtaa lohenpoikasten kuolemiseen ruskuaispussivaiheessa. Lisääntymishäiriöstä johtuva poikaskuolleisuus pystytään tätä nykyä ennustamaan mallinnuksen avulla, mistä on hyötyä lohikantojen hoidossa ja hyödyntämisessä. Vuosina 2016–2019 keskimääräinen M74-kuolleisuus oli 7–27 %.²⁴

²¹ Palm ym. 2023.

²² Tornionjoen nousulohiseuranta: <https://kalahavainnot.luke.fi/fi/seurannat/tornionjoen-nousulohiseuranta/>.

²³ Ks. <https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/luonnonvaraiset-elaimet/tornionjoen-lohikuolemat/>

²⁴ Luke 2021.

Meritaimen

Meritaimenen tila Perämereen laskevissa vesistöissä on yleisesti ottaen arvioitu huonoksi ja taimenkannat ovat heikentyneet merkittävästi 1970-luvulta lähtien. Meritaimenkannan tilaa on tarkasteltu tarkemmin Tornionjoen sivuvesiä koskevassa kappaleessa (3.2.3. *Kalakantojen tila Tornionjoen sivuvesissä*).

Vaellussiika

Tornionjoessa elää kaksi vaellussiian osakantaa, kesällä mereltä jokeen nouseva kanta ja myöhemmin syksyllä nouseva kanta. Joessa tavataan myös paikallista siikaa. Kesänousuisen siian vaellushiippu on siirtynyt neljän viimeisen vuosikymmenen aikana noin kolmella viikolla, ja tätä nykyä vaellus- ja saalishiiput tulevat vasta elokuussa. Kesänousuisen siian keskikoko on pienentynyt, mutta keski-ikä ei ole laskenut. Pienemmät siiat jäävät Perämerelle, mutta nopeasti kasvava ja kauemmas syönnösvaeltava osa vaellussiasta altistuu kalastuskuolevuudelle rannikkoalueella. Kutukannan pienemmät yksilöt ovat usein uroskaloja, mikä voi pitemmällä tähtäimellä vahvistaa kesäsiian ikä- ja kokorakenteen muutosta.²⁵

Pohjanlahden siikakantojen perinnöllisistä eroista tehdyssä selvityksessä²⁶ merialueen saaliista voitiin tunnistaa 14 erillistä samankaltaisten siikojen ryhmää tai kantaa. Perämerellä erillisiksi ryhmiksi erottuivat Tornionjoen ja Kemijoen kesäsiika sekä Perämeren vaellussiikat Kemijoelta Lestijoelle. Tornionjoesta pyydetyt pienet ja isot siiat eivät poikenneet perinnöllisesti toisistaan. Tornionjokeen ennen vuosituhannen vaihdetta tehdyillä siikaistutuksilla ei ole todettu olleen vaikutusta siikakannan geneettiseen rakenteeseen, mikä johtunee siitä, että myös istukkaat olivat Tornionjoen kantaa. Selvityksen suositus on, että Perämerellä istutuksissa käytetyt syys- ja kesäsiikakannat tulisi pyrkiä pitämään erillisinä istutuskantoina myös jatkossa. Erityisesti Tornion- ja Kemijoen kesäsiika tulisi pitää viljelyssä omana kantanaan.

Tornionjoen kesänousuisista vaellussiioista osa pysyy syönnösvaelluksellaan Perämerellä, mutta osa vaelttaa syönnökselle Merenkurkkuun ja Selkämerelle. Tornionjoen vaellussiikoja on tavattu myös Ahvenanmereltä. Tornionjoen vaellussiikojen syönnösvaellus merellä ulottuu siis jopa 500–700 kilometrin etäisyydelle joesta.²⁷

Harjus

Kohdennettuja tietoja Tornionjoen harjuksista ei ole kerätty 1980-luvun jälkeen, mutta harjuksen asteittainen vähenemien rajajoella suoritetuissa sähkökalastuksissa vuosina 1994–2022 viittaa

²⁵ Palm ym. 2023.

²⁶ Koljonen ym. 2019.

²⁷ Leinonen ym. 2020.

kannan heikentymiseen.²⁸ Tornion- ja Muonionjoen pääuoman harjuskannan tilaa, hoitoa ja kalastusta käsitellään tarkemmin kappaleessa 5. *Suunnitelma joki- ja järvialueiden harjuskannoille.*

Muut lajit

Muiden lajien kantojen tilasta Tornionjoen pääuomassa ei ole olemassa ajankohtaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Nahkiainen

Tornionjoen nahkiaiskannasta ei ole ajantasaista tutkimustietoa. Perämeren nahkiaiskannan tilaa selvitettiin vuosina 2010–2012 toteutetussa hankkeessa. Tuolloin Tornionjoen nahkiaiskannan arvioitiin heikentyneen voimakkaasti edellisten 15 vuoden aikana. Saalis on ollut noin 500–5 000 kpl nahkiaisia vuotta kohti. Tornionjoen nahkiaiskantaa on hyödynnetty niin pääuomassa kuin muutamassa sivujoessakin satoja vuosia. Tornionjoella nahkiaista pyydettiin noin 40 km:n matkalla jokisuusta ylöspäin. Pääosa saaliista saatiin Vaarankosken sekä Kukkolankosken ja sen alapuolisilta pyyntialueilta. Pohjoisempana sijaitsevien Matkakosken ja Vuennonkosken pyynti oli selvityksen mukaan pienimuotoista kotitarvepyyntiä. Nahkiaisenpyynnin järjestäminen tapahtui paljolti kuin siian lippoaminen, missä kalastusoikeus kuuluu rannan talollisille.²⁹ Liakanjoen alaosalla harjoitetaan nahkiaisen pyyntiä osakaskunnan luvalla.

Kalakantojen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalakantojen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana.

Jäljempänä esitettävä kalakantojen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin. Kuvaus on jaoteltu pääpiirteissään 1) vaelluskaloihin, 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin ja 3) ns. vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

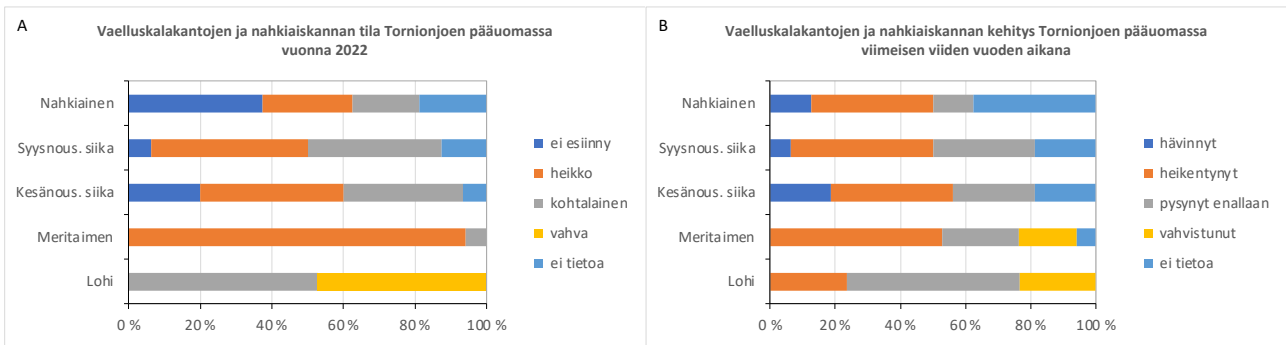
Vaelluskalat ja nahkiainen pääuomassa

Tornionjoen pääuoman lohikanta on vähintään kohtalainen tai vahva. Kannan arvioitiin pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Meritaimenkanta on heikko ja sen arvioitiin pääasiassa heikentyneen, joskin osa osakaskunnista arvioi kannan pysyneen ennallaan tai vahvistuneen. Kesänousuisen siian kanta on heikko tai kohtalainen, samoin kuin syysnousuisen siian. Molempien siikamuotojen kantojen arvioitiin pääosin heikentyneen tai pysyneen ennallaan. Nahkiaiskanta pääuoman esiintymisalueilla on heikko tai kohtalainen. Kannan arvioitiin enimmältään heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana.

²⁸ Palm ym. 2023.

²⁹ Hiltunen ym. 2013.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.2).

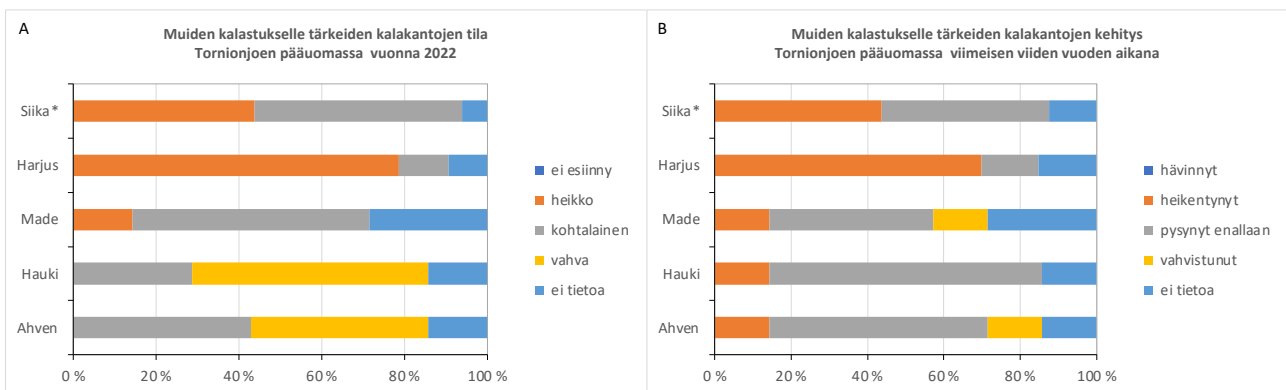

Kuva 3.2. Vaelluskalakantojen, muiden lohensukuisten kalakantojen ja nahkiaiskannan tila Tornionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen ja nahkiaiskannan kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (Kesänous. siika=kesänousuinen siika, syysnous. siika=syysnousuinen siika.)

Muut kalastukselle tärkeät lajit pääuomassa

Tornionjoen pääuoman siikakanta on heikko tai kohtalainen ja sen arvioitiin pysyneen ennallaan tai heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana. Harjuskanta on heikko ja sen arvioitiin heikentyneen. Madekanta on kohtalainen ja pääasiassa pysynyt ennallaan. Pääuoman hauki- ja ahvenkanta on vahva tai vähintään kohtalainen. Molempien lajien kantojen arvioitiin pysyneen enimmältään ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.3).

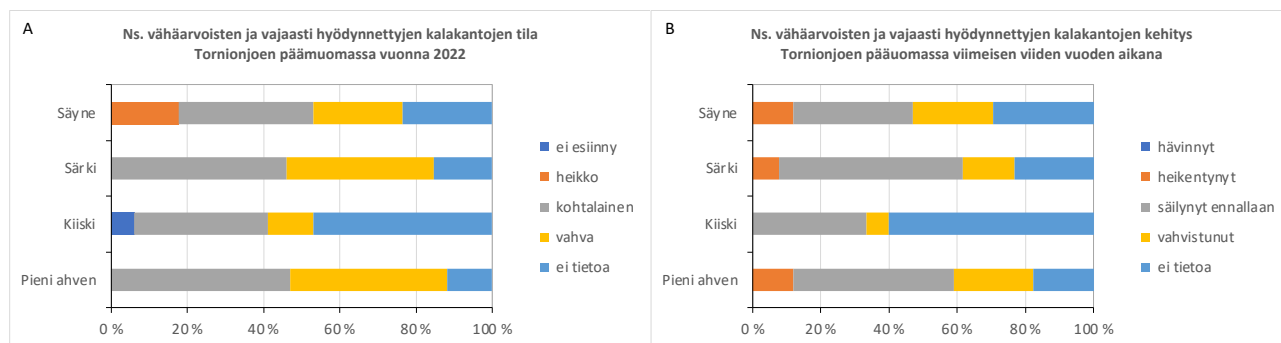

Kuva 3.3. Muiden kalastukselle tärkeiden kalakantojen tila Tornionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (*) siika=pääuoman suvannoissa esiintyvä paikallinen siika).

Vajaasti hyödynnetyt lajit pääuomassa

Tornionjoen pääuomassa vajaasti hyödynnetyjen lajien (kiiski, särki ja säyne ja pituudeltaan alle 15 cm ahven) kannat ovat enimmältään kohtalaisia tai vahvoja. Kantojen arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.4).

Kuva 3.4. Ns. vähäarvoisten ja vajaasti hyödynnetyjen kalakantojen tila Tornionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (pieni ahven=pituus alle 15 cm).

Vuosina 2010–2022 Tornionjoen pääuomaan tehdyt istutukset

ELY-keskuksen istutusrekisterin mukaan Tornionjoen pääuomaan istutettiin vuosina 2010–2022 harjusta, merilohta, meritaimenta ja vaellussiikaa eri-ikäisinä istukkaina yhteensä n. 940 000 kappaletta. Harjus-, merilohi- ja meritaimenistukkaat olivat Tornionjoen kantaa ja vaellussiikaistukkaat Tornionjoen kesänousuista kantaa. Harjusta ja merilohta istutettiin ko. ajanjaksolla vain vuonna 2012. Vaellussiikaa istutettiin yksikesäisenä n. 660 000 kappaletta. Vuonna 2015 vaellussiikaa istutettiin vastakuoriutuneena 250 000 kappaletta. Harjusistutukset tehtiin valtion kalanviljelyvaroilla. Muiden lajien istuksia tehtiin kalatalousmaksulla, toimenpidevelvoitteella sekä valtion kalanviljelyvaroilla. Tornionjokeen ja sen sivuvesiin tehdyt istutukset lajeittain, istutusalueittain ja istutusiän mukaan on kuvattu liitteessä (liite 2).

3.2.2. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä alueen kalakantoihin liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (ns. SWOT-tarkastelu).

Jäljempänä esitettävä SWOT-tarkastelu perustuu kyselyn tuloksiin. Tarkastelu on jaoteltu 1) vaelluskaloihin ja 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin.

Vaelluskalakannat pääuomassa

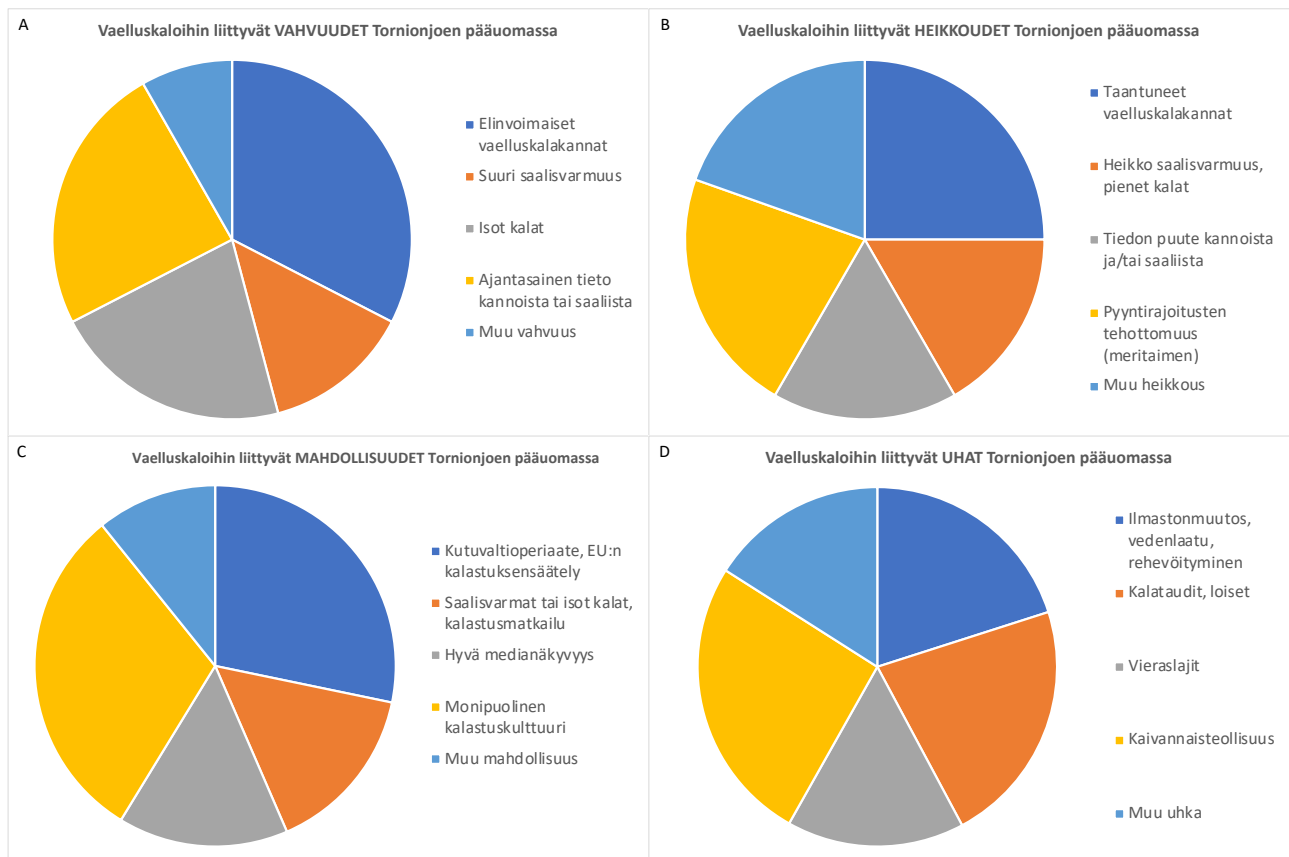
Tornionjoen pääuomassa vaelluskalakantojen vahvuuksia ovat elinvoimaiset kannat ja ajantasainen tieto kantojen tilasta sekä isot kalat. Vahva tai kohtuullinen lohikanta mahdollistaa erilaista kalastusta, myös kalastusmatkailua.

Mahdollisuuksia ovat puolestaan YK:n merioikeussopimuksen ns. kutuvaltioperiaate, jonka nojalla Suomi voi osaltaan vaikuttaa vaelluskalakantojen kokonaissaaliisiin Itämerellä, ja EU:n kalastuksen säättely. Mahdollisuuksia ovat niin ikään monipuolinen kalastuskulttuuri, saalisvarmat isot kalat ja kalastuksen hyvä medianäkyvyys. Mahdollisuutena nähdään myös vesistöjen kunnostamiseen liittyvä kansallinen ja kansainvälinen rahoitus.

Vaelluskalakantoihin liittyviä heikkouksia ovat vaellussiika- ja meritaimenkannan taantuminen ja pyyntirajoitusten tehottomuus meritaimenkannan elvyttämisessä.

Vaelluskalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen, kalatautiin, loisten ja vieraslajien leviämiseen sekä kaivannaisteollisuuteen vesistön valuma-alueella. Uhkana voidaan pitää myös sekä merialueella että jokialueella kutukantaan ja suuriin kaloihin kohdistuvaa liikakalastusta.

Vaelluskalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.5).

Kuva 3.5. Vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeitä kalakannat pääuomassa

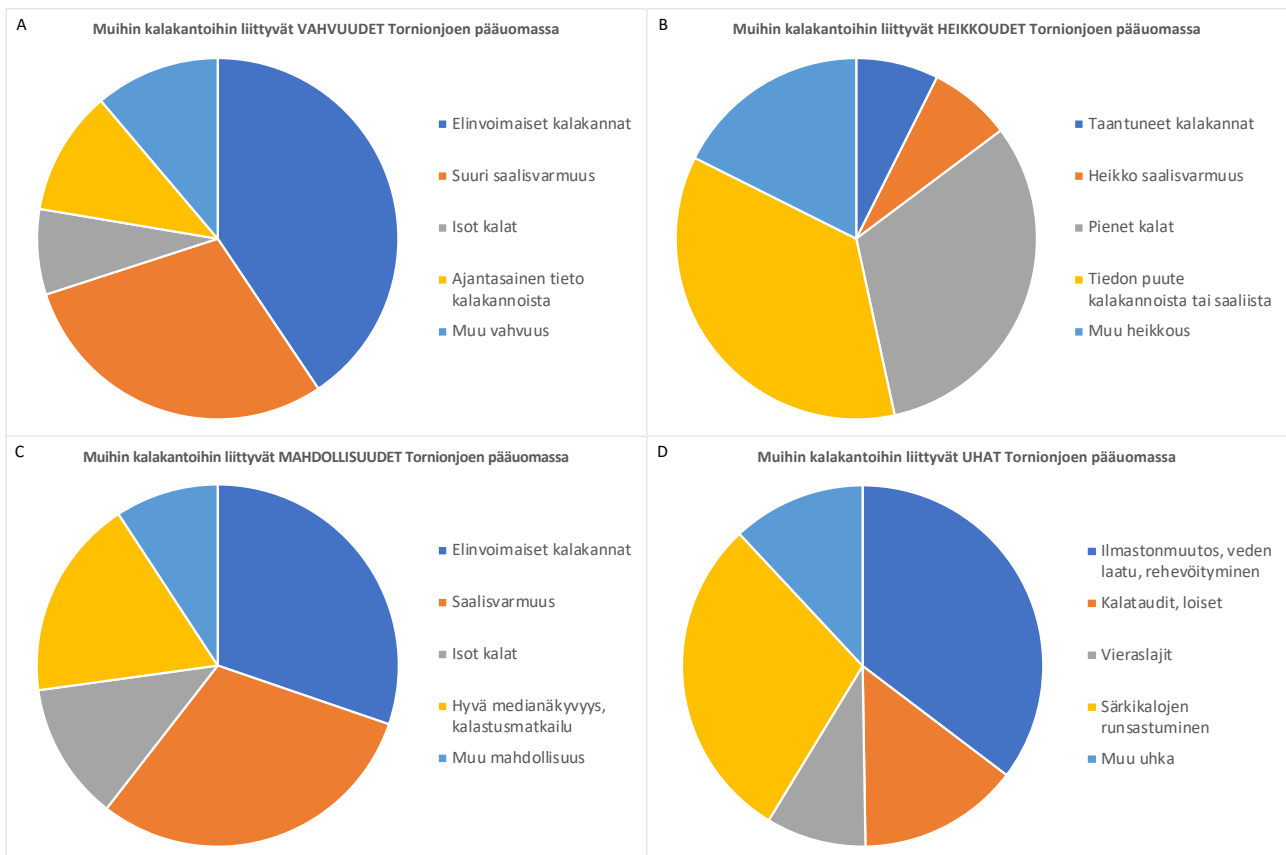
Tornionjoen pääuoman muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyviä vahvuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat ja suuri saalisvarmuus, samoin kuin kookkaat kalat. Myös monipuoliset vesialueet kalatalousalueella voidaan mieltää vahvuudeksi.

Mahdollisuuksia ovat niin ikään elinvoimaiset kalakannat ja saalisvarmuus, mutta myös Tornionjoen medianäkyvyys ja kalastusmatkailu.

Heikkouksia ovat tiedon puute kantojen tilasta tai saaliista, mikä osaltaan vaikeuttaa vahvuuksien hahmottamista. Heikkoutena nähdään yhtäältä myös pienet kalat, samoin kuin ns. vähäarvoisen kalan suuri määrä. Heikkoutena voidaan pitää myös kotimaisen kalan vähäistä käyttöä.

Kalastukselle tärkeitä kalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen sekä särkikalojen runsastumiseen, mihin toisaalta sisältyy potentiaalia lajien, kuten särjen ja säyneen, käytöstä talouskalana. Myös isoihin kaloihin kohdistuva valikoiva kalastus voidaan nähdä uhkana.

Muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.6).

Kuva 3.6. Muihin kuin vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

3.2.3. Kalakantojen nykytila Tornionjoen sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesissä esiintyy kalastuslain tarkoittamista vaelluskaloista lohi ja taimen (meritaimen). Vaeltavaa taimenta (järvitaimen) esiintyy myös eräissä alueen järvissä. Sivuvesissä tavattavia paikallisia lohikaloja ovat siika, muikku, harjus ja paikallinen taimen (purotaimen eli tammukka).³⁰ Vaelluskalojen ja paikallisten lohikalojen lisäksi alueella esiintyy kalastukselle tärkeistä lajeista ahventa, haukea ja madetta. Ns. vajaasti hyödynnettyjä lajeja alueella ovat särki, säyne ja kiiski.

Kalakantojen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Meritaimen

Meritaimenen lisääntymiselle potentiaalisesti tärkeät sivujoet Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella ovat Naamijoki ja Naamijoen sivujoki Naalastojoki.³¹ Naamijoen taimenen kesänvanhojen (0+) poikasten tiheys on vaihdellut sähkökoekalastuksissa muutamasta yksilöstä 10–20 yksilöön aarilla. Sähkökalastustiedot useista vesistöistä ovat osoittaneet, että taimenen poikastiheydet ovat paljon saavutettavissa olevaa tasoa alhaisempia. Vuonna 2013 voimaan tulleen pyyntikiellon jälkeen Kattilakosken ohittaneiden meritaimenten määrä on ollut nousujohteinen, vaikka vuosien välillä on suurta vaihtelua.

Lohen ja meritaimenen vaelluskäyttäytymistä Tornionjoella seurattiin radiotelemetrialla vuosina 2018–2019 Luken ja Ruotsin maataloustieteellisen yliopiston (SLU) yhteisessä hankkeessa³². Taimenten käyttäytymisessä havaittiin kahta piirrettä: 1) joen alajuoksulle talvehtimaan tulevat, ei-sukukypsät taimenet tapaavat palata keväällä takaisin merelle ja 2) jokeen syksyllä tai keväällä tulevat yksilöt puolestaan jatkavat vaellustaan kutualueille. Syksyllä jokeen nousevat taimenet talvehtivat joen alajuoksulle ja jatkavat matkaansa lisääntymisalueille vasta seuraavana keväänä. Meritaimenen kutuvaellus on siis pääosin kaksivuotinen (Tuomi 2020). Radiomerkittyjä taimenia havaittiin kutuaikana Tornion- ja Muonionjoen vesistöjen pääuomien lisäksi Naamijoessa sekä Muonionjoen sivujoista Äkäsjöessa ja Ruotsin puolella Parkajoessa ja Merasjoessa.

³⁰ Voimassa olevassa kalastuslaissa (379/2015, 4 §) vaelluskaloilla tarkoitetaan lohta, järvilohia, ankeriasta, nahkiaista, toutainta, taimenta sekä nieriän, harjuksen ja siian vaeltavia kantoja. Kalastusasetuksessa (1360/2015) ns. paikallisella taimenella tarkoitetaan taimenta, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. Toisin kuin voimassa olevassa kalastuslaissa, vuonna 2016 kumotussa kalastuslaissa (286/1982) taimenen ekologiaa muotoja kuvattiin omilla nimityksillään (lain 119 §: ”Loheksi luetaan, jollei toisin säädetä, myös meritaimen, järvitaimen ja purotaimen eli tammukka sekä kirjolohi.”). Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa taimenen osalta käytetään kumotun kalastuslain mukaisia nimityksiä silloin kun se on tarkoituksenmukaista alueella esiintyvien meri- tai järvivaelteisten tai paikallisten taimenkantojen nykytilan ja kehityksen kuvaamisen sekä tavoitetilan asettamisen kannalta. Samoin siian osalta käytetään alueella ja tutkimuksessa vakiintuneita nimityksiä kalastuslain tarkoittamille siian vaeltaville kannoille, kuten kesänousuiselle ja syysnousuiselle vaellussialle.

³¹ Palm ym. 2023.

³² Huusko ym. 2020.

Tornionjoella meritaimenen tärkein talvehtimisalue on Kukkolankosken alapuolinen alue, mutta erityisesti kudulta palaavia taimenia talvehtii myös Pellon ja Kolarin alueilla.³³

Muut lajit

Muiden lajien kantojen tilasta Tornionjoen sivuvesissä ei ole olemassa ajankohtaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalakantojen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

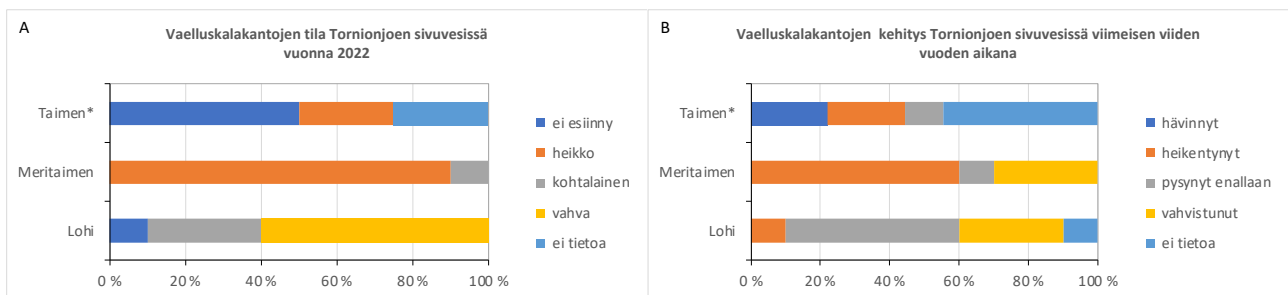
Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalakantojen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana.

Jäljempänä esitettävä kalakantojen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin. Kuvaus on jaoteltu pääpiirteissään 1) vaelluskaloihin, 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin ja 3) ns. vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

Vaelluskalat sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesien lohikanta on enimmältään vahva. Kannan arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Meritaimenkanta on heikko ja sen arvioitiin pääasiassa heikentyneen, joskin osa osakaskunnista arvioi kannan vahvistuneen. Järvitaimenkanta on heikko ja sen arvioitiin pääasiassa heikentyneen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.7).

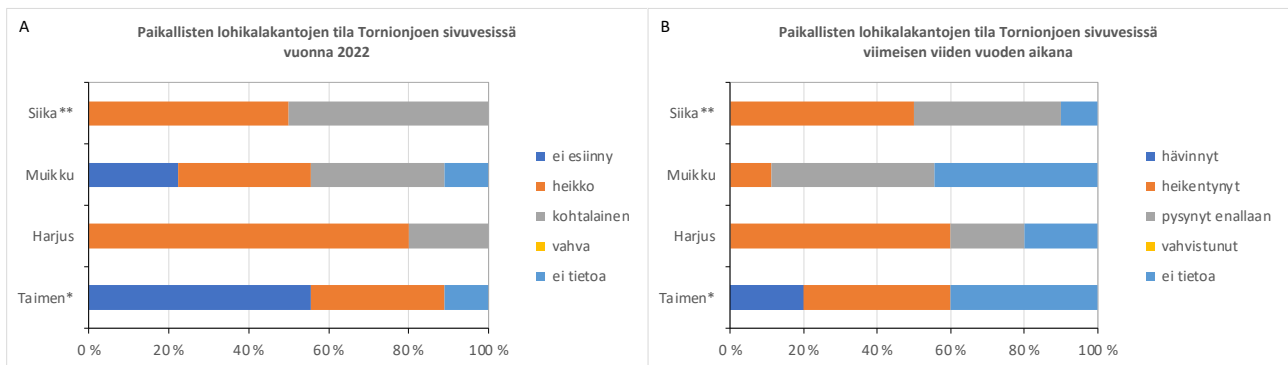
Kuva 3.7. Vaelluskalakantojen tila Tornionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä vaelluskalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) taimen=järvissä esiintyvä vaeltava taimen, kumotun kalastuslain tarkoittama järvitaimen.)

³³ Tuomi 2020.

Paikalliset lohikalat sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesien siikakannat ovat heikkoja tai kohtalaisia. Kantojen arvioitiin pääasiassa heikentyneen. Muikkukanta on heikko tai kohtalainen ja pysynyt arviolta ennallaan. Harjuskanta on heikko ja arviolta heikentynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Paikalliset taimenkannat ovat heikkoja siellä missä niitä esiintyy. Kantojen arvioitiin pääasiassa heikentyneen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.8).

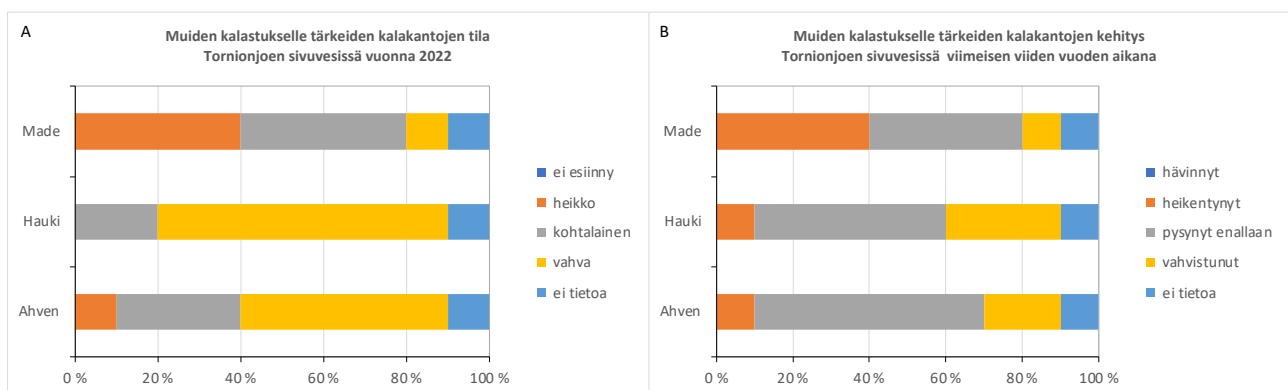

Kuva 3.8. Paikallisten lohensukuisten kalakantojen tila Tornionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) taimen=paikallinen, vaeltamaton sisävesitaimen, kumotun kalastuslain tarkoittama purotaimen eli tammukka; voimassa olevassa kalastusasetuksessa taimen, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. **) siika=luontaisesti lisääntyvä alkuperäinen tai istutusperäinen joki- tai järvesissä esiintyvä siika).

Muut kalastukselle tärkeät kalakannat sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesien hauki- ja ahvenkannat ovat vahvoja. Kantojen arvioitiin pääasiassa pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Madekanta on heikko tai kohtalainen ja sen arvioitiin pysyneen ennallaan tai heikentyneen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.9).

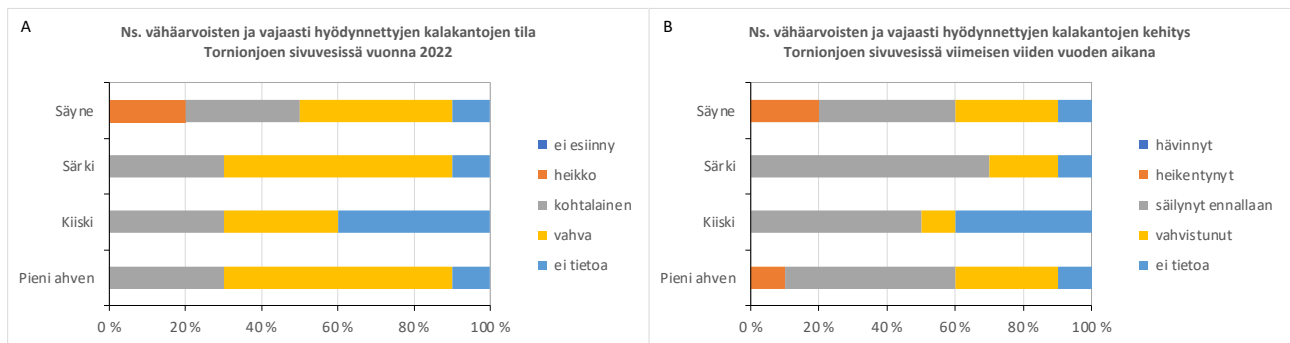

Kuva 3.9. Muiden kalastukselle tärkeiden kalakantojen tila Tornionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Vajaasti hyödynnetyt lajit sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesissä alle 15 cm:n pituisen ahvenen ja särjen kannat ovat vahvoja. Kantojen arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan. Kiiskikanta on vähintään kohtalainen tai vahva. Kannan arvioitiin pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Säynekanta on enimmäkseen vahva ja arviolta pysynyt ennallaan. Osa osakaskunnista arvioin säynekannan heikoksi.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 3.10).

Kuva 3.10. Ns. vähäarvoisten ja vajaasti hyödynnettyjen kalakantojen tila Tornionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (pieni ahven=pituus alle 15 cm).

Vuosina 2010–2022 Tornionjoen sivuvesiin tehdyt istutukset

ELY-keskuksen istutusrekisterin mukaan Tornionjoen sivuvesiin istutettiin vuosina 2010–2022 merilohta, meritaimenta, planktonsiikaa ja pohjasiikaa eri-ikäisinä istukkaina yhteensä n. 644 000 kappaletta. Kirjolohta istutettiin vuonna 2022 pieni määrä Karttulanmaanjärveen. Merilohi-istutukset tehtiin valtion kalanviljelyvaroilla, samoin kuin osa meritaimenistutuksista. Meritaimenta istutettiin myös kalatalousmaksulla ja toimenpidevelvoitteena. Siikaistutukset tehtiin Metsähallituksen ja osakaskuntien varoilla. Tornionjokeen ja sen sivuvesiin tehdyt istutukset lajeittain, istutusalueittain ja istutusiän mukaan on kuvattu liitteessä (liite 2).

3.2.4. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä alueen kalakantoihin liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (ns. SWOT-tarkastelu).

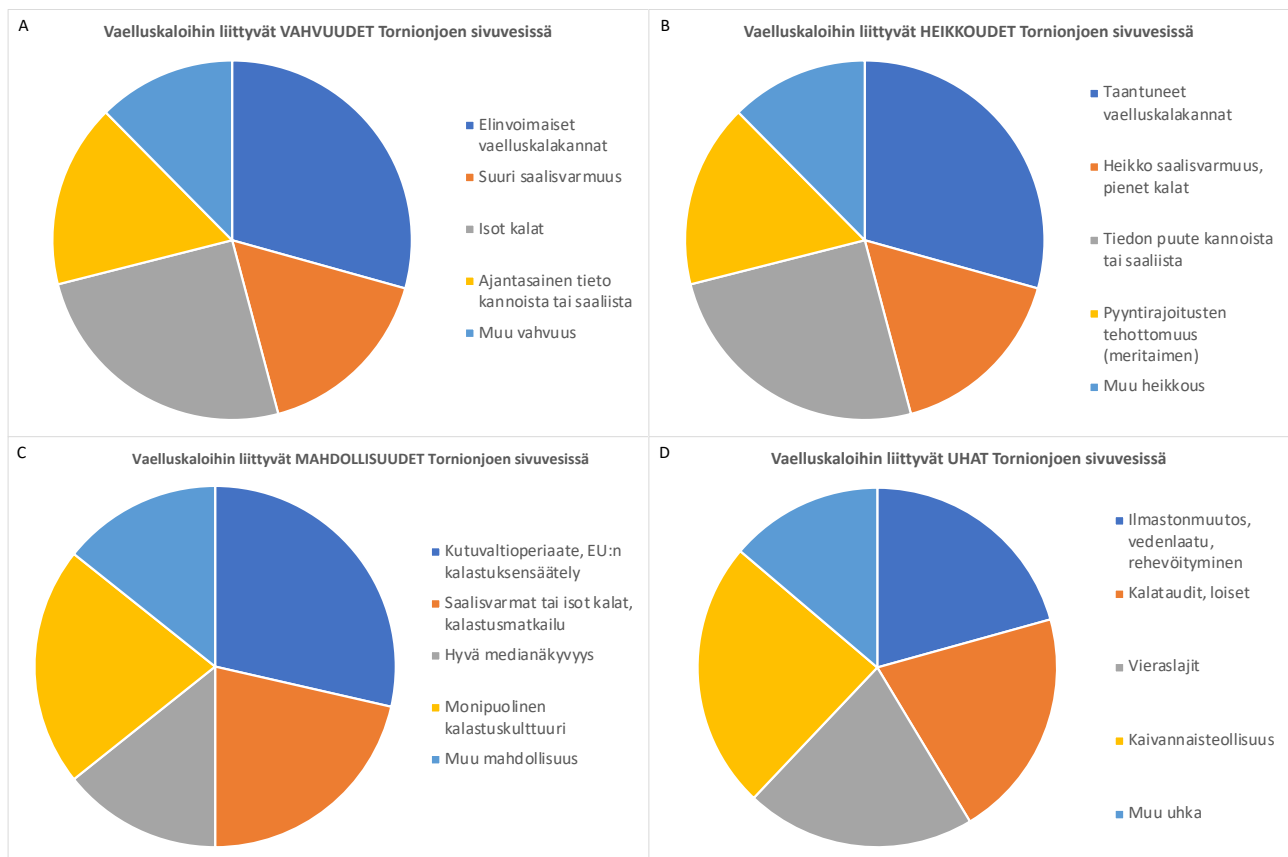
Jäljempänä esitettävä SWOT-tarkastelu perustuu kyselyn tuloksiin. Tarkastelu on jaoteltu 1) vaelluskaloihin ja 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin.

Vaelluskalakannat sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesissä vaelluskalakantojen vahvuuksia ovat elinvoimaiset kannat ja ajantasainen tieto kantojen tilasta sekä isot kalat. Vahva tai kohtuullinen lohikanta mahdollistaa erilaista kalastusta, myös kalastusmatkailua. Mahdollisuuksia ovat puolestaan YK:n merioikeussopimuksen ns. kutuvaltioperiaate, jonka nojalla Suomi voi osaltaan vaikuttaa vaelluskalakantojen kokonaissaaliisiin Itämerellä, ja EU:n kalastuksen säätely. Mahdollisuuksia ovat myös monipuolinen kalastuskulttuuri, saalisvarmat isot kalat ja kalastuksen hyvä medianäkyvyys. Lohen elinpiirin laajeneminen myös sivuvesiin lisää lajin kalastusmatkailupotentiaalia sivuvesillä. Mahdollisuutena nähdään myös vesistöjen kunnostamiseen liittyvä kansallinen ja kansainvälinen rahoitus.

Vaelluskalakantoihin liittyviä heikkouksia ovat meritaimenkannan taantuminen ja tiedon puute kannoista ja saaliista. Sivujokien heikentyneet lisääntymisolosuhteet taimenelle ovat myös heikkous, jota voitaisiin parantaa vesistökunnostuksilla. Vaelluskalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen, kalatautien, loisten ja vieraslajien leviämiseen sekä kaivannaisteollisuuden vesistön valuma-alueella.

Vaelluskalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.11).

Kuva 3.11. Vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeät kalakannat sivuvesissä

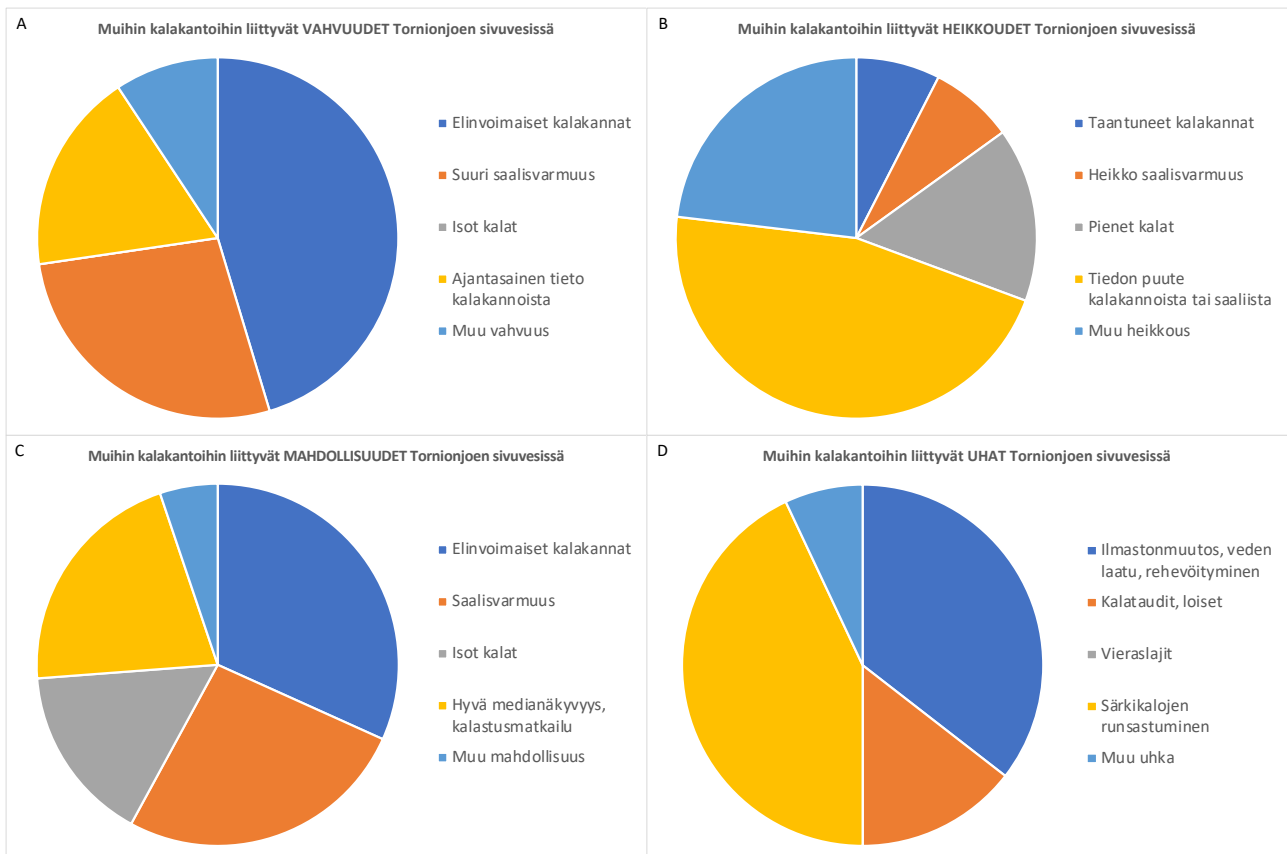
Tornionjoen sivuvesissä muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyviä vahvuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat ja suuri saalisvarmuus. Myös monipuoliset vesialueet kalatalousalueella voidaan mieltää vahvuudeksi.

Mahdollisuuksia ovat niin ikään elinvoimaiset kalakannat ja saalisvarmuus, mutta myös Tornionjoen medianäkyvyys ja kalastusmatkailu.

Suurin heikkous sivuvesillä on tiedon puute kantojen tilasta tai saaliista.

Kalastukselle tärkeitä kalakantoja koskevat uhat liittyvät särkikalojen runsastumiseen sekä ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen.

Muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.12).

Kuva 3.12. Muihin kuin vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

3.3. Perustiedot kalastuksen nykytilasta

3.3.1. Kalastuksen nykytila Tornionjoen pääuomassa

Kalastuksen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Saaliit

Jokikalastuksen **lohisaalis** Tornionjoessa vuosina 2010–2022 oli kilomääräisesti keskimäärin **86 tonnia** (vaihteluväli 24–135 tn) ja kappalemääräisesti keskimäärin 11 600 lohta (vaihteluväli 3 100–20 000 lohta). Verkoilla lohien kilo- ja kappalemääräisestä kokonaissaaliista pyydettiin keskimäärin 16 % ja vastaavasti lipolla 4 %. Vapakalastuksella puolestaan pyydettiin kilomääräisestä kokonaissaaliista 80 % ja kappalemääräisestä vastaavasti 79 %.³⁴

Luonnonvarakeskuksen (Luke) keräämien saalistietojen mukaan yhteisluvalla kalastettiin vuosina 2011–2015 keskimäärin 76 tonnia lohta (vaihteluväli 23–115 tn). Kalastajista ulkopaikkakuntalaisia oli 83 % ja heidän osuutensa kokonaissaaliista oli 59 %. Vuosina 2017–2022 keskimääräinen lohisaalis oli 79 tonnia (vaihteluväli 65–113 tn). Kalastajista 90 % oli ulkopaikkakuntalaisia ja heidän osuutensa kokonaissaaliista oli 76 %. Vuodesta 2012 lähtien ulkopaikkakuntalaiset kalastajat ovat saaneet lohisaaliista yli 50 %.³⁵

Vuosina 2009–2013 Tornionjoen yhteislupa-alueen lohisaaliista keskimäärin 57 % pyydettiin Tornionjoella ja 37 % Muonionjoella. Loput lohisaaliista pyydettiin Enontekiöllä ja Ruotsin puolella.³⁶ Olettaen että vuosien 2010–2022 lohisaalis jakautui em. suhteellisten osuuksien mukaan, lohien vapakalastussaaalis Tornionjoessa olisi ollut keskimäärin 39 tonnia ja Muonionjoessa 25 tonnia. Verkkosaaliin osuus olisi ollut vastaavasti 14 tonnia ja lippokalastuksen noin yksi tonni.

Taimenen pyynti Tornionjoen jokialueella on ollut kiellettyä vuodesta 2013 lähtien. Vuosina 2009–2012 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien **taimensaalis** Tornionjoen yhteislupa-alueella vaihteli 1,9–3,2 tonnin välillä.³⁷

Vaellussiikasaaliit Tornionjoessa olivat erityisen runsaita 1940-luvun lopulla ja 1970-luvun lopulta 1990-luvun alkupuolelle saakka, mutta 2000-luvulla saaliit ovat kuitenkin olleet pienempiä, minkä arvioidaan johtuvan poikasitustusten vähenemisestä, kovasta kalastuspaineesta merellä ja hyljekannan lisääntymisestä. Tornionjoen perinteisessä lippokalastuksessa siikasaalis on vaihdellut vuodesta 2010 noin 10 000 ja 20 000 kappaleen välillä. Saalissiikojen keskipaino on pienentynyt 1980-luvulta saakka puolesta kilosta 350 grammaan, minkä kehityksen syyksi on arveltu merikalastuksessa käytettyjen verkkojen pientä silmäkokoa.

³⁴ Ks. Palm ym. 2023.

³⁵ Kari Pulkkinen, Luke. Henk.koht. tiedonanto 16.6.2023. (Vuoden 2016 tietoja ei ollut tätä kirjoitettaessa saatavilla.)

³⁶ Ks. Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

³⁷ Ks. Vähä ym. 2010, 2011, 2013.

Vuosina 2009–2013 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien siikasaalis Tornionjoen yhteislupa-alueella oli keskimäärin 600 kiloa.³⁸

Yhteislupa-alueen kalastuskorttien lunastajille Suomessa suunnattujen kalastuskyselyiden tulosten mukaan Tornionjoen yhteislupa-alueen **harjussaalis** on vaihdellut 5,7 ja 13,5 tonnin välillä vuosina 1999–2022.³⁹ Suurin osa harjussaaliista saadaan lohensoudun sivusaaliina.

Vuosina 2009–2013 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien **haukisaalis** Tornionjoen yhteislupa-alueella oli keskimäärin vajaa 9 tonnia.⁴⁰

Muiden lajien saaliista eikä myöskään pyyntimuodoista ole ajantasaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalastuksen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalastuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalastuksen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin.

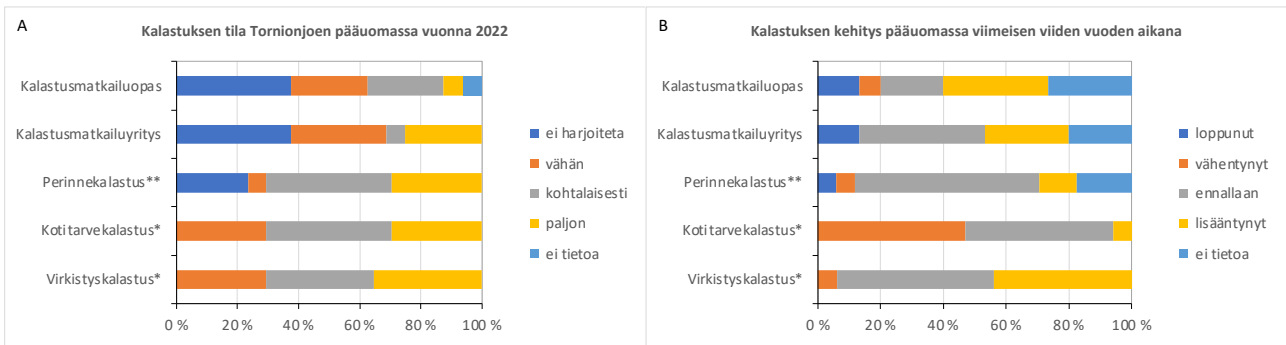
Tornionjoen pääuomassa harjoitetaan kalastusmatkailutoimintaa (yksityiset oppaat ja ohjelmapalveluyritykset) alueesta riippuen paljon, kohtalaisesti tai vähän. Osalla osakaskuntien alueista kalastusmatkailutoimintaa ei harjoiteta. Kalastusmatkailutoiminta on viimeisen viiden vuoden aikana alueesta riippuen pysynyt ennallaan tai lisääntynyt. Perinnekalastusta ja kotitarvekalastusta harjoitetaan pääsääntöisesti kohtalaisesti ja osalla alueista paljon. Perinnekalastus on pysynyt pääasiassa ennallaan, mutta kotitarvekalastus on osalla alueista vähentynyt. Virkistyskalastusta harjoitetaan osakaskunnasta riippuen vähän, kohtalaisesti tai paljon. Virkistyskalastuksen määrä on pysynyt enimmältään ennallaan, mutta osalla alueista lisääntynyt.

Osakaskuntien arviot kalastuksen tilasta ja kehityksestä Tornionjoen pääuomassa on esitetty kaaviossa (kuva 3.13).

³⁸ Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

³⁹ Palm ym. 2023.

⁴⁰ Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

Kuva 3.13. Kalastuksen tila Tornionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä kalastuksen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (***) perinnekalastus on Tornionjokivarren apajilla harjoitettua lippo-, kulle- ja rantanuottapyyntiä, *) virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle. Kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.)

3.3.2. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa

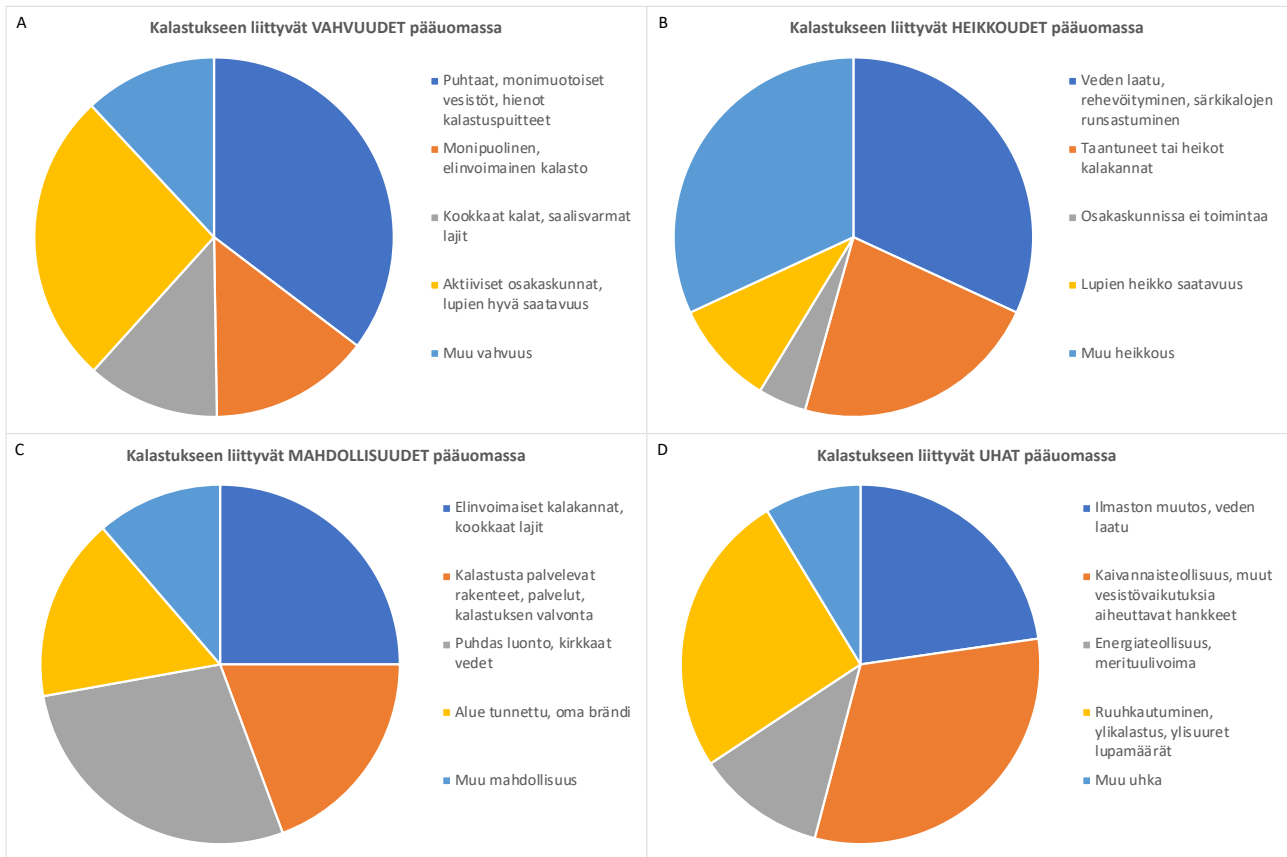
Tornionjoen pääuoman kalastukseen liittyviä vahvuuksia ovat puhtaat, monimuotoiset vesistöt ja hienot kalastuspuitteet sekä aktiiviset osakaskunnat ja lupien hyvä saatavuus.

Mahdollisuuksia puolestaan ovat elinvoimaiset kalakannat ja kookkaat saalisajit sekä puhdas luonto ja kirkkaat vedet, samoin kuin kalastusta palvelevat rakenteet, monipuoliset palvelut ja kalastuksen valvonta sekä alueen tunnettuus ja oma brändi. Myös ns. lohiregaalin kaatumisen joella mainittiin mahdollisuutena.

Heikkouksina nähtiin etenkin veden laatu, rehevöityminen ja särkikalajien runsastuminen. Muina heikkouksina mainittiin mm. valvonnan, kalaston hoidon, kuten kutualueiden kunnostuksen, neuvonnan ja opastuksen suuri puute. Heikkoutena mainittiin myös tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja myös kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle.

Kalastusta koskevinä uhkina nähtiin etenkin kaivannaisteollisuus ja muuta vesistövaikutuksia aiheuttavat hankkeet ja toiminta sekä ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät. Uhkana mainittiin myös ihmisten välinpitämättömyys ja ajattelemattomuus lohen tulevaisuudesta (rokastus), voimakkaasti lisääntyneet hyljekannat merellä sekä säätelyn puute merialueella.

Kalastukseen liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.14).

Kuva 3.14. Kalastukseen liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

3.3.3. Kalastuksen nykytila Tornionjoen sivuvesissä

Kalastuksen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Kalastuksen nykytilasta ja saaliista Tornionjoen sivuvesissä ei ole ajantasaista tutkimus- tai seurantatietoa.

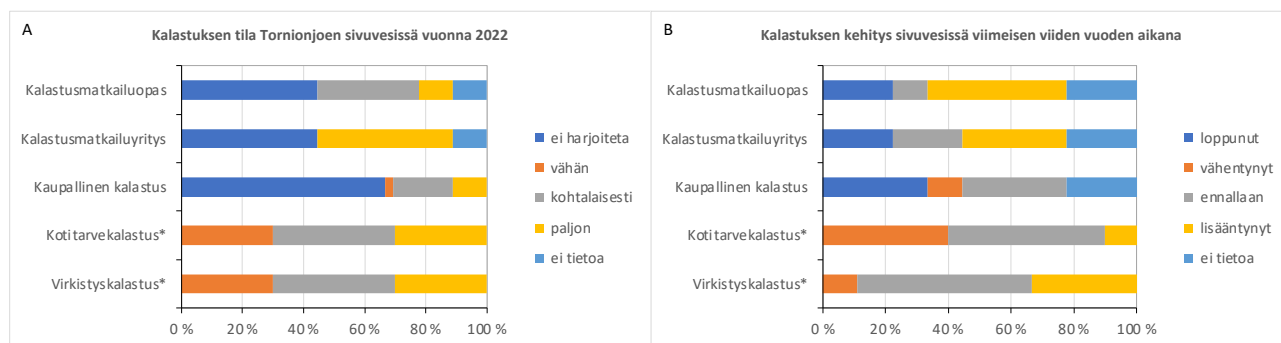
Kalastuksen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalastuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalastuksen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin.

Tornionjoen sivuvesissä harjoitetaan kalastusmatkailutoimintaa (yksityiset oppaat ja ohjelmapalveluyritykset) alueesta riippuen kohtalaisesti tai paljon. Osalla osakaskuntien alueista kalastusmatkailutoimintaa ei harjoiteta. Kalastusmatkailutoiminta on viimeisen viiden vuoden aikana enimmältään lisääntynyt. Kaupallista kalastusta ei juurikaan harjoiteta alueella tai sitä harjoitetaan vähän. Kaupallisen kalastuksen määrä on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana

pääasiassa ennallaan. Kotitarvekalastusta harjoitetaan pääsääntöisesti kohtalaisesti, mutta osalla alueista vähän ja toisilla paljon. Kotitarvekalastus on enimmältään pysynyt ennallaan tai vähentynyt. Virkistyskalastusta harjoitetaan osakaskunnasta riippuen vähän, kohtalaisesti tai paljon. Virkistyskalastuksen määrä on pysynyt pääasiassa ennallaan, mutta osalla alueista se on lisääntynyt.

Osakaskuntien arviot kalastuksen tilasta ja kehityksestä Tornionjoen sivuvesissä on esitetty kaaviossa (kuva 3.15).

Kuva 3.15. Kalastuksen tila Tornionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä kalastuksen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle. Kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.)

3.3.4. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Tornionjoen sivuvesissä kalastukseen liittyviä vahvuuksia ovat puhtaat, monimuotoiset vesistöt ja hienot kalastuspuitteet, aktiiviset osakaskunnat ja lupien hyvä saatavuus sekä monipuolinen ja elinvoimainen kalasto.

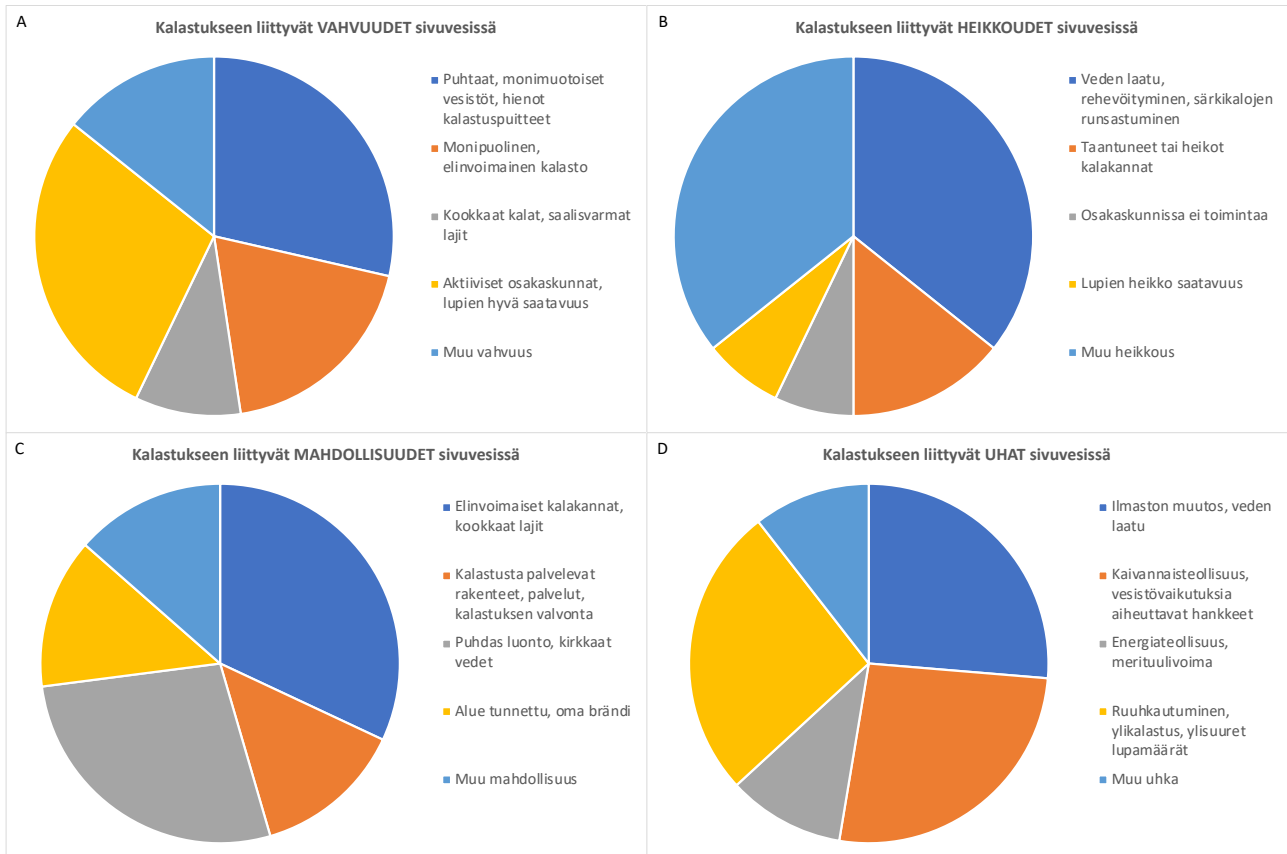
Mahdollisuuksia puolestaan ovat elinvoimaiset kalakannat ja kookkaat saalisajit sekä puhtas luonto ja kirkkaat vedet, samoin kuin alueen tunnettuus ja oma brändi. Mahdollisuutena mainittiin myös se, että sivujokien harjuksen säätelyllä voitaisiin päästä suurempiin yksilökokoihin, mikä monipuolistaisi "suurkalojen" kalastusmahdollisuuksia ja lisäisi myös kalastusmatkailun toimintaedellytyksiä. Tällä hetkellä kookkaiden kalojen kalastus keskittyy loheen.

Heikkouksina nähtiin etenkin veden laatu, rehevöityminen ja särkikalojen runsastuminen. Heikkoutena mainittiin myös tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja myös kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle.

Kalastusta koskevinä uhkina nähtiin etenkin ilmaston muutos ja veden laatu, kaivannaisteollisuus ja muuta vesistövaikutuksia aiheuttavat hankkeet ja toiminta sekä ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät. Uhkana mainittiin myös ihmisten välinpitämättömyys ja ajattelemattomuus

lohen tulevaisuudesta (rokastus), voimakkaasti lisääntyneet hyljekannat merellä sekä säätelyn puute merialueella.

Kalastukseen liittyvien vahvuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 3.16).

Kuva 3.16. Kalastukseen liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Tornionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

3.4. Kalakantojen tavoitetila ja osatavoitteet

3.4.1. Yleistavoite kalakannoille

Kalatalousalueen pitkän ajan tavoitteessa alueen alkuperäisen lajiston kalakannat uusiutuvat edelleen luontaisesti. Lisääntymisympäristöt ovat hyvässä kunnossa ja vaelluskalojen luontaiset vaellusreitit ovat esteettä. Kalastukselta jää joka vuosi riittävästi emokaloja seuraavan kalasukupolven tuottamiseen. Tähän pyritään kalastuksen itsesäätelyllä (kantojen heikentyessä kalastuspaine vähenee ja päinvastoin) ja ylikalastukselle herkimpien lajien osalta käytettävissä olevin kalastussäätelykeinoin, kuten pyyntimitoin, saaliskiintiöin tai alueellisin, ajallisin tai pyydysteknisin kalastusrajoituksin, silloin kun säädöksissä määrätty säätely ei ole yksin riittävä.

Kalakantojen yleistavoitteen toteutuminen edellyttää, että kalatalousalueella on tietoa tai arvio mm. lajien sukukypsyyksiästä ja -koosta sekä emokalojen tuotantokyvystä. Kalatalousalue hankkii ja soveltaa parasta saatavilla olevaa tietoa voimavarojensa puitteissa.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia lajikohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta, esimerkiksi kannoittain tai alueellisesti ja ajallisesti painotettuna, käytettävissä olevaan tutkimus- ja seurantatietoon perustuen.

3.4.2. Vaelluskalat ja harjus

Lohi

- Tavoitetila:** Tornion-Muonionjoen lohen poikastuotanto ja kutuvaellus pysyvät kestävän enimmäistuoton (MSY) tasolla. Lohen poikastuotantoalueet ovat hyvässä kunnossa. Lohen vaelluspoikastuotanto on keskimäärin 1,5 – 2 miljoonaa vaelluspoikasta viiden vuoden tarkastelujaksolla. Lohen jokikalastus pääuomassa ja sivuvesissä on kestävällä tasolla.
- Ongelmat:** Tornionjoen lohikuolemat. Vuosien välinen suuri vaihtelu nousukalamäärissä. Ilmaston lämpenemisestä johtuvat muutokset vesiekosysteemissä, jotka vaikuttavat mm. poikastuotantoon. Teollisuuden yhteisvaikutukset veden laatuun. Hyljekannan vaikutus lohikantoihin merialueella on suuri ongelma.
- Toimenpiteet:** Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalue neuvottelee vuosittain yhdessä Enontekiön kalatalousalueen ja ELY-keskuksen kanssa rajavesistöjen kalavedenhoidon muutoksista. Kalatalousalue vastaa maa- ja metsätalousministeriön ja ELY-keskuksen rajavesien kalastusta koskeviin lausuntopyyntöihin vuosittain. Kalatalousalue edellyttää, että uusissa teollisuushankkeissa vesien puhdistus viedään maksimaaliselle tasolle käyttäen uusinta saatavilla olevaa puhdistustekniikkaa. Kalatalousalue seuraa vuosittain nousukalojen määrää ja tarvittaessa vaikuttaa edunvalvonnan keinoin viranomaisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi.
- Hylkeiden aiheuttamia haittoja lohikannalle ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin.
- Muilla alueilla lohenkalastusta säädellään paikallisten tarpeiden mukaan kalastuslupien alueellisten ja ajallisten kiintiöiden ja muiden rajoitusten sekä pyyntimittasäädösten avulla. Verkkokalastusta säädellään alueellisesti ja ajallisesti pyydysteknisin rajoituksin. Lohijokien kalastuksensääätelyä tehostetaan ja kalastusrajoituksia tiukennetaan tarvittaessa.
- Lohen kalastukseen yhteislupa-alueen ulkopuolella ja muualla lohen nousu- ja lisääntymisalueilla voidaan antaa erilaisia suosituksia ja rajoituksia lohikannan tilan tai muun olosuhteen niin edellyttäessä.

Lohen poikastuotantoalueiden tilaa seurataan. Potentiaalisia poikastuotantoalueita kartoitetaan ja kunnostetaan kunnostussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

Taimen

Tavoitetila: Taimenkannat lisääntyvät alueella luontaisesti. Sivuvesissä kantoja ei veroteta liikaa niilläkään alueilla, joissa kalastuspaine on tunnetusti suurin. Voimakkaimmin verotettuihinkin kantoihin jää riittävästi emokaloja seuraavan taimensukupolven tuottamiseen.

Pääuomassa talvehtivien ja aikaisin kudulle nousevien taimenten sivusaaliskuolevuus vähenee.

Meritaimenjokien (vuonna 2023 tiedossa olevat: Naamijoki ja Naamijoen sivujoki Naalastojoki) taimenkantojen tila ei heikkene vuoden 2023 tilanteesta.

Meritaimenjoissa kesänvanhojen (0+) poikasten tiheys on vähintään 100–200 yksilöä aarilla.

Ongelmat: Taimenen kutuvaellus Tornion-Muoniojoessa on kaksivuotinen ja tekee joen pääuomassa talvehtivista taimenista alttiita vapaa-ajankalastukselle, etenkin kalastuskauden alussa avovesikaudella. Ilmaston lämpenemisestä johtuvat muutokset vesiekosysteemissä, jotka vaikuttavat mm. poikastuotantoon. Teollisuuden yhteisvaikutukset veden laatuun. Hyljekannan vaikutus taimenkantoihin merialueella on suuri ongelma.

Toimenpiteet: Sivuvesissä taimenen kalastuspainetta säädellään kalastuslupien alueellisten ja ajallisten kiintiöiden ja muiden rajoitusten sekä alamittasäädösten avulla. Verkkokalastusta säädellään alueellisesti ja ajallisesti pyydysteknisin rajoituksin.

Hylkeiden aiheuttamia haittoja taimenkannalle ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin.

Meritaimenjokien kalastuksensäättelyä tehostetaan ja kalastusrajoituksia tiukennetaan tarvittaessa, esimerkiksi rajoittamalla meritaimenjokien suualueen kalastusta pääuomassa kalastuskauden alussa. Taimenen kalastukseen voidaan antaa erilaisia suosituksia ja rajoituksia taimenkannan tilan tai muun olosuhteen niin edellyttäessä. Pääuoman lohen viehekalastuksessa suositellaan tai tarvittaessa määrätään lupahdoin

käytettäväksi koukkuja, joista taimen voidaan vapauttaa hyvässä kunnossa takaisin veteen.

Taimenen poikastuotantoalueiden tilaa seurataan. Potentiaalisia poikastuotantoalueita kartoitetaan ja kunnostetaan kunnostussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

Vaellussiika

Tavoitetila: Vaellussiikakanta Tornionjoessa vahvistuu ja siian keskikoko kasvaa.

Ongelmat: Tornionjoen vaellussiikakanta on heikentynyt pitkän ajan tarkastelussa. Kalojen keskikoko on pienentynyt ja vaelluksen ajankohta on myöhentynyt (kesäsiika). Suurikokoisia, kutukannalle arvokkaimpia, emokaloja on saaliissa vähän. Hyljekannan lisääntyminen merellä lisää vaellussiian luonnollista kuolevuutta, koska siika kuuluu hylkeiden saalislajeihin.

Toimenpiteet: Kalatalousalue vaikuttaa monipuolisesti edunvalvonnan keinoin, kuten henkilökohtaisin kontaktein, lausuntoja antamalla ja kirjelmiä laatimalla, siihen, että Tornionjoen vaellussiian syönnösalueella Perämerellä ja Pohjanlahdella siian kalastusta säädellään kookkaita emokaloja säästävään suuntaan.

Kalatalousalue vaikuttaa edunvalvonnan keinoin siikakannan tilaa tukevien istutusten toimeenpanoon.

Hylkeiden tai merimetsojen aiheuttamia haittoja vaellussiikakannoille tarvittaessa ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin.

Kalatalousalue vaikuttaa edunvalvonnan keinoin siihen, että myös jokialueella aletaan seurata kalastuksen siikasaalista ja selvitetään kalastuksen säätelyn vaikutusta kookkaiden emokalojen suojelussa.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

Harjus

Harjukselle on esitetty erillinen suunnitelma kappaleessa 5. *Suunnitelma kalatalousalueen harjuskannoille.*

Tornionjoen pääuoman ja sivuvesien harjusta koskeva tavoitetila, toimenpiteet ja seuranta on esitetty kappaleessa 5.2. *Suunnitelma Tornionjoen pääuoman ja sivuvesien harjukselle.*

3.4.3. Muut kalastukselle tärkeät lajit

Muita kalastukselle tärkeitä lajeja Tornionjoen pääuomassa ja sivuvesissä ovat ahven, hauki, made ja muikku (järvissä).

- Tavoitetila:** Ahven, hauki, made ja muikku lisääntyvät Tornionjoen pääuomassa ja sivuvesissä luontaisesti ja lajien kannat ovat pyyntivahvoja.
- Ongelmat:** Kalakannat ovat enimmältään alikalastettuja. Vahva haukikanta voi verottaa vaelluskalakantoja pääuomassa. Tornionjoen yhteislupa-alueella rajavesisääntö osittain heikentää talouskalojen hyödyntämistä erityisesti suvantoalueilla.
- Toimenpiteet:** Lajien kalastukseen ja hyödyntämiseen, esimerkiksi suurkalojen pyyntiin ja säilyttämiseen, kannustetaan tiedotuksen keinoin niin pyydys- kuin vapakalastuksessa.
- Vesialueen omistajia kannustetaan myöntämään kaupallisen kalastuksen lupia talouskalojen pyyntiin.
- Kalatalousalue ottaa edunvalvonnassa huomioon muun kalan kuin lohien kalastuksen järjestämisen ja mahdollistamisen rajavesisäännön alueella mm. viranomaisten kanssa käydyissä neuvotteluissa.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

3.4.4. Vajaasti hyödynnetyt lajit

Vajaasti hyödynnetyillä lajeilla tarkoitetaan särkikaloja, kiiskeä, kuoretta ja pientä (pituus alle 15 cm) ahventa.

- Tavoitetila:** Vähäarvoisia tai vajaasti hyödynnettyjä lajeja hyödynnetään monipuolisesti kaikessa kalastuksessa.

- Ongelmat:** Vajaasti hyödynnettyjen lajien kannat ovat alikalastettuja. Vajaasti hyödynnettyjä lajeja arvostetaan vain vähän saaliina ja ruokakalana. Särkikalajien lisääntyminen koetaan paikoitellen ongelmaksi. Särkikalat edesauttavat rehevöitymistä. Tornionjoen yhteislupa-alueella rajavesisääntö osittain heikentää vajaasti hyödynnettyjen lajien pyyntiä erityisesti suvantoalueilla.
- Toimenpiteet:** Vajaasti hyödynnettyjen lajien kannoista ja levittäytymisestä pyritään keräämään tietoa paikallisilta kalastajilta.
- Kalan määrää vähennetään tarvittaessa suunnitellusti ja ammattimaisesti tehdyin hoitokalastuksin. Vesialueen omistajia kannustetaan myöntämään kaupallisen kalastuksen lupia vajaasti hyödynnettyjen lajien pyyntiin.
- Kalatalousalue pyrkii omalta osaltaan edistämään vajaasti hyödynnetyn kalan pyyntiä ja hyötykäyttöä kaikessa kalastuksessa lähialueellaan. Vähäarvoisen sivusaaliin poisheittäminen pyritään vähentämään tiedotuksen keinoin.
- Kalatalousalue ottaa edunvalvonnassa huomioon vajaasti hyödynnettyjen lajien kalastuksen järjestämisen ja mahdollistamisen rajavesisääntöalueella mm. viranomaisten kanssa käydyissä neuvotteluissa.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

3.4.5. Nahkiainen

- Tavoitetila:** Tornionjoki säilyy nahkiaiselle soveltuvana lisääntymisalueena. Keskeiset toukkatuotantoalueet tunnetaan pääpiirteissään. Tornionjoessa on pyyntivahva nahkiaiskanta. Nahkaisen pyyntiperinne joella jatkuu.
- Ongelmat:** Nahkiaiskannan tilasta ja nahkiaisien pyynnistä ja saaliista ei ole ajantasaista tietoa. Jokeen nousevien nahkiaisten määrä ja mertapyynti vaihtelee voimakkaasti vuosien mukaan.
- Toimenpiteet:** Nahkiskannan tilasta ja toukkatuotantoalueista kerätään voimavarojen mukaan tietoja vesialueen omistajilta. Vesialueen omistajat järjestävät nahkiaisien pyynnin alueella vakiintuneella tavalla.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan vesialueen omistajan ilmoittamalla pyytäjien määrällä ja kokonaissaalisarviolla.

3.5. Kalastuksen tavoitetilä ja osatavoitteet

3.5.1. Yleistavoite kalastukselle

Vapaa-ajankalastus (perinnekalastus, kotitarvekalastus ja virkistyskalastus), kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailutoiminta muodostavat osan paikalliskulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille ja Tornion-Muonionjokivarren kuntien aluetalouteen ja se tarjoaa kalastusmahdollisuuksia ja elämyksiä niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoille. Kalastus on monipuolista ja kohdistuu kaikissa kalastusmuodoissa tasapainoisesti ja kestävästi alueen kalakantoihin.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia kalastusmuotokohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta käytettävissä olevaan seuranta- ja tutkimustietoon perustuen. Kalatalousalue tiedottaa suosituksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille mm. kotisivuillaan tai yleiskokouksessa.

3.5.2. Vapaa-ajankalastus (virkistyskalastus)

Virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Kalastuslain määritelmän⁴¹ mukaan virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle, kun taas kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.

Tavoitetila: Tornionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästä virkistyskalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kalastuslupia sekä tietoa kalastuskohteista, kalalajeista ja kalastussäännöistä on helposti saatavissa sähköisesti. Paikalliset asukkaat, mökkiläiset ja matkailijat harjoittavat monipuolista vapaa-ajan kalastusta seisovin pyydyksin ja vapavälinein. Virkistyskalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä kalalajeista. Virkistyskalastuksen saaliista ja sen lajijakaumasta on olemassa vähintään summittaista tietoa.

Virkistyskalastuksen ohjauksessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Ongelmat: Tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja vapaa-ajan kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle. Vapaa-ajan kalastuksen paikoittainen ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät tietyissä kalastuskohteissa.

⁴¹ Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus. Nykyisen kalastuslain tavoin kotitarvekalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on tämän toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä.”

Toimenpiteet: Virkistyskalastuksen kestävyyttä edistetään tiedottamista lisäämällä. Kalastukseen annetaan yleisiä ja tarvittaessa kalastuspaikkakohtaisia ohjeita eri rantakalastusmuotojen ja soutukalastuksen harjoittamiseen. Tietyille alueille pääuomassa ja tarvittaessa sivu-uomissa pyritään laatimaan soutukartat ja muut ohjeistukset kalastukseen esimerkiksi kalatalousalueen ja osakaskuntien yhteishankkeena.

Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät virkistyskalastukseen monipuolisia lupia.

Kalatalousalue pyrkii edistämään eri kalastusmuotojen yhteensovittamista.

Saalis seurantaa kehitetään. Kalastuslupien ehtoihin suositellaan lisättäväksi pakollinen saalis palaute, jollei sellaista luvassa jo ole.

Kalatalousalue osallistuu voimavarojen mukaan viranomaisen ylläpitämästä Omakala-palvelusta tiedottamiseen omalla alueellaan.

Seuranta: Vapaa-ajankalastuksen seurannassa hyödynnetään Luken ja muiden mahdollisten tahojen tekemiä kalastus- ja saalis seurantoja ja -tutkimuksia, kalastajilta saatavaa palautetta, alueella järjestettyjen kalastustapahtumien ja -kilpailujen saalistilastoja sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottamaa tietoa.

3.5.3. Kotitarvekalastus

Kotitarvekalastus ja virkistyskalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Kalastuslain määritelmän⁴² mukaan virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle, kun taas kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.

Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa kotitarvekalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jonka paikalliset kalastajat mieltävät kotitarvekalastukseksi. Kotitarvekalastus alueella on vanha perinne. Kotitarvekalastuksella on taloudellista merkitystä siten, että kalaa pyydetään ruuaksi sen sijaan että kala ostettaisiin kaupasta. Kotitarvekalastuksella voi olla, muttei välttämättä ole suoranaista merkitystä toimeen tulon kannalta.

Tavoitetila: Tornionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästä kotitarvekalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

⁴² Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus. Nykyisen kalastuslain tavoin kotitarvekalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on tämän toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä.”

Kalastuslupia sekä tietoa kalastuskohteista, kalalajeista ja kalastussäännöistä on helposti saatavissa sähköisesti. Kalavesille pääsy on helppoa rantautumispaikkojen ansiosta. Paikalliset asukkaat ja mökkiläiset harjoittavat monipuolista kotitarvekalastusta seisovin pyydyksin ja vapavälinein. Kotitarvekalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä kalalajeista. Kotitarvekalastuksen saaliista ja sen lajijakaumasta on olemassa vähintään summittaista tietoa.

Ongelmat: Kalastustietouden häviäminen, kotitarvekalastuksen väheneminen sekä pyyntivahvojen kantojen alikalastus.

Toimenpiteet: Kalatalousalue ottaa kotitarvekalastuksen huomioon edunvalvonnassa, kuten henkilökohtaisissa kontakteissa, lausunnoissa ja kirjelmässä. Kotitarvekalastuksen näkyvyyttä eri medioissa lisätään voimavarojen puitteissa tiedottamisen avulla.

Kalatalousalue pyrkii omalta osaltaan elvyttämään kotitarvekalastusperinnettä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, mm. nuorisotoimintaan panostamalla.

Kalatalousalue suosittelee, että pyydyskalastuksessa käytettäisiin valikoivia pyydyksiä, kuten katiskoja ja rysiä, joista mm. alamittaiset kalat voidaan palauttaa vahingoittumattomina takaisin vesistöön.

Kotitarvekalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Seuranta: Kotitarvekalastuksen seurannassa hyödynnetään Luken ja muiden mahdollisten tahojen tekemiä kalastus- ja saalisseurantoja ja -tutkimuksia, kalastajilta saatavaa palautetta, alueella järjestettyjen kalastustapahtumien ja -kilpailujen saalistilastoja sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottamaa tietoa.

3.5.4. Perinnekalastus

Kalastuslain määritelmän mukaan perinnekalastus on vapaa-ajan kalastusta.⁴³

Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa perinnekalastuksella tarkoitetaan Tornionjokivarren apajilla harjoitettua lippo-, kulle-, kulkuverkko- ja rantanuottapyyntiä. Perinnekalastuksella voi olla, muttei välttämättä ole suoranaista merkitystä toimeen tulon kannalta.

Tavoitetila: Tornionjoen pääuomassa harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväää perinnekalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

⁴³ Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus.”

Perinnekalastuksen harjoittajakuntaan tulee nuorempaa väkeä. Perinnekalastusta harjoitetaan muutoinkin kuin näytöskalastuksena. Perinnekalastuksen arvo osana kulttuuriperintöä tunnustetaan ja kalastusmuodon säilymistä edistetään.

Ongelmat: Perinnekalastajien ikääntyminen. Perinnekalastuksen hiipuminen ja kalastustietämyksen katoaminen. Tornionjoen kalastussäännön rajoitukset perinnekalastusmuotojen harjoittamisessa.

Toimenpiteet: Kalatalousalue ottaa perinnekalastuksen huomioon edunvalvonnassa, kuten henkilökohtaisissa kontakteissa, lausunnoissa ja kirjelmissä. Perinnekalastuksen järjestämisessä tehdään yhteistyötä ruotsalaisten kanssa.

Perinnekalastus otetaan huomioon nuorison kalastusharrastuksen edistämishankkeissa ja -tapahtumissa.

Perinnepepyynnin näkyvyyttä eri medioissa lisätään voimavarojen puitteissa tiedottamisen avulla.

Perinnekalastuksen tradition jalostamista matkailun käyttöön pyritään selvittämään yhteistyössä perinnekalastajien ja kalastusoikeuden haltijoiden kanssa.

Perinnekalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Seuranta: Perinnekalastuksen seurannassa hyödynnetään Luken ja muiden mahdollisten tahojen tekemiä kalastus- ja saalisseurantoja ja -tutkimuksia, kalastajilta saatavaa palautetta ja alueella järjestettyjen perinnekalastustapahtumien saalistilastoja.

3.5.5. Kaupallinen kalastus

Kaupallisella kalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jossa kalaa pyydetään myyntitarkoituksessa tai jossa pyydetyt kalat tai osa niistä myydään. Muut kuin kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneet eivät saa myydä sisävesiltä tai merialueilta kalastamaansa saalista, kalastuslaissa erikseen säädettyä sisävesiä koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Tavoitetila: Kaupalliseen kalastukseen soveltuvissa järvivesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväää kaupallista kalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Tarve elinvoimaiselle kaupalliselle kalastukselle tunnustetaan ja kaupallinen kalastus on osa suomalaista ruokakulttuuria. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla ajallisesti ja alueellisesti kattavia kaupallisen kalastuksen lupia. Kaupallisen kalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.

- Ongelmat:** Tiedon puute kaupalliseen kalastukseen soveltuvien kalakantojen pyyntikapasiteetista.
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät alueillaan esiintyvien pyyntivahvojen kalakantojen kaupalliseen kalastukseen lupa-ajan kestoilta ja alueen laajuudelta mahdollisimman kattavia lupia.
- Kaupallisen kalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan kaupalliseen kalastukseen myönnettyjen lupien määrällä. Kaupallisen kalastuksen saaliin seurannassa hyödynnetään ELY-keskuksen tilastoinnista ja Luken seurannoista tai selvityksistä kertyvää yleistä tietoa Lapin sisävesien kaupallisesta kalastuksesta sekä kaupallisten kalastajien luvan myöntäjille antamaa saalispalautetta.

3.5.6. Kalastusmatkailu

Kalastusmatkailulla tarkoitetaan matkailua, jossa kalastus itsessään on matkailun tarkoitus. Matkailukalastus tarkoittaa puolestaan sitä, että matkailun yhteydessä saatetaan käydä myös kalastamassa, mutta kalastus ei ole matkailun tärkein syy.

- Tavoitetilä:** Tornionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväää kalastusmatkailutoimintaa vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kalastusmatkailuun hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla alueellisesti ja ajallisesti kattavia kalastusmatkailuun tarkoitettuja lupia. Kalastusmatkailun saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.

Vahvat ja elinvoimaiset kalakannat, joissa esiintyy isoja yksilöitä.

- Ongelmat:** Kalastuksen ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät suosituimmista kalastuskohteissa pääuomassa.
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue suosittelee, että vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat kehittävät ja myöntävät kalastusmatkailuun monipuolisia lupia.
- Vesialueen omistajat ja matkailuyritykset kehittävät ja laajentavat yhteistyössä alueen kalastusmatkailua. Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat voivat esimerkiksi vuokrata kalastusmatkailun käyttöön määräajaksi tiettyjä vesialueita. Kalatalousalue neuvoo tarvittaessa alueille tarvittavien yleiskalastuskieltojen hakemisessa.
- Kalastusmatkailun ohjaamisessa huomioidaan vesistöjen muu käyttö.
- Kalastusmatkailuyrittäjiä pyydetään antamaan laadullista ja mahdollisuuksien mukaan määrällistä palautetta kalakannoista, saaliista ja sen koostumuksesta

sekä kalastusolosuhteista toiminta-alueellaan. Lupaehtoihin voi sisältyä velvollisuus antaa kalastusta ja saalista koskevia tietoja.

Seuranta: Toteutumista seurataan kalastusmatkailutoimintaan myönnettyjen lupien määrällä ja kalastusmatkailuyrittäjiltä saatavan palautteen ja saalistietojen sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottaman tiedon avulla.

3.6. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

3.6.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Kalataloudellisesti merkittävät alueet ovat vesistöjä tai niiden osia, joilla on suuri merkitys vaeltavien ja paikallisten kalakantojen uusiutumisessa ja ylläpidossa ja joissa vapaa-ajankalastuksen, kaupallisen kalastuksen ja kalastusmatkailun edellytykset ovat kalakantojen tilan ja vesien saavutettavuuden kannalta parhaimmat.

Alueet

Tornionjoen pääuoma ja Liakanjoki ovat vaelluskalojen vaellusreittejä ja lisääntymisalueita. Pääuoman apajapaikat ovat perinnekalastuksen ja kalastuskulttuurin kannalta merkittäviä kohteita. Pääuomassa on hyvät kalastusedellytykset sekä vapaa-ajankalastukselle että kalastusmatkailulle.

Kalataloudellisesti merkittäviä sivuvesiä ovat meritaimenjoet Naamijoki ja Naamijoen sivujoki Naalastojoki.

Torniojoen sivujoet ja sivujokien latvat ovat tärkeitä harjuksen ja paikallisen taimenen lisääntymis- ja syönnösalueita.

Alueella on myös kalastusmatkailun kannalta merkittäviä järvivesiä, kuten Aalisjärvi, Vaattojärvi ja Nuottajärvi.

3.6.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset

Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden ja pyydysten määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

Kaupallisen kalastuksen alueet

Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuva alue on ainoastaan **Pasmajärvi**⁴⁴ (838 ha). Järvi on matala, keskisyvyydeltään 1,6 m.

Kaupallisen kalastuksen saalislajeja ovat talouskalat.

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden kalataloudellinen käyttötarkoitus kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

Pyydykset

Pasmajärvelle soveltuvia pyydyksiä ovat **verkko, rysä ja katiska** sekä **pitkäsiima ja koukkupyydykset**.

Vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija voi määritellä pyydysten määrän, sallitut solmuvälit ja muut pyydyksen rakennetta koskevat rajoitukset sekä mahdolliset saaliskiintiöt, pyyntimitat ja aluerajaukset kaupalliseen kalastukseen myönnettävien lupien lupaehdoissa voimassa olevien kalastussäädösten ja -sääntöjen puitteissa.

Vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija voi määritellä pyydysten määrän, sallitut solmuvälit ja muut pyydyksen rakennetta koskevat rajoitukset sekä mahdolliset saaliskiintiöt, pyyntimitat ja aluerajaukset kaupalliseen kalastukseen myönnettävien lupien lupaehdoissa voimassa olevien kalastussäädösten ja -sääntöjen puitteissa.

Vajaasti hyödynnettyjen lajien kaupallisen markkinan niin kehittyessä alueen muiden järvien ahven-, hauki- ja särkikantojen saalispotentiaalin kaupalliseen hyödyntämiseen tulee varautua.

Kaupallisesta kalastuksesta kalastusoikeuden haltijoille maksettava korvaus

Mikäli ELY-keskus myöntää kaupalliselle kalastajalle kalastuslain (379/2015) 13 § mukaisen luvan kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen, pyydysluville määritetään lain 14 §:n mukainen käypä hinta luvan myönnön yhteydessä.

Metsähallituksen hallinnoimilla vesialueilla pyydyslupien hinnat määräytyvät valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen mukaisesti.

Osakaskuntien ja yksityisillä vesialueilla pyydysluvan luvan hinta määräytyy osakaskuntien säännöissä määrättyjen tai osakaskuntien muutoin käyttämien pyydyslupahintojen mukaan. Luvan hinta tarkistetaan tarvittaessa viimeisimmästä osakaskunnan varsinaisen kokouksen pöytäkirjasta, jossa lupien hinnoista on päätetty.

⁴⁴ Järvinumero 67.862.1.001.

Lupahinta muodostuu siten, että lasketaan Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen **joki- ja järviolueen osakaskuntien** myöntämien kaupallisen kalastuksen lupien hinnat ja pyydysmäärät yhteen ja muodostetaan niiden avulla kullekin pyydystyypille vallitsevan hintatason pohjalta keskihinta. Mikäli osakaskunnalla ei ole olemassa pyydyslupahintaa kaupallisessa kalastuksessa käytettävälle pyydystyypille, hintana voidaan käyttää valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen⁴⁵ mukaista kaupalliseen kalastukseen tarkoitetun pyydystyypin hintaa korotettuna vähintään 30 %:lla. Valtion maksuasetuksen hinnat ovat laskennallisia, eivätkä perustu vesialueen tuottoon. Hinnan suhteellisella korotuksella otetaan huomioon vesistöjen tuotto ja sen vaihtelu.

Ennen 13 §:n mukaisen luvan myöntämistä ELY-keskuksen on varmistettava, että vesialueen kalakantojen tila mahdollistaa niiden hyödyntämisen kaupalliseen kalastukseen ja ettei kaupallisen kalastuksen harjoittamisesta aiheudu merkittävää haittaa alueen rannanomistajille tai -haltijoille tai alueen muulle käytölle.

Kaupallinen kalastus muilla järvillä

Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat voivat tarvittaessa myöntää lupia kaupalliseen kalastukseen tai ammattimaiseen hoitokalastukseen myös muille kuin kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuviksi määritellyille alueille kaupalliselle kalastukselle asetettu tavoitetilä sekä tutkimuksiin tai selvityksiin tai vesialueen omistajan paikallistuntemukseen perustuva kalakantojen tila ja muu vesistön käyttö huomioiden.

Vajaasti hyödynnettyjen lajien kaupallisen markkinan niin kehittyessä alueen muiden järvien ahven-, hauki- ja särkikantojen saalispotentiaalin kaupalliseen hyödyntämiseen tulee varautua.

3.6.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvien alueiden määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

Kaikki kalatalousalueen vedet soveltuvat hyvin kalastusmatkailuun, pois lukien alueet, joilla kalastus on kielletty tai joilla kalastusta on rajoitettu.

Parhaiten kalastusmatkailuun ja sen kehittämiseen soveltuvia alueita ovat taajamien läheiset rannikko-, virta- ja järvisedet, jotka ovat helposti saavutettavia ja jotka sijaitsevat sellaisten liikenneväylien ja vakiintuneiden kulkuyhteyksien varrella, joissa on saapuvilla mm. majoitusta, rantautumis- ja taukopaikkoja ja muita opastoiminnalle käyttökelpoisia rakenteita ja palveluja.

⁴⁵ Maksuasetus päivitetään kolmen vuoden välein. Vuosina 2021–2023 voimassa ollut maa- ja metsätalousministeriön asetus eräiden Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien suoritteiden maksuista löytyy verkko-osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211140>.

Kalastusopastointi kalastuslain 18 §:n mukaisilla luvilla ei ole mahdollista vaelluskalavesiksi määritetyillä koski- ja virta-alueilla, joilla myös kalastusmatkailutoimintaan edellytetään vedenomistajan lupaa. Tornion-Muonionjoen vesistö kokonaisuudessaan on vaelluskalavesistöksi määritetty vesistö.

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kalastusmatkailu kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

3.6.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Tornionjoen pääuoma kuuluu **Tornion-Muonionjoen-Könskämäenon viehekalastuksen yhteislupa-alueeseen**⁴⁶. Tornion-Muonionjoen-Könskämäenon viehekalastuksen yhteislupa-alueeseen kuuluu kalastuskuntia, osakaskuntia ja vesialueiden omistajia. Suomessa yhteislupa koskee lohen pyyntiä Tornionjoen, Muonionjoen ja Könskämäenon vesialueilla. Muita kalalajeja saa kalastaa vain tiettyjen kalastusoikeudenhaltijoiden vesialueilla Tornionjokisuusta Alisen Kilpisjärven luusuaan.

Yhteislupa-alueen laajentamiselle alueella ei ole tarvetta kuluvalle suunnitelmakaudella. Alueen vapaa-ajankalastuksen lupakäytäntöjä ja lupien saatavuutta voidaan tarvittaessa kehittää yhteistyössä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden kesken.

3.6.5. Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

Vesialueen omistajia, etenkin toiminnaltaan hiipuvia osakaskuntia, kannustetaan aktiiviseen kalataloustoimintaan. Kalatalousalue pyrkii voimavarojensa puitteissa jakamaan tietoa toiminnan aktivoimisesta, järjestäytymisestä, yhdistymisestä ja niiden kustannuksista sekä hankkeistamisesta mm. vuosikokouksissa sekä omien kotisivujen ja muiden sähköisten kanavien kautta. Tässä hyödynnetään neuvontajärjestöjen (Kalatalouden Keskusliitto) asiantuntemusta.

3.7. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi

3.7.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

Kalastusta ohjataan kalatalousalueella voimassa olevassa lainsäädännössä, kalastussäännössä ja sopimuksissa määrätyillä ehdoilla ja rajoituksilla sekä osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden asettamilla säätelytoimilla.

ELY-keskuksen toimivaltaa vaativiin alueellisiin säätelytoimiin haetaan tarvittaessa erillinen päätös, mikäli kalakannoille tai kalastukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sitä vaatii.

⁴⁶ Tarkemmat lupa-alueen tiedot löytyvät Metsähallituksen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.eraluvat.fi/kalastus/kalastusmaksut-ja-luvat/vapalupa/alueet/tornionjoki-muonionjoki-konkamaeno.html>

Reaktiivista kalastuksensäätelystä (esimerkiksi lupamyyntiä tai kalastusta rajoitetaan veden korkean lämpötilan vuoksi) voidaan soveltaa tarvittaessa kalatalousalueen vesistöissä alueellisesti tai yleisesti.

Osakakuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden säätelyä koskevat asiat on esitetty liitteessä (liite 8).

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella osa osakaskunnista tai kalastusoikeuden haltijoista on tehnyt kalastuksen aluerajoituksia ja asettanut rajoituksia verkon tai muun pyydyksen mitoille, seisovien pyydysten ja vapojen määrälle, koukun koolle tai väkäsellisyydelle, myönnettävien kalastuslupien määrälle, pyyntimitoille ja saaliskiintiölle. Yhteenveto koko kalatalousalueen osakakuntien asettamista kalastusrajoituksista on kuvattu liitteessä (liite 4).

3.7.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Vesialueen omistajat vastaavat alueidensa vesistökunnostustarpeiden kartoittamisesta ja tarvittavien kunnostusten tekemisestä.

Kalatalousalue voi edistää voimavarojensa puitteissa alueen vesistö- ja valuma-aluekunnostuksia, mm. jakamalla tietoa kunnostuksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille sekä mahdollisuuksien mukaan koordinoimalla, hankkeistamalla tai aktivoimalla kunnostustoimenpiteitä.

Vaelluskaloihin painottuvissa virtavesi- ja valuma-aluekunnostuksissa tulisi ottaa soveltuvin osin huomioon myös paikalliset virtavesilajit, kuten harjus, siika ja nahkiainen, sekä jokirapu.

Osakakuntien vuonna 2023 ilmoittamat kunnostustarpeet

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella on tarvetta tehdä etenkin kutualue- ja valuma-aluekunnostuksia. Tarvetta on myös koski- ja suvantokunnostuksille. Kunnostustarpeessa olevia virtavesiä vaivaavat pääuomassa kutualueiden liettyminen ja mataloituminen ja sivu-uomissa mataloituminen, umpeenkasvu ja rehevöityminen sekä järviä särkikalojen runsastuminen, rehevöityminen ja umpeenkasvu.

Yksittäisiä kunnostuskohteita alueella ovat Liakanjoen ja pääuoman koskialueet. Martimojokea vaivaa liettyminen ja joki kaipaisi ennallistamista. Tornion kaupungin alueen putaita voisi kunnostaa purouomiksi. Matkakosken ja Kukkolankosken välinen jokialue sekä Aavasaksan sillan ja Vuennonkosken välinen jokialue on pahasti hiekoittunut ja haittaa virkistysliikkumista joella. Jolmanputaan pohjapadon purkamista tulisi arvioida. TRIWA LIFE -hankkeen mukaisia kunnostustoimia tehdään sekä Tornionjoen että Muonionjoen vesistöissä.

Yhteenveto koko kalatalousalueen osakakuntien vuonna 2023 ilmoittamista aikaisemmin tehdyistä kunnostustoimenpiteistä, nykyisistä kunnostustarpeista ja vesistöissä olevista kunnostusta vaativista ongelmista on kuvattu liitteessä (liite 5).

3.7.3. Suunnitelma istutuksista

Osakaskunnat ja kalastusoikeuden haltijat ovat istuttaneet ennen vuotta 2023 alueen alueen vesistöihin siikaa, taimenta ja kirjolohta. Istutusmäärät ovat vaihdelleen muutamista sadoista muutamiin tuhansiin istukkaisiin vuodessa.

Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelun alueen virtavesiin ei ole toistaiseksi tarvetta tehdä kalaistuksia. Istutustarvetta seurataan suunnitelmakauden aikana.

Siian istuttaminen suunnittelun alueen järviin ja lampiin

Suunnittelun alueen sellaisiin järviin ja lampiin, joihin osakaskunnat tai kalastusoikeuden haltijat ovat aikaisemminkin istuttaneet siikaa, voidaan edelleen tehdä siikaistutuksia aikaisemmin käytetyillä kannoilla. Osa tällaisista siian istutusvesistä on esitetty liitteessä (ks. liite 2, taulukko 2). Siikaistutuksissa on käytetty sekä pohja- että planktonsiikaa.

Siian istutuksille tulee hakea ELY-keskuksen lupa.

ELY-keskuksen tulee kuulla tarvittaessa kalatalousaluetta lupaa myönnettäessä.

Kalatalousalue puoltaa luvan myöntämistä suunnittelun alueen järviin ja lampiin tehtäville siian istutuksille.

Kalatalousalue katsoo, että kalatalousalueen järviin ja lampiin tehtävät siian istutukset ovat tarpeellinen kalavesien hoidollinen toimi. Siian istuttaminen järviin ja lampiin, joissa se on tuottanut hyvin, ei ole heikentänyt vesistöjen alkuperäisten kalakantojen monimuotoisuutta tai säilymistä. Siian istutuksella edistetään paikallista kalaveden hoitoa ja turvataan istutusvesistöjen kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto ja hyödyntäminen. Siian istuttaminen ei vaikeuta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamista eikä vaaranna kohdevesistön kala- tai rapukannan elinvoimaisena säilymistä taikka luonnon monimuotoisuutta.

Mahdollisiin muihin suunnittelun alueella tehtäviin istutuksiin tulee hakea lupa ELY-keskukselta.

Muut istutuksissa huomioitavat seikat

Kaikki istutukset on tehtävä suunnitellusti, valvotusti ja parhaiksi todettuja käytäntöjä seuraten.

Istuttajan on ilmoitettava kalaistutukset kalastuslain 74 §:n mukaisesti istutusrekisteriin. Ilmoitus tehdään Sähi-sovelluksen kautta verkko-osoitteessa: <https://kala-asiointi.mmm.fi/>.

3.7.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Kalatalousalue, vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat edistävät Tornion-Muonionjoen vesistön ja rannikon näkyvyyttä ja houkuttelevuutta kalastuskohteena aktiivisella tiedottamisella eri kanavissa, kuten kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Kalatalousalue osallistuu voimavarojensa mukaan alueen kalastusmatkailun ja kaupallisen kalastuksen edistämiseen, esimerkiksi uusien lupatuotteiden kehittämiseen, nykyisten lupatuotteiden toimivuuden arvioimiseen sekä hyvän pyyntikulttuurin ylläpitämiseen, yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Kalatalousalue suosittelee, että osakaskunnat käyttäisivät kalastuslupamyynnissä mahdollisuuksien mukaan sähköisiä kanavia vihko- ja myyntipistemyyntin ohella tai sijaan.

Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa ja yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa paikallisen kalastusperinteen jatkuvuutta sekä vapaa-ajan virkistyskalastuksen kiinnostavuutta mm. järjestämällä lapsille ja nuorille kalastukseen ja kalankäsittelyyn opastavia tapahtumia.

4.1. Perustiedot vesialueesta ja sen tilasta

Muonionjoen pääuomassa ovat voimassa Ruotsin ja Suomen välisen rajajokisopimuksen paikalliset kalastussäännöt. ELY-keskus ylläpitää kalastussääntöä koskevaa sivustoa linkkeineen verkko-osoitteessa: <https://www.ely-keskus.fi/kalastus-tornionjoella>.

4.1.1. Vesien omistus ja hallinta

Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella valtaosa vesistöistä on järjestäytyneiden osakaskuntien omistamia tai Metsähallituksen hallinnoimia vesiä. Osalla vesialueen omistajista on vesialuetta myös rannikon tai Tornionjoen suunnittelualueella.

4.1.2. Vesistön tila

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) pintavesien vedenlaatuokituksen mukaan Muonionjoen ja sivuvesien vesistöt ovat pääosin hyvässä⁴⁷ tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. Tyydyttävässä tilassa ovat Särkilompolo, Ylläsjärvi ja Kurtakkojärvi. Särkilompoloon kohdistui aikaisemmin yläpuolisen Särkijärven jätevedenpuhdistamon ja Muonion kalanviljelylaitoksen kuormitusta. Ylläsjärven hajakuormitus johtuu lähinnä metsätaloudesta ja haja-asutuksesta. Kurtakkojärveen kohdistuu merkittävää hajakuormitusta pääasiassa metsätaloudesta ja peltoviljelystä. Molemmat järvet, kuten myös Särkilompolo, kärsivät myös sisäisestä kuormituksesta⁴⁸.

Alueen merkittävimmät pistekuormittajat ovat taajamien jätevedenpuhdistamot Kolarissa ja Muoniossa. Kuormituksen vaikutukset näkyvät lähivesistöissä lähinnä vuodenajoittain ja vuosittain vaihtelevina ravinnepitoisuuksien nousuna, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa mm. pyydysten likaantumiseen. Merkittävin pistekuormittaja on Ruotsissa sijaitseva Kaunisvaaran kaivoksen purkupuutkimus.

Äkäsjoen Kylmäoja on kuormitusta lisäävä kohde. Kalatalousalue pitää matkailurakentamisen kuormituksen vaikutusta Äkäslompoloon merkittävänä.

Alueen hajakuormitus on lähtöisin pääasiassa metsätalouden ojituksista, perkauksista ja muusta maanmuokkauksesta sekä maataloudesta. Hiihtoladuilta saattaa tulla fluorikuormitusta sulamisvesien myötä. Hajakuormituksen haitallisin vaikutus kohdistuu pieniin vesistöihin, kuten latvapuroihin, joiden uomia metsä- ja suo-ojista kulkeutuva kiintoaine ja humus liettää ja tukkii. Vanhat, syöpyneet metsäojat kuormittavat vesistöjä edelleen vuosikymmenten jälkeenkin ja

⁴⁷ Vesistön hyvä ekologinen tila tarkoittaa, että kalojen, pohjaeläinten ja vesikasvien esiintymisessä ja lajistossa on korkeintaan vähäisiä ihmisen toiminnasta aiheutuvia muutoksia. Vesienhoidon tavoite on, että vesistöt olisivat vähintään hyvässä ekologisessa tilassa.

⁴⁸ Sisäinen kuormitus tarkoittaa vesistön pohjalle ajan mittaan kertyneiden ravinteiden, etenkin fosforin vapautumista takaisin veteen. Pohjanläheinen happikato kiihdyttää sisäistä kuormitusta.

aiheuttavat yhä kalataloudellista vahinkoa. Lisäksi voimakas ojitus heikentää myös alueen vedenpidätyskykyä, mikä äärevöittää ali- ja ylivirtaamia.

Metsätalouteen liittyvä ojitus, lannoituksen ja uudishakkuiden ohella muuta vesistöihin paljon vaikuttavaa toimintaa, kuten metsätieverkoston ylläpitoa, vesistöjen ylityksiä, peruskorjauksia ja uusien teiden rakentamista aikaisempaa suuremmille autoille ja raskaammille kuormille.

Kalastusoikeuden haltijoiden tulisi tehostaa edunvalvontaa hajakuormitusta aiheuttavan metsätalouden ja maatalouden vesienhoidossa, niin että mahdollisia kalataloudellisia haittoja vesistöissä voitaisiin ehkäistä jo ennalta. Edunvalvontaa tulisi tehdä yhteistyössä maanomistajien, viranomaisten ja vesistökuunnostajien kanssa ja ottaa siinä huomioon mahdollisuuksien mukaan mm. ojituksia koskevat vesilain säädökset ja vesiensuojelun ja vesistökuunnostusten rahoitusmahdollisuudet.

Ajantasaisen tilanteen kalatalousalueen vesistöjen pintavesien ekologisesta tilasta, keskeisistä vaellusesteistä sekä pistekuormittajista ja happamista sulfiittimaista tarkistaa SYKE:n Vesikartta-palvelusta (<http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikartta>).

Tornionjoen vesienhoitoalueen vuosien 2022–2027 toimenpideohjelmassa määritellyt riskivedet Tornion-Muonionjoen vesistöalueella on esitetty liitteessä (liite 1). Vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden olisi hyvä seurata näiden vesistöjen kalataloudellista tilaa suunnitelmakauden aikana.

4.2. Perustiedot kalakantojen nykytilasta

4.2.1. Kalakantojen nykytila Muonionjoen pääuomassa

Muonionjoen pääuomassa esiintyy kalastuslain tarkoittamista vaelluskaloista lohi ja taimen (meritaimen).⁴⁹ Vaelluskalojen lisäksi alueella esiintyy kalastukselle tärkeitä lajeista harjusta, ahventa, haukea ja madetta. Pääuomassa tavataan myös joessa elävää siikaa. Ns. vajaasti hyödynnettyjä lajeja alueella ovat särki, säyne ja kiiski.

⁴⁹ Voimassa olevassa kalastuslaissa (379/2015, 4 §) vaelluskaloilla tarkoitetaan lohta, järvilohia, ankeriasta, nahkiaista, toutainta, taimenta sekä nieriän, harjuksen ja siian vaeltavia kantoja. Kalastusasetuksessa (1360/2015) ns. paikallisella taimenella tarkoitetaan taimenta, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. Toisin kuin voimassa olevassa kalastuslaissa, vuonna 2016 kumotussa kalastuslaissa (286/1982) taimenen ekologistia muotoja kuvattiin omilla nimityksillään (lain 119 §: ”Loheksi luetaan, jollei toisin säädetä, myös meritaimen, järvitaimen ja purotaimen eli tammukka sekä kirjolohi.”). Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa taimenen osalta käytetään kumotun kalastuslain mukaisia nimityksiä silloin kun se on tarkoituksenmukaista alueella esiintyvien meri- tai järvivaelteisten tai paikallisten taimenkantojen nykytilan ja kehityksen kuvaamisen sekä tavoitetilan asettamisen kannalta. Samoin siian osalta käytetään alueella ja tutkimuksessa vakiintuneita nimityksiä kalastuslain tarkoittamille siian vaeltaville kannoille, kuten kesänousuiselle ja syysnousuiselle vaellussialle.

Lohi

Vuonna 2023 julkaistun ruotsalais-suomalaisen biologisen selvityksen⁵⁰ mukaan uusi kansanvälinen kantakohtainen kestävän enimmäistuoton taso (ns. MSY-tavoite, 75 %) että Tornionjoelle asetettu hieman korkeampi 80 %:n hoitotavoite, joka mainitaan Suomen ja Ruotsin kansallisissa lohistrategioissa, on saavutettu viime vuosina. Vuodesta 2011 lähtien arvio Tornionjoen lohikannan tavoitteellisen 75 %:n poikastuotannon edellyttämästä kutulohien määrästä on vaihdellut vuosittain 29 000 ja 52 000 kalan välillä. Luonnonvarakeskus on seurannut Tornionjoen nousulohimäärää Kattilakosken seurantapaikalla vuodesta 2009 alkaen.⁵¹ Nousulohien määrä on vaihdellut huomattavasti vuosien välillä. Vuosina 2014 ja 2016 Tornionjokeen nousi n. 100 000 lohta, kun esimerkiksi vuosina 2010 ja 2011 nousulohien määrä oli vain n. 20 000 kappaletta. Jokeen on noussut seurannan aikana vuosittain keskimäärin vajaat 60 000 lohta.

Lohen vaelluspoikastuotanto Tornionjoessa on ollut nousujohteinen koko 2000-luvun ajan. Vaelluspoikasten määrä on ollut vuodesta 2008 lähtien yli miljoona yksilöä ja vuoden 2016 jälkeen keskimäärin yli 1,5 miljoonaa yksilöä.

Lohen poikastiheyksissä Tornionjoessa on suurta vuosien välistä vaihtelua. Poikastiheydet ovat olleet nousujohteisia 2000-luvulla, mutta tasaantuneet vuoden 2016 jälkeen. Vuosina 2018–2022 kesänvanhojen (0+) poikasten keskimääräinen tiheys oli noin 22 yksilöä aarilla ja tätä vanhempien poikasten vastaavasti 18 yksilöä aarilla. 2010-luvulla lohen kaikkien ikäluokkien jokipoikasten keskitiheys Muonionjoessa on vaihdellut n. 30–40 yksilön välillä aarilla, kun se on Muonionjoen alapuolisessa Tornionjoessa ollut n. 30–50 yksilöä aarilla. Muonionjoessa jokipoikastiheys on vaihdellut vuosittain vähemmän kuin Tornionjoessa.

Meritaimen

Meritaimenen tila Perämereen laskevissa vesistöissä on yleisesti ottaen arvioitu huonoksi ja taimenkannat ovat heikentyneet merkittävästi 1970-luvulta lähtien. Meritaimenen tila Perämereen laskevissa vesistöissä on yleisesti ottaen arvioitu huonoksi ja taimenkannat ovat heikentyneet merkittävästi 1970-luvulta lähtien. Meritaimenkannan tilaa on tarkasteltu tarkemmin Muonionjoen sivuvesiä koskevassa kappaleessa (4.2.3. *Kalakantojen tila Muonionjoen sivuvesissä*).

⁵⁰ Palm ym. 2023.

⁵¹ Tornionjoen nousulohiseuranta: <https://kalahavainnot.luke.fi/fi/seurannat/tornionjoen-nousulohiseuranta/>.

Harjus

Kohdennettuja tietoja Tornionjoen harjuksista ei ole kerätty 1980-luvun jälkeen, mutta harjuksen asteittainen vähenemien rajajoella suoritetuissa sähkökalastuksissa vuosina 1994–2022 viittaa kannan heikentymiseen.⁵² Tornion- ja Muonionjoen harjuksien tilaa, hoitoa ja kalastusta käsitellään tarkemmin kappaleessa 5. *Suunnitelma joki- ja järvialueiden harjuksikannoille*.

Muut lajit

Muiden lajien kantojen tilasta Muonionjoen pääuomassa ei ole olemassa ajankohtaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalakantojen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

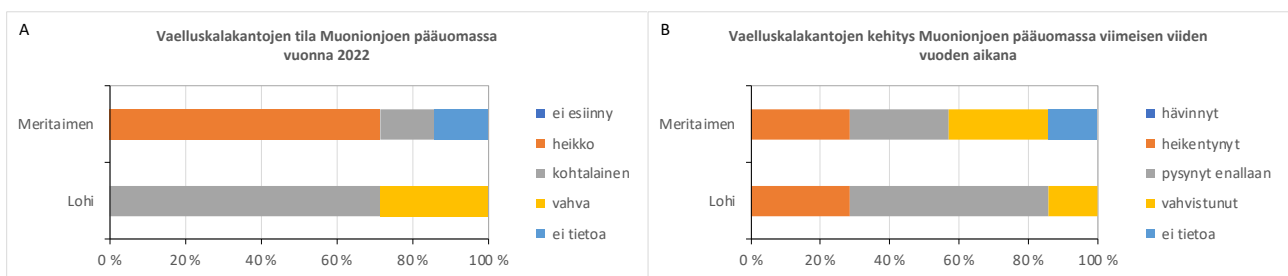
Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalakantojen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana.

Jäljempänä esitettävä kalakantojen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin. Kuvaus on jaoteltu pääpiirteissään 1) vaelluskaloihin, 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin ja 3) ns. vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

Vaelluskalat ja nahkiainen pääuomassa

Muonionjoen pääuoman lohikanta on kohtalainen. Kannan arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Meritaimenkanta on heikko, mutta kannan arvioitiin yhtäältä heikentyneen, toisaalta pysyneen ennallaan tai vahvistuneen.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 4.2).

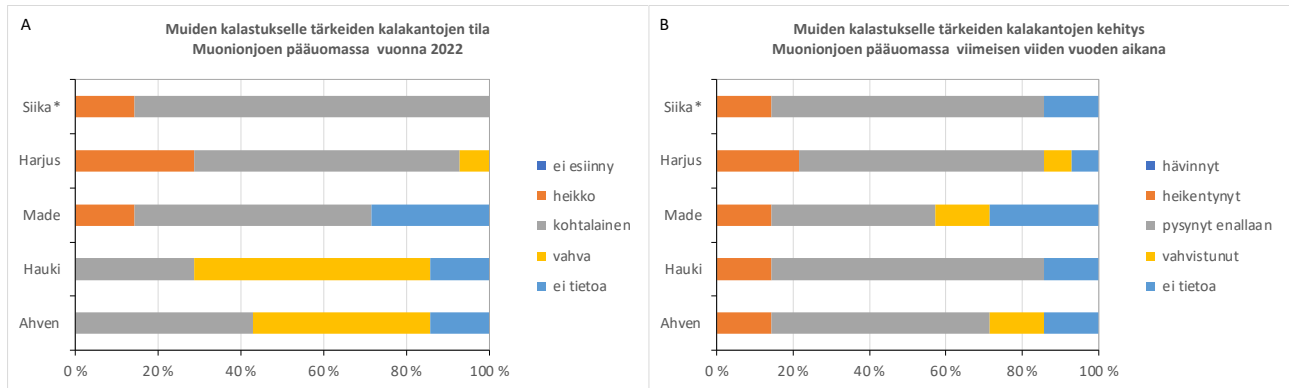
Kuva 4.2. Vaelluskalakantojen tila Muonionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) ja vaelluskalakantojen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

⁵² Palm ym. 2023.

Muut kalastukselle tärkeät lajit pääuomassa

Muonionjoen pääuoman siikakanta on kohtalainen ja sen arvioitiin pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Harjuskanta on pääasiassa kohtalainen ja sen arvioitiin pysyneen ennallaan. Madekanta on kohtalainen ja pääasiassa pysynyt ennallaan. Pääuoman hauki- ja ahvenkanta on vahva tai vähintään kohtalainen. Molempien lajien kantojen arvioitiin pysyneen enimmältään ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 4.3).

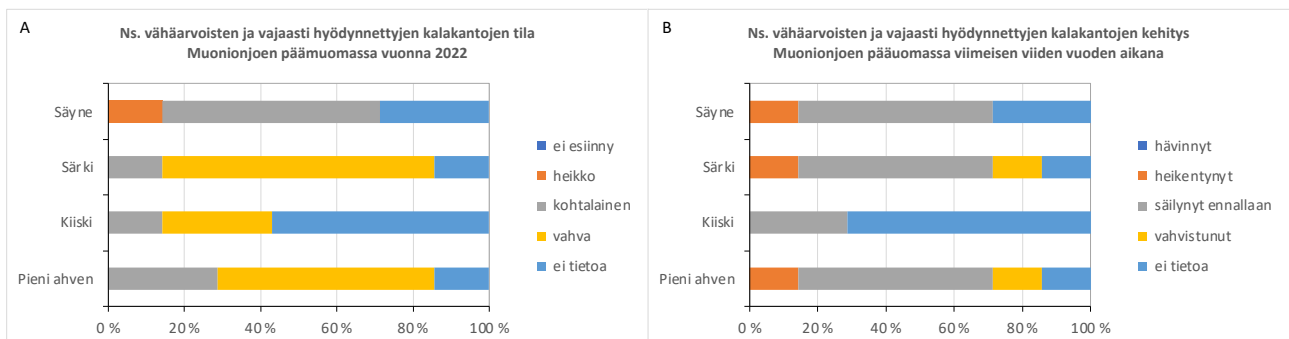

Kuva 4.3. Muiden kalastukselle tärkeiden kalakantojen tila Muonionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (*) siika=pääuomassa esiintyvä paikallinen siika).

Vajaasti hyödynnetyt lajit pääuomassa

Muonionjoen pääuomassa särjen, pituudeltaan alle 15 cm ahvenen ja kiisken kannat ovat enimmältään vahvoja. Säynekanta on kohtalainen. Vajaasti hyödynnetyjen lajien kantojen arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 4.4).

Kuva 4.4. Ns. vähäarvoisten ja vajaasti hyödynnetyjen kalakantojen tila Muonionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (pieni ahven=pituus alle 15 cm).

Vuosina 2010–2022 Muonionjoen pääuomaan tehdyt istutukset

ELY-keskuksen istutusrekisterin mukaan Muonionjoen pääuomaan istutettiin vuosina 2010–2012 harjusta, merilohta, meritaimenta ja vaellussiikaa eri-ikäisinä istukkaina yhteensä n. 13 300 kappaletta. Vuoden 2012 jälkeen pääuomaan ei ole istutusrekisterin mukaan tehty kalaistutuksia. Harjus- ja merilohi-istukkaat olivat Tornionjoen kantaa ja vaellussiikaistukkaat Tornionjoen kesänousuista kantaa. Istutukset tehtiin valtion kalanviljelyvaroilla. Muonionjokeen ja sen sivuvesiin tehdyt istutukset lajeittain, istutusalueittain ja istutusiän mukaan on kuvattu liitteessä (liite 3).

4.2.2. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä alueen kalakantoihin liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (ns. SWOT-tarkastelu). Jäljempänä esitettävä SWOT-tarkastelu perustuu kyselyn tuloksiin. Tarkastelu on jaoteltu 1) vaelluskaloihin ja 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin.

Vaelluskalakannat pääuomassa

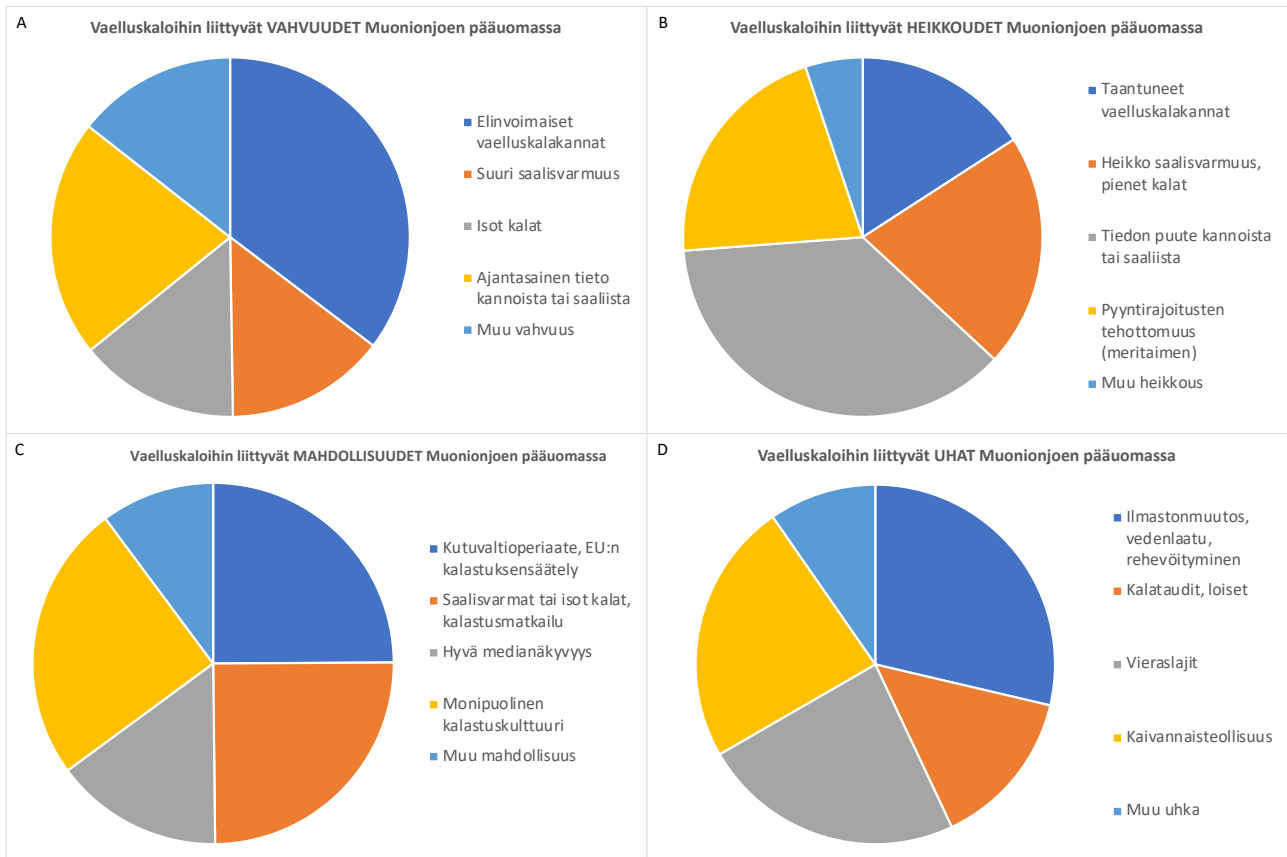
Muonionjoen pääuomassa vaelluskalakantojen vahvuuksia ovat elinvoimaiset kannat ja ajantasainen tieto kantojen tilasta sekä isot kalat. Vahva tai kohtuullinen lohikanta mahdollistaa erilaista kalastusta, myös kalastusmatkailua.

Mahdollisuuksia ovat puolestaan YK:n merioikeussopimuksen ns. kutuvaltioperiaate, jonka nojalla Suomi voi osaltaan vaikuttaa vaelluskalakantojen kokonaissaaliisiin Itämerellä, ja EU:n kalastuksen säättely. Mahdollisuuksia ovat niin ikään monipuolinen kalastuskulttuuri, saalisvarmat isot kalat ja medianäkyvyys sekä yleisen tiedon lisääntyminen, mikä helpottaa kalastusta koskevien perusteltujen päätösten tekemistä. Mahdollisuutena nähdään myös vesistöjen kunnostamiseen liittyvä kansallinen ja kansainvälinen rahoitus.

Vaelluskalakantoihin liittyviä heikkouksia ovat tiedon puute kannoista tai saaliista sekä pyyntirajoitusten tehottomuus (meritaimenen elvyttämisessä).

Vaelluskalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen, kalatautien, loisten ja vieraslajien leviämiseen sekä kaivannaisteollisuuden vesistön valuma-alueella. Uhkana voidaan pitää myös sekä merialueella että jokialueella kutukantaan ja suuriin kaloihin kohdistuvaa liikakalastusta, riittämätöntä valvontaa, kalastussäännöistä piittaamattomuutta ja puutteellisia saalisrajoituksia.

Vaelluskalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.5).

Kuva 4.5. Vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeät kalakannat pääuomassa

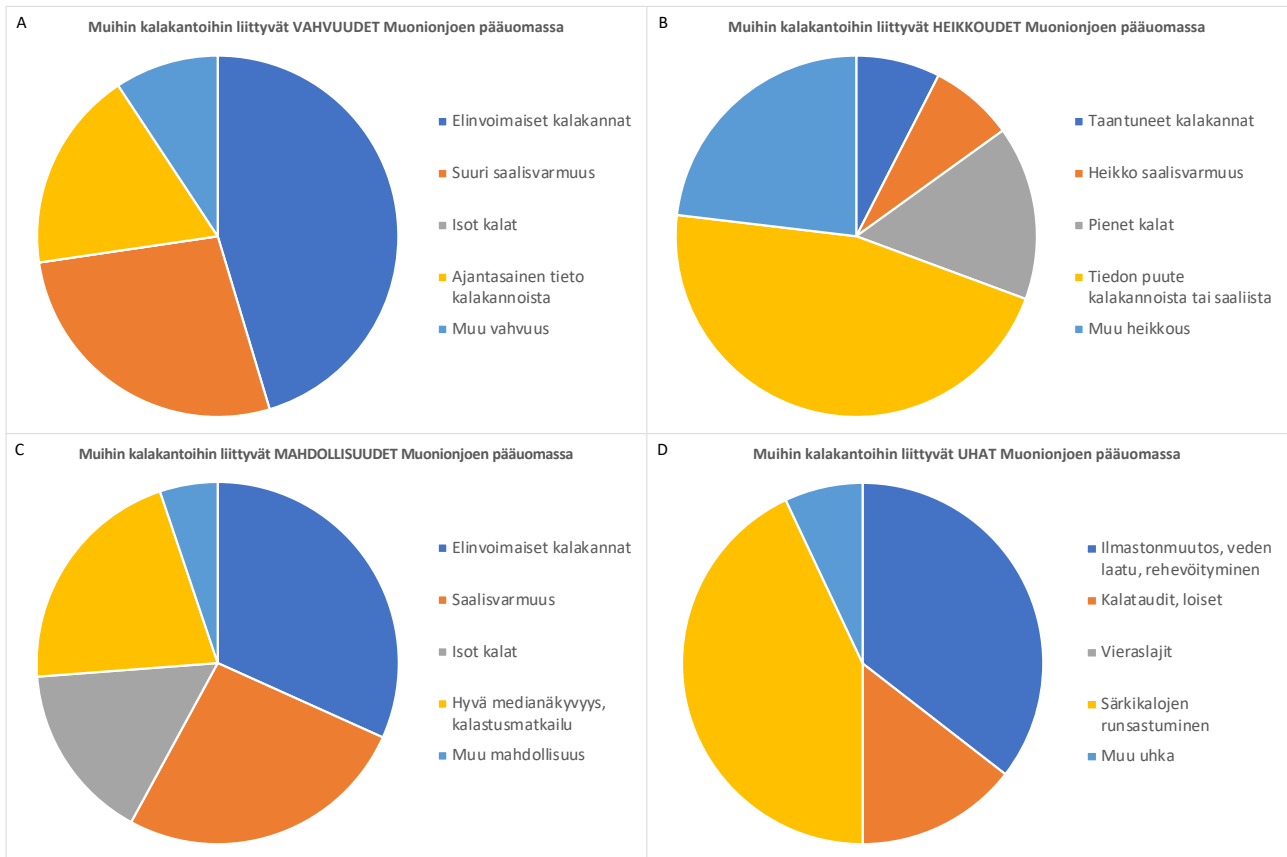
Muonionjoen pääuoman muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyviä vahvuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat sekä suuri saalisvarmuus, samoin kuin kookkaat kalat.

Mahdollisuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat, saalisvarmuus ja isot kalat sekä medianäkyvyys ja kalastusmatkailu.

Heikkouksia ovat tiedon puute kantojen tilasta tai saaliista, mikä osaltaan vaikeuttaa vahvuuksien hahmottamista. Heikkoutena voidaan pitää myös muiden kuin lohikalajien arvostuksen puutetta.

Kalastukselle tärkeitä kalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen sekä särkikalajien runsastumiseen.

Muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.6).

Kuva 4.6. Muihin kuin vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

4.2.3. Kalakantojen nykytila Muonionjoen sivuvesissä

Muonionjoen sivuvesissä esiintyy kalastuslain tarkoittamista vaelluskaloista lohi ja taimen (meritaimen).⁵³ Vaeltavaa taimenta (järvitaimen) esiintyy myös eräissä alueen järvissä. Sivuvesissä tavattavia paikallisia lohikaloja ovat siika, muikku, harjus ja paikallinen taimen (purotaimen eli tammukka) sekä nieriä. Vaelluskalojen ja paikallisten lohikalojen lisäksi alueella esiintyy kalastukselle tärkeistä lajeista ahventa, haukea ja madetta. Ns. vajaasti hyödynnettyjä lajeja alueella ovat särki, säyne ja kiiski.

⁵³ Voimassa olevassa kalastuslaissa (379/2015, 4 §) vaelluskaloilla tarkoitetaan lohta, järvilohia, ankeriasta, nahkiaista, toutainta, taimenta sekä nieriän, harjuksen ja siian vaeltavia kantoja. Kalastusasetuksessa (1360/2015) ns. paikallisella taimenella tarkoitetaan taimenta, joka on pyydetty sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole ylösvaellusyhteyttä merestä tai järvestä. Toisin kuin voimassa olevassa kalastuslaissa, vuonna 2016 kumotussa kalastuslaissa (286/1982) taimenen ekologisia muotoja kuvattiin omilla nimityksillään (lain 119 §: ”Loheksi luetaan, jollei toisin säädetä, myös meritaimen, järvitaimen ja purotaimen eli tammukka sekä kirjolohi.”). Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa taimenen osalta käytetään kumotun kalastuslain mukaisia nimityksiä silloin kun se on tarkoituksenmukaista alueella esiintyvien meri- tai järviväelöiden tai paikallisten taimenkantojen nykytilan ja kehityksen kuvaamisen sekä tavoitetilan asettamisen kannalta. Samoin siian osalta käytetään alueella ja tutkimuksessa vakiintuneita nimityksiä kalastuslain tarkoittamille siian vaeltaville kannoille, kuten kesänousuiselle ja syysnousuiselle vaellussialle.

Meritaimen

Meritaimenen lisääntymiselle potentiaalisesti tärkeät sivujoet Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella ovat Ylläsjoki, Äkäsjoki, Pakajoki ja Kangosjoki.⁵⁴ Sähkökoekalastuksia on tehty vuodesta 1982 alkaen Äkäsjoen, Pakajoen ja Kangosjoen. Äkäsjoen kesänvanhojen (0+) taimenen poikasten tiheys on ollut nousujohteinen 2000-luvulla, mutta vuosien välinen vaihtelu on ollut suurta. Enimmillään poikastiheys on ollut 20–30 poikasta aarilla ja heikoimmillaan vain muutamia poikasia aarilla. Myös Pakajoen on havaittu vastaavia poikastiheyksiä, mutta selvää nousevaa kehitystä tiheyksissä ei ole ilmennyt. Kangosjoen kesänvanhojen poikasten tiheys on ollut enimmillään noin kymmenen poikasta aarilla. Sähkökalastustiedot useista vesistöistä ovat osoittaneet, että taimenen poikastiheydet ovat paljon saavutettavissa olevaa tasoa alhaisempia. Vuonna 2013 voimaan tulleen pyyntikiellon jälkeen Kattilakosken ohittaneiden meritaimenten määrä on ollut nousujohteinen, vaikka vuosien välillä on suurta vaihtelua.

Vuonna 2014 tehdyn taimenen vaelluspoikaspyynnin tulosten perusteella Äkäsjoen lähti vaellukselle koekalastusjakson aikana 345 luonnossa syntyneitä meritaimenen vaelluspoikasta, mikä on ainoastaan vajaat 3 % Äkäsjoen arvioidusta tuotantopotentiaalista. Istutusperäisiä taimenia arvioitiin lähteneen vaellukselle 261 yksilöä. Lohien vaellusmääräksi arvioitiin 88 yksilöä.⁵⁵

Lohen ja meritaimenen vaelluskäyttäytymistä Tornionjoella selvittäneessä radiotelemetriaseurannassa taimenten käyttäytymisessä havaittiin kahta eri piirrettä: 1) joen alajuoksulle talvehtimaan tulevat, ei-sukukypsät taimenet tapaavat palata keväällä takaisin merelle ja 2) jokeen syksyllä tai keväällä tulevat yksilöt puolestaan jatkavat vaellustaan kutualueille. Syksyllä jokeen nousevat taimenet talvehtivat joen alajuoksulle ja jatkavat matkaansa lisääntymisalueille vasta seuraavana keväänä. Radiomerkityt taimenia havaittiin kutuaikana vesistön pääuomien (Tornionjoki, Muonionjoki) lisäksi Naamijoen ja Äkäsjoen sekä Ruotsin puolella Pakajoen ja Merasjoen.⁵⁶

Äkäsjoen sivujoissa Valkeajoen ja Kuerjoen vesistöissä tehdyssä tutkimuksessa havaittiin taimenenpoikasten suosivan alueita, jotka vastasivat yleisiä taimenen elinympäristömieltyymiä (alhainen veden ja pohja-aineksen lämpötila, korkea happipitoisuus, lyhyt etäisyys rantaviivaan jne.), mutta uutena tuloksena havaittiin taimenen suosivan myös pohjaveden purkauspaikkoja. Selvityksen pohjalta tälle ilmiölle ei löydetty selvää syytä, mutta sen arveltiin liittyvän siihen, miten pohjaveden purkautuminen vaikuttaa pohjakasvillisuuden tai -eläimistön esiintymiseen ja lajistoon.⁵⁷

⁵⁴ Palm ym. 2023.

⁵⁵ Romakkaniemi & Vähä 2015.

⁵⁶ Huusko ym. 2020.

⁵⁷ Romakkaniemi ym. 2020.

Muut lajit

Muiden lajien kantojen tilasta Muonionjoen sivuvesissä ei ole olemassa ajankohtaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalakantojen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

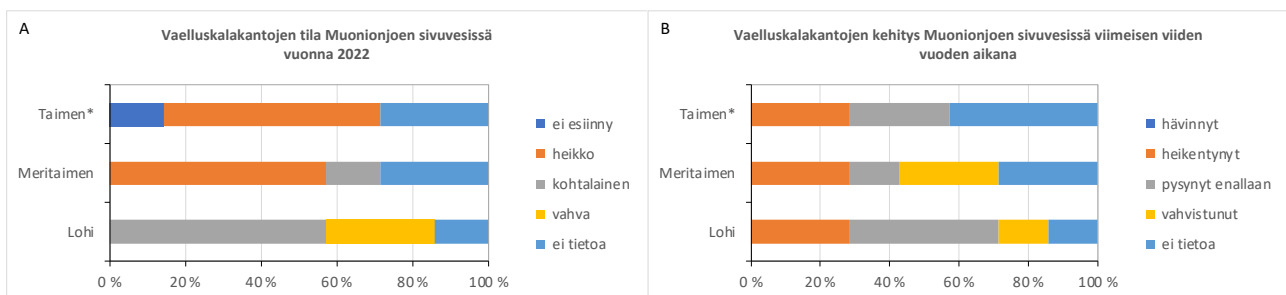
Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalakantojen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana.

Jäljempänä esitettävä kalakantojen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin. Kuvaus on jaoteltu pääpiirteissään 1) vaelluskaloihin, 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin ja 3) ns. vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

Vaelluskalat sivuvesissä

Muonionjoen sivuvesien lohikanta on enimmältään kohtalainen. Kannan arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana, joskin osa osakaskunnista arvioi kannan heikentyneen, osa vahvistuneen. Meritaimenkanta on heikko ja sen arvioitiin pääasiassa heikentyneen, joskin osa osakaskunnista arvioi kannan vahvistuneen. Järvitaimenkanta on heikko ja sen arvioitiin pääasiassa heikentyneen tai pysyneen ennallaan.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 4.7).

Kuva 4.7. Vaelluskalakantojen tila Muonionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) ja vaelluskalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) taimen=järvissä esiintyvä vaeltava taimen, kumotun kalastuslain tarkoittama järvitaimen.)

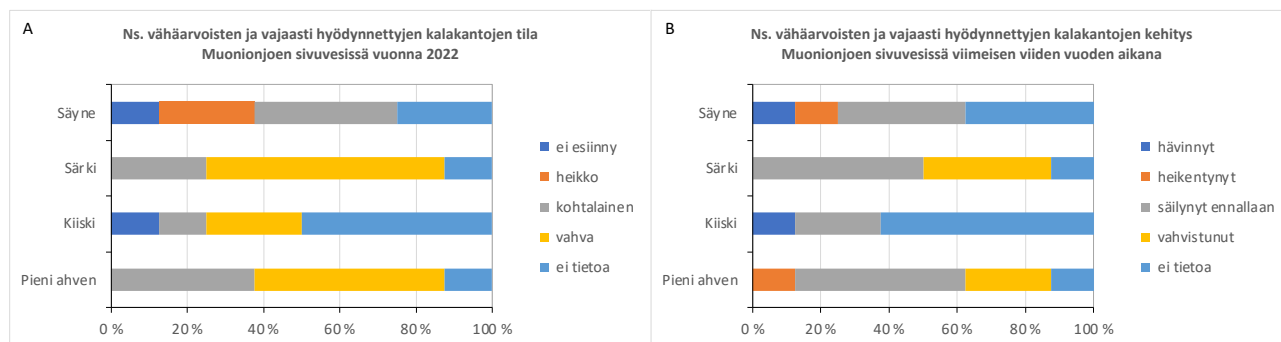
Paikalliset lohikalat sivuvesissä

Muonionjoen sivuvesien siikakannat ovat heikkoja. Kantojen arvioitiin pääasiassa heikentyneen. Muikkukanta on pääasiassa kohtalainen ja pysynyt arviolta ennallaan tai vahvistunut. Rautukanta on esiintymisalueillaan heikko ja kannan arvioitiin heikentyneen viimeisen viiden vuoden aikana. Rautua esiintyy erällä Metsähallituksen hallinnoimilla vesillä. Harjuskanta on kohtalainen ja arviolta pysynyt ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Paikalliset taimenkannat ovat

Vajaasti hyödynnetyt lajit sivuvesissä

Muonionjoen sivuvesissä särjen ja alle 15 cm:n pituisen ahvenen kannat ovat vahvoja. Kantojen arvioitiin pysyneen pääasiassa ennallaan tai vahvistuneen viimeisen viiden vuoden aikana. Kiiskikanta on vahva ja sen arvioitiin pysyneen ennallaan. Säynekanta on esiintymisalueellaan enimmäkseen kohtalainen arviolta pysynyt ennallaan. Osa osakaskunnista arvioin säynekannan heikoksi.

Osakaskuntien arviot kantojen tilasta ja kehityksestä on esitetty kaaviossa (kuva 4.10).

Kuva 4.10. Ns. vähäarvoisten ja vajaasti hyödynnetyjen kalakantojen tila Muonionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä ko. kalakantojen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (pieni ahven=pituus alle 15 cm).

Vuosina 2010–2022 Muonionjoen sivuvesiin tehdyt istutukset

ELY-keskuksen istutusrekisterin mukaan Muonionjoen sivuvesiin istutettiin vuosina 2010–2022 kirjolohta, merilohta, meritaimenta, purotaimenta, planktonsiikaa ja pohjasiikaa eri-ikäisinä istukkaina yhteensä n. 1 350 000 kappaletta. Merilohi-istukkaat olivat Muonionjoen kantaa, meritaimenistukkaat Tornionjoen kantaa. Planktonsiikaistukkaat olivat Koitajoen kantaa ja pohjasiikaistukkaat Ivalojoen kantaa. Kirjolohta on istutettu Äkäslomploon, Kesänkijärveen ja Pieneen Harjijärveen. Kemijoen kantaa olevaa purotaimenta istutettiin vuonna 2018 Löyttyjärveen. Harjus-, merilohi-, meritaimen ja pohjasiikaistutuksia tehtiin valtion kalanviljelyvaroilla, samoin kuin osa meritaimenistutuksista. Siikaistutuksia tehtiin niin ikään valtion kalanviljelyvaroilla sekä Metsähallituksen ja osakaskuntien varoilla. Pieni määrä meritaimenistutuksista tehtiin toimenpidevelvoitteella. Muonionjokeen ja sen sivuvesiin tehdyt istutukset lajeittain, istutusalueittain ja istutusiän mukaan on kuvattu liitteessä (liite 3).

4.2.4. Kalakantojen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä alueen kalakantoihin liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (ns. SWOT-tarkastelu). Jäljempänä esitettävä SWOT-tarkastelu perustuu kyselyn tuloksiin. Tarkastelu on jaoteltu 1) vaelluskaloihin ja 2) muihin kalastukselle tärkeisiin lajeihin.

Vaelluskalakannat sivuvesissä

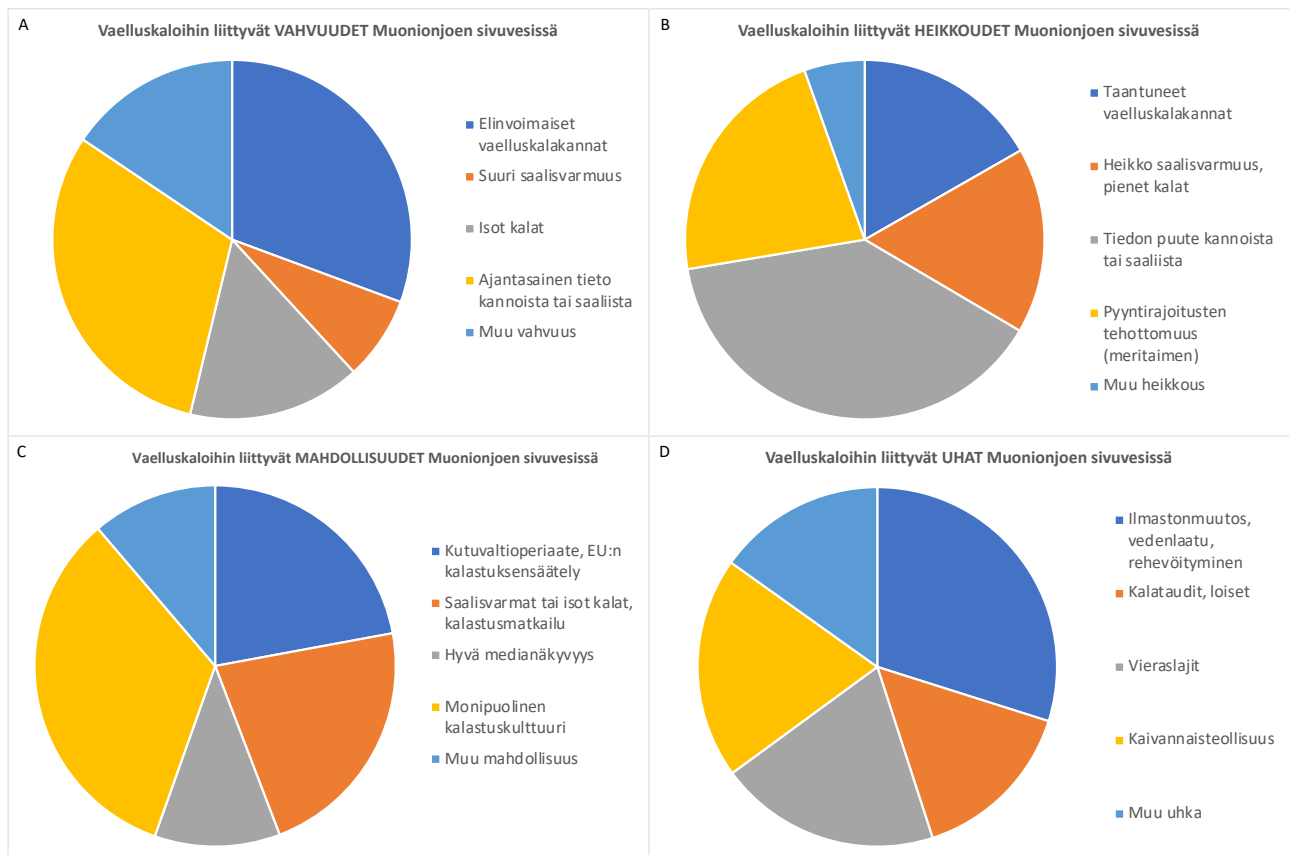
Muonionjoen sivuvesissä vaelluskalakantojen vahvuuksia ovat elinvoimaiset kannat ja ajantasainen tieto kantojen tilasta sekä isot kalat. Vahva tai kohtuullinen lohikanta mahdollistaa erilaista kalastusta, myös kalastusmatkailua.

Mahdollisuuksia ovat puolestaan YK:n merioikeussopimuksen ns. kutuvaltioperiaate, jonka nojalla Suomi voi osaltaan vaikuttaa vaelluskalakantojen kokonaissaaliisiin Itämerellä, ja EU:n kalastuksen säättely. Mahdollisuuksia ovat niin ikään monipuolinen kalastuskulttuuri, saalisvarmat isot kalat ja kalastuksen hyvä medianäkyvyys. Lohen elinpiirin laajeneminen myös sivuvesiin lisää lajin kalastusmatkailupotentiaalia sivuvesillä. Mahdollisuutena nähdään myös vesistöjen kunnostamiseen liittyvä kansallinen ja kansainvälinen rahoitus.

Vaelluskalakantoihin liittyviä suurin heikkous sivuvesillä on tiedon puute kannoista ja saaliista.

Vaelluskalakantoja koskevat uhat liittyvät ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen, kalatautien, loisten ja vieraslajien leviämiseen sekä kaivannaisteollisuuteen vesistön valuma-alueella.

Vaelluskalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.11).

Kuva 4.11. Vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Muut kalastukselle tärkeät kalakannat sivuvesissä

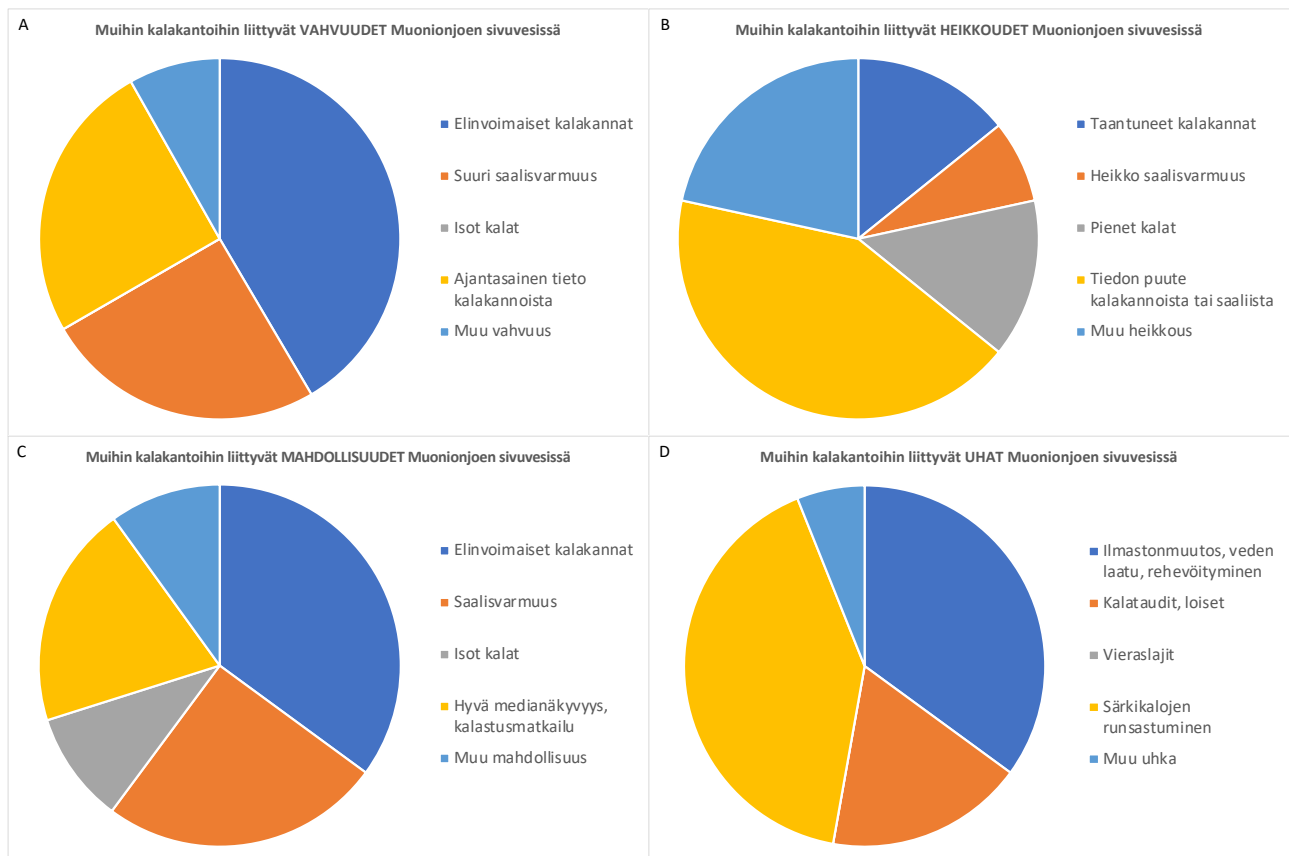
Muonionjoen sivuvesissä muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyviä vahvuuksia ovat elinvoimaiset kalakannat ja saalisvarmuus. Myös monipuoliset vesialueet kalatalousalueella voidaan mieltää vahvuudeksi.

Mahdollisuuksia ovat niin ikään elinvoimaiset kalakannat ja saalisvarmuus, mutta myös medianäkyvyys ja kalastusmatkailu. Kalastusmatkailu on keskittynyt jokiin ja lohiin. Monipuolistamalla kalastusmatkailua mm. haukeen ja ahvneen kalastusmatkailulle voidaan luoda lisää mahdollisuuksia.

Suurin heikkous sivuvesillä on tiedon puute kantojen tilasta tai saaliista. Muiden kuin lohikalojen arvoituksen puute voidaan nähdä myös heikkoutena.

Kalastukselle tärkeitä kalakantoja koskevat uhat liittyvät särkikalojen runsastumiseen sekä ilmaston muutokseen, veden laatuun ja rehevöitymiseen.

Muihin kalastukselle tärkeisiin kalakantoihin liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.12).

Kuva 4.12. Muihin kuin vaelluskaloihin liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

4.3. Perustiedot kalastuksen nykytilasta

4.3.1. Kalastuksen nykytila Muonionjoen pääuomassa

Kalastuksen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

Saaliit

Jokikalastuksen **lohisaalis** Tornionjoessa vuosina 2010–2022 oli kilomääräisesti keskimäärin **86 tonnia** (vaihteluväli 24–135 tn) ja kappalemääräisesti keskimäärin 11 600 lohta (vaihteluväli 3 100–20 000 lohta). Verkoilla lohen kilo- ja kappalemääräisestä kokonaissaaliista pyydettiin keskimäärin 16 % ja vastaavasti lipolla 4 %. Vapakalastuksella puolestaan pyydettiin kilomääräisestä kokonaissaaliista 80 % ja kappalemääräisestä vastaavasti 79 %.⁵⁸

Luonnonvarakeskuksen (Luke) keräämien saalistietojen mukaan yhteisluvalla kalastettiin vuosina 2011–2015 keskimäärin 76 tonnia lohta (vaihteluväli 23–115 tn). Kalastajista ulkopaikkakuntalaisia oli 83 % ja heidän osuutensa kokonaissaaliista oli 59 %. Vuosina 2017–2022 keskimääräinen lohisaalis oli 79 tonnia (vaihteluväli 65–113 tn). Kalastajista 90 % oli ulkopaikkakuntalaisia ja heidän osuutensa kokonaissaaliista oli 76 %. Vuodesta 2012 lähtien ulkopaikkakuntalaiset kalastajat ovat saaneet lohisaaliista yli 50 %.⁵⁹

Vuosina 2009–2013 Tornionjoen yhteislupa-alueen lohisaaliista keskimäärin 37 % pyydettiin Muonionjoella ja 57 % Tornionjoella. Loput lohisaaliista pyydettiin Enontekiöllä ja Ruotsin puolella. Olettaen että vuosien 2010–2022 lohisaalis jakautui em. suhteellisten osuuksien mukaan, lohen vapakalastussaalessa Muonionjoessa olisi ollut keskimäärin 25 tonnia ja Tornionjoessa 39 tonnia. Verkkosaaliin osuus olisi ollut vastaavasti 14 tonnia ja lippokalastuksen noin yksi tonni.⁶⁰

Rasvaevällisen taimenen pyynti Tornionjoen meri- ja jokialueella on ollut kiellettyä vuodesta 2013 lähtien. Vuosina 2009–2012 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien **taimensaalis** Tornionjoen yhteislupa-alueella vaihteli 1,9–3,2 tonnin välillä.⁶¹

Vuosina 2009–2013 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien **siikasaalis** Tornionjoen yhteislupa-alueella oli keskimäärin 600 kiloa.⁶²

Yhteislupa-alueen kalastuskorttien lunastajille Suomessa suunnattujen kalastuskyselyiden tulosten mukaan Tornionjoen yhteislupa-alueen **harjussaalis** on vaihdellut 5,7 ja 13,5 tonnin välillä vuosina 1999–2022. Suurin osa harjussaaliista saadaan lohensoudun sivusaaliina.⁶³

⁵⁸ Ks. Palm ym. 2023.

⁵⁹ Kari Pulkkinen, Luke. Henk.koht. tiedonanto 16.6.2023. (Vuoden 2016 tietoja ei ollut tätä kirjoitettaessa saatavilla.)

⁶⁰ Ks. Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

⁶¹ Ks. Vähä ym. 2010, 2011, 2013.

⁶² Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

⁶³ Palm ym. 2023.

Vuosina 2009–2013 yhteisluvan lunastaneiden kalastajien **haukisaalis** Tornionjoen yhteislupa-alueella oli keskimäärin vajaa 9 tonnia.⁶⁴

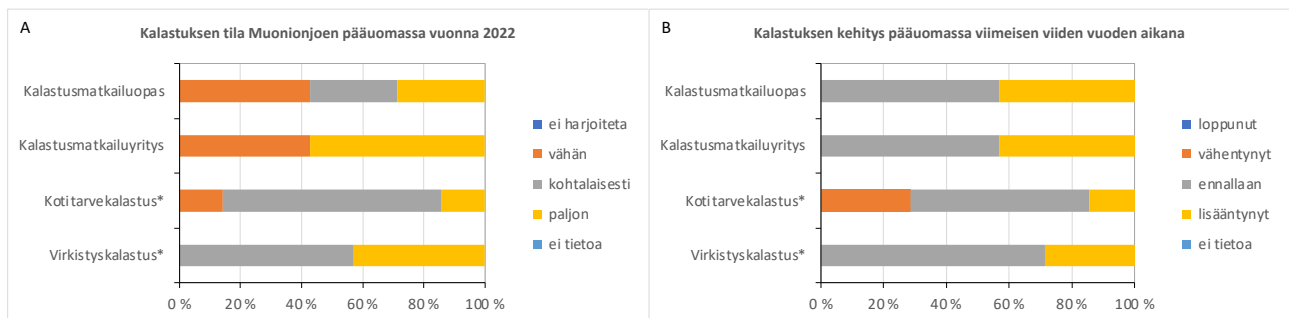
Muiden lajien saaliista eikä myöskään pyyntimuodoista ole ajantasaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalastuksen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalastuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalastuksen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin.

Muonionjoen pääuomassa harjoitetaan kalastusmatkailutoimintaa (yksityiset oppaat ja ohjelmapalveluyritykset) alueesta riippuen paljon tai vähän. Kalastusmatkailutoiminta on viimeisen viiden vuoden aikana pysynyt pääasiassa ennallaan, mutta osalla alueista lisääntynyt. Kotitarvekalastusta harjoitetaan pääsääntöisesti kohtalaisesti ja sen määrä on pysynyt enimmältään ennallaan. Virkistyskalastusta harjoitetaan osakaskunnasta riippuen kohtalaisesti tai paljon. Virkistyskalastuksen määrä on pysynyt enimmältään ennallaan.

Osakaskuntien arviot kalastuksen tilasta ja kehityksestä Muonionjoen pääuomassa on esitetty kaaviossa (kuva 4.13).

Kuva 4.13. Kalastuksen tila Muonionjoen pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä kalastuksen kehitys pääuomassa eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle. Kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.)

⁶⁴ Vähä ym. 2010, 2011, 2013, 2014.

4.3.2. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat pääuomassa

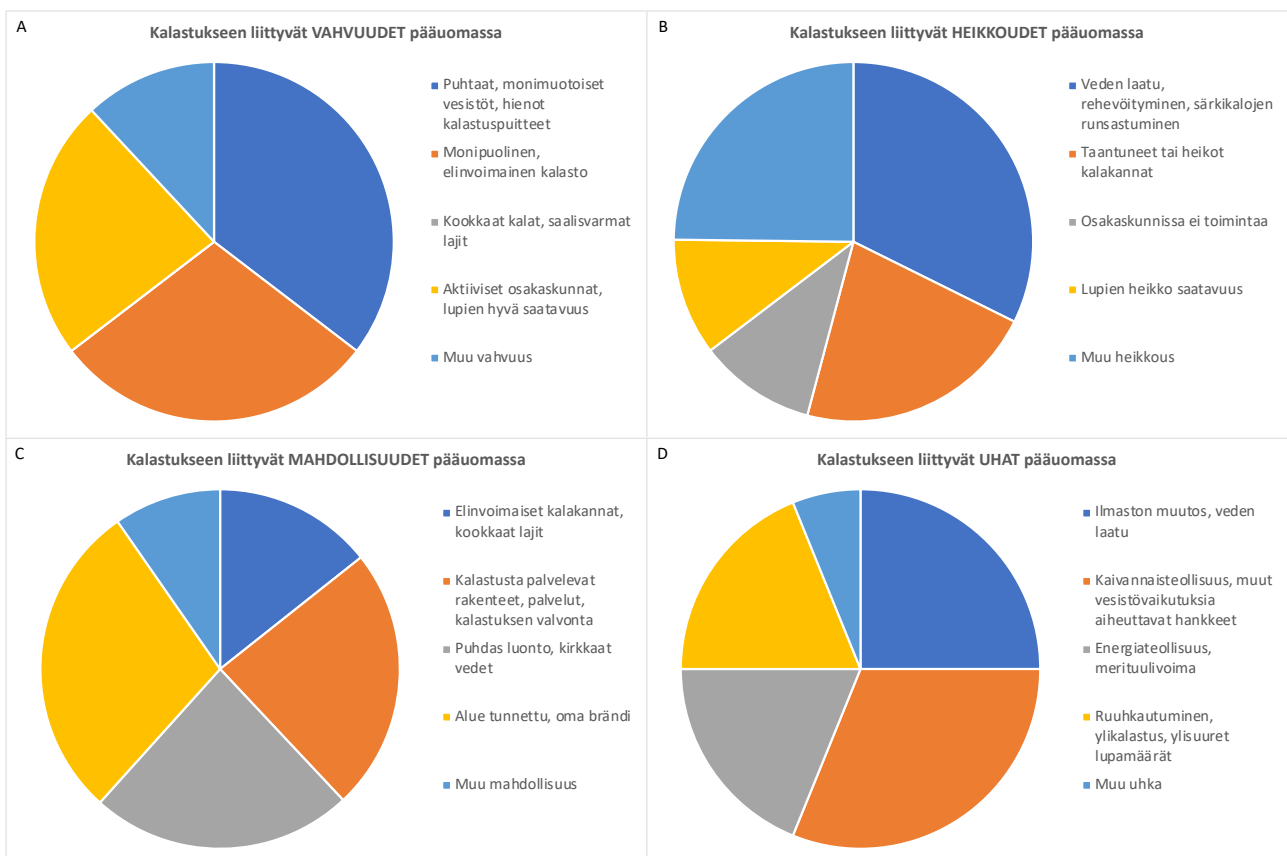
Muonionjoen pääuomassa kalastukseen liittyviä vahvuuksia ovat puhtaat, monimuotoiset vesistöt, hienot kalastuspuitteet, monipuolinen ja elinvoimainen kalasto sekä aktiiviset osakaskunnat ja lupien hyvä saatavuus. Myös selkeät säännöt ja aktiivinen valvonta nähtiin vahvuutena.

Mahdollisuuksia puolestaan ovat alueen tunnettuus ja oma brändi, kalastusta palvelevat rakenteet, monipuoliset palvelut ja kalastuksen valvonta sekä puhdas luonto ja kirikkaat vedet.

Heikkouksina nähtiin etenkin veden laatu, rehevöityminen ja särkikalojen runsastuminen sekä taantuneet tai heikot kalakannat. Heikkoutena mainittiin myös tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja myös kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle.

Kalastusta koskevinä uhkina nähtiin etenkin kaivannaisteollisuus ja muuta vesistövaikutuksia aiheuttavat hankkeet ja toiminta sekä ilmaston muutos ja veden laatu. Uhkana mainittiin myös ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät sekä riittämätön valvonta.

Kalastukseen liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.14).

Kuva 4.14. Kalastukseen liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen pääuomassa osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

4.3.3. Kalastuksen nykytila Muonionjoen sivuvesissä

Kalastuksen nykytila tutkimus- ja seurantatiedon valossa

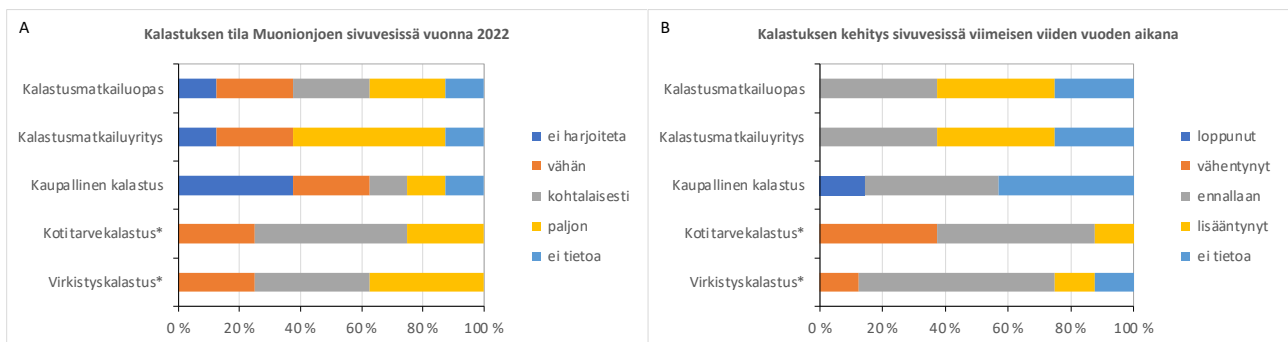
Kalastuksen nykytilasta ja saaliista Muonionjoen sivuvesissä ei ole ajantasaista tutkimus- tai seurantatietoa.

Kalastuksen nykytila osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn tulosten valossa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä kalastuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana. Jäljempänä esitettävä kalastuksen nykytilan kuvaus perustuu kyselyn tuloksiin.

Muonionjoen sivuvesissä harjoitetaan kalastusmatkailutoimintaa (yksityiset oppaat ja ohjelmapalveluyritykset) alueesta riippuen paljon, kohtalaisesti tai vähän. Kalastusmatkailutoiminta on viimeisen viiden vuoden aikana enimmältään pysynyt ennallaan tai lisääntynyt. Kaupallista kalastusta ei juurikaan harjoiteta alueella tai sitä harjoitetaan vähän. Kaupallisen kalastuksen määrä on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana pääasiassa ennallaan. Kotitarvekalastusta harjoitetaan pääsääntöisesti kohtalaisesti, mutta osalla alueista vähän ja toisilla paljon. Kotitarvekalastus on enimmältään pysynyt ennallaan tai vähentynyt. Virkistyskalastusta harjoitetaan osakaskunnasta riippuen vähän, kohtalaisesti tai paljon. Virkistyskalastuksen määrä on pysynyt pääasiassa ennallaan.

Osakaskuntien arviot kalastuksen tilasta ja kehityksestä Muonionjoen sivuvesissä on esitetty kaaviossa (kuva 4.15).

Kuva 4.15. Kalastuksen tila Muonionjoen sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla vuonna 2022 (A) sekä kalastuksen kehitys sivuvesissä eri osakaskuntien vesialueilla viimeisen viiden vuoden aikana (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. (*) virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle. Kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.)

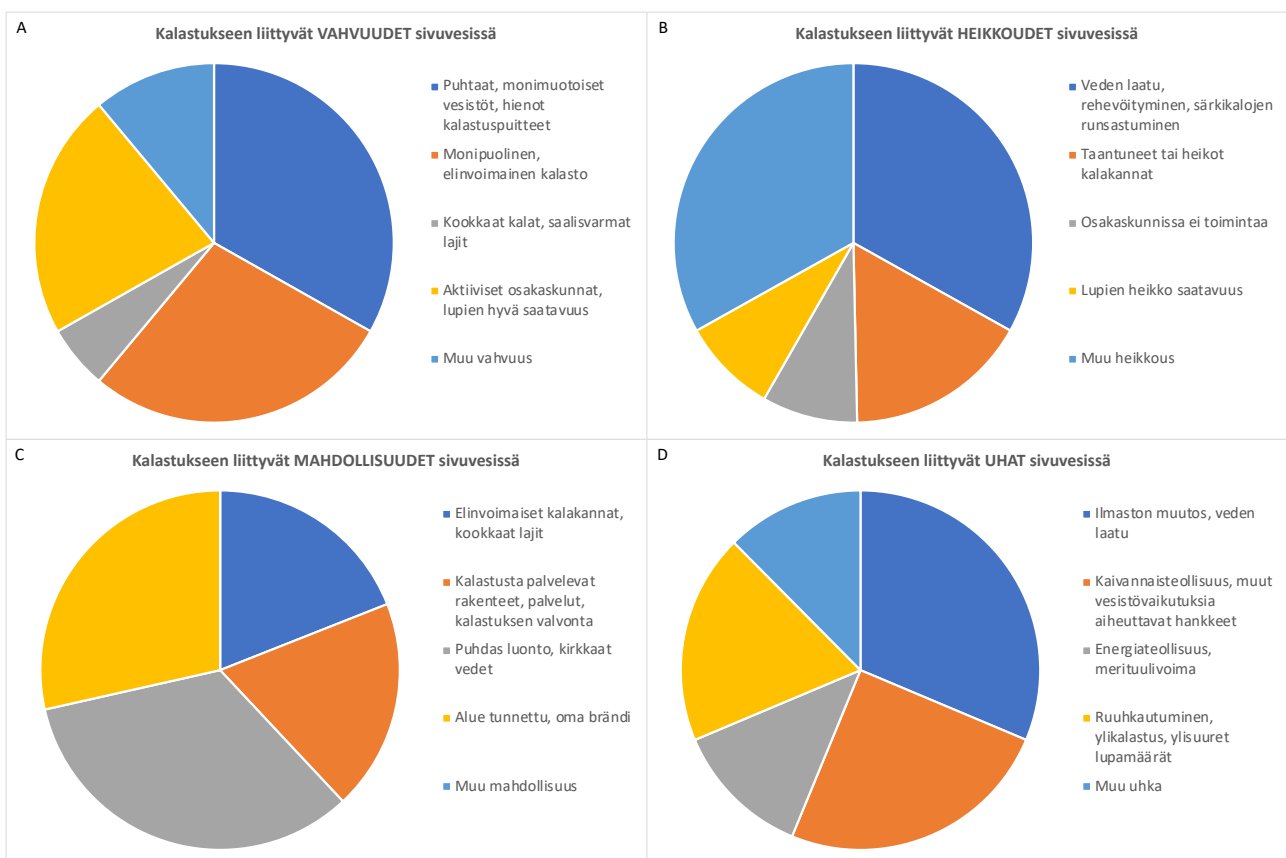
4.3.4. Kalastuksen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat sivuvesissä

Muonionjoen sivuvesissä kalastukseen liittyviä vahvuuksia ovat puhtaat, monimuotoiset vesistöt ja hienot kalastuspuitteet, monipuolinen ja elinvoimainen kalasto sekä aktiiviset osakaskunnat ja lupien hyvä saatavuus. Myös selkeät säännöt ja aktiivinen valvonta nähtiin vahvuutena.

Mahdollisuuksia puolestaan ovat puhdas luonto ja kirkkaat vedet sekä alueen tunnettuus ja oma brändi. Mahdollisuutena mainittiin myös se, että sivujokien harjuksen säätelyllä voitaisiin päästä suurempiin yksilökokoihin, mikä monipuolistaisi "suurkalojen" kalastusmahdollisuuksia ja lisäksi myös kalastusmatkailun toimintaedellytyksiä. Tällä hetkellä kookkaiden kalojen kalastus keskittyy loheen.

Heikkouksina nähtiin etenkin veden laatu, rehevöityminen ja särkikalojen runsastuminen. Heikkoutena mainittiin myös tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja myös kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle. Kalastusta koskevana uhkina nähtiin etenkin ilmaston muutos ja veden laatu, kaivannaisteollisuus ja muuta vesistövaikutuksia aiheuttavat hankkeet ja toiminta sekä ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät. Uhkana mainittiin myös vähäinen kalastus ja riittämätön valvonta.

Kalastukseen liittyvien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien suhteellista painoarvoa osakaskunnissa on kuvattu oheisessa kaaviossa (kuva 4.16).

Kuva 4.16. Kalastukseen liittyvät vahvuudet (A), heikkoudet (B), mahdollisuudet (C) ja uhat (D) Muonionjoen sivuvesissä osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

4.4. Kalakantojen tavoitetilä ja osatavoitteet

4.4.1. Yleistavoite kalakannoille

Kalatalousalueen pitkän ajan tavoitteessa alueen alkuperäisen lajiston kalakannat uusiutuvat edelleen luontaisesti. Lisääntymisympäristöt ovat hyvässä kunnossa ja vaelluskalojen luontaiset vaellusreitit ovat esteettämiä. Kalastukselta jää joka vuosi riittävästi emokaloja seuraavan kalasukupolven tuottamiseen. Tähän pyritään kalastuksen itsesäätelyllä (kantojen heikentyessä kalastuspaine vähenee ja päinvastoin) ja ylikalastukselle herkimpien lajien osalta käytettävissä olevin kalastuksensäätelykeinoin, kuten pyyntimitoin, saaliskiintiöin tai alueellisin, ajallisin tai pyydysteknisin kalastusrajoituksin, silloin kun säädöksissä määrätty säätely ei ole yksin riittävä.

Kalakantojen yleistavoitteen toteutuminen edellyttää, että kalatalousalueella on tietoa tai arvio mm. lajien sukukypsyysistä ja -koosta sekä emokalojen tuotantokyvystä. Kalatalousalue hankkii ja soveltaa parasta saatavilla olevaa tietoa voimavarojensa puitteissa.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia lajikohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta, esimerkiksi kannoittain tai alueellisesti ja ajallisesti painotettuna, käytettävissä olevaan tutkimus- ja seurantatietoon perustuen.

4.4.2. Vaelluskalat

Lohi

- Tavoitetilä:** Tornion-Muonionjoen lohen poikastuotanto ja kutuvaellus pysyvät kestävän enimmäistuoton (MSY) tasolla. Lohen poikastuotantoalueet ovat hyvässä kunnossa. Lohen vaelluspoikastuotanto on keskimäärin 1,5 – 2 miljoonaa vaelluspoikasta viiden vuoden tarkastelujaksolla. Lohen jokikalastus pääuomassa ja sivuvesissä on kestävällä tasolla.
- Ongelmat:** Tornionjoen lohikuolemat. Vuosien välinen suuri vaihtelu nousukalamäärissä. Ilmaston lämpenemisestä johtuvat muutokset vesiekosysteemeissä, jotka vaikuttavat mm. poikastuotantoon. Teollisuuden yhteisvaikutukset veden laatuun. Hyljekannan vaikutus lohikantoihin merialueella on suuri ongelma.
- Toimenpiteet:** Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalue neuvottelee vuosittain yhdessä Enontekiön kalatalousalueen ja ELY-keskuksen kanssa rajavesistöjen kalavedenhoidon muutoksista. Kalatalousalue vastaa maa- ja metsätalousministeriön ja ELY-keskuksen rajavesien kalastusta koskeviin lausuntopyyntöihin vuosittain. Kalatalousalue edellyttää, että uusissa teollisuushankkeissa vesien puhdistus viedään maksimaaliselle tasolle käyttäen uusinta saatavilla olevaa puhdistustekniikkaa. Kalatalousalue seuraa vuosittain nousukalojen määrää ja tarvittaessa vaikuttaa edunvalvonnan keinoin viranomaisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin ryhtymiseksi.

Hylkeiden aiheuttamia haittoja lohikannalle ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin.

Muilla alueilla lohenkalastusta säädellään paikallisten tarpeiden mukaan kalastuslupien alueellisten ja ajallisten kiintiöiden ja muiden rajoitusten sekä pyyntimittasäädösten avulla. Verkkokalastusta säädellään alueellisesti ja ajallisesti pyydysteknisin rajoituksin. Lohijokien kalastuksensäätelystä tehostetaan ja kalastusrajoituksia tiukennetaan tarvittaessa.

Lohen kalastukseen yhteislupa-alueen ulkopuolella ja muualla lohen nousu- ja lisääntymisalueilla voidaan antaa erilaisia suosituksia ja rajoituksia lohikannan tilan tai muun olosuhteen niin edellyttäessä.

Lohen poikastuotantoalueiden tilaa seurataan. Potentiaalisia poikastuotantoalueita kartoitetaan ja kunnostetaan kunnostussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

Taimen

Tavoitetila: Taimenkannat lisääntyvät alueella luontaisesti. Sivuvesissä kantoja ei veroteta liikaa niilläkään alueilla, joissa kalastuspaine on tunnetusti suurin. Voimakkaimmin verotettuihinkin kantoihin jää riittävästi emokaloja seuraavan taimensukupolven tuottamiseen.

Pääuomassa talvehtivien ja aikaisin kudulle nousevien taimenten sivusaaliskuolevuus vähenee.

Meritaimenjokien (vuonna 2023 tiedossa olevat: Ylläsjoki, Äkäsjoki, Pakajoki ja Kangosjoki) taimenkantojen tila ei heikkene vuoden 2023 tilanteesta.

Meritaimenjoissa kesänvanhojen (0+) poikasten tiheys on vähintään 100–200 yksilöä aarilla.

Äkäsjoen lähtee vaellukselle vuosittain vähintään 2 500 luonnossa syntynyttä meritaimenen vaelluspoikasta vuoteen 2030 mennessä.

Ongelmat: Taimenen kutuvaellus Tornion-Muoniojoessa on kaksivuotinen ja tekee joen pääuomassa talvehtivista taimenista alttiita vapaa-ajankalastukselle, etenkin kalastuskauden alussa avovesikaudella. Äkäsjoen tapahtunut rehevöitymistä pohja-alueilla. Ilmaston lämpenemisestä johtuvat muutokset vesiekosysteemissä, kuten vedenpinnan alentuminen jokivesissä, voivat

vaikuttaa mm. poikastuotantoon. Teollisuuden yhteisvaikutukset veden laatuun. Hyljekannan vaikutus taimenkantoihin merialueella on suuri ongelma.

Toimenpiteet: Sivuvesissä taimenen kalastuspainetta säädellään kalastuslupien alueellisten ja ajallisten kiintiöiden ja muiden rajoitusten sekä alamittasäädösten avulla. Verkkokalastusta säädellään alueellisesti ja ajallisesti pyydysteknisin rajoituksin.

Meritaimenjokien kalastuksensääätelyä tehostetaan ja kalastusrajoituksia tiukennetaan tarvittaessa, esimerkiksi rajoittamalla meritaimenjokien suualueen kalastusta pääuomassa kalastuskauden alussa.

Taimenen kalastukseen voidaan antaa erilaisia suosituksia ja rajoituksia taimenkannan tilan tai muun olosuhteen niin edellyttäessä. Pääuoman lohien viehekalastuksessa suositellaan tai tarvittaessa määrätään lupaehdoin käytettäväksi koukkuja, joista taimen voidaan vapauttaa hyvässä kunnossa takaisin veteen.

Hylkeiden aiheuttamia haittoja taimenkannalle ehkäistään tai torjutaan käytettävissä olevin keinoin.

Taimenen poikastuotantoalueiden tilaa seurataan. Potentiaalisia poikastuotantoalueita kartoitetaan ja kunnostetaan kunnostussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Kalastuksen valvonta pidetään tehokkaana.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

4.4.3. Paikalliset lohikalat

Paikallinen taimen

Tavoitetila: Sivuvesien latvojen paikalliset taimenkannat tunnetaan vähintään pääpiirteissään. Taimenkannat lisääntyvät luontaisesti ja säilyvät elinvoimaisina ja puhtaina.

Ongelmat: Latvavesien taimenkantojen ongelma on elinympäristöjen heikentyminen tai tuhoutuminen. Metsätalouden ja muun maankäytön tehostuminen sekä ilmaston muutoksesta johtuva mahdollinen sadannan ja valunnan lisääntyminen latvavesien valuma-alueella lisäävät lohikalaille haitallista kutualueisiin kohdistuvaa vesistökuormitusta, mm. kaloille haitallisia

rautapitoisia mineraaleja. Toisaalta vesistöjen pinnan alentuminen haittaa kalojen kutua.

Toimenpiteet: Latvavesissä esiintyvistä taimenkannoista pyritään keräämään tietoa. Mahdollisuuksien mukaan kantoja kartoitetaan geneettisin tutkimuksin. Taimenpuroja kunnostetaan tarvittaessa kunnostussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

Kalastusasetuksessa (1360/2015) tarkoitettuun paikallisen taimenen kohteiden määrittämiseen ja kalastukseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty liitteessä (liite 6).

Harjus

Harjukselle on esitetty erillinen suunnitelma kappaleessa 5. *Suunnitelma kalatalousalueen harjuskannoille.*

Muonionjoen pääuoman ja sivuvesien harjusta koskeva tavoitetila, toimenpiteet ja seuranta on esitetty kappaleessa 5.3. *Suunnitelma Muonionjoen pääuoman ja sivuvesien harjukselle.*

Siika (jokisiika)

Tavoitetila: Alueella tavattava luontainen vaellussiika on ns. jokisiikaa, joka lisääntyy ja syönnöstää jokiuomissa ja suvannoissa. Muonionjoessa sivuvesien virtavesissä on elinvoimainen paikallinen siikakanta. Siian saalispotentialista on olemassa vähintään yleisluontoinen arvio.

Ongelmat: Siikakantojen tilasta ja kalastuksesta ei ole kattavaa tietoa.

Toimenpiteet: Suvannoissa esiintyvän kookkaan siian kalastusta ja saalista pyritään seuraamaan.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

Muikku

- Tavoitetila:** Muikkukanta alueen muikkujärvissä tuottaa hyvin. Muikun pyyntiperinne alueella jatkuu elinvoimaisena.
- Ongelmat:** Muikkukantojen tilasta ja kalastuksesta ei ole ajantasaista tietoa.
- Toimenpiteet:** Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat myöntävät riittävästi lupia muikun kalastukseen. Kalatalousalue tiedostaa, että vahva muikkukanta kestää voimakasta kalastusta.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

4.4.4. Muut kalastukselle tärkeät lajit

Muita kalastukselle tärkeitä lajeja Muonionjoen pääuomassa ja sivuvesissä ovat ahven, hauki ja made.

- Tavoitetila:** Ahven, hauki ja made lisääntyvät Muonionjoen pääuomassa ja sivuvesissä luontaisesti ja lajien kannat ovat pyyntivahvoja. Ahven, hauki ja made ovat suosittuja saaliskaloja kaikessa kalastuksessa.
- Ongelmat:** Kalakannat ovat enimmältään alikalastettuja. Tornionjoen yhteislupa-alueella rajavesisääntö osittain heikentää talouskalojen pyyntiä erityisesti сувantoalueilla.
- Toimenpiteet:** Lajien kalastukseen ja hyödyntämiseen kannustetaan tiedotuksen keinoin niin pyydys- kuin vapakalastuksessa.
- Hauen, erityisesti suurhauen⁶⁵, saalispotentiaalin hyödyntämistä pyritään edistämään vapaa-ajankalastuksessa ja kalastusmatkailussa.
- Vesialueen omistajia kannustetaan myöntämään kaupallisen kalastuksen lupia talouskalojen pyyntiin.
- Kalatalousalue ottaa edunvalvonnassa huomioon muun kalan kuin lohen kalastuksen järjestämisen ja mahdollistamisen rajavesisäännön alueella mm. viranomaisten kanssa käydyissä neuvotteluissa.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen

⁶⁵ Suurhauki on vähintään seitsemän kilon painoinen tai metrin mittainen hauki.

avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

4.4.5. Vajaasti hyödynnetyt lajit

Vajaasti hyödynnetyillä lajeilla tarkoitetaan särkikaloja, kiiskeä, kuoretta ja pientä ahventa (pituus alle 15 cm).

Tavoitetila: Vähäarvoisia tai vajaasti hyödynnettyjä lajeja hyödynnetään monipuolisesti kaikessa kalastuksessa.

Ongelmat: Vajaasti hyödynnetyjen lajien kannat ovat alikalastettuja. Vajaasti hyödynnetyjä lajeja arvostetaan vain vähän saaliina ja ruokakalana. Särkikalojen lisääntyminen koetaan paikoitellen ongelmaksi. Tornionjoen yhteislupa-alueella rajavesisääntö osittain heikentää vajaasti hyödynnetyjen lajien pyyntiä erityisesti suvantoalueilla.

Toimenpiteet: Vajaasti hyödynnetyjen lajien kannoista ja levittäytymisestä pyritään keräämään tietoa paikallisilta kalastajilta.

Kalan määrää vähennetään tarvittaessa suunnitellusti ja ammattimaisesti tehdyin hoitokalastuksin. Vesialueen omistajia kannustetaan myöntämään kaupallisen kalastuksen lupia vajaasti hyödynnetyjen lajien pyyntiin.

Kalatalousalue pyrkii omalta osaltaan edistämään vajaasti hyödynnetyn kalan pyyntiä ja hyötykäyttöä kaikessa kalastuksessa lähialueellaan. Vähäarvoisen sivusaaliin poisheittämistä pyritään vähentämään tiedotuksen keinoin.

Seuranta: Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

4.5. Kalastuksen tavoitetila ja osatavoitteet

4.5.1. Yleistavoite kalastukselle

Vapaa-ajankalastus (perinnekalastus, kotitarvekalastus ja virkistyskalastus), kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailutoiminta muodostavat osan paikalliskulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille ja Tornion-Muonionjokivarren kuntien aluetalouteen ja se tarjoaa kalastusmahdollisuuksia ja elämyksiä niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoille. Kalastus on monipuolista ja kohdistuu kaikissa kalastusmuodoissa tasapainoisesti ja kestävästi alueen kalakantoihin.

Kalatalousalue voi antaa tarkempia suosituksia kalastusmuotokohtaisista tavoitteista, toimenpiteistä ja seurannasta käytettävissä olevaan seuranta- ja tutkimustietoon perustuen. Kalatalousalue tiedottaa suosituksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille mm. kotisivuillaan tai yleiskokouksessa.

4.5.2. Vapaa-ajankalastus (virkistyskalastus)

Virkistyskalastus ja kotitarvekalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Kalastuslain määritelmän⁶⁶ mukaan virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle, kun taas kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.

Tavoitetila: Muonionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväää virkistyskalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kalastuslupia sekä tietoa kalastuskohteista, kalalajeista ja kalastussäännöistä on helposti saatavissa sähköisesti. Paikalliset asukkaat, mökkiläiset ja matkailijat harjoittavat monipuolista vapaa-ajan kalastusta seisovin pyydyksin ja vapavälinein. Virkistyskalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä kalalajeista. Virkistyskalastuksen saaliista ja sen laijakaumasta on olemassa vähintään summittaista tietoa.

Ongelmat: Tiedon puute alueen kalakantojen tilasta ja vapaa-ajan kalastuksen suuntautumisesta kalatalousalueen muille vesialueille kuin Väylälle. Vapaa-ajan kalastuksen ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät suosituimmissa kalastuskohteissa pääuomassa.

Toimenpiteet: Virkistyskalastuksen kestävyttä edistetään tiedottamista lisäämällä. Kalastukseen annetaan yleisiä ja tarvittaessa kalastuspaikkakohtaisia ohjeita eri rantakalastusmuotojen ja soutukalastuksen harjoittamiseen. Tietyille alueille pääuomassa ja tarvittaessa sivu-uomissa pyritään laatimaan soutukartat ja muut ohjeistukset kalastukseen esimerkiksi kalatalousalueen ja osakaskuntien yhteishankkeena.

Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät virkistyskalastukseen monipuolisia lupia.

Kalatalousalue pyrkii edistämään eri kalastusmuotojen yhteensovittamista.

Saalis seuranta kehitetään. Kalastuslupien ehtoihin suositellaan lisättäväksi pakollinen saalispalaute, jollei sellaista luvassa jo ole.

⁶⁶ Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus. Nykyisen kalastuslain tavoin kotitarvekalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on tämän toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä.”

Kalatalousalue osallistuu voimavarojen mukaan viranomaisen ylläpitämästä Omakala-palvelusta tiedottamiseen omalla alueellaan.

Virkistyskalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Seuranta: Vapaa-ajankalastuksen seurannassa hyödynnetään Luken ja muiden mahdollisten tahojen tekemiä kalastus- ja saalisseurantoja ja -tutkimuksia, kalastajilta saatavaa palautetta, alueella järjestettyjen kalastustapahtumien ja -kilpailujen saalistilastoja sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottamaa tietoa.

4.5.3. Kotitarvekalastus

Kotitarvekalastus ja virkistyskalastus ovat nykyisen kalastuslain mukaan vapaa-ajankalastusta. Kalastuslain määritelmän⁶⁷ mukaan virkistyskalastuksessa saaliilla ei ole taloudellista merkitystä kalastajalle, kun taas kotitarvekalastuksessa saaliilla on taloudellista merkitystä kalastajalle.

Tässä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa kotitarvekalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jonka paikalliset kalastajat mieltävät kotitarvekalastukseksi. Kotitarvekalastus alueella on vanha perinne. Kotitarvekalastuksella on taloudellista merkitystä siten, että kalaa pyydetään ruuaksi sen sijaan että kala ostettaisiin kaupasta. Kotitarvekalastuksella voi olla, muttei välttämättä ole suoranaista merkitystä toimeen tulon kannalta.

Tavoittila: Muonionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästä kotitarvekalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kalastuslupia sekä tietoa kalastuskohteista, kalalajeista ja kalastussäännöistä on helposti saatavissa sähköisesti. Kalavesille pääsy on helppoa rantautumispaikkojen ansiosta. Paikalliset asukkaat ja mökkiläiset harjoittavat monipuolista kotitarvekalastusta seisovin pyydyksin ja vapavälinein. Kotitarvekalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä kalalajeista. Kotitarvekalastuksen saaliista ja sen lajijakaumasta on olemassa vähintään summittaista tietoa.

Ongelmat: Kalastustietouden häviäminen, kotitarvekalastuksen väheneminen sekä pyyntivahvojen kantojen alikalastus.

Toimenpiteet: Kalatalousalue ottaa kotitarvekalastuksen huomioon edunvalvonnassa, kuten henkilökohtaisissa kontakteissa, lausunnoissa ja kirjelmissä.

⁶⁷ Kalastuslain (376/2016) esitöissä (HE 192/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192#idp446787776>) vapaa-ajan kalastus määritellään seuraavasti: ”19) Vapaa-ajankalastuksena pidettäisiin laissa virkistyskalastusta sekä kotitarvekalastusta. Käytännössä vapaa-ajan kalastusta olisi siten kaikki muu kuin kaupallinen kalastus. Nykyisen kalastuslain tavoin kotitarvekalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on tämän toimeentulon kannalta merkitystä. Virkistyskalastuksena pidettäisiin kalastusta, jonka saalis käytetään kalastajan taloudessa mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä.”

Kotitarvekalastuksen näkyvyyttä eri medioissa lisätään voimavarojen puitteissa tiedottamisen avulla.

Kalatalousalue pyrkii omalta osaltaan elvyttämään kotitarvekalastusperinnettä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, mm. nuorisotoimintaan panostamalla.

Kalatalousalue suosittelee, että pyydyskalastuksessa käytettäisiin valikoivia pyydyksiä, kuten katiskoja ja rysiä, joista mm. alamittaiset kalat voidaan palauttaa vahingoittumattomina takaisin vesistöön.

Kotitarvekalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Seuranta: Kotitarvekalastuksen seurannassa hyödynnetään Luken ja muiden mahdollisten tahojen tekemiä kalastus- ja saalisseurantoja ja -tutkimuksia, kalastajilta saatavaa palautetta, alueella järjestettyjen kalastustapahtumien ja -kilpailujen saalistilastoja sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottamaa tietoa.

4.5.4. Kaupallinen kalastus

Kaupallisella kalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jossa kalaa pyydetään myyntitarkoituksessa tai jossa pyydyt kalat tai osa niistä myydään. Muut kuin kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneet eivät saa myydä sisävesiltä tai merialueilta kalastamaansa saalista, kalastuslaissa erikseen säädettyä sisävesiä koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Tavoitetila: Kaupalliseen kalastukseen soveltuviissa järvivesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväää kaupallista kalastusta vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla ajallisesti ja alueellisesti kattavia kaupallisen kalastuksen lupia. Kaupallisen kalastuksen saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.

Kaupallisen kalastuksen potentiaalista alueen virtavesissä (pääuoman ja sivu-uomien suvantoalueilla) on olemassa vähintään alustava arvio.

Ongelmat: Tiedon puute kaupalliseen kalastukseen soveltuvien kalakantojen pyyntikapasiteetista.

Toimenpiteet: Kalatalousalue suosittelee, että kalastusoikeuden haltijat myöntävät alueillaan esiintyvien pyyntivahvojen kalakantojen kaupalliseen kalastukseen lupa-ajan kestolta ja alueen laajuudelta mahdollisimman kattavia lupia.

Kaupallisen kalastuksen ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Seuranta: Toteutumista seurataan kaupalliseen kalastukseen myönnettyjen lupien määrällä. Kaupallisen kalastuksen saaliin seurannassa hyödynnetään

Luonnonvarakeskuksen tuottamaa yleistä tietoa Lapin sisävesien kaupallisesta kalastuksesta sekä kaupallisten kalastajien luvan myöntäjille antamaa saalispalautetta.

4.5.5. Kalastusmatkailu

Kalastusmatkailulla tarkoitetaan matkailua, jossa kalastus itsessään on matkailun tarkoitus. Matkailukalastus tarkoittaa puolestaan sitä, että matkailun yhteydessä saatetaan käydä myös kalastamassa, mutta kalastus ei ole matkailun tärkein syy.

Tavoitetila: Muonionjoen pääuomassa ja sivuvesissä harjoitetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästä kalastusmatkailutoimintaa vaarantamatta kalakantojen elinvoimaisuutta.

Kalastusmatkailuun hyvin soveltuviin vesiin on saatavilla alueellisesti ja ajallisesti kattavia kalastusmatkailuun tarkoitettuja lupia. Kalastusmatkailun saalis koostuu monipuolisesti alueella esiintyvistä pyyntivahvoista kalalajeista.

Ongelmat: Kalastuksen ruuhkautuminen, ylikalastus ja ylisuuret lupamäärät suosituimmissa kalastuskohteissa pääuomassa.

Toimenpiteet: Kalatalousalue suosittelee, että vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat kehittävät ja myöntävät kalastusmatkailuun monipuolisia lupia.

Kalastusmatkailuun tarkoitettuihin lupiin voidaan tarvittaessa sisällyttää velvollisuus antaa kalastusta ja saalista koskevia tietoja luvan myöntäjälle seurantaan varten.

Vesialueen omistajat ja matkailuyritykset kehittävät ja laajentavat yhteistyössä alueen kalastusmatkailua. Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat voivat esimerkiksi vuokrata kalastusmatkailun käyttöön määrääjäksi tiettyjä vesialueita. Kalatalousalue neuvoo tarvittaessa alueille tarvittavien yleiskalastuskieltojen hakemisessa.

Kalastusmatkailun ohjaamisessa huomioidaan vesistön muu käyttö.

Kalastusmatkailuyrittäjiä pyydetään antamaan laadullista ja mahdollisuuksien mukaan määrällistä palautetta kalakannoista, saaliista ja sen koostumuksesta sekä kalastusolosuhteista toiminta-alueellaan. Lupaehtoihin voi sisältyä velvollisuus antaa kalastusta ja saalista koskevia tietoja.

Seuranta: Toteutumista seurataan kalastusmatkailutoimintaan myönnettyjen lupien määrällä ja kalastusmatkailuyrittäjiltä saatavan palautteen ja saalistietojen sekä viranomaisen ylläpitämän vapaa-ajankalastuksen Oma kala -verkkopalvelun tuottaman tiedon avulla.

4.6. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

4.6.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Muonionjoen pääuoma on vaelluskalojen vaellusreitti ja lisääntymisaluetta. Pääuomassa on hyvät kalastusedellytykset sekä vapaa-ajankalastukselle että kalastusmatkailulle.

Kalataloudellisesti merkittäviä sivuvesiä ovat meritaimenjoet Ylläsjoki, Äkäsjoki, Pakajoki ja Kangosjoki.

Muoniojoen sivujoet ja sivujokien latvat ovat tärkeitä harjuksen ja paikallisen taimenen lisääntymis- ja syönnösalueita.

Muonionjoen vesistön suurimmat järvet ovat potentiaalisia kaupallisen kalastuksen vesiä.

4.6.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytettävät pyydykset

Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden ja pyydysten määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

Kaupallisen kalastuksen alueet ja pyydykset

Kaupallisen kalastuksen alueet ja pyydykset Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella on esitetty taulukossa (taulukko 4.1).

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvien alueiden kalataloudellinen käyttötarkoitus kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

Taulukko 4.1. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja pyydykset Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella.

Vesistö	Saalislajit, pyydykset ominaisuudet ja rajoitukset
Jerisjärvi (2 351 ha)	Järvinumero: 67.473.1.001 Saalislajit: siika, muut talouskalat Pyydykset: verkko, nuotta, rysä, katiska, pitkäsiima, koukut
Särkijärvi (504 ha)	Järvinumero: 67.484.1.001 Saalislajit: muikku, muut talouskalat Pyydykset: verkko, nuotta, rysä, katiska, pitkäsiima, koukut
Torasjärvi (492 ha)	Järvinumero: 67.472.1.003 Saalislajit: talouskalat Pyydykset: verkko, rysä, katiska, pitkäsiima, koukut
Vuontisjärvi (621 ha)	Järvinumero: 67.475.1.001 Saalislajit: talouskalat Pyydykset: verkko, rysä, katiska, pitkäsiima, koukut
Äkäsjärvi (1 310 ha)	Järvinumero: 67.352.1.001 Saalislajit: särki, ahven, muut talouskalat Pyydykset: verkko, nuotta, rysä, katiska, pitkäsiima, koukut

Vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija voi määritellä pyydysten määrän, sallitut solmuvälit ja muut pyydyksen rakennetta koskevat rajoitukset sekä mahdolliset saaliskiintiöt, pyyntimitat ja aluerajaukset kaupalliseen kalastukseen myönnettävien lupien lupaehdoissa voimassa olevien kalastussäädösten ja -sääntöjen puitteissa.

Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat voivat tarvittaessa myöntää lupia kaupalliseen kalastukseen tai ammattimaiseen hoitokalastukseen myös muille suunnittelualueen järville kaupalliselle kalastukselle asetettu tavoitetila sekä tutkimuksiin tai selvityksiin perustuva kalakantojen tila ja muu vesistön käyttö huomioiden.

Vajaasti hyödynnettyjen lajien kaupallisen markkinan niin kehittyessä alueen muiden järvien ahven-, hauki- ja särkikantojen saalispotentiaalin kaupalliseen hyödyntämiseen tulee varautua.

Kaupallisesta kalastuksesta kalastusoikeuden haltijoille maksettava korvaus

Mikäli ELY-keskus myöntää kaupalliselle kalastajalle kalastuslain (379/2015) 13 § mukaisen luvan kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen, pyydyslupille määritetään lain 14 §:n mukainen käypä hinta luvan myönnön yhteydessä.

Metsähallituksen hallinnoimilla vesialueilla pyydyslupien hinnat määräytyvät valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen mukaisesti.

Osakaskuntien ja yksityisillä vesialueilla pyydyslupan luvan hinta määräytyy osakaskuntien säännöissä määrättyjen tai osakaskuntien muutoin käyttämien pyydyslupahintojen mukaan. Luvan hinta tarkistetaan tarvittaessa viimeisimmästä osakaskunnan varsinaisen kokouksen pöytäkirjasta, jossa lupien hinnoista on päätetty.

Lupahinta muodostuu siten, että lasketaan Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen **joki- ja järviolueen osakaskuntien** myöntämien kaupallisen kalastuksen lupien hinnat ja pyydysmäärät yhteen ja muodostetaan niiden avulla kullekin pyydystyypille vallitsevan hintatason pohjalta keskihinta. Mikäli osakaskunnalla ei ole olemassa pyydyslupahintaa kaupallisessa kalastuksessa käytettävälle pyydystyypille, hintana voidaan käyttää valtion maksuperustelain nojalla annetun asetuksen⁶⁸ mukaista kaupalliseen kalastukseen tarkoitettua pyydystyyppin hintaa korotettuna vähintään 30 %:lla. Valtion maksuasetuksen hinnat ovat laskennallisia, eivätkä perustu vesialueen tuottoon. Hinnan suhteellisella korotuksella otetaan huomioon vesistöjen tuotto ja sen vaihtelu.

Ennen 13 §:n mukaisen luvan myöntämistä ELY-keskuksen on varmistettava, että vesialueen kalakantojen tila mahdollistaa niiden hyödyntämisen kaupalliseen kalastukseen ja ettei kaupallisen kalastuksen harjoittamisesta aiheudu merkittävää haittaa alueen rannanomistajille tai -haltijoille tai alueen muulle käytölle.

4.6.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvien alueiden määrittäminen pohjautuu kalatalousalueen omaan asiantuntemukseen sekä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden paikallistuntemukseen.

Kaikki kalatalousalueen vedet soveltuvat hyvin kalastusmatkailuun, pois lukien alueet, joilla kalastus on kielletty tai joilla kalastusta on rajoitettu.

Parhaiten kalastusmatkailuun ja sen kehittämiseen soveltuvia alueita ovat taajamien läheiset rannikko-, virta- ja järvisedet, jotka ovat helposti saavutettavia ja jotka sijaitsevat sellaisten liikenneväylien ja vakiintuneiden kulkuyhteyksien varrella, joissa on saapuvilla mm. majoitusta, rantautumis- ja taukopaikkoja ja muita opastominnalle käyttökelpoisia rakenteita ja palveluja.

Kalastusopastominta kalastuslain 18 §:n mukaisilla luvilla ei ole mahdollista vaelluskalavesiksi määritetyillä koski- ja virta-alueilla, joilla myös kalastusmatkailutoimintaan edellytetään vedenomistajan lupaa. Tornion-Muonionjoen vesistö kokonaisuudessaan on vaelluskalavesistöksi määritetty vesistö.

⁶⁸ Maksuasetus päivitetään kolmen vuoden välein. Vuosina 2021–2023 voimassa ollut maa- ja metsätalousministeriön asetus eräiden Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien suoritteiden maksuista löytyy verkko-osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211140>.

Alueen yhdyskuntasuunnittelussa tulee huomioida kalastusmatkailu kalastuslain 40 §:n mukaisesti.

4.6.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella on kolme yhteislupa-alueita.

Muonionjoen pääuoma kuuluu **Tornion-Muonionjoen-Könskämäenon viehekalastuksen yhteislupa-alueeseen**⁶⁹. Tornion-Muonionjoen-Könskämäenon viehekalastuksen yhteislupa-alueeseen kuuluu kalastuskuntia, osakaskuntia ja vesialueiden omistajia. Suomessa yhteislupa koskee lohen pyyntiä Tornionjoen, Muonionjoen ja Könskämäenon vesialueilla. Muita kalalajeja saa kalastaa vain tiettyjen kalastusoikeudenhaltijoiden vesialueilla Tornionjokisuusta Alisen Kilpisjärven luusuaan.

Äkäsjoen yhteislupa-alue⁷⁰ sisältää Äkäsjoen pääuomassa osakaskuntien ja Metsähallituksen vesialueita. Lupa-alue alkaa Äkäsjärven luusuasta ja päättyy Muonionjokeen. Lupa-alueella on otettu käyttöön tiukennetut kalastusjärjestelyt, joiden tarkoitus on turvata meritaimenkantojen vahvistumista sekä edesauttaa Äkäsjoen harjuskantojen vahvistumista.

Kesänkijärven yhteislupa⁷¹ sisältää Metsähallituksen ja Äkäslompolon osakaskunnan vesialueet Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa sijaitsevassa Kesänkijärvessä. Yhteislupa-alueella luvan voimassaoloaika on 24 tuntia. Lupa on maksuton, mutta se on kuitenkin hankittava ennen kalastusta. Aikaisemmin järveen on istutettu kirjolohta, mistä on kokonaan luovuttu vuodesta 2023 alkaen. Taimen on järvessä rauhoitettu.

Yhteislupa-alueiden laajentamiselle alueella ei ole tarvetta tällä hetkellä. Tarvetta yhteislupa-alueiden laajentamiselle tai uusien perustamiselle seurataan suunnitelmakauden aikana. Alueen vapaa-ajankalastuksen lupakäytäntöjä ja lupien saatavuutta voidaan tarvittaessa kehittää yhteistyössä vesialueen omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden kesken.

4.6.5. Yhteistoiminnan kehittäminen kalatalousalueella

Vesialueen omistajia, etenkin toiminnaltaan hiipuvia osakaskuntia, kannustetaan aktiiviseen kalataloustoimintaan. Kalatalousalue pyrkii voimavarojensa puitteissa jakamaan tietoa toiminnan aktivoimisesta, järjestäytymisestä, yhdistymisestä ja niiden kustannuksista sekä hankkeistamisesta mm. vuosikokouksissa sekä omien kotisivujen ja muiden sähköisten kanavien kautta. Tässä hyödynnetään neuvontajärjestöjen (Kalatalouden Keskusliitto) asiantuntemusta.

⁶⁹ Tarkemmat lupa-alueen tiedot löytyvät Metsähallituksen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.eraluvat.fi/kalastus/kalastusmaksut-ja-luvat/vapalupa/alueet/tornionjoki-muonionjoki-konkamaeno.html>

⁷⁰ Tarkemmat lupa-alueen tiedot löytyvät Metsähallituksen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.eraluvat.fi/kalastus/kalastusmaksut-ja-luvat/vapalupa/alueet/akasjoki.html>

⁷¹ Tarkemmat lupa-alueen tiedot löytyvät Metsähallituksen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.eraluvat.fi/kalastus/kalastusmaksut-ja-luvat/vapalupa/alueet/kesankijarvi.html>

4.7. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi

4.7.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

Kalastusta ohjataan kalatalousalueella voimassa olevassa lainsäädännössä, kalastussäännössä ja sopimuksissa määrätyillä ehdoilla ja rajoituksilla sekä osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden asettamilla säätelytoimilla.

ELY-keskuksen toimivaltaa vaativiin alueellisiin säätelytoimiin haetaan tarvittaessa erillinen päätös, mikäli kalakannoille tai kalastukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sitä vaatii.

Reaktiivista kalastuksensäätelyä (esimerkiksi lupamyyntiä tai kalastusta rajoitetaan veden korkean lämpötilan vuoksi) voidaan soveltaa tarvittaessa kalatalousalueen vesistöissä alueellisesti tai yleisesti.

Osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden säätelyä koskevat asiat on esitetty liitteessä (liite 8).

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella osa osakaskunnista tai kalastusoikeuden haltijoista on paikallisesti kieltänyt kalastuksen koko vuodeksi tai osaksi vuotta, tehnyt kalastuksen aluerajoituksia sekä asettanut rajoituksia verkon tai muun pyydyksen mitoille, seisovien pyydysten ja vapojen määrälle, koukun koolle tai väkäsellisyydelle, myönnettävien kalastuslupien määrälle, pyyntimitoille ja saaliskiintiölle. Yhteenveto koko kalatalousalueen osakaskuntien asettamista kalastusrajoituksista on kuvattu liitteessä (liite 4).

4.7.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Vesialueen omistajat vastaavat alueidensa vesistö-kunnostustarpeiden kartoittamisesta ja tarvittavien kunnostusten tekemisestä.

Kalatalousalue voi edistää voimavarojensa puitteissa alueen vesistö- ja valuma-aluekunnostuksia, mm. jakamalla tietoa kunnostuksista vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille sekä mahdollisuuksien mukaan koordinoimalla, hankkeistamalla tai aktivoimalla kunnostustoimenpiteitä.

Vaelluskaloihin painottuvissa virtavesi- ja valuma-aluekunnostuksissa tulisi ottaa soveltuvin osin huomioon myös paikalliset virtavesilajit, kuten harjus, siika ja nahkiainen, sekä jokirapu.

Osakaskuntien vuonna 2023 ilmoittamat kunnostustarpeet

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn vastausten perusteella Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella on tarvetta tehdä etenkin kutualue- ja koskikunnostuksia sekä valuma-aluekunnostuksia. Sivuvesillä tarvetta on erityisesti järvikunnostuksille. Kunnostustarpeessa olevia virtavesiä vaivaavat pääuomassa jossakin määrin kutualueiden liettyminen, mataloituminen ja

umpeenkasvu ja sivu-uomissa etenkin kutualueiden liettyminen, mutta myös mataloituminen ja rehevöityminen, sekä järviä särkikalojen runsastuminen, rehevöityminen ja umpeenkasvu.

Vedenlaatua ja kalakantojen elinvoimaisuutta parantavia vesikasvien niittoa Äkäsjoen jatketaan suunnitelmakauden aikana. TRIWA LIFE -hankkeen mukaisia kunnostustoimia tehdään sekä Tornionjoen että Muonionjoen vesistöissä. Ylläsjärven ja Luosujärven niittotoimia jatketaan.

Yhteenveto koko kalatalousalueen osakaskuntien vuonna 2023 ilmoittamista aikaisemmin tehdyistä kunnostustoimenpiteistä, nykyisistä kunnostustarpeista ja vesistöissä olevista kunnostusta vaativista ongelmista on kuvattu liitteessä (liite 5).

4.7.3. Suunnitelma istutuksista

Osakaskunnat ja kalastusoikeuden haltijat ovat istuttaneet ennen vuotta 2023 alueen vesistöihin siikaa, taimenta ja kirjolohta. Istutusmäärät ovat vaihdelleen muutamista sadoista muutamiin tuhansiin istukkaisiin vuodessa.

Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelun alueen virtavesiin ei ole toistaiseksi tarvetta tehdä kalaistuksia. Istutustarvetta seurataan suunnitelmakauden aikana.

Siian istuttaminen suunnittelun alueen järviin ja lampiin

Suunnittelun alueen sellaisiin järviin ja lampiin, joihin osakaskunnat tai kalastusoikeuden haltijat ovat aikaisemminkin istuttaneet siikaa, voidaan edelleen tehdä siikaistutuksia aikaisemmin käytetyillä kannoilla. Osa tällaisista siian istutusvesistä on esitetty liitteessä (ks. liite 3, taulukko 2). Siikaistutuksissa on käytetty sekä pohja- että planktonsiikaa.

Siian istutuksille tulee hakea ELY-keskuksen lupa.

ELY-keskuksen tulee kuulla tarvittaessa kalatalousaluetta lupaa myönnettäessä.

Kalatalousalue puoltaa luvan myöntämistä suunnittelun alueen järviin ja lampiin tehtäville siian istutuksille.

Kalatalousalue katsoo, että kalatalousalueen järviin ja lampiin tehtävät siian istutukset ovat tarpeellinen kalavesien hoidollinen toimi. Siian istuttaminen järviin ja lampiin, joissa se on tuottanut hyvin, ei ole heikentänyt vesistöjen alkuperäisten kalakantojen monimuotoisuutta tai säilymistä. Siian istutuksella edistetään paikallista kalaveden hoitoa ja turvataan istutusvesistöjen kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto ja hyödyntäminen. Siian istuttaminen ei vaikeuta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamista eikä vaaranna kohdevesistön kala- tai rapukannan elinvoimaisena säilymistä taikka luonnon monimuotoisuutta.

Mahdollisiin muihin suunnittelun alueella tehtäviin istutuksiin tulee hakea lupa ELY-keskukselta.

Muut istutuksissa huomioitavat seikat

Kaikki istutukset on tehtävä suunnitellusti, valvotusti ja parhaiksi todettuja käytäntöjä seuraten.

Istuttajan on ilmoitettava kalaistutukset kalastuslain 74 §:n mukaisesti istutusrekisteriin. Ilmoitus tehdään Sähi-sovelluksen kautta verkko-osoitteessa: <https://kala-asiointi.mmm.fi/>.

4.7.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Kalatalousalue, vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat edistävät Tornion-Muonionjoen vesistön ja rannikon näkyvyyttä ja houkuttelevuutta kalastuskohteena aktiivisella tiedottamisella eri kanavissa, kuten kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Kalatalousalue osallistuu voimavarojensa mukaan alueen kalastusmatkailun ja kaupallisen kalastuksen edistämiseen, esimerkiksi uusien lupatuotteiden kehittämiseen, nykyisten lupatuotteiden toimivuuden arvioimiseen sekä hyvän pyyntikulttuurin ylläpitämiseen, yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Kalatalousalue suosittelee, että osakaskunnat käyttäisivät kalastuslupamyynnissä mahdollisuuksien mukaan sähköisiä kanavia vihko- ja myyntipistemyynnin ohella tai sijaan.

Kalatalousalue edistää voimavarojensa puitteissa ja yhteistyössä alan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa paikallisen kalastusperinteen jatkuvuutta sekä vapaa-ajan virkistyskalastuksen kiinnostavuutta mm. järjestämällä lapsille ja nuorille kalastukseen ja kalankäsittelyyn opastavia tapahtumia.

5. Suunnitelma kalatalousalueen harjuskannoille

Harjuskantojen tila Tornion-Muonionjoessa on tutkimusten⁷² mukaan heikentynyt. Myös osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn mukaan harjuskantojen tila etenkin Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella on osakaskuntien arvion mukaan heikentynyt. Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella harjuskanta on enimmältään pysynyt ennallaan, mutta osin heikentynyt. Kyselyn tulokset pää- ja sivu-uomien osalta on esitetty kaaviossa (kuva 5.1).

Kalatalousalue on huolestunut harjuskantojen tilasta. Harjuskantojen tilan kohentaminen onkin yksi kalatalousalueen painopisteistä ensimmäisellä suunnitelmakaudella. Tutkimusten ja osakaskunnille suunnatun kyselyn tulosten perusteella harjuskantojen heikentyminen edellyttää kiireellisiä toimenpiteitä kantojen tilan parantamiseksi.

5.1. Harjuksen kalastus kalatalousalueen vesistöissä

Yhteislupa-alueen kalastuskorttien lunastajille Suomessa suunnattujen kalastuskyselyiden tulosten mukaan Tornionjoen yhteislupa-alueen harjussaalis on vaihdellut 5,7 ja 13,5 tonnin välillä vuosina 1999–2022. Suurin osa harjussaaliista saadaan lohensoudun sivusaaliina.⁷³

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin harjuksen kalastuksesta ja harjuksesta sivusaaliina osakaskuntien vesillä. Kysely ei koskenut paikallisen kalastuksen ulkopuolista kalastusta, joten se kuvaa ainoastaan osakaskuntien antamien vastausten tuloksia.

Pääasiallisesti harjusta kohdekalana kalasti viisi kysymykseen vastanneista (n=26). Pääasiassa harjusta kalastavien kalastuspäivät vaihtelivat vastaajittain 1–5 päivästä yli 20:een päivään kesäkauden aikana. Puolet vastaajista ilmoitti ottavansa saaliiksi 1–5 harjusta kalastustapahtumaa kohti. Enimmillään saalis oli 11–15 harjusta kalastuskertaa kohti.

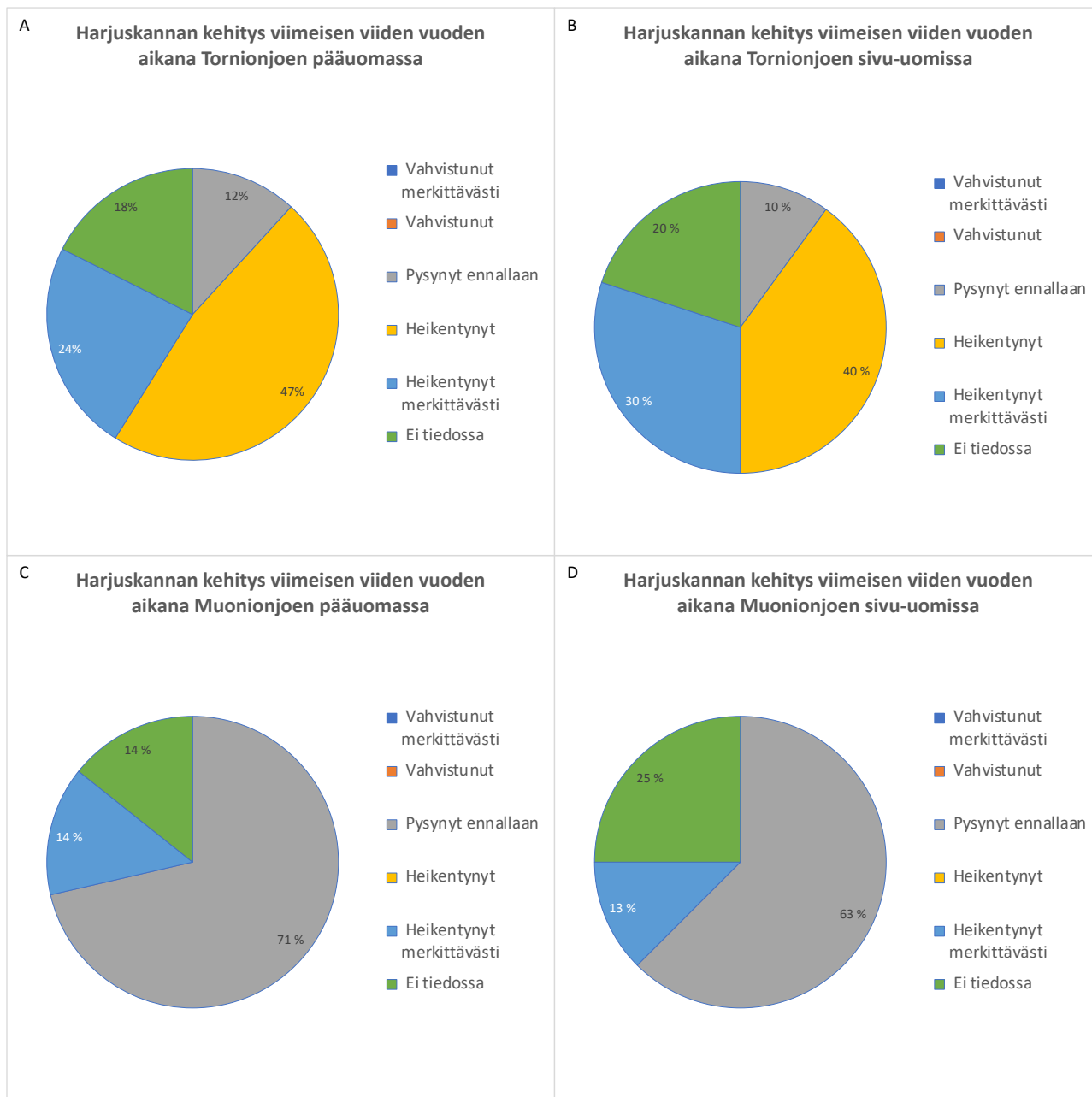
Kyselyn tulosten mukaan harjuksen kalastus on keskittynyt Tornion-Muonionjoen pääuomalle. Kolme neljästä vastanneesta kertoi kalastavansa harjusta pääasiassa väylällä ja viidennes sivujoissa. Vain yksi vastaajista kertoi kalastavansa harjusta pääasiassa jossakin muussa joessa kuin väylän sivujoessa.

Pilkillä pääasiassa harjusta kalastaneita kysymykseen vastanneista (n=27) oli vain kaksi. Muun lajin pilkinnässä sivusaaliiksi harjusta kertoi saaneensa 25 % vastaajista. Harjusta pilkitään pääasiassa väylällä (11 vastaajaa). Sivujoessa pilkintää harjoitti kolme vastaajaa ja järvellä kaksi vastaajaa. Pilkintää harjoitetaan pääasiassa maaliskuussa, mutta myös huhtikuussa.

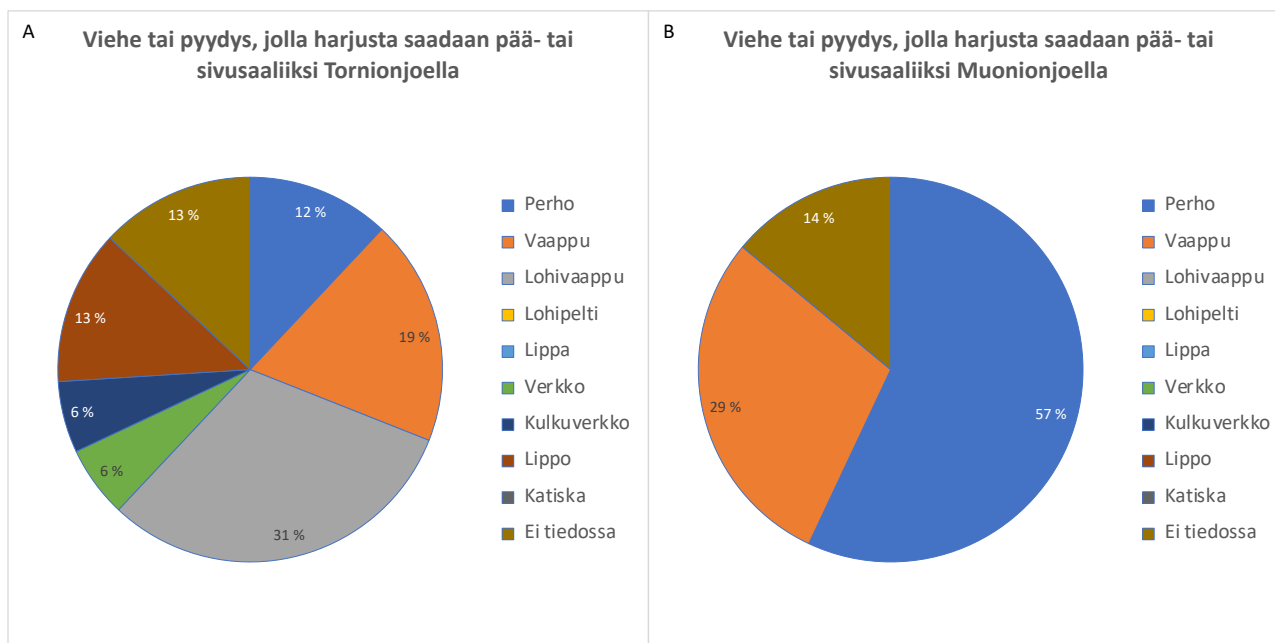
⁷² Ks. Palm ym. 2023.

⁷³ Palm ym. 2023.

Tornionjoen ja Muonionjoen välillä oli suuri ero siinä, millä pyydyksillä harjusta saadaan saaliiksi (kuva 5.2). Tornionjoella kyselyyn vastanneista 31 % ilmoitti harjusta saatavan sivusaaliiksi lohivaapulla kalastettaessa. Perholla saalista ilmoitti saavansa 12 % vastanneista ja vaapulla vastaavasti 19 %. Tornionjoella harjusta saatiin saaliiksi myös verkoilla, kulkuverkoilla ja lipolla. Muonionjoella puolestaan 57 % vastanneista ilmoitti saavansa harjusta perholla ja 29 % vaapulla. Sen sijaan muita pyydyksiä ei ilmoitettu kalastusvälineinä, joilla harjusta pääasiassa saadaan.

Kuva 5.1. Harjuskannan kehitys viimeisen viiden vuoden aikana Tornionjoen pääuomassa (A) ja sivu-uomissa (B) sekä Muonionjoen pääuomassa (C) ja sivu-uomissa (D) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (n=27 osakaskuntaa).

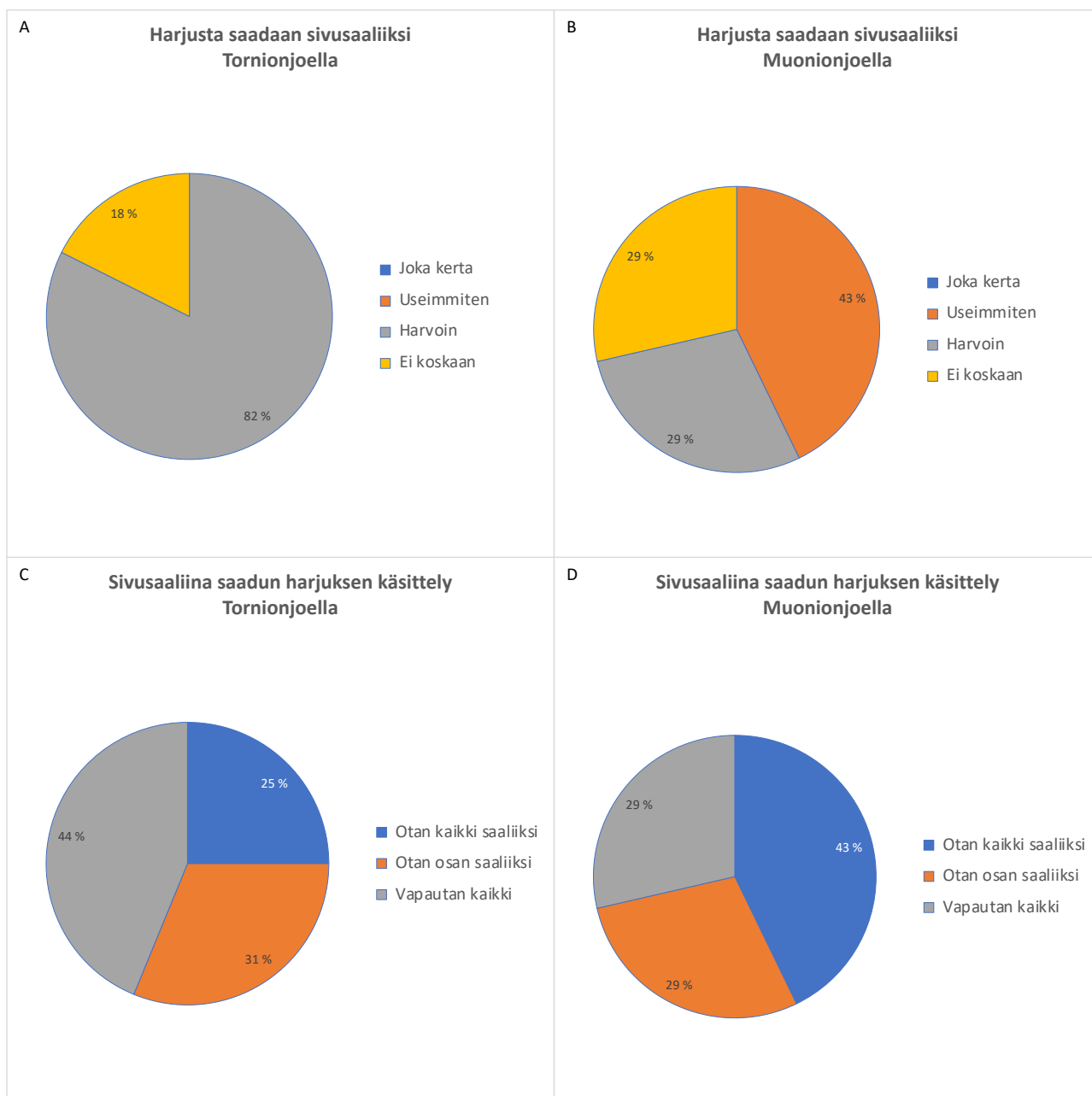
Kuva 5.2. Viehe tai pyydys, jolla harjusta saadaan pää- tai sivusaaliiksi Tornionjoella (A) ja Muonionjoella (B) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. Kalastusmuotojen suhteellinen osuus kuvaa sitä, kuinka moni kysymykseen vastanneista (n=23) ilmoitti vieheen tai pyydyksen pääasialliseksi pyydykseksi, jolla harjusta saadaan saaliiksi.

Tornionjoella 14 osakaskuntaa ilmoitti harjusta saatavan sivusaaliiksi muun kalastuksen, kuten lohenpyynnin, yhteydessä *harvoin* ja 3 osakaskuntaa vastaavasti *ei koskaan* (n=17). Vastausta voi osaltaan selittää se, että Tornionjoen ja sivuvesien alueen harjuskanta on heikentynyt siinä määrin, että harjusta tulee sivusaaliiksi aikaisempaa huomattavasti vähemmän.

Muonionjoella puolestaan kolme osakaskuntaa ilmoitti, että harjusta saadaan sivusaaliiksi muun kalastuksen yhteydessä *useimmiten*, kaksi osakaskuntaa vastaavasti *harvoin* ja kaksi *ei koskaan* (n=7).

Harjuksen saantia sivusaaliiksi muussa kalastuksessa Tornion- ja Muonionjoella on kuvattu suhteellisin osuuksin kaaviossa (kuva 5.3, A ja B).

Sivusaaliiksi saadun harjuksen käsittelyssä oli kyselyn mukaan eroja Tornionjoella ja Muonionjoella harjoitetussa kalastuksessa (kuva 5.3, C ja D). Tornionjoella 44 % vastaajista ilmoitti vapauttavansa kaikki sivusaaliiksi saamansa harjuksen, kun taas Muonionjoella lähes vastaava osuus (43 %) vastaajista ilmoitti ottavansa saaliiksi kaikki sivusaaliina saamansa harjukset. Kummallakin joella lähes vastaava osuus (31 % / 29 %) vastaajista ilmoitti ottavansa saaliiksi vain osan harjuksen sivusaaliista. Alueiden välistä eroa saattaa osaltaan selittää se, että Tornionjoen alueella harjuskanta on Muonionjoen aluetta heikommassa kunnossa ja kalastajat pyrkivät säästämään harjuskantaa vapauttamalla sivusaaliin.

Kuva 5.3. Harjuksen sivusaalistaajuus kalastuksessa Tornionjoella (A) ja Muonionjoella (B) sekä harjuksen sivusaaliin käsittely Tornionjoella (C) ja Muonionjoella (D) osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan (n=24 vastaajaa).

Tornionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella harjuksen kohdistuvan kalastuspaineen säätelyä tai rajoittamista kannatti 13 osakaskuntaa ja 5 osakaskuntaa oli sitä mieltä, ettei säätelylle tai rajoittamiselle ole tarvetta. Muonionjoen ja sivuvesien suunnittelualueella puolestaan säätelyä kannatti 4 osakaskuntaa ja 5 osakaskuntaa katsoi, ettei säätelylle tai rajoittamiselle ole tarvetta.

Harjuksen kalastuspaineen säätelylle oli kyselyn mukaan eniten tarvetta väylässä (93 % vastaajista) ja väylän sivujoissa (69 % vastaajista) (n=31 osakaskuntaa). Kalastuspaineen rajoittamisen tärkeimmiksi keinoiksi osakaskunnat ilmoittivat alueiden rauhoittamisen kalastukselta, valvonnan lisäämisen ja kalastuslupien määrän rajoittamisen alueellisesti. Tornionjoen ja sivuvesien alueella

tärkeimmäksi rajoituskeinoksi nähtiin aluerauhoitukset ja Muonionjoen ja sivuvesien alueella puolestaan valvonnan lisääminen.

5.2. Suunnitelma Tornionjoen pääuoman ja sivuvesien harjukselle

Tavoitetila, toimenpiteet ja seuranta

- Tavoitetila:** Tornionjoen pääuoman ja sivuvesien harjuskannat lisääntyvät luontaisesti ja niiden elinalueet ovat hyvässä kunnossa. Pääuoman tärkeät harjusalueet tunnetaan vähintään pääpiirteissään. Kantoja ei veroteta liikaa alueilla, joissa kalastuspaine on tunnetusti suurin. Kalastukselta jää riittävästi kookkaita emokaloja sukua jatkamaan. Harjuksen kestävästä saalispotentiaalista pääuomassa ja sivuvesissä on olemassa vähintään yleisluontoinen arvio.
- Ongelmat:** Jokikalastuksen yksikkösaalistiedot tulokset osoittavat, että harjuskanta on heikentynyt Tornion- ja Muonionjoessa.⁷⁴ Yhtenä syynä pidetään sitä, että harjuksia joutuu lohien viehekalastuksen sivusaaliiksi, mikä lisää lajiin kohdistuvaa kalastuspainetta. Myös vesistöjen rehevöityminen heikentää harjuksen elinolosuhteita.
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue kannustaa osakaskuntia seuraamaan harjuskannan tilaa alueillaan. Harjuksen kalastusta koskevista toimenpiteistä tulee tiedottaa kalastajia.
- Kalastuspainetta säädellään lupakäytännöillä. Tarvittaessa kalastuslupien määrää pitää voida rajoittaa alueellisesti. Kalastusta ohjataan siten, että se säästää isoja emoharjuksia.
- Pääuoman tärkeitä harjusalueita kartoitetaan ja tarvittaessa suojellaan laajalta lohienkalastukselta. Lohien viehekalastuksessa suositellaan tai tarvittaessa määrätään lupaehdoin käytettäväksi koukkuja, joista harjus voidaan vapauttaa hyvässä kunnossa takaisin veteen.
- Tarvittaessa kalatalousviranomaiselta haetaan kohdekohtaista tai alueellista yleiskalastuskieltoa sivuvesien herkimille talvehtimisalueille järvilaajentumissa ja suvannoissa. Kalastusrajoituksen suositeltava kesto kerrallaan on yksi harjussukupolvi, eli 5 vuotta.
- Harjukselle voidaan asettaa tarvittaessa paikallinen tai alueellinen välimitta.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista. Vaelluskalojen seurannassa hyödynnetään Luonnonvarakeskuksen nousulohi- ja saalisraportointia sekä yhteisen ruotsalais-suomalaisen biologisen seurannan tuloksia.

⁷⁴ Palm ym. 2023.

5.3. Suunnitelma Muonionjoen pääuoman ja sivuvesien harjukselle

Tavoitetila, toimenpiteet ja seuranta

- Tavoitetila:** Muonionjoen pääuoman ja sivuvesien harjuskannat lisääntyvät luontaisesti ja niiden elinalueet ovat hyvässä kunnossa. Pääuoman tärkeät harjusalueet tunnetaan vähintään pääpiirteissään. Kantoja ei veroteta liikaa alueilla, joissa kalastuspaine on tunnetusti suurin. Kalastukselta jää riittävästi kookkaita emokaloja sukua jatkamaan. Harjuksen saalispotentiaalista pääuomassa ja sivuvesissä on olemassa vähintään yleisluontoinen arvio.
- Ongelmat:** Jokikalastuksen yksikkösaalistiedot tulokset osoittavat, että harjuskanta on heikentynyt Tornion- ja Muonionjoessa.⁷⁵
- Toimenpiteet:** Kalatalousalue kannustaa osakaskuntia seuraamaan harjuskannan tilaa alueillaan. Harjuksen kalastusta koskevista toimenpiteistä tulee tiedottaa kalastajia.
- Kalastuspainetta säädellään lupakäytännöillä. Tarvittaessa kalastuslupien määrää pitää voida rajoittaa alueellisesti. Kalastusta ohjataan siten, että se säästää isoja emoharjuksia.
- Pääuoman tärkeitä harjusalueita kartoitetaan ja tarvittaessa suojellaan laajalta lohenkalastukselta. Lohen viehekalastuksessa suositellaan tai tarvittaessa määrätään lupaehdoin käytettäväksi koukkuja, joista harjus voidaan vapauttaa hyvässä kunnossa takaisin veteen.
- Tarvittaessa kalatalousviranomaiselta haetaan kohdekohtaista tai alueellista yleiskalastuskieltoa sivuvesien herkimmille talvehtimisalueille järvilaajentumissa ja suvannoissa. Kalastusrajoituksen suositeltava kesto kerrallaan on yksi harjussukupolvi, eli 5 vuotta.
- Harjukselle voidaan asettaa tarvittaessa paikallinen tai alueellinen välimitta.
- Seuranta:** Toteutumista seurataan osana alueella yleisesti tehtävien kalastuskyselyiden ja mahdollisten selvitysten tai tutkimusten avulla sekä paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten kalastajien antaman saalista koskevan palautteen avulla. Saalispalautteen saaminen systemaattisesti edellyttää saalistietojen keräämisen tehostamista.

⁷⁵ Palm ym. 2023.

6. Suunnitelma rapukannoille ja ravustukselle

6.1. Rapukantojen ja ravustuksen nykytila

Tornion-Muonionjoen rapukannoista ja ravustuksesta ei ole olemassa ajantasaista tutkimukseen perustuvaa seurantatietoa. Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin osakaskuntien näkemyksiä rapukantojen ja ravustuksen nykytilasta ja kehityksestä viimeisen viiden vuoden aikana sekä rapukantoihin ja ravustukseen liittyvistä vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista. Kyselyn tulokset on esitetty alla kappaleissa *Rapukantojen nykytila* ja *Ravustuksen nykytila*.

Rapukantojen nykytila

Rapua esiintyi kymmenen kyselyyn vastanneen osakaskunnan vesialueilla. Seitsemän osakaskuntaa ilmoitti rapukantojen tilan olevan heikko. Yhden osakaskunnan alueella rapukanta on kohtalainen ja kahden osakaskunnan alueella rapukannan tilasta ei ollut tietoa.

Rapukannan kehittymisestä kolme osakaskuntaa ilmoitti, että kanta on heikentynyt, neljä että kanta on pysynyt ennallaan ja kolme, ettei kannan tilan muutoksesta ole tietoa.

Rapukantoihin liittyvät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat on esitetty taulukossa (taulukko 7.1).

Taulukko 6.1. Rapukantoihin liittyvät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Vahvuudet:	Rapukannat ovat rapurutosta vapaita. Rapujen elinympäristöt ovat hyvässä kunnossa (hyvä veden laatu).
Heikkoudet:	Rapujen elinympäristöt ovat vähentyneet tai ne ovat heikossa kunnossa. Kannan tilasta ei ole tietoa.
Mahdollisuudet:	Rapukanta lisää alueen vesistön hyvinvointia ja arvoa.
Uhat:	Rapuruton leviäminen alueen rapukantaan. Rapujen elinympäristöjen heikentyminen mm. rehevöitymisen vuoksi. Täpläravun leviäminen alueelle.

Ravustuksen nykytila

Ravustuslupia ilmoitti myyvnsä vain yksi kymmenestä kyselyyn vastanneesta osakaskunnasta, jonka alueella rapua on esiintynyt tai esiintyy 2000-luvun aikana. Ravustusluvassa ei ollut erikseen ehtoja ravustukselle, kuten kiintiötä mertojen määrälle tai saalispalautteen antamista.

Osakaskunnista viisi ilmoitti, että ravustusta ei harjoiteta, kolme että ravustusta harjoitetaan vähän ja kaksi ettei ravustuksesta ole tietoa. Kolmen osakaskunnan alueella ravustus on loppunut, kahden alueella vähentynyt, yhdellä alueella pysynyt ennallaan ja neljällä alueella ravustuksen kehittymisestä viimeisen viiden vuoden aikana ei ole tietoa.

Ravustukseen liittyvät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat on esitetty taulukossa (taulukko 7.1).

Taulukko 6.2. Ravustukseen liittyvät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan.

Vahvuudet:	Potentiaalia ravustukselle on olemassa.
Heikkoudet:	Ravustuskulttuuri on taantunut tai hävinnyt.
Mahdollisuudet:	Rapujen kotitarvepyynti pitää yllä vastuullista ravustuskulttuuria ja kantojen suojelua. Rapujen kulutus kasvaa, vapaa-ajanravustuksen suosio lisääntyy.
Uhat:	Rapujen kulutus heikkenee, ravustuskulttuuri taantuu tai häviää.

6.2. Rapukantojen ja ravustuksen tavoitetila

Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueen vedet kuuluvat kansallisessa rapustrategiassa⁷⁶ mainittuun jokiravun suoja-alueeseen. Suoja-alueella jokirapukantoja elvytetään voimaperäisesti.

Rapukantojen tavoitetila

Tavoitetila: Rapukannat ovat rapurutosta vapaita ja vahvistuvat rapujen esiintymisalueilla.

Rapurutolta säästyneiden jokirapukantojen esiintymisalueet ja tila Tornion-Muonionjoen vesistöissä tunnetaan vähintään pääpiirteissään. Rapurutolta säästyneet kannat säilyvät taudilta puhtaina.

Rapuruton hävittämät tai heikentämät rapukannat ovat taudista vapaita ja alkavat elpyä luontaisesti ja siirtoistutusten avulla ravustettavaan kuntoon. Rapujen joukkokuolemat havaitaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa rapuruton uusiutumisen tunnistamiseksi.

⁷⁶ Ruokonen ym. 2023.

Ongelmat: Alueen rapukantojen tilasta ei ole olemassa ajantasaista seurantatietoa.

Toimenpiteet: Vesialueen omistajat seuraavat jokiravun esiintymistä ja mahdollista täpläravun leviämistä alueillaan. Kalatalousalue voi ottaa vastaan rapujen esiintymistä ja ravustusta koskevaa tietoa vesialueen omistajilta voimavarojensa puitteissa.

Vesistökuunnostuksissa otetaan huomioon jokiravun elinympäristövaatimukset. Vesialueiden omistajat aloittavat tarvittaessa rapuvesien kunnostamisen. Esimerkiksi Martimojoki on ollut hyvä rapujoki, mutta nykyisellään kanta erittäin heikko, jos sitä on ollenkaan. Kalatalousalue osallistuu kunnostustoimenpiteiden koordinoimiseen, hankkeistamiseen tai aktivoimiseen voimavarojensa puitteissa.

Jokiravun siirtoistutuksia voidaan tehdä tautitilanne huomioiden. Jokiravun elvyttämisessä noudatetaan soveltuvin osin kansallisen rapustrategian suosituksia. Vesialueen omistajat voivat hakea elvyttämistoimille ja niiden seurannalle kalataloudellisia edistämisvaroja. Kalatalousalue tarvittaessa avustaa vesialueen omistajia rahoitushakemusten tekemisessä.

Seuranta: Vesialueiden omistajat seuraavat rapukannan tilaa omien tarpeidensa mukaan. Kalatalousalue seuraa voimavarojensa puitteissa rapukantojen tilaa vesialueen omistajien antamien tietojen perusteella.

Ravustuksen tavoitetila

Tavoitetila: Ravustus on tärkeä osa paikallisten vesialueiden omistajien ja kalastusoikeuden haltijoiden sekä paikallisten asukkaiden ja mökkiläisten kalastuskulttuuria ja siitä tulee tuottoa vesialueen omistajille ja lisäarvoa Tornion-Muonionjokivarren kuntien aluetaloudelle. Ravustus on vastuullista ja noudattaa ravustuksen hyviä käytäntöjä rapujen sumputuksessa, pyydysten desinfioinnissa ja rapuruton torjunnassa. Rapusaalis on kestäväällä tasolla ja ravustuksen pyyntiponnistus ja kokonaissaalis tunnetaan riittävällä tarkkuudella.

Ongelmat: Alueen ravustuksesta ja rapusaaliista ei ole olemassa ajantasaista seurantatietoa.

Toimenpiteet: Kalatalousalue tiedottaa voimavarojensa mukaan rapuruton torjunnasta. Vesialueen omistajat järjestävät alueensa ravustuksen kestäväällä tavalla, esimerkiksi soveltaen ravustuksessa tarvittaessa mittasäätelyä, pyydys- tai saaliskiintiöitä, tai perustamalla rauhoitusalueita ravuille. Ravustuslupiin voidaan sisällyttää velvollisuus antaa saalista koskevia tietoja luvan myöntäjälle. Vesialueen omistajat voivat tehdä ravustuksesta ja rapusaaliista tiedustelun, johon haetaan kalatalouden edistämisvaroja. Kalatalousalue tarvittaessa avustaa vesialueen omistajia rahoitushakemusten tekemisessä.

Seuranta: Vesialueiden omistajat seuraavat ravustuksen tilaa ja rapusaaliista omien tarpeidensa mukaan. Kalatalousalue seuraa voimavarojensa puitteissa ravustuksen tilaa vesialueen omistajien antamien tietojen perusteella.

6.3. Täpläravun hallinta ja jokiravun suojeleminen

Täpläravukantojen hallintatoimet

Kalatalousalue tiedottaa kotisivuillaan täpläravujen istutus-, levittämis-, viljely- ja sumputuskielloista.

Vesialueen omistajat poistavat tai rajoittavat vieraslajilain (1709/2015) 4 §:n mukaisesti mahdolliset uudet täpläravuesiintymät vesialueiltaan, mikäli se on kohtuullisesti toteutettavissa, kun otetaan huomioon haitallisen vieraslajin hävittämiseen tai leviämisen rajoittamiseen käytettävissä olevat tavanomaiset keinot, toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset sekä toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty suhteessa kustannuksiin.

Täpläravun koeistutuksia on tehty 2000-luvun alussa Tornionjokeen laskevan Tengeliönjoen vesistön erääseen pieneen järveen. Istutuksen on arvioitu epäonnistuneen, koska koeravustuksissa saatiin vain yksi täpläravu.⁷⁷

Jokiravukantojen suojeletoimet

Kalatalousalue tiedottaa kotisivuillaan rapurutosta ja sen torjunnasta.

Vesialueen omistajia, kalastajia ja ravustajia pyydetään ilmoittamaan kaikista rapukuolemista viranomaiselle.

Mahdollisissa rapuruttoepäilyissä ryhdytään välittömiin toimiin Ruokaviraston kanssa taudin diagnosoimiseksi ja tarvittaessa taudin leviämisen estämiseksi ja haittojen torjumiseksi.

Ravujen esiintymisalueilla tehtävissä vesistö- ja valuma-aluekunnostuksissa otetaan tarvittaessa huomioon jokiravun elinympäristövaatimukset.

⁷⁷ Pursiainen & Mattila 2012.

7. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

7.1. Keskeiset seurantamenetelmät

Tornion-Muonionjoen pääuoman tärkeimmät kalaston seurantamenetelmät ovat vuosittain tehtävä Ruotsin ja Suomen välistä rajajokisopimuksen mukaisen Tornionjoen kalastussäännön edellyttämä yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi sekä Luonnonvarakeskuksen tekemä Itämeren lohikantojen seurantaan⁷⁸ liittyvä Tornionjoen nousulohiseuranta⁷⁹ sekä vaelluspoikasseuranta. Muita seurantamenetelmiä ovat alueella tehtävät kalastuskyselyt ja mahdolliset selvitykset tai tutkimukset ja paikallisilta kalastajilta suoraan saatava palaute sekä viranomaisen ylläpitämä vapaa-ajankalastuksen Oma kala -palvelu ja sen tuottama saalistieto. ICES:n ja EU:n yhteisen kalastuspolitiikan mukaiset suositukset ja toimet vaikuttavat välillisesti Tornionjoen lohikantaan.

7.2. Seurannan kehittäminen

Kalatalousalue pyrkii tekemään tutkimus- tai selvityssuunnitelman alueensa kalastosta ja kalastuksesta kerran tai kahdesti suunnitelmakaudella. Selvitystarpeita on erityisesti sivuvesien kalaston ja kalastuksen osalta. Suunnitelman laatimiselle ja toteuttamiselle haetaan avustusta kalatalouden edistämisvaroista.

Suunnitelman mukaisia toimenpiteitä voidaan edistää mm. osallistumalla voimavarojen puitteissa yhteistyöhankkeisiin, aktivoimalla osakaskuntia alueidensa kalastustietojen keräämiseen sekä edunvalvonnan keinoin viranomaisten ja tutkimuslaitosten suuntaan, niin että esimerkiksi erilaisista seurantatuloksista saataisiin määräväuosin lyhyt ja selkeä yhteenveto, jossa esitettäisiin kalakantoja ja kalastus koskevia tunnuslukuja ja mahdollisia trendejä helppotajuisessa muodossa kalatalousalueen suunnittelun ja päätöksenteon tueksi.

Kalatalousalue kokoaa ja hyödyntää suunnittelussa tarvittavaa seurantatietoa voimavarojensa mukaan.

Seurantatiedon hyödyntämistä ajatellen kalatalousalue pyrkii huolehtimaan siitä, että kalatalousalueen hallituksen jäsenillä on riittävä perustieto ja -taito seurantatietojen arvioimiseen ja käyttöön toimisuunnitelman laadinnassa ja päätöksenteossa. Tässä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan kalatalousalan viranomaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden tuottamaa neuvontaa, koulutustilaisuuksia sekä verkko- ja muita koulutusaineistoja.

⁷⁸ Verkko-osoite: <https://www.luke.fi/fi/seurannat/itameren-lohikantojen-seurannat> (viitattu 3.11.2023).

⁷⁹ Verkko-osoite: <https://kalahavainnot.luke.fi/fi/seurannat/tornionjoen-nousulohiseuranta/> ((viitattu 3.11.2023).

8. Suunnitelma kalastuksenvalvonnan järjestämiseksi

8.1. Valvonnan tavoitteet

Kalastuksenvalvonnan järjestäminen on yksi kalatalousalueen kalastuslakiin perustuvista tehtävistä.

Kalastuksenvalvonnan päämäärä on kalastuksen laillisuuden ja luvallisuuden varmistaminen eri kalastajaryhmät tasapuolisesti huomioiden.

Valvonnalla huolehditaan, että kalastajat noudattavat

- kalastuslain ja kalastusta koskevien asetusten säännöksiä
- ELY-keskuksen vahvistamia alueellisia kalastusmääräyksiä
- paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten kalastuslupien ehtoja
- paikallisia säännöksiä

8.2. Valvonnan painopisteet

Suunnitelmat valvonnan alueellisista ja ajallisista painopisteistä esitetään kalatalousalueen toimintasuunnitelmissa.

Valvonnassa kiinnitetään huomiota kestäväan ja vastuulliseen kalastustapaan sekä saaliin asianmukaiseen käsittelyyn kestäväan ja vastuullisen kalastuksen periaatteiden mukaisesti. Kalastusalueen valvojat voivat muistuttaa roskaamisen rangaistavuudesta. Roskaaminen on ongelma erityisesti vesialueilla, joilla kalastuspaine on suuri.

Luvattoman kalastuksen kitkemiseksi alueilla, joilla kalastusrikkomukset tai -rikokset ovat toistuvia ja valvonnasta piittaamatonta tai sitä vastustavaa, pyydetään valvonta- ja toimenpideapua viranomaisilta.

8.3. Valvonnan resurssit

Kalatalousalueella ei ole kalastuslain ehdot täyttävää kalastuksenvalvojaa (vuoden 2023 tilanne).

Kalatalousalue pyrkii valtuuttamaan kalastuslain ehdot täyttäviä kalastuksenvalvojia alueelleen suunnitelmakauden aikana.

Valvonnan kustannuksiin haetaan edistämismäärärahaa tai erillistä määrärahaa valtiolta.

Rajajokisopimuksen alueella kalastusta valvovat Lapin ELY-keskus, rajavartiolaitos ja Ruotsin valvontaviranomaiset. Suomen ja Ruotsin valvojat voivat toimia yhteistyössä molemmin puolin rajaa.

Kalastuksenvalvonta osakaskunnissa

Osakaskunnille tehtiin keväällä 2023 kysely, jossa tiedusteltiin kalastuksen valvonnasta osakaskuntien alueella. Kalastuksen valvontaa koskeviin kysymyksiin vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti tehneensä kalastuksenvalvontaa alueellaan.

Kalastuksenvalvonta oli pääasiassa osakaskuntien itsensä järjestämää toimintaa, mutta valvontayhteistyötä tehtiin myös suomalaisten ja ruotsalaisten viranomaisten kanssa. Valvontaa tehtiin pääasiassa omalla kalustolla (vene), mutta myös yhteistyössä tehdyssä valvonnassa viranomaisten kalustolla. Osa osakaskunnista teki vain rantavalvontaa. Valvontakertoja kertyi yleisimmillään yli 5 kappaletta vuodessa. Valvonnassa havaituista puutteista tai rikkeistä yleisimmät olivat valtion kalastonhoitomaksun tai osakaskunnan luvan puuttuminen sekä kalastus laittomalla tai kielletyllä pyydyksellä tai kalastustavalla. Kyselyn tuloksista on esitetty yhteenvedotaulukot liitteessä (liite 7).

8.4. Valvonnan seuranta

Valvontaa seurataan kalatalousalueen nimeämien kalastuksenvalvojien raportoinnin perusteella. Kalatalousalue antaa valtuuttamilleen valvojille ohjeet raportointiin.

Osakaskunnat seuraavat omaa kalastuksenvalvontaansa tarpeidensa mukaan.

Kalatalousalue voi pyytää ELY-keskukselta yhteenvedon ELY-keskuksen suorittamasta valvonnasta rajajokisopimuksen alueella.

8.5. Valvonnan kehittäminen ja yhteistyö

Kalatalousalue panostaa voimavarojensa puitteissa valvonnan tehostamiseen. Satunnaisen valvonnan sijaan pyritään tekemään ennalta suunniteltuja valvontatapahtumia.

Pitkän ajan tavoite on, että valvonta kalatalousalueen koko alueella on tasoltaan ammattimaista. Ammattimaisuuteen pyritään mm. valvojien koulutuksella ja tarjolla olevat koulutustilaisuudet käytetään mahdollisuuksien mukaan hyväksi. Ammattimaisuus toteutuu parhaiten siten, että kalatalousalueen kalastuksen valvojana toimii kalastuksen valvontaan pätevyyden saanut henkilö. Kalatalousalue edistää mahdollisuuksien mukaan poliisi- tai rajavartijakoulutuksen saaneiden henkilöiden nimeämistä kalatalousalueen valvojiksi.

Valvontayhteistyötä pyritään kehittämään ELY-keskuksen, poliisin ja rajavartioston, Ruotsin viranomaisten, Metsähallituksen ja muiden kalatalousalueiden tai valvontaa suorittavien tahojen kanssa. Kalatalousalue tukee ja neuvoo voimavarojensa mukaan osakaskuntia valvonta-asioissa.

9. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

9.1. Vaelluskalat

Rajajokisopimuksen alaisissa vesistöissä rannikko mukaan lukien vaelluskalat (lohi, taimen, siika) otetaan yleisesti huomioon Tornionjoen kalastussäännössä ja sen mukaisissa kalastusjärjestelyissä.

Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat ottavat vaelluskalat huomioon rajajokisopimuksen ulkopuolisissa vesistöissä kalastuksen järjestelyssä ja mahdollisesti tekemissään vesistökunnostuksissa.

Kalatalousalue ottaa vaelluskalat huomioon alueellisessa edunvalvonnassaan, kuten henkilökohtaisissa kontakteissa, antamissaan lausunnoissa ja laatimissaan kirjelmässä sekä rajavesistöjä koskevissa neuvotteluissa viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa.

9.2. Uhanalaiset kalakannat

Tornion-Muonionjoessa ja sen tärkeimmissä sivujoissa (Naamijoki ja Naamijoen sivujoki Naalastojoki sekä Olosjoki, Ylläsjoki, Äkäsjoki sivuhaaroinen, Pakajoki ja Kangosjoki) esiintyy uhanalaista meritaimenta. Rajajokisopimuksen alaisissa vesistöissä rannikko mukaan lukien meritaimen otetaan yleisesti huomioon Tornionjoen kalastussäännössä. Osakaskunnat ja kalastusoikeuden haltijat, joiden alueella sivuvesissä on meritaimenjokia, ottavat meritaimenen huomioon kalastuksen järjestelyssä ja mahdollisesti tekemissään vesistökunnostuksissa.

Kalatalousalue ottaa uhanlaiset kalakannat huomioon alueellisessa edunvalvonnassaan.

9.3. Monimuotoisuus

Valuma-alueiden maankäytön ja muun toiminnan vesistövaikutuksista kalastolle ja sen monimuotoisuudelle mahdollisesti aiheutuvat uhat otetaan huomioon kalatalousalueen alueellisessa edunvalvonnassa sekä osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden kalastuksen järjestelyssä ja mahdollisesti tekemissään vesistökunnostuksissa. Kalatalousalue toimii aktiivisesti Tornion-Muonionjoen vesienhoidossa.

10. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella ei tiettävästi esiinny täpläräpua.

Täpläräpua on istutettu koemielessä ainakin Tengeliönjoen vesistöön, joka laskee Tornionjokeen. Istutuksen onnistumisesta ei ole tietoa.⁸⁰

Kalatalousalue tiedottaa kotisivuillaan ja muissa yhteyksissä **täpläravun ehdottomasta istutuskiellosta** sekä voimavarojen puitteissa myös muihin vieraslajeihin liittyvistä riskeistä.

Kalatalousalue seuraa kyttyrälohen mahdollista leviämistä Itämereen ja Tornion-Muonionjokeen.

Mikäli luvattomia istutuksia vieraslajeilla tai istutussuunnitelmaan kuulumattomilla lajeilla tai kannoilla tulee kalatalousalueen tietoon, asia annetaan viranomaisten tutkittavaksi.

11. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kerättävien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

Kalastonhoitomaksuina kerättyjen varojen omistajakorvauksiin osoitetut varat jaetaan vesialueen omistajille Maanmittauslaitoksen kiinteistötietojärjestelmään rekisteröityjen vesistöjen pinta-alojen mukaan. Jaossa käytetään apuna KALPA-järjestelmää.

Omistajakorvauksia vesialueen omistajille jaettaessa pääsääntö on, että viehekalastusrasitus on kaikilla alueilla sama ja painokerroin yksi (1), ellei kalatalousalueen yleiskokous muuta päättä. Pääsääntö pohjautuu kalatalousalueen oman asiantuntemuksen perusteella tekemään arvioon viehekalastusrasituksesta.

Viehekalastusrasituksen painokerroin on nolla (0) alueilla, joilla kalastuslain 7 §:n mukainen yleiskalastus⁸¹ on kielletty koko vuoden (ks. Kalastusrajoitus.fi-palvelu⁸²).

Kalatalousalueen yleiskokous voi tarvittaessa tehdä tarkistuksia korvausvarojen jakotaulukon omistajakorvauksiin oikeuttavien vesistöjen pinta-aloihin tai viehekalastusrasituksen alueellisiin painokertoimiin.

Kalatalousalue päättää jakovuorossa olevien omistajakorvausten jakamisperiaatteesta yleiskokouksessa vuosittain.

⁸⁰ Pursiainen & Mattila 2012.

⁸¹ Kalastuslain 7 §:n mukainen onginta, pilkintä ja silakan kalastus ns. silakkalitikalla sekä kalastonhoitomaksulla tai alle 18 vuoden tai yli 65 vuoden iän perusteella harjoitettu viehekalastus, eli ns. OPV (onginta, pilkintä, viehekalastus).

⁸² Verkkosoite: <https://kalastusrajoitus.fi/>.

12. Alueellinen edunvalvonta

Kalatalousalue seuraa aluehallintoviraston (AVI) kuulutuksia erilaisista vesistöön kohdistuvista hankkeista. Kalatalousalue valvoo alueensa kalataloudellista sekä vesistöjen käytön etua mm. antamalla asianosaisena lausuntoja alueensa vesistöhankeisiin ja vaatimalla niihin liittyviä kalatalousvelvoitteita, sekä laatimalla muistutuksia ja kirjelmiä ja käyttämällä henkilökohtaista yhteydenpitoa alan viranomaisiin ja toimijoihin kalatalouteen liittyvissä asioissa.

Kalatalousalue laatii tarvittaessa erillisen edunvalvontasuunnitelman.

13. Viestintäsuunnitelma

Kalatalousalue viestii toiminnastaan ja kalatalousaluetta koskevista asioista mm. kotisivujensa ja muiden kanavien kautta.

Kalatalousalue laatii tarvittaessa erillisen viestintäsuunnitelman.

Kalatalousalue esittää, että Lapin ELY-keskus järjestää kalatalousalueille ja muille alan järjestöille ja toimijoille neuvonta-, valistus-, tiedotus- ja koulutustilaisuuden vuosittain.

14. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano

Kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma pannaan toimeen ELY-keskuksen hallintopäätöksillä ja kalatalousalueen toimintasuunnitelmien mukaisilla toimenpiteillä, kuten vesistöjen edunvalvontaan liittyvissä toimissa.

Vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden haltijat ottavat huomioon suunnitelman mukaiset tavoitteet kalastusta järjestäessään.

15. Vaikuttavuuden arviointi

Käyttö- ja hoitosuunnitelman vaikuttavuutta arvioidaan kalakannoille ja kalastukselle sekä kalastusenvallonnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen perusteella.

Arviointi tehdään kahdesti suunnitelmakauden aikana niin, että ensimmäinen arvio vaikuttavuudesta on käytettävissä vuoden 2028 vuosikokouksessa ja toinen arvio vuoden 2032 vuosikokouksessa.

Arvio vaikuttavuudesta koostetaan kalatalousalueen vuosikertomuksista. Kalatalousalue voi tarvittaessa täydentää vuosikertomusta osakaskunnilta kerättävien keskeisten tietojen avulla.

16. Suunnitelman päivitys

Suunnitelma päivitetään viimeistään vuonna 2033.

Suunnitelmaa voidaan muuttaa muunakin ajankohtana ennen vuotta 2033, mikäli muuttamiselle on kalastuslain (379/2015) 38 §:n 2. momentin mukainen peruste:

*Jos kalatalousalueen **kalakantojen tila** on suunnitelman voimassaoloaikana muuttunut niin oleellisesti, ettei suunnitelman toteuttaminen enää täyttäisi sille asetettuja tavoitteita, on kalatalousalueen ryhdyttävä toimiin suunnitelman muuttamiseksi. Aloitteen suunnitelman muuttamiseksi voi tehdä suunnitelman hyväksynyt elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tai kalatalousalue itse.*

Kalatalousalueen hallitus voi tarvittaessa tehdä ELY-keskukselle pieniä muutosehdotuksia yleiskokouksen hyväksymään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan sen voimassaoloaikana. Tällaiset muutosehdotukset voivat olla tarkennuksia tai selvennyksiä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa kalakannoille ja kalastukselle asetettuihin tavoitteisiin, toimenpiteisiin ja seurantaan tai kalastusta koskeviin aluemäärityksiin. ELY-keskus voi vahvistaa pienet muutokset ilman että jokainen vähäinen muutos on hyväksyttävä erikseen yleiskokouksessa.

Voimassa olevan käyttö- ja hoitosuunnitelman oleellinen muuttaminen, kuten kokonaan uusien tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen, edellyttää yleiskokouksen hyväksyntää ja muuttamiselle täytyy olla kalastuslain mukainen peruste.

KIRJALLISUUTTA

- Eskelinen, P. & Mikkola, J. 2019. Viehekalastus kalatalousalueilla. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 75/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 30 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/544811>
- Hiltunen, E., Tolonen, R., Kaski, O. & Oikarinen, J. 2013. Nahkiainen. Perämeri Tornio–Kokkola alue. Nahkiainen ennen, nyt ja tulevaisuudessa -hanke. Etelä- ja Pohjois-lin kalastuskunnat, Pohjanmaan Kalastajaseurojen Liitto, Perämeren rannikon kalatalousryhmä. 60 s. + liite.
- Holma M., Lindroos, M., Romakkaniemi, A., Oinonen, S. 2018. Comparing economic and biological management objectives in the commercial Baltic salmon fisheries. *Marine Policy* 100:207-214. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X17308746>
- Huusko, R., Jaukkuri, M., Hellström, G., Söderberg, L., Palm, S. & Romakkaniemi, A. 2020. Spawning migration behavior of salmon and sea trout in the Tornionjoki river system: Interim report 2018–2019. *Natural resources and bioeconomy studies* 78/2020. Natural Resources Institute Finland, <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040627405Helsinki>. 29 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/546418>
- Kansallinen kalatiestrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012. <https://mmm.fi/kalat/strategiat-ja-ohjelmat/kalatiestrategia>
- Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.10.2014. <https://mmm.fi/kalat/strategiat-ja-ohjelmat/laiikohtaiset-strategiat-ja-ohjelmat>
- Keränen, P. 2004. Alitsariinipunainen S (ARS) -väriaineella merkittyjen kalojen tulkinta fluoresenssimikroskopiolla. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki. *Kalatatutkimuksia* 192. 34 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-776-452-9>
- Keränen, P. & Savikko, A. 2009. Harjuksen kasvu ja sukukypsyys Pohjois-Suomessa. *Suomen Kalastuslehti* 3/2009: 20-23.
- Koljonen, M.-L., Veneranta, L., Kallio-Nyberg, I. Koskiniemi, J. & Jokikokko, E. 2019. Pohjanlahden siikakantojen perinnöllinen erilaistuminen ja merialueen siikasaaliiden alkuperä. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 56/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 52 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-809-8>
- Leinonen, T., Kallio-Nyberg, I., Koljonen, M.-L., Veneranta, L. & Jokikokko, E. 2020. Pohjanlahden siikakantojen vaelluserot ja ikäluokkien kokoerot: Siikakantojen ekologisten ominaisuuksien tutkimus geneettisen kannantunnistuksen avulla. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 51/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 31 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-010-6>
- Luke 2021. M74-oireyhtymästä kärsivien Itämeren lohien poikaskuolleisuus pystytään ennustamaan uuden mallin avulla. Uutinen | 27.7.2021. <https://www.luke.fi/uutiset/m74oireyhtymasta-karsivien-itameren-lohien-poikaskuolleisuus-pystytaan-ennustamaan-uuden-mallin-avulla>
- Niva, T., Savikko, A., Raineva, S., Pukkila, H. & Vaajala, M. 2012. Järvitaimenen mäti-istutusten tulksellisuus lvalojoen ja Juutuanjoen sivujoissa vuosina 2008–2011. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 1/2012. 16 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-776-875-7>
- Palm S., Romakkaniemi, A., Dannewitz, J., Jokikokko, E., Pulkkinen, H., Pakarinen, T., Östergren, J. 2015. Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2015. SLU, Luke. 39 s.
- Palm S., Romakkaniemi, A., Dannewitz, J., Jokikokko, E., Pulkkinen, H., Pakarinen, T. & Östergren, J. 2016. Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2016. SLU, Luke. 56 s.
- Palm S., Romakkaniemi, A., Dannewitz, J., Jokikokko, E., Kagervall, A., Pakarinen, T. & Hasselborg, T. 2017. Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2017. SLU, Luke. 42 s.
- Palm S., Romakkaniemi, A., Dannewitz, J., Jokikokko, E., Pakarinen, T., Huusko, R., Broman, A. & Sutela, T. 2019. Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2019. SLU, Luke. 55 s.
- Palm S., Romakkaniemi, A., Dannewitz, J., Pakarinen, T., Jokikokko, E. & Broman, A. 2022. Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen arviointi sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2022. SLU, Luke. 56 s. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040627405>

- Vatanen, S. 2004. Meritaimenen (*Salmo trutta* m. *trutta* L.) luonnon- ja istutuspoikasten vaellus Tornionjoen vesistössä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Limnologian ja ympäristönsuojelun laitos, maaliskuu 2004. 76 s.
- Vähä, V., Romakkaniemi, A., Ankkuriniemi, M., Pulkkinen, K., Lilja, J. & Keinänen M. 2010. Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoen vesistössä 2009. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 4/2010. 34 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/531251>
- Vähä, V., Romakkaniemi, A., Ankkuriniemi, M., Pulkkinen, K. & Keinänen, M. 2011. Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoen vesistössä 2010. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 3/2011. 30 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/530768>
- Vähä, V., Pulkkinen, K., Ankkuriniemi, M. & Nerg, S. 2012. Tornionjoen yhteislupaan kuulumaton kalastus vesistön yläjuoksulla vuonna 2011. *RKTL:n työraportteja* 25/2012. 16 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/530484>
- Vähä, V., Romakkaniemi, A., Ankkuriniemi, M., Pulkkinen, K., Keinänen, M., Lilja, J. & Leminen, M. 2013. Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoen vesistössä vuosina 2011 ja 2012. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 2/2013. 41 s. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/520109>
- Vähä, V., Romakkaniemi, A., Pulkkinen, K., Ankkuriniemi, M., Keinänen, M., Lilja, J. & Leminen, M. 2014. Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoen vesistössä vuonna 2013. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 2/2014. 28 s. <http://jukuri.luke.fi/handle/10024/519842>

TORNIONJOEN VESIENHOITOALUEEN TOIMENPIDEOHJELMASSA VUOSILLE 2022–2027 MÄÄRITELLYT RISKIVEDET

Taulukko 5.4.1.6. Tornionjoen vesienhoitoalueen vesimuodostumat, joiden hyvä tai erinomainen ekologinen tila on riskissä heikentyä.

* Vesimuodostuma on kokonaan tai osittain erityisalueeksi valitulla Natura-alueella.

Tunnus	Suunnittelualue	Vesimuodostuma	Merkittävimmät paineet
67.300_001	Muonionjoki	Muonionjoki*	Kaivosvedet
67.312_001	Muonionjoki	Ääverjoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.360_001	Muonionjoki	Niesajoki*	Metsätalous, yhdyskuntien jätevedet
67.372.1.007_001	Muonionjoki	Ylläsiolmpolo*	Metsätalous
67.380.1.001_001	Muonionjoki	Lompolojärvi*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.380_001	Muonionjoki	Lompolojoki Muonionjoki*	Metsätalous, turvetuotanto
67.111_001	Tornionjoki	Liakanjoki	Metsätalous, maatalous
67.112_001	Tornionjoki	Mustajoki	Metsätalous, maatalous
67.145.1.001_001	Tornionjoki	Niipajärvi	Metsätalous
67.145_001	Tornionjoki	Keijastenjoki	Metsätalous
67.150.1.001_001	Tornionjoki	Aapajärvi	Metsätalous, maatalous, sisäinen kuormitus
67.150_001	Tornionjoki	Aapajoki	Metsätalous, maatalous
67.251.1.001_001	Tornionjoki	Pellojärvi*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset, sisäinen kuormitus
67.800_002	Tornionjoki	Naamijoki ylä*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.800_003	Tornionjoki	Pasmajoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.800_005	Tornionjoki	Olosjoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.800_006	Tornionjoki	Naalastojoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.800_007	Tornionjoki	Orankijoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.822.1.001_001	Tornionjoki	Sieppijärvi*	Metsätalous
67.823.1.001_001	Tornionjoki	Ylinen Sieppijärvi*	Metsätalous
67.831.1.001_001	Tornionjoki	Vaattojärvi*	Metsätalous, järven lasku
67.835_001	Tornionjoki	Kelhujoki*	rakenteelliset muutokset
67.836.1.001_001	Tornionjoki	Venejärvi*	Metsätalous, maatalous
67.852_001	Tornionjoki	Sietkijoki*	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.867_001	Tornionjoki	Siikajoki Kolarin*	Metsätalous
67.892.1.001_001	Tornionjoki	Orajärvi*	Sisäinen kuormitus
67.900_001	Tornionjoki	Tengeliönjoki	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.900_003	Tornionjoki	Kuijasjoki	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.900_004	Tornionjoki	Palojoki Ylitornio	Metsätalous
67.900_008	Tornionjoki	Mellajoki	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.912.1.001_001	Tornionjoki	Portimojärvi	Metsätalous, Säännöstely
67.918.1.001_001	Tornionjoki	Iso Kallijärvi	Metsätalous
67.918.1.006_001	Tornionjoki	Salamajärvi	Metsätalous
67.918.1.016_001	Tornionjoki	Hosiojärvi	Metsätalous
67.918_001	Tornionjoki	Kallijoki	Metsätalous
67.919.1.001_001	Tornionjoki	Matalajärvi	Metsätalous
67.921.1.001_001	Tornionjoki	Majamalompolo	Metsätalous
67.921_a01	Tornionjoki	Lumiojoki	Metsätalous, rakenteelliset muutokset
67.922.1.001_001	Tornionjoki	Iso Lohijärvi	Metsätalous
67.922_a01	Tornionjoki	Merijoki	Metsätalous
67.925.1.002_001	Tornionjoki	Kypäsjärvi	Metsätalous
67.926.1.001_001	Tornionjoki	Merijärvi	Metsätalous
67.936_001	Tornionjoki	Lampsijoki	Metsätalous
67.977.1.003_001	Tornionjoki	Susijärvi	Metsätalous
67.977_001	Tornionjoki	Airijoki	Metsätalous
67.978.1.001_001	Tornionjoki	Haisujärvi	Metsätalous
67.978.1.002_001	Tornionjoki	Pikku-Airi	Metsätalous
67.978.1.003_001	Tornionjoki	Iso-Airi	Metsätalous
67.978_001	Tornionjoki	Haisuoja	Metsätalous
67.995.1.002_001	Tornionjoki	Mellajärvi	Metsätalous, maatalous
67.995.1.006_001	Tornionjoki	Kaitajärvi	Metsätalous
67.996_001	Tornionjoki	Lytyjoki	Metsätalous
67.998.1.001_001	Tornionjoki	Kivijärvi	Metsätalous
67.999.1.001_001	Tornionjoki	Ahvenjärvi	Metsätalous, järven lasku

Lähde: Tornionjoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma vuosille 2022–2027, s. 56–57.
(Verkko-osoite: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-398-034-1>)

Taulukko 1. Tornionjokeen ja sivuvesiin vuosina 2010–2022 istutetut kalalajit lajeittain ja istutusiän mukaan.

Laji/muoto	Ikäkoodi	Istutuksen vuosi												Yhteensä	
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Harjus	10v			362											362
	8v			435											435
Harjus yht.				797											797
Kirjolohi	2v													91	91
Merilohi	1v					959									959
	2v			2 017											2 017
	vk	225 300	175 800	11 800											412 900
Merilohi yht.		225 300	177 817	11 800		959									415 876
Meritaimen	1k			25 298											25 298
	1v	9 700	9 375	3 375		20 524									42 974
	2v	3 541	3 404		3 660	1 500	6 666	4 233	4 500		2 060	7 747	2 750		40 061
	3v									700					700
	vk					65 000	36 000								101 000
Meritaimen yht.		13 241	12 779	28 673	3 660	87 024	42 666	4 233	4 500	700	2 060	7 747	2 750		210 033
Planktonsiika	1k						2 000	5 000	4 100	1 600	5 500				18 200
Pohjasiika	1k	400		2 400	4 500	2 400	6 000	5 000			600		3 800		25 100
	nuo				4 000										4 000
Pohjasiika yht.		400		2 400	8 500	2 400	6 000	5 000			600		3 800		29 100
Vaellussiika	1k	169 624	262 851		27 490	30 000	4 100	63 160	30 000	17 300	17 160	20 000	20 000		661 685
	vk						250 000								250 000
Vaellussiika yht.		169 624	262 851		27 490	30 000	254 100	63 160	30 000	17 300	17 160	20 000	20 000		911 685
Yhteensä		183 265	500 930	209 687	51 450	120 383	302 766	74 393	39 500	22 100	20 820	33 847	22 750	3 891	1 585 782

Taulukko 2. Tornionjokeen ja sivuvesiin vuosina 2010–2022 istutetut kalalajit lajeittain ja istutusvesistön mukaan.

Laji/muoto FI	Istutusvesi FI	Istutuksen vuosi												Yhteensä	
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Harjus	Tomionjoki			797											797
Kirjolohi	Karttulanmaanjärvi													91	91
Merilohi	Keräsenlampi		15 000												15 000
	Liakajoki				11 800										11 800
	Liakanjoki		210 300	58 600											268 900
	Raamonjoki			58 600											58 600
	Tomionjoki					959									2 976
	Vehkaoja			58 600											58 600
Merilohi yht.			225 300	177 817	11 800	959									415 876
Meritaimen	Keräsenlampi				3 660	4 584			1 300	350					9 894
	Liakajoki					65 000									65 000
	Liakanjoki		3 404					1 667	1 000		2 060				8 131
	Naalastojoki				9 660										9 660
	Naamijoki	9 700	9 375	19 013		15 340									53 428
	Olosjoki						36 000	900							36 900
	Teikojoki					600									600
	Tomionjoki	3 541				1 500	4 999	2 333	3 200	350		7 747	2 750		26 420
Meritaimen yht.		13 241	12 779	28 673	3 660	87 024	42 666	4 233	4 500	700	2 060	7 747	2 750		210 033
Planktonsiika	Iso Karjärvi										300				300
	Iso Lakkijärvi									600					600
	Pasmajärvi							2 000	2 000	2 000	1 000	2 000			9 000
	Pikku Karjärvi										300				300
	Vaattojärvi								1 500			2 000			3 500
	Venejärvi								1 500	1 500		1 500			4 500
Planktonsiika yht.								2 000	5 000	4 100	1 600	5 500			18 200
Pohjasiika	Iso Karjärvi								400						400
	Iso Lakkijärvi	400		400		400		600			600				2 400
	Kivijärvi												800		800
	Kukasjärvi												2 750		2 750
	Pasmajärvi			2 000	6 000	2 000	2 000								12 000
	Pieni Siikajärvi												250		250
	Vaattojärvi							1 500	1 500						3 000
	Venejärvi				1 500			1 500	1 500						4 500
	Ylinen Sieppijärvi				1 000			1 000	1 000						3 000
Pohjasiika yht.		400		2 400	8 500	2 400	6 000	5 000			600		3 800		29 100
Vaellussiika	Tomionjoki	169 624	262 851		27 490	30 000	254 100	63 160	30 000	17 300	17 160	20 000	20 000		911 685
Yhteensä		183 265	500 930	209 687	51 450	120 383	302 766	74 393	39 500	22 100	20 820	33 847	22 750	3 891	1 585 782

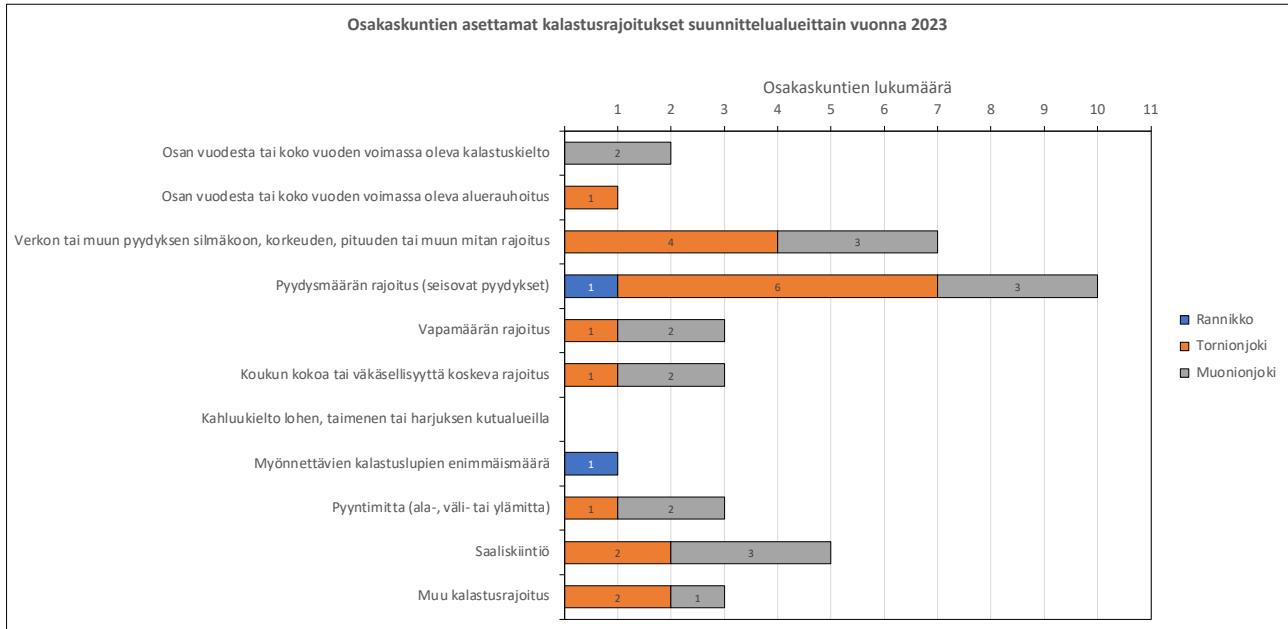
Taulukko 1. Muonionjokeen ja sivuvesiin vuosina 2010–2022 istutetut kalalajit lajeittain ja istutusiän mukaan.

Laji/muoto FI	Ikäkoodi	Istutuksen vuosi											Yhteensä			
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021	2022	
Harjus	1k	11 428														11 428
	3v			572												572
	vk	133 600														133 600
Harjus yht.		145 028		572												145 600
Kirjolohi	2v	100		277	214	200	597	1 151	2 451	496	352	284	1 346	797		8 265
	3v	170	568													738
Kirjolohi yht.		270	568	277	214	200	597	1 151	2 451	496	352	284	1 346	797		9 003
Merilohi	10v	260														260
	2v	4 965	3 073	2 420												10 458
Merilohi yht.		5 225	3 073	2 420												10 718
Meritaimen	1k			58 642												58 642
	1v	65 249	47 015	25 852		41 000		9 466								188 582
	2v	2 462	3 680	3 066												9 208
	3v	3 335	2 000	2 298												7 633
	4v	69														69
	6k		40													40
	7k		32													32
	mspa	73 500	52 300	74 500												200 300
	vk	165 770	329 900	80 000			84 000									659 670
	Meritaimen yht.		310 385	434 967	244 358		41 000	84 000	9 466							
Planktonsiika	1k				300	5 000				1 800		1 300				8 400
Pohjasiika	1k			21 300	1 300		1 300	1 300	800						200	26 200
	vk	8 000	28 000													36 000
Pohjasiika yht.		8 000	28 000	21 300	1 300		1 300	1 300	800					200		62 200
Purotaimen	2v									350						350
Vaellussiika	1k	2 500														2 500
Yhteensä		471 408	466 608	268 927	1 814	46 200	85 897	11 917	3 251	2 646	352	1 584	1 346	997		1 362 947

Taulukko 2. Muonionjokeen ja sivuvesiin vuosina 2010–2022 istutetut kalalajit lajeittain ja istutusvesistön mukaan.

Laji/muoto FI	Istutusvesi FI	Istutuksen vuosi												Yhteensä	
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Harjus	Jerisjoki	93 600													93 600
	Mielmukkajärvi	4 250													4 250
	Muonionjoki			372											372
	Pahajoki	7 178													7 178
	Pieni Harjujärvi			200											200
	Särkijoki	40 000													40 000
Harjus yht.		145 028		572											145 600
Kirjolohi	Äkäslompolo								171						171
	Kesänkijärvi	270	568	277	214	200		536	1 490	496	352	284	304	178	5 169
	Pieni Harjujärvi							597	615	790			1 042	619	3 663
Kirjolohi yht.		270	568	277	214	200		597	615	790	496	352	284	1 042	9 003
Merilohi	Muonionjoki	4 965	3 073	2 420											10 458
	Särkijärvi	260													260
Merilohi yht.		5 225	3 073	2 420											10 718
Meritaimen	Äkäsjärvi		32												32
	Äkäsjoki	27 350	165 530	45 704		29 000									267 584
	Äkäslompolo			7 987											7 987
	Jerisjoki	71 810	85 425	48 039		4 000	48 000								257 274
	Kangosjoki	9 507	6 430	11 005		4 000									30 942
	Kuerjoki	20 079	49 630	35 590											105 299
	Niesajoki			43 542		4 000									47 542
	Nivunkijoki	109 830	48 230	7 933											165 993
	Pikku-Rahtunen		20	20											40
	Särkijärvi	69	40												109
Särkijoki	56 820	74 430	40 729											171 979	
Ylläsajoki	14 920	5 200	3 809			36 000	9 466							69 395	
Meritaimen yht.		310 385	434 967	244 358		41 000	84 000	9 466							1 124 176
Planktonsiika	Kätkäjärvi					5 000									5 000
	Luosujärvi									500		500			1 000
	Mannajärvi									800		800			1 600
	Pikku Akanjärvi				300										300
	Selännenänjärvi									500					500
Planktonsiika yht.				300	5 000				1 800		1 300			8 400	
Pohjasiika	Könkäsenjärvi			6 000											6 000
	Luosujärvi			500	500		500	500							2 000
	Mannajärvi			800	800			800	800						3 200
	Mielmukkajärvi			6 000											6 000
	Muonijärvi			2 000											2 000
	Nivunkijärvi		20 000												20 000
	Pikku Mannajärvi						800								800
	Pikku-Rahtunen	8 000	8 000												16 000
	Utkujärvi			6 000											6 000
Vääräjärvi													200	200	
Pohjasiika yht.		8 000	28 000	21 300	1 300		1 300	1 300	800				200	62 200	
Purotaimen	Löyttyjärvi									350				350	
Vaellussiika	Muonionjoki	2 500												2 500	
Yhteensä		471 408	466 608	268 927	1 814	46 200	85 897	11 917	3 251	2 646	352	1 584	1 346	997	1 362 947

OSAKASKUNTIEN ASETTAMAT KALASTUSRAJOITUKSET SUUNNITTELUALUEITTAIN TORNION-MUONIONJOEN JA RANNIKON KALATALOUSALUEELLA VUONNA 2023

Kuva 1. Osakaskuntien asettamat kalastusrajoitukset suunnittelualueittain Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella vuonna 2023 osakaskunnille ja kalastusoikeuden haltijoille tehdyn kyselyn tulosten mukaan. Suunnittelualueet sisältävät rannikon merialueen ja sivuvedet sekä Tornion-Muonionjoen pääuoman ja sivuvedet. Muita kalastusrajoituksia ovat mm. veden lämpötilaan liittyvä rajoitus, harjuksen pilkintäkielto ja vähimmäispyydysyksikkövaatimus kalastukselle.

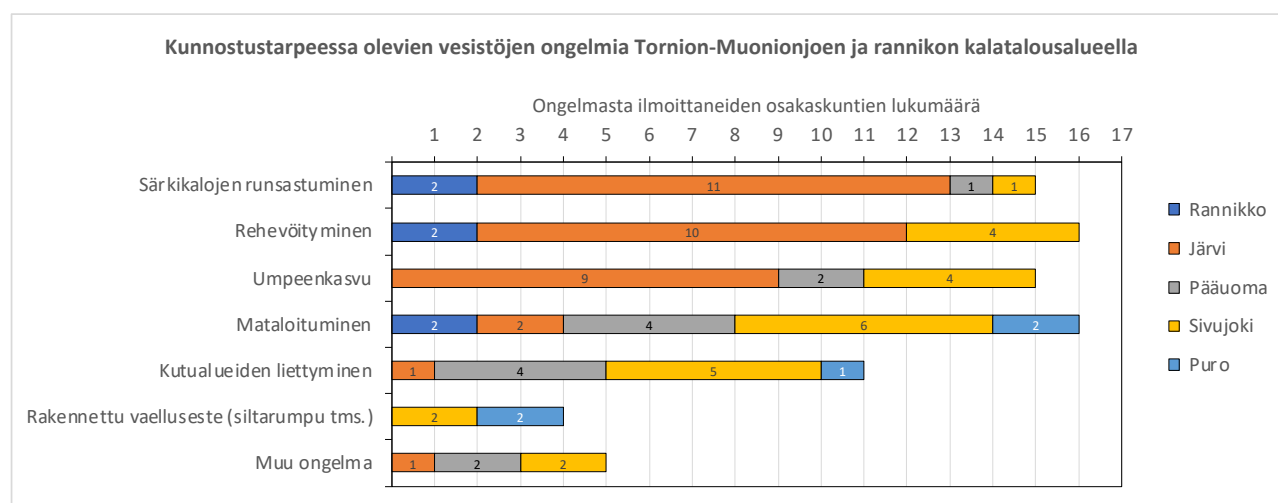
OSAKASKUNTIEN ILMOITTAMAT KUNNOSTUSTOIMINPITEET, KUNNOSTUSTARPEET JA VESISTÖJÄ KOSKEVAT ONGELMAT TORNION-MUONIONJOEN JA RANNIKON KALATALOUSALUEELLA VUONNA 2023 OSAKASKUNNILLE TEHDYN KYSELYN MUKAAN

Taulukko 1. Osakaskunnissa ennen vuotta 2023 tehdyt vesistökuunnostukset Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueella (n=osakaskuntien lukumäärä, Osuus=niiden osakaskuntien suhteellinen osuus, joiden alueella tietty kuunnostustoimenpide on tehty; osakaskunnan alueella on voitu tehdä useita kuunnostustoimenpiteitä).

Kalataloudellinen kuunnostus	n	Osuus
Järvikuunnostus (esim. vesikasvien niitto, hoitokalastus)	5	33 %
Suvantokuunnostus (esim. vesikasvien niitto, hoitokalastus)	1	7 %
Koskikuunnostus (esim. koskien kiveäminen)	4	27 %
Purokuunnostus (esim. puumateriaalin lisääminen)	1	7 %
Kutualuekuunnostus (esim. liettymien poisto, soraistus)	3	20 %
Vaellusesteen purku tai ohitus (esim. siltarumpujen kuunnostus)	1	7 %
Valuma-aluekuunnostus (esim. ojien tukkiminen, soiden ennallistus)	1	7 %
Rannikkokuunnostus (esim. rannikon kalojen kutu- ja poikasalueiden kuunnostus)	0	0 %
Muu kuunnostus	0	0 %
Kalataloudellisia vesistökuunnostuksia ei ole tehty aikaisemmin	8	53 %

Taulukko 2. Osakaskuntien ilmoittamat kuunnostustarpeet Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueella vuonna 2023 (n=osakaskuntien lukumäärä, Osuus=niiden osakaskuntien suhteellinen osuus, joiden alueella tarve tietyille kuunnostustoimenpiteille on olemassa; osakaskunnan alueella voi olla useita kuunnostustarpeita).

Kalataloudellinen kuunnostus	n	Osuus
Järvikuunnostus (esim. vesikasvien niitto, hoitokalastus)	7	41 %
Suvantokuunnostus (esim. vesikasvien niitto, hoitokalastus)	4	24 %
Koskikuunnostus (esim. koskien kiveäminen)	7	41 %
Purokuunnostus (esim. puumateriaalin lisääminen)	2	12 %
Kutualuekuunnostus (esim. liettymien poisto, soraistus)	10	59 %
Vaellusesteen purku tai ohitus (esim. siltarumpujen kuunnostus)	3	18 %
Valuma-aluekuunnostus (esim. ojien tukkiminen, soiden ennallistus)	6	35 %
Rannikkokuunnostus (esim. rannikon kalojen kutu- ja poikasalueiden kuunnostus)	2	12 %
Muu kuunnostus	3	18 %
Tarvetta kalataloudelliselle vesistökuunnostukselle ei ole	0	0 %

Kuva 1. Osakaskuntien vuonna 2023 ilmoittamien kuunnostustarpeissa olevien vesistöjen ongelmia Tornion-Muoniojoen ja rannikon kalatalousalueen rannikolla, järvissä, pääuomassa, sivujoissa ja puroissa.

KALASTUSASETUKSESSA (1360/2015) TARKOITETTUUN PAIKALLISEN TAIMENEN KOHTEIDEN MÄÄRITTÄMISEEN JA KALASTUKSEEN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

Paikalliset taimenkannat Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella

Taimen on ekologialtaan monimuotoinen laji, joka on sopeutunut mm. lisääntymis- ja syönnöskäyttäytymiseltään elinalueensa vallitseviin olosuhteisiin. Taimenen ekologisten muotojen (tutkimuskirjallisuudessa käytetään yleisesti nimityksiä *meritaimen*, *järvitaimen*, *jokitaimen*, *purotaimen*) huomioon ottaminen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa on hyödyllinen ja tarkoituksenmukainen työkalu kalatalousalueen eri vesistöjen luontaisten ja istutettujen taimenkantojen hoidon ja kalastuksen järjestämisessä.

Tutkimuskirjallisuudessa ns. paikallisesta taimenesta on käytetty nimitystä *purotaimen*⁸³. Purotaimen eli tammukka on taimenen vaeltamaton muoto (paikallinen kanta), joka ei laskeudu ns. vaelluspoikasena mereen tai järveen syönnökselle ja nouse sukukypsänä merestä tai järvestä syntymävirtaan kudulle. Purotaimenen elinympäristönä on koko sen elinkaaren ajan syntymäpuro tai siihen yhteydessä oleva lampi. Purotaimenen elinympäristöt saattavat olla osittain päällekkäisiä samassa vesistössä esiintyvien vaeltavien taimenkantojen kanssa.

Kalatalousalueen vesistöissä purotaimenta eli ns. paikallista taimenta esiintyy Muonionjoen sivujokien latvavesissä. EMRA-hankkeen tulosten perusteella esimerkiksi Muonion Särkijoen ja Kutuojan taimenet ovat geneettisesti omalaatuisia kantojaan.⁸⁴ Geneettinen omaleimaisuus sinänsä ei välttämättä tarkoita, että taimenkanta olisi paikallinen. Paikallisuutta voidaan osoittaa esimerkiksi siten, ettei tietyn geneettisesti omalaatuisen kannan yksilöitä tavata muualla saman vesistöyhteyden piirissä esimerkiksi smoltti-, syönnös- tai kutuvaelluksella olevissa taimenparvissa.

Muonionjoen vesistön latvavesien paikallista taimenta koskeva tavoitetila, toimenpiteet ja seuranta on esitetty Muonionjoen ja sivuvesien suunnitelmassa kappaleen 4.4.3. *Paikalliset lohikalat* alaotsikossa *Paikallinen taimen*.

Paikalliselle taimenelle asetettu tavoitetila toimenpiteineen ja seurantoineen tähtää Muonionjoen latvavesien paikallisen taimenen elinkykyisten kantojen ylläpitämiseen niiden luonnollisessa ympäristössään.

⁸³ Esim. Korhonen ym. 1996, Aalto ym. 1998.

⁸⁴ Ari Huusko, Luonnonvarakeskus: EMRA-hankkeen taimenelle ja harjukselle tehtävät geneettiset tutkimukset, ajankohtaista hankkeesta. Esitelmä Lapin kalatalouspäivillä Luostolla 9.10.2022.

Paikallinen taimen kalastussäädöksissä

Vuonna 2016 voimaan tulleen kalastusasetuksen (1360/2015) mukaisessa paikallisen taimenen kohteiden määrittelyssä olennaista on vesistöjen todentaminen joko puroksi tai lammeksi sekä puuttuvan ylösvaellusyhteyden merestä tai järvestä toteaminen.⁸⁵

Kalastusasetuksessa⁸⁶ ja asetuksen perustelumuistiossa⁸⁷ ns. paikallisen taimenen kohteilla tarkoitetaan sellaisia puroja ja lampia, joihin ei ole vaellusyhteyttä merestä tai järvestä.⁸⁸

Purolla tarkoitetaan vesilain⁸⁹ ja vesilain esitöiden⁹⁰ mukaisesti sellaista virtaavan veden vesistöä, jonka valuma-alue on pienempi kuin sata neliökilometriä (100 km²). Lammelle ei ole vesi- tai kalastuslainsäädännössä esitetty muuta määritelmää kuin että lampi on vesistö.

Vaellusyhteydellä tarkoitetaan ylösvaellusyhteyttä.⁹¹ Ylösvaellusyhteys tarkoittaa tässä yhteydessä vesistöyhteyttä ja sen mukaista kalan kulkua ainoastaan alapuolisesta vesistöstä yläpuoliseen vesistöön. Vesistöyhteys esim. puron laskusuun yläpuolisessa vesistössä olevasta järvestä alavirtaan ko. puroon ei ole kalastusasetuksessa tarkoitettu vaellusyhteys (merestä tai) järvestä.

Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella vesilakiin ja kalastusasetukseen perustuvat paikallisen taimenen kohteiden määritysedellytykset eivät käytännössä täyty kalatalousalueen puroissa tai lammissa, koska niihin kaikkiin on periaatteessa ylösvaellusyhteys Tornion-Muoniojoen kautta merestä. Kalastusasetuksen säädösten valossa kalatalousalueella ei siten olisi ns. tammukkavesiä, eikä paikallista taimenta näin ollen voida laillisesti kalastaa asetuksen mukaisella pyyntimitalla⁹².

Asetuksen määritelmän mukaisia paikallisen taimenen kohteita kalatalousalueen vesistöissä olisivat lähinnä sellaiset purot ja lammet, jotka jäävät esimerkiksi metsäautoteiden vesistöylityksiin rakennettujen kalan ylös kulun kokonaan estävien siltarumpujen yläpuoliseen, vesistöalueeltaan järveltömään vesistöön. Tällaiset vaellusesteet ovat paikallisten ja vaeltavien taimen- ja muidenkin kalakantojen hoidon kannalta epätoivottavia.

⁸⁵ ELY-keskuksen eräille Lapin kalatalousalueille päiväyksellä 22.2.2023 lähettämä kalastuslain 37 §:n 3 momentin mukainen palautus ja täydennyskehoitus.

⁸⁶ Valtioneuvoston asetus kalastuksesta (1360/2015).

⁸⁷ Maa- ja metsätalousministeriön muistio 23.11.2015 (HARE022:00/2008).

⁸⁸ Kalatalousalueen valtuus määrittellä paikallisen taimenen kohteet perustuu maa- ja metsätalousministeriön muistiossa 23.11.2015 (HARE022:00/2008) sivulla 4 todettuun kirjaukseen: ”On ilmeistä, että paikallisen taimenen kohteet tulee määrittellä ja tehdä kalastusrajoitukset niissä alueellisesti. Tämä on luontevinta tehdä käyttö- ja hoitosuunnitelmien laadintaprosessissa.”

⁸⁹ Vesilain (27.5.2011/587) 1 luvun 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan purolla jokea pienempää virtaavan veden vesistöä.

⁹⁰ Hallituksen esityksen (HE 277/2009 vp.) mukaan jokena pidettäisiin sellaista virtavesistöä, jonka valuma-alue on vähintään sata neliökilometriä. Valuma- alueeltaan pienempi virtaavan veden vesistö olisi puro.

⁹¹ Maa- ja metsätalousministeriön muistio 23.11.2015 (HARE022:00/2008), s. 4.

⁹² Kalastusasetuksen (1360/2015) 2§: ”sellaisesta purosta tai lammesta, johon ei ole vaellusyhteyttä merestä tai järvestä, pyydetty taimen enintään 45 senttimetriä”.

Vuonna 2016 voimaan tulleen kalastusasetuksen mukainen paikallisen taimenen kohteen määritelmä ei siis ota huomioon vesistöjä, joissa paikallista taimenta tosiasiallisesti esiintyy vaellusyhteydestä riippumatta. Asetuksen määritelmä ei myöskään ota huomioon mm. sitä, soveltuvatko purojen alapuoliset järvet esim. kokoluokaltaan tai muulta ominaisuudeltaan vaeltavan taimenen syönnös- ja kasvualueiksi. Tornion-Muonionjoen vesistössä tällaisistakin mahdollisista järvistä on kuitenkin käytännössä aina vaellusyhteys mereen.

Taimenen kalastuksen säätely

Kalastusasetuksen perustelumuistiossa edellytetään, että taimenen kalastuksen säätelyä tarkastellaan uudelleen käyttö- ja hoitosuunnitelmien ja niistä johdettujen kalastusrajoitusten tultua hyväksytyiksi⁹³. Paikallisen taimenen eli tammukan kalastuksesta on esitetty kirjauksia eräissä vuonna 2023 hyväksytyissä käyttö- ja hoitosuunnitelmissa.

Kalatalousalue seuraa taimenen kalastusta koskevien kalastussäädösten mahdollista tarkistamista ja vaikuttaa tarvittaessa säädösten valmisteluun edunvalvonnan keinoin, niin että siinä otetaan huomioon paras käytettävissä oleva tieto paikallisten ja vaeltavien taimenkantojen esiintymisestä, elinalueista ja elintavoista sekä muista olennaisista seikoista Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueen vesissä.

Kalatalousalue korostaa, että latvavesien paikallisen taimenen suurin uhka ei ole niinkään kalastus kuin elinympäristöjen heikentyminen tai tuhoutuminen valuma-alueella tapahtuvan maankäytön riittämättömän vesiensuojelun vuoksi. Haittoja taimenen elinympäristöille aiheutuu mm. metsätalouden kunnostusojituksista, avohakkuista ja metsäautoteiden rakentamisesta ja ylläpitämisestä.

Taimenen kalastuksen säätelyä uudelleen tarkasteltaessa sekä paikallisen taimenen kohteita määriteltäessä ja alueita rajattaessa tulee korostaa purojen sekä jokien latvavesien ja muiden pienimuotoisten vesistöjen kalataloudellista arvoa ja vesiensuojelun tarvetta sekä ottaa huomioon paikallinen kalastusperinne ja eräkulttuuri. Tällä turvataan paikallisen taimenen ja pienten vesistöjen muun kalaston kohdalla kalastuslain mukainen kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojele.

⁹³ Maa- ja metsätalousministeriön muistio 23.11.2015 ([HARE022:00/2008](#)), s. 4: ”Ylipäänsä taimenen kalastuksen säätelyä tulee tarkastella uudelleen käyttö- ja hoitosuunnitelmien ja niistä johdettujen kalastusrajoitusten tultua hyväksytyiksi.”

KALASTUKSEN VALVONTA OSAKASKUNNISSA TORNION-MUONIONJOEN JA RANNIKON KALATALOUSALUEELLA

Osakaskunnille keväällä 2023 tehdyn kyselyn kalastuksen valvontaa koskevien tulosten yhteenveto on esitetty alla taulukoissa (taulukot 1–4). Kyselyn kalastuksen valvontaa koskevaan osuuteen vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti järjestäneensä kalastuksen valvonnan alueellaan, eli oli tehnyt omalla alueellaan kalastuksenvalvontaa joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Taulukko 1. Osakaskuntien alueella tehdyn kalastuksenvalvonnan suorittaja suunnittelualueittain Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. Taulukon luvut ilmaisevat, kuinka moni kyselyyn vastannut osakaskunta teki valvontaa itse tai yhteistyössä toisen tahon kanssa. Osa osakaskunnista on tehnyt valvontaa sekä itse että yhteistyössä toisen tahon kanssa. Kalastuksen valvontaa koskevaan osuuteen vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti tehneensä kalastuksen valvontaa alueellaan.

Kalastuksenvalvontaa tehnyt taho	Rannikko	Tornionjoki		Muonionjoki	
		Pääuoma	Sivuvedet	Pääuoma	Sivuvedet
Vesialueen omistaja tai osakaskunta	3	8	7	4	4
Ostopalveluna hankittu valvoja				1	1
Yhteistyössä suomalaisten viranomaisten kanssa	2	5	5	2	2
Yhteistyössä ruotsalaisten viranomaisten kanssa		3	3		
Yhteistyössä ruotsalaisten vesialueen omistajien kanssa		1	1		
Muun yhteistyökumppanin kanssa		2	1		

Taulukko 2. Osakaskuntien kalastuksenvalvonnassa käyttämä kalusto suunnittelualueittain Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. Taulukon luvut ilmaisevat, kuinka moni kyselyyn vastannut osakaskunta käytti mainittua kalustoa kalastuksenvalvonnassaan. Kalastuksen valvontaa koskevaan osuuteen vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti tehneensä kalastuksen valvontaa alueellaan.

Valvonnassa käytetty kalusto	Rannikko	Tornionjoki		Muonionjoki	
		Pääuoma	Sivuvedet	Pääuoma	Sivuvedet
Vain rantavalvontaa	1	5	3	3	3
Omalla kalustolla (vene, muu kulkuneuvo)	2	5	6	3	3
Ostopalveluun kuuluvalla kalustolla (vene, muu kulkuneuvo)				1	1
Viranomaisen tai muun yhteistyökumppanin kalustolla	1	4	4	1	1
Muulla kalustolla		1			

Taulukko 3. Osakaskuntien tekemän kalastuksenvalvonnan taajuus suunnittelualueittain Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. Taulukon luvut ilmaisevat, kuinka moni kyselyyn vastannut osakaskunta teki valvontaa ilmoitetun määrän kertoja vuodessa. Kalastuksen valvontaa koskevaan osuuteen vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti tehneensä kalastuksen valvontaa alueellaan.

Valvontaa tehty	Rannikko	Tornionjoki		Muonionjoki	
		Pääuoma	Sivuvedet	Pääuoma	Sivuvedet
Harvemmin kuin kerran vuodessa					
1-2 kertaa vuodessa		3	2	1	1
3-5 kertaa vuodessa		1	1		
Yli 5 kertaa vuodessa	3	4	4	3	3

Taulukko 4. Osakaskuntien kalastusvalvonnassa havaitsemia puutteita ja rikkeitä suunnittelualueittain Tornion-Muonionjoen ja rannikon kalatalousalueella osakaskunnille vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan. Taulukon luvut ilmaisevat sitä, kuinka monen kyselyyn vastanneen osakaskunnan valvonnassa ilmoitettu puute tai rike havaittiin. Osakaskunnan alueella on voitu havaita useita puutteita tai rikkeitä. Kalastuksen valvontaa koskevaan osuuteen vastasi 25 osakaskuntaa, joista 12 ilmoitti tehneensä kalastuksen valvontaa alueellaan.

Valvonnassa havaittu puute tai rike	Rannikko	Tornionjoki		Muonionjoki	
		Pääuoma	Sivuvedet	Pääuoma	Sivuvedet
Valtion kalastonhoitomaksun puuttuminen	1	5	5	2	2
Osakaskunnan / kalastusoikeuden haltijan luvan puuttuminen	2	3	3	3	3
Yhteisluvan puuttuminen		1	1	1	1
Pyydysten puutteellinen merkintä	2	3	2	1	1
Kalastus laittomalla tai kielletyllä pyydyksellä tai kalastustavalla	2	3	3	2	2
Kalastus kiellettynä aikana		3	3	1	1
Kalastus kielletyllä alueella	1			2	2
Pyyntipaikan varaus (lippu tai koho ilman pyydystä)					
Muu rike					

OSAKAKUNTIEN JA KALASTUSOIKEUDEN HALTIJOIDEN SÄÄTELYÄ KOSKEVAT ASIAT

Nykyisille tai uusille erityiskalastuskohteille voidaan hakea tarvittaessa ELY-keskuksen säätelypäätös. Säätely voi koskea esimerkiksi pyyntimittaa tai OPV-kieltoa.

Kalastusoikeuden haltijat voivat hakea OPV-kieltoa mm. vuokravesiin, joihin on istutettu taimenta, nieriää, kirjolohta tai muuta jalokalaa. OPV-kielto muihin istutusvesiin, kuten siikalampiin tai harjusvesiin, on perusteltua mm. huoltovarmuuden näkökulmasta.

Osakaskuntien ja kalastusoikeuden haltijoiden nykyisellään voimassa oleville kalastusrajoituksille voidaan hakea jatkoa tämän käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Käytössä olevia kalastusrajoituksia ovat mm. osan vuodesta tai koko vuoden voimassa oleva kalastuskielto, osan vuodesta tai koko vuoden voimassa oleva aluerauhoitus, verkon tai muun pyydyksen silmäkoon, korkeuden, pituuden tai muun mitan rajoitus, pyydysmäärän rajoitus (seisovat pyydykset), vapamäärän rajoitus, koukun kokoa tai väkäsellisyyttä koskeva rajoitus, myönnettävien kalastuslupien enimmäismäärä, pyyntimitta (ala-, väli- tai ylämitta) ja saaliskiintiö.

Pääuoman koskipaikkojen, erityisesti ns. hot spot -paikkojen, kalastuksensäätelyä tulee tarkastella tapauskohtaisesti mm. vieheiden paino- tai koukkurajoituksen osalta. Kalatalousalue suosittelee, että niiden alueiden osakaskunnat, joiden alueilla kalastuksensäätelylle on erityisesti tarvetta, voisivat osallistua kalastusrajoitusten määrittelyyn.

Kalatalousalue antaa tukensa tutkitulle tiedolle ja sen keräämiselle. Kalatalousalue toivoo tutkimukseen resursseja vuosittain. Kalatalousalue voi pyytää Lukelta tutkimustietoa kalakantojen tilasta ja kalastuksen säätelytarpeesta esittämiensä lausuntojen pohjaksi.